COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Artur Lundkvist

ÎNDOIEȘTE-TE, CRUCIATULE!

COLECŢIA ROMANULUI ISTORIC

ARTUR LUNDKVIST

ÎNDOIEŞTE-TE, CRUCIATULE!

Versiunea digitală 1.0 – februarie 2023

Realizată după volumul apărut la Editura Univers, Bucureşti, 1988

Traducere: Mircea Bucurescu
Coperta colecţiei: Vasile Olac

ÎNDOIEŞTE-TE, CRUCIATULE!

Povestea poate începe aşa: Eskil Knutson, însoţit de Anselm, călăreşte la marginea pădurii. În faptul serii ţinutul se înfăţişează ochiului în cel mai desfătător chip, umbrele au început să se alungească, aproape negre pe covorul de verdeaţă, şi caii nechează uşurel când simt apropierea casei.

Eskil are cu el arcul şi tolba cu săgeţi, deşi această raită călare în jurul moşiei nu se prea poate numi o ieşire la vânătoare. Dar un iepure tot a doborât (un iepure care a ţâşnit chiar pe sub botul calului), şi apoi el a rămas călare, Anselm coborâse din şa să culeagă prada sângerată, care a lăsat o dâră roşie pe crupa armăsarului său şarg.

Acum pădurea se deschide înspre ogoare, unde se înalţă orzul bălai, grânele coapte ce-şi aşteaptă culesul, fiecare spic trezeşte amintirea unei sprâncene decolorate de soarele verii.

Printre fâşiile de ogor se întind pajişti cu iarbă deasă şi flori ca un covor ţesut de mână iscusită. Curând va cădea roua răcoritoare după o zi cu arşiţă şi din pământ se va ridica un abur albicios.

Şi pe când străbat o pajişte, caii se înfioară şi fornăie de parcă i-ar fi izbit în nări o cumplită duhoare. Eskil vede numaidecât despre ce e vorba: un rotocol de pitărci în iarbă! Un duh vrăjitor ce nu se împacă cu lumina a dănţuit acolo şi a lăsat în urmă un cerc de mânătărci putrezicioase, negre şi scârboase. Şi în mijloc se iţeşte un smoc de iarbă, nefiresc de înaltă, crescută parcă pe un mormânt şi hrănită dintr-un leş.

Eskil îşi face semnul crucii, cu o mişcare iute, şi scuipă de trei ori spre stânga, mai mult dintr-un obicei moştenit din bătrâni, chiar dacă el nu pune mare preţ pe asemenea datini. Dar parcă îl pătrunde o răceală întunecoasă, simte că puterile diavoleşti sunt pe aproape şi se înfioară. În ultima vreme a dat mult prea des de asemenea urme, şi asta nu poate prevesti nimic bun.

Îngrijorarea se ţine scai de el tot restul drumului până la conac şi se risipeşte abia în faţa zidurilor, gardul culei, ce se ridică ocrotitor şi dătător de pace. Zidurile de piatră răsuflă căldura soarelui de peste zi, şi acum, pe timp de vară, din crăpături ţâşneşte verdele crud al buruienilor.

Pe acoperişul de turbă izbucneşte roşul macilor şi al oleandrilor, până spre gurile hornurilor, unde funinginea şi-a

întins pecetea întunecată. Dintr-unul se zăreşte ridicându-se o dâră subţire de fum; se fierbe terciul pentru cină în cuhnie, de unde se aud glasurile slujnicelor care chicotesc cu argaţii.

În faţa porţii, unde drumul e pietruit, scârţâie o râşniţă învârtită de doi boi, şi când trec călăreţii zgomotul potcoavelor izbite de piatră se răsfrânge pe sub boltă. Poarta, din scânduri de stejar ghintuite, stă deschisă; încă se mai văd crestăturile de secure în lemn, urmele năvălirilor respinse (ultima oară pe vremea când Eskil era doar un băieţel şi stăpânul moşiei era tatăl lui).

Vitele se adapă înainte de înnoptat la pârâiaşul care pătrunde printr-o spărtură în zid şi străbate cu sclipiri argintii curtea conacului, printre smocuri dese şi grase de pătlagină. Roata morii stă nemişcată în scoc, năpădită de muşchi mărunt care s-a întins până la lopăţelele roase şi lustruite de mângâierea apei.

Ca de obicei, lui Eskil îi face bine priveliştea conacului, cu tot ce ţine de el. Simte o mare mulţumire la gândul că e locuitorul şi stăpânul lui, nicidecum vreun deţinător de mari domenii, nu, dar un om liber şi nesupus nimănui, iar numele de Eskil Knutson nu e chiar de neluat în seamă prin ţinut. Însă cugetul lui de creştin nu e împăcat şi senin, ci nădăjduieşte doar că forţele întunericului se vor ţine departe de el, căci cine le poate înfrunta cu adevărat?

Ferestrele pereţilor de bârne, care dau înspre curte, sunt deschise pentru a lăsa să pătrundă aer proaspăt şi lumină. Dindărătul lor se ivesc chipuri când cei doi bărbaţi trec călare. La una din ele apare Evelina şi Eskil îi face un semn cu mâna, în chip de bineţe. Dar ea nu bagă de seamă, sau nu vrea să observe, şi se depărtează fără să-i răspundă la salut.

Sufletul lui Eskil se întunecă din nou, răuprevestitor, şi gândul îi pleacă din nou la muşuroiul de pitărci din iarba poienii: pălăriile de ciuperci, strivite, negre şi putregăioase.

Of, Evelina era pentru el o amară dezamăgire! Nu înţelegea deloc ce se întâmpla cu ea. Aproape de la început existase între ei ceva care nu era cum trebuie. Poate că îi luase în stăpânire trupul prea în pripă şi prin surprindere, sau poate că erau prea deosebiţi ca fire, astfel încât nici trupurile lor nu păreau să fie prea potrivite unul pentru altul.

Era în fiinţa Evelinei ceva care-l atrăgea pe Eskil, dar la care nu reuşise să ajungă niciodată. Trebuise să se lupte vârtos cu ea

pentru a o face să se supună, şi când deodată a încetat să i se mai împotrivească, atunci a rămas întinsă fără vlagă, de parcă sângele i se sleise în vine. Astfel că nu pusese cu adevărat stăpânire pe ea niciodată, şi când o ţinea în braţe parcă îmbrăţişa o altă femeie.

S-ar fi zis că Evelina era plăpândă şi neputincioasă, aşa părea, dar avea o putere uimitoare, braţele şi picioarele ei firave aveau tăria fierului. După cum, tot aşa, s-ar fi zis că e foarte tânără, mai că părea o copilă încă, dar în acelaşi timp fiinţa ei avea ceva foarte matur, aproape că te întrebai dacă nu mai trăise deja o viaţă, sau dacă nu cumva o altă fiinţă mai bătrână sălăşluia tainic înlăuntrul ei.

Putea să vadă şi să desluşească lucruri pe care Eskil nici nu le băga de seamă, uneori rămânea cu privirile aţintite în gol, drept înainte, pierdută, parcă pradă unei vedenii, sau dintr-odată ciulea urechea ca şi cum ar fi auzit zgomote neobişnuite. Uneori părea cotropită de teamă, o spaimă de nimic, şi o cutremurau fiori, privea înfricoşată în jur, şi atunci ţinea morţiş să închidă toate uşile şi ferestrele, tot ce dădea în afară.

Se plângea mereu de un dulău care îi dădea târcoale, o urmărea pas cu pas, aproape că nici nu îndrăznea să iasă dincolo de zidurile curţii de teama acelui zăvod, care chipurile era o fiară mătăhăloasă, neagră, cu ochii ca de jăratec şi cu spume la bot atunci când se năpustea din pădure. Doar că în afară de ea nimeni nu zărise vreodată câinele ăla fioros, ca să vadă ce soi de jivină era.

În loc să se schimbe în bine, aşa cum Eskil tot încerca să tragă nădejde, Evelina devenea din ce în ce mai ciudată. Asta îl neliniştea şi îl chinuia, ba îl mânia chiar şi îl umplea de amărăciune. Se întreba adesea dacă nu cumva era la mijloc vreo boală care o rodea pe dinăuntru, sau poate că era bântuită de vreun duh, un duh rău care ameninţa să pună cu totul stăpânire pe fiinţa ei.

Mergea până acolo încât se întreba dacă nu cumva simţea vreo pornire pentru Anselm, poate că Anselm ar fi fost pentru Evelina un bărbat mai potrivit decât el. Dar cei doi păreau că se ocolesc, cu un soi de sfială. Eskil nu-i găsea mai niciodată împreună, numai ei doi. Nu, nu avea niciun temei să bănuiască ceva între ei, nici măcar un gând tainic şi nemărturisit.

Anselm era totuşi altfel decât el, şi Eskil pesemne că nu-l cunoştea atât de bine precum credea. Se deprinsese atât de mult cu Anselm încât pare-se că nici nu putea să-l vadă aşa cum era cu adevărat.

Eskil îşi amintea desluşit cum dăduse pentru prima dată cu ochii de Anselm. Fusese de altfel şi prima oară când primise încuviinţare să-l însoţească pe tatăl lui la oraş, era pe atunci un băieţel de o şchioapă şi căpătase de curând primul său cal, numai al lui, se simţea mândru să intre în oraş călare, alături de părintele său.

A fost o zi de pomină în viaţa lui acea primă călătorie la oraş, pentru că până atunci nu văzuse decât conace şi sate, oraşul i se părea un furnicar pestriţ de oameni de toate soiurile şi plin de lucruri nemaipomenite.

Aşa se face că la un han au intrat în vorbă cu doi călugări, pribegi desculţi cu desaga de cerşetor pe umeri şi cu toiagul în mână. Se ţinea după ei un băieţandru cam de aceeaşi vârstă cu Eskil, subţiratic, cu ochii mari, înfăşurat într-o rasă de călugăr mult prea mare pentru făptura lui, aproape că mătura podelele cu ea.

Călugării aduseră vorba de micul lor însoţitor şi nu găsiră cuvinte să-l laude îndeajuns. Era priceput la limba latinească, citea şi scria fără cusur, era inimos şi ascultător în toate cele, şi pe deasupra mânca te miri ce şi nu era năzuros. Era limpede că cei doi călugări voiau să se descotorosească de el şi că-l socoteau pe tatăl lui Eskil drept omul potrivit pentru a-l lua în grijă.

Înţelegerea fu pecetluită cu câteva ulcele de bere. Eskil şi celălalt băieţandru se uitau pe furiş unul la altul fără să schimbe nicio vorbă. În cele din urmă rămaseră înţeleşi ca puştanul în sutană să rămână cu nou-veniţii, tatăl lui Eskil îşi luă răspunderea asupra lui, urma să rămână la ei acasă, la conac, să-i fie dascăl lui Eskil şi surorii lui mai mici.

Se numea Anselm, singurul său nume, şi era fără de părinţi, călugării îl târâseră după ei de colo colo timp de câţiva ani, chiar şi în ţări străine, şi învăţase de la ei tot ce putuse. Fusese crescut cu asprime, de bună seamă, dar foarte curând se dovedi a avea o fire îndeajuns de deschisă şi voioasă, în felul lui. Încă de când o porniseră împreună spre casă, şi Anselm se cocoţase

pe cal în spatele lui Eskil, era limpede că cei doi se vor împăca de minune.

Şi aşa se face că Eskil a crescut cot la cot cu Anselm, care îi era dascăl şi tovarăş de joacă deopotrivă. L-a învăţat pe Eskil latineşte, chiar să scrie şi să citească oleacă în limba aceea, deşi acesta din urmă nu era din cale afară de sârguincios la carte. I-a mai împărtăşit lui Eskil şi multe alte cunoştinţe folositoare, în timp ce Eskil, la rândul său, l-a învăţat pe Anselm să călărească, să tragă cu arcul şi să lupte cu spada, îndeletniciri care acestuia îi fuseseră până atunci cu totul străine.

Anselm era ceva mai răsărit ca vârstă decât Eskil, dar acesta era mai înalt şi mai bine legat. Anselm rămăsese subţirel şi firav, de parcă lipsurile ce le îndurase în copilărie îşi puseseră pentru totdeauna pecetea pe trupul său, dar era totuşi mlădios şi sprinten, hotărât şi plin de voinţă, chiar dacă asta nu se vedea întotdeauna. I se supunea lui Eskil şi îi dădea ascultare în toate, deşi uneori, poate, nu fără oarecare şovăială în adâncul sufletului.

Cât de deschise la culoare erau părul şi pielea lui Anselm, îşi spunea Eskil, avea păr blond ca spicul grâului şi o faţă atât de albă, cu pielea fragedă ca de fată. Obişnuit cu albeaţa lui Anselm, Eskil rămânea mereu surprins de propriul său chip oacheş când se întâmpla să şi-l vadă oglindit în apă sau în orice altă răsfrângere de lumină.

Înainte ca Anselm să se fi apucat mai temeinic a-l învăţa carte, Eskil şi-a pierdut fratele şi sora, mai mici de vârstă. Căzuseră răpuşi de o molimă care secerase prin întreaga ţară. Asta i-a apropiat pe cei doi, pe Eskil şi pe Anselm, şi mai mult unul de altul, ca şi cum Anselm rămăsese să-i ţină cumva loc de frate, după ce moartea îi răpise pretimpuriu pe cei adevăraţi.

Eskil a băgat de seamă că arborii din jurul livezii sunt năpădiţi de „mătura-vrăjitoarei”, aşa i se spune. Sunt din cale-afară de nefireşti mănunchiurile dese de ramuri înfrunzite, restul crengilor fiind negre şi despuiate. Mai că ai zice că seamănă cu un soi de flăcări pe cale de a mistui seva, sufletul copacilor. Şi asta se întâmplă deopotrivă şi cu pomii din livada de meri, pomii dătători de roade, unde crengile de un verde otrăvitor par deosebit de primejdioase şi răuprevestitoare.

Eskil se hotărăşte să stârpească aceste semne diavoleşti după ce s-a sfătuit cu Anselm, care în astfel de treburi e mai priceput decât el. Numai că nu-i uşor să-i îndupleci pe oameni la o asemenea ispravă, căci ei se agaţă cu îndârjire de superstiţiile lor, şi anume că smocurile de „mătura-vrăjitoarei” nu trebuie stârpite, căci asta ar aduce după sine nenorociri. Dar cu toate astea, Eskil nu stă să ia în seamă vorbele lor, el şi cu Anselm se apucă de treabă primii pentru a li se urma pilda. Se urcă pe scări de lemn şi încep să doboare cu securea crengile înfrunzite. Ca nişte limbi verzi de foc cad ramurile la pământ, fără nicio împotrivire. Şi iată, un stol de corbi se iveşte deodată, se apropie ameninţător, de parcă s-ar pregăti să se năpustească. Dar cum nici Eskil nici Anselm nu se lasă înfricoşaţi, păsările se depărtează din nou, cu un fâlfâit negru de aripi, o învălmăşeală zgomotoasă, de ai zice că s-au încăierat.

Acum oamenii prind curaj şi pun şi ei mâna pe securi. Se curăţă livada de meri, „mătura-vrăjitoarei” se adună pe pământ în grămezi, zace acolo neputincioasă în iarba palidă de toamnă. Apoi crengile sunt adunate la un loc şi li se dă foc, un foc care trosneşte vârtos, sfârâie şi împroaşcă scântei, scoate un fum urât mirositor.

Şi chiar atunci Eskil se aude chemat din livadă, e Evelina care îl roagă cu glas tânguios să vină lângă ea. O găseşte într-un hal fără de hal, parcă ieşită din minţi, cu umerii şi braţele pline de sânge, sânge şiroind din zgârieturi adânci; de parcă cineva i-ar fi crestat pielea cu un cuţit sau ar fi sfâşiat-o cu gheare ascuţite. Strigă că cineva a rănit-o şi se vaită de durere, i se jeluieşte lui Eskil de parcă el ar fi fost cel vinovat.

Lui Eskil nu-i rămâne decât să se înfioare, altceva nici nu e în stare, dar nu vrea nici să se gândească nici să creadă că ar exista vreo legătură între retezarea crengilor afurisite şi rănile de pe trupul Evelinei. Şi totuşi, ciudat lucru, s-ar părea că aşa e. Să se fi zgâriat ea singură, cu mâinile ei, şi să-şi fi pricinuit, fără să-şi dea seama, aceste răni? Dar atunci ce o va fi împins oare să facă asta, şi de ce tocmai acum?

Şi iată că Evelina dă semne că ar fi rămas grea, ceea ce Eskil de multă vreme aşteptase zadarnic. Şi acum îl cuprind noi speranţe, un copil ar fi tocmai ce i-ar trebui femeii, i-ar da de lucru, ar fi poate un leac împotriva hachiţelor şi a spaimei.

Zilele de dinaintea naşterii au fost încă şi mai grele decât cele de până atunci, atât pentru ea cât şi pentru Eskil. Femeia devenise din ce în ce mai plină de toane, tot mai de neînţeles şi mai greu de răbdat, mânca şi bea cu lăcomie pentru ca apoi, deodată, s-o cuprindă o greaţă cumplită şi să verse tot ce înghiţise. Scotea din vatră surcele pe jumătate arse şi muşca din ele de-i trosneau între dinţi, sau lua ţărână în palmă şi-şi umplea gura cu ea, întocmai ca un copilaş nătâng.

Era acum în stare să zacă întinsă sau să şadă în capul oaselor zile în şir, cu minţile aiurea, pierdută, nemişcată, fără să audă nimic şi fără să răspundă la nimic, privind doar în gol, cu ochii rătăciţi, până când Eskil începu să se teamă că nu mai e în toate minţile. Când umbla prin odaie, se întâmpla uneori să rămână deodată încremenită, în picioare, într-o stare ciudată, răsucită, de parcă ar fi fost un trunchi de copac sau trupul i se împietrise în plină mişcare.

Câteodată se agăţa şi se încolăcea de Eskil, înspăimântată parcă de ceva, se încleşta de el cu mâinile care erau fie reci ca gheaţa, fie peste măsură de fierbinţi, ude de sudoare. Apoi se putea schimba dintr-odată, pe neaşteptate, îl împingea cât colo, cât mai departe de ea, zbiera la el, zgâria în gol, înspre el, ameninţător, ca o fiară sălbatică.

În toiul nopţii se trezea uneori cu un ţipăt, poate dintr-un coşmar, şi când se aprindea o făclie se holba în jur cu priviri îngrozite. Câteodată arăta cu o mână tremurândă înspre un ungher întunecat şi striga: Uite-l! Goneşte-l, goneşte-l!

Din nou i se năzărea, pesemne, că zăreşte dulăul acela fioros.

S-a întâmplat de câteva ori în acest răstimp ca Eskil să facă un drum la oraş; la început din nevoia de a-şi potoli starea de nelinişte. Era cale de mai bine de jumătate de zi de mers călare, dacă voia să-şi cruţe calul, dar lui i se părea o nimica toată. Deveni un obişnuit al hanului, trăgea acolo peste noapte, dădea pe gât o porţie zdravănă de bere ca să-şi mai alunge gândurile, negura din suflet. Pe Anselm nu-l lua niciodată cu el în aceste raite la oraş.

Când Eskil a ochit-o prima oară pe slujnică, o muieruşcă ce se învârtea pe lângă el şi îi arunca ocheade aţâţătoare, a simţit că-i clocoteşte sângele în trup şi i se învârtoşează partea

bărbătească. S-a luptat o clipă cu el însuşi până să se ia după ea pe scări, în cămăruţa ei de sus.

Simţea că parcă ar fi pierdut ceva, ar fi renunţat la ceva; poate era chiar Evelina aceea pe care o pierduse, de care se lepădase, fără să ştie încă limpede dacă era aşa. Dar pe de altă parte câştigase ceva, fără îndoială: un început de descătuşare, o eliberare de fiinţa ei, de aşteptările sale înşelate, de dorinţa niciodată împlinită.

Slujnica era scorburoasă şi dezmăţată, dar asta era tocmai ce voia şi el. S-a tăvălit cu ea ca un apucat, aşa cum niciodată nu crezuse că ar fi cu putinţă. Descoperi astfel că şi el era un altul decât îşi închipuise, de parcă găsise înăuntrul său un bărbat străin, nărăvaş şi muncit de pofte.

Şi, lucru destul de ciudat, nu l-a încercat, după aceea nicio mustrare de cuget pentru ceea ce făcuse. Chiar după prima noapte petrecută la han, odată întors acasă, a ştiut că o s-o mai facă. Avea simţământul că pur şi simplu e mai apărat ca de obicei în faţa semnelor rele şi a prevestirilor tulburătoare.

Naşterea s-a întâmplat într-o noapte, mai devreme decât prevăzuse moaşa, într-o noapte cu nori joşi, mânaţi în văzduh de un vânt sălbatic, când toate stihiile duşmănoase păreau să se fi dezlănţuit, de parcă ar fi vrut să prindă o clipă prielnică în acest scurt răstimp dintre viaţă şi moarte. Se izbesc de ziduri de parcă ar vrea să năvălească în casă. Se aud zgomote sfâşietoare ca nişte zgârieturi de gheare nevăzute, focul se zbate sub ceaunul de pe pirostrie şi fumul înecăcios răbufneşte în odaie.

Moaşa pare că se teme de această naştere, căci i se arată semne de piază rea. Îi cere lui Eskil să stea lângă ea şi s-o ajute, când de obicei taţii sunt alungaţi de la locul facerii. Şi Eskil trebuie să-şi adune toate puterile, să se stăpânească din răsputeri ca să nu dea bir cu fugiţii când Evelina se porneşte să răcnească – urlete neomeneşti, prelungi, de fiară.

Femeia se zvârcoleşte cu atâta furie în pat încât el trebuie s-o apuce zdravăn şi s-o ţintuiască locului, sudoarea îi şiroieşte pe faţa schimonosită şi umflată, de nu-i mai recunoşti chipul. I-au vârât o surcea groasă între dinţi, ca o zăbală, ca să nu-şi reteze limba.

Din timp în timp, când junghiurile cumplite îi dau pace pentru câteva clipe, zace ca moartă, cu ochii închişi şi faţa albă ca

brânza. Şi atunci, ca şi cum ar vrea să se facă mai vârtos simţită, vijelia se înteţeşte, urlă şi detună în horn, dă să smulgă încuietorile ferestrelor, scoate gemete şi tânguieli din lemnăria casei. Moaşa nu mai conteneşte făcându-şi semnul crucii, la fel şi Eskil, nu-i trecuse niciodată prin minte că o naştere poate fi atât de anevoioasă, atât de supusă la cumplite ameninţări de stihii.

De-abia spre ziuă, când în lumina tulbure a zorilor văpaia focului din vatră pare roşiatică, aproape de culoarea lutului, în sfârşit se iveşte pe lume pruncul, sângerat şi umed, jalnic la vedere. Primul strigăt al noii vieţi se aude îndată după ce Evelina a căzut într-un somn adânc ca un leşin, de parcă şi-ar fi dat duhul. Moaşa zvântă boţul omenesc, îi suflă în gură, îi retează şi îi leagă aţa buricului. Puiul de om gâfâie după aer ca un peşte tocmai smuls din apă, scânceşte încetişor, când şi când scoate câte un ţipăt mai zdravăn, vociferări care lui Eskil îi par ciudat de mânioase, de mustrătoare.

Nu fără teamă – nici el nu ştie bine de ce – se apleacă asupra micuţei fiinţe zbârcite, dureros de roşie, şi vede că e prunc de parte bărbătească. Dar smocul negru din creştet îi dă lui Eskil senzaţia înfiorătoare de ceva străin, animalic.

S-a născut un fecior, şi Evelina a scăpat cu viaţă din chinurile facerii, acum se întremează după naşterea grea, pare mai potolită, mai fără toane. E foarte ocupată cu copilul – nu numai că-l alăptează la scurte răstimpuri zi şi noapte, dar îl şi veghează, îl priveşte şi-l ascultă clipă de clipă. Mai cu seamă că, pasămite, noul născut e ameninţat de primejdii din toate părţile; îl paşte tot timpul – crede ea – pericolul de a fi răpit, sau înlocuit pe ascuns cu un altul.

Deseori dezgoleşte trupul firav al pruncului şi îl cercetează cu luare-aminte, bănuitoare sau temătoare, de parcă ar vrea să fie sigură că e unul şi acelaşi copil, odrasla ei, că nu i s-a întâmplat nimic, că nu există niciun semn care ar trăda ceva nefiresc sau necurat.

Şi atunci se întâmplă, la câte o asemenea cercetare, să scoată un strigăt de groază, să se holbeze cu privirile încremenite la copilul pe care-l ţine în braţe, să-l îndepărteze de ea cât poate şi să înceapă să tremure, încât pe Eskil îl cuprinde groaza c-o să-l scape din mâini.

La început nu-şi dă seama ce a apucat-o, ce anume o umple de atâta groază. Dar ea arată spre pieptul copilului, şi Eskil vede că din sfârcuri, roşii ca nişte mici răni, nefiresc de umflate, se preling picături albicioase, ca nişte stropi mari de lapte. De parcă băiatul s-ar fi preschimbat într-o fetiţă cu sânii deja copţi, gata pentru alăptat!

Când îi îndepărtează picăturile acelea albe cu degetul, se ivesc altele. E peste puterile lui să priceapă ce se întâmplă, dar spaima lui e alta decât cea a Evelinei. Când vrea să-i pună din nou copilul în braţe, femeia se dă îndărăt şi se fereşte cu îndârjire. Pare-se c-ar vrea să strige, dar nu izbuteşte decât să îngaime cu glas pe jumătate gâtuit: „Ia-l de aici! Ia-l de aici!”

Eskil trimite după moaşă, care vine şi se uită cu luare-aminte la prunc, îşi face semnul crucii cu mişcări iuţi, chipul ei e încărcat de taine şi tâlcuri, rămâne tăcută, cu buzele ţuguiate. Când Eskil o copleşeşte cu întrebări, iscodind-o să-i spună ce se întâmplă, la început femeia nu scoate niciun cuvânt, ci doar clatină din cap şi-şi roteşte albul ochilor.

Atunci Eskil o apucă cu putere de braţ şi o zgâlţâie, până când cuvintele îi ies fără voia ei: e ceva de care a auzit vorbindu-se, dar până atunci nu-i fusese dat să vadă, şi se fereşte să-i spună pe nume, pentru a nu spori răul.

Când Eskil se răsteşte la ea şi o zgâlţâie tot mai vârtos, moaşa se apleacă spre el, îşi apropie gura de urechea lui şi-i şopteşte şuierător un singur cuvânt: „Laptele vrăjitoarei!”, după care îşi face la repezeală câteva cruci, pentru a se păzi de grozăvia dezvăluirii.

Eskil se trezeşte râzând cu îndărătnicie – aşa ceva nu vrea să creadă, nu vrea să audă, nu vrea să rabde – ca bun creştin ce se află!

Moaşa rămâne neclintită şi clatină din cap, cu buzele strânse şi nu mai rosteşte nicio vorbă. Şi nu se găseşte leac? întreabă Eskil. Copilul o să piară, sau cum? Dar ea îşi păstrează tăcerea tainică, fie că nu ştie ce să răspundă, fie că nu vrea să spună.

Eskil se îngrijeşte de copil, atât cât îi stă în putinţă, dintr-odată simte că are o mare răspundere pentru odrasla lui, ca şi cum fiinţa aceea micuţă i-ar fi fost cu totul încredinţată, o vietate plăpândă şi primejduită care e sânge din sângele lui. Când pruncul se trezeşte şi se porneşte să ţipe de foame, el n-are cum să i-o amăgească sau să i-o astâmpere.

Se apropie de Evelina, care zace în pat rătăcită şi ţeapănă, cu privirea pironită în gol. Când dă să-i pună copilaşul la sân vede că femeia nu se mai fereşte, ci îl primeşte, ca şi cum s-ar fi lăsat înduioşată de tânguiala sugarului şi şi-ar fi învins sila sau spaima.

Eskil mai zăboveşte şi priveşte cum pruncul se adapă la pieptul ei, trupul de-o şchioapă se chirceşte şi se încordează de lăcomie, gura i se umple de o plescăială mulţumită, o bolboroseală fericită, picioruşele i se zbat şi mânuţele se agaţă de sân cu degetele-i mititele şi rotunde.

Eskil se depărtează pentru o clipă, împăcat. Când se întoarce, în odaie domneşte liniştea şi tihna. Cele două fiinţe, mamă şi fiu, par să fi adormit. Dar îl încearcă gândul că ceva nu e cum trebuie, căci făpturile sunt atât de înţepenite şi nemişcate, vârâte una într-alta de nu li se pot desluşi chipurile.

Are de furcă cu Evelina până să-i desprindă copilul de la piept şi când îl ia în braţe vede că faţa îi e vânătă şi umflată, gura-i stă nefiresc de căscată, cu limba scoasă, trupul i se simte deja ţeapăn şi rece, în jurul gâtului are urme ca de gheare.

Fâşii de zăpada veche, de peste iarnă, brăzdau faţa negricioasă a pădurii prin care Eskil trecea călare, însoţit de Anselm. Gheaţa din făgaşele roţilor de car prinse a se crăpa cu zgomot când cei doi călători o apucară pe drumul ce ducea spre oraş.

Fără voia lui, Eskil luă aminte la puzderia de ciori şi corbi care le aţineau calea, păsări ce croncăneau răguşit, poposeau în copaci şi se tânguiau strident, de parcă cineva nu le dădea pace sau le bruftuia, pentru a-şi lua apoi din nou zborul, de-ai fi zis că vor să se ţină scai tot drumul de cei doi călăreţi.

Simţi că vrea să-i vorbească lui Anselm despre păsările alea negre, dar se stăpâni. Poate prevesteau război sau un an sărac în roade, dar s-ar fi putut la fel de bine să nu fie niciun semn anume, poate că, pur şi simplu, în desişurile pădurii zăcea belşug de stârvuri.

Eskil străbătuse atât de des drumul spre oraş, încât nu mai lua în seamă împrejurimile – lasă că nici nu era cine ştie ce aşezare omenească pe acolo: niscaiva gospodării mărunte şi bordeie înghesuite. Şi nici trecătorii în drum spre oraş nu erau prea numeroşi într-o asemenea după-amiază târzie de iarnă;

ziua se apleca cu grabă spre apus, văpaia soarelui se stingea într-o lumină roşiatică peste crestele copacilor şi văzduhul se colora într-un verde geros.

Au ajuns sub zidurile oraşului tocmai bine înainte de a se închide porţile. Străjerul îl recunoscu pe Eskil şi-l salută cu halebarda – că doar Eskil Knutson nu era chiar un oarecare în ţinutul ăla, şi nici oraşul nu era prea mare. Anselm călărea în urma lui pe uliţa pietruită care ducea spre şanţul de scurgere din mijlocul oraşului. Lui Eskil nu-i fu deloc greu să nimerească la han. Îşi priponiră caii în curte şi apoi pătrunseră în birt, unde torţele cu catran trosneau şi lăsau fum gros.

În lumina pâlpâindă desluşiră câţiva oameni aşezaţi la masa cea lungă, şi le ieşi în întâmpinare birtaşul, încins cu un şorţ de piele şi încălţat cu saboţi de lemn căptuşiţi cu paie. Dădea parcă să cadă în bot din cauza pântecelui uriaş, umflat ca o vadră, şi umbla puţin lăsat pe spate ca să se cumpănească în mers. Privirile i se prelingeau pe lângă nasul lung ca un plisc de pasăre. Când dădu cu ochii de Eskil îi rânji în semn de recunoaştere, într-un fel nu tocmai binevoitor.

Fură deîndată îndrumaţi spre o odaie, scara de lemn scârţâia ca de obicei şi se lăsa sub apăsarea paşilor, dar nu s-a rupt nici de data asta. Odaia era friguroasă şi neprimitoare, cu pereţii din bârne grosolan cioplite, nici măcar văruite, o masă şontoroagă cu o feştilă de seu pe jumătate arsă şi o laviţă scurtă şi lată, acoperită cu paie şi piei de oaie. Eskil ştia dinainte cum arăta odaia, dar parcă prezenţa lui Anselm o făcea şi mai ponosită.

O slujnică îşi făcea de lucru înăuntru, se fâţâia prin cameră, se fandosea şi îşi legăna şoldurile, îşi semeţea sânii şi le arunca amândurora priviri aţâţătoare, dându-le să înţeleagă că o pot avea dacă au chef. Eskil o cunoştea, dar nu se trădă faţă de Anselm. Nici mădularul nu i s-a învârtoşat de data asta – poate că tot prezenţa lui Anselm era pricina. Muierea se strâmbă cu oarecare dispreţ şi ieşi.

Zvonul de glasuri şi căldura se ridică până la ei în odaie şi îi ademenesc din nou jos, în cârciumă. Se aşază la una din mesele lungi ca să îmbuce ceva, că sunt lihniţi de pe drum. Li se aduce pâine neagră şi slănină fiartă, pe care o înting în sare, iar gâtlejul şi-l udă cu bere, aproape la fel de neagră ca pâinea, iuţită cu ienupăr. Torţele şi vatra cuptorului varsă căldură şi fum

deopotrivă, zgomotul se contopeşte cu dogoarea şi pâcla, până când parcă se înalţă şi coboară în acelaşi timp.

N-au isprăvit bine cu ospăţul când un străin se apropie şi se aşază alături de ei. Poartă sutană călugărească cu glugă dată pe spate, astfel încât broboanele de sudoare par să ţâşnească nu numai pe frunte, ci şi pe ţeasta pleşuvă, o lună lucie, netedă, înconjurată de păr negru, stufos. Are ochi mici, dar vioi şi sfredelitori, care poate că-s negri, deşi privirea pare fără culoare. Unde mai pui că poate fi recunoscut dintr-o mie, oriunde s-ar afla, după una din urechi, care pesemne că a avut parte de o lovitură de cuţit, sau cine ştie ce alt tăiş, şi atârnă clăpăugă ca o urechea de porc, roşie ca para focului.

Străinul le vorbeşte poticnit pe limba lor, dar când o dă uneori pe latineşte rostirea îi e uşoară şi curgătoare. Eskil nu se descurcă cine ştie ce în latină, dar Anselm, după cum curând bagă de seamă străinul, o rupe straşnic pe limba asta a cărturarilor.

Şi nici cu totul nedeprins cu călugării şi cu năravurile lor nu e Anselm; ştie să-l cinstească de îndată cu o stacană cu bere, pe care omul o bea cu poftă, cu înghiţituri egale, bine drămuite, în timp ce vorbeşte.

Dar monahul ăsta nu e, vezi bine, un oarecare chilipirgiu de crâşmă. Eskil se trezeşte ascultându-i vorbele cu multă luare-aminte. Fără doar şi poate că poartă cu el veşti grave, ştiri de seamă, poate că e trimisul unor oameni însemnaţi, pare să aibă de-a face cu episcopi, ba şi cu papa încă. Chiar dacă Eskil nu pricepe tot ce spune, înţelege totuşi că în cuprinsul creştinătăţii se petrec fapte mari, şi că nemaipomenite semne prevestitoare se arată în multe părţi ale lumii.

Mai spre miazăzi, în Europa, s-au văzut puzderie de stele căzând din tării, pentru a se mistui fără urmă, de parcă înghiţite în hăurile de beznă.

Urlete de lupi, prelungi, sfredelitoare, se aud noaptea sub zidurile cetăţilor, deşi nu se zăreşte nici urmă de asemenea jivină. Din adâncuri de râuri şi lacuri se ridică leşuri plutitoare, din gurile cărora se preling şerpi. Se nasc neobişnuit de mulţi schilozi şi pocitanii, unii cu cap de câine, alţii cu două sexe, care sunt ucişi de îndată ce s-au ivit pe lume.

Călugărul mai pomeneşte şi de uriaşe stoluri de păsări negre, ce cutreieră văzduhul în zbor ocolit şi întunecă soarele, în

aşteptare de morţi, leşuri omeneşti şi stârvuri de animale. Spusele acestui om îl tulbură pe Eskil din ce în ce mai adânc: asemenea semne nu-i sunt trimise numai lui şi celor din preajmă, ci întregii lumi şi seminţii omeneşti.

Călugărul conteneşte din vorbă şi îşi lasă cuvintele să se aşeze mai adânc. Da, îşi reia el firul, totul vădeşte că sfârşitul lumii şi judecata de apoi sunt pe aproape. Pretutindeni oamenii sunt bântuiţi de teamă, chiar şi preaputernicii, feţele împărăteşti şi dregătoreşti, cei ce cârmuiesc rosturile acestei lumi. Papa Urban a pornit să colinde Europa spre a propovădui ridicarea cruciadei spre Ţara Sfântă, adică eliberarea Ierusalimului, care geme sub stăpânirea sarazinilor rău-credincioşi.

Antihrist s-a înstăpânit peste mormântul lui Hristos şi cetele de hagii sunt împiedicate să ajungă acolo, ameninţate de jaf şi silnicie, adesea îi aşteaptă moartea. A venit vremea ca Ierusalimul să fie recâştigat de creştinătate, înainte ca Hristos să se ivească în toată măreţia şi puterea lui, ca o văpaie mânioasă, care să-i judece pe cei vii şi pe cei morţi deopotrivă.

Regi şi mari domni au şi început să-şi încingă spadele pentru a pleca în cruciadă şi îşi adună oştile de cavaleri. Dar – şi călugărul apasă pe vorbe şi se apleacă peste masă spre cei doi ascultători – e nevoie de încă mulţi alţi războinici călări, pe lângă pedestraşi şi ţărănime înarmată! E un prilej fără seamăn pentru orice bărbat viteaz şi cucernic să-şi dobândească veşnica mântuire. Papa făgăduieşte fiecărui cruciat iertarea păcatelor, şi nu numai a celor săvârşite şi a celor ce urmează a fi săvârşite!

Şi apoi unde mai pui că acestor cruciaţi le va fi dat să vadă Ţara Sfântă şi să pună piciorul în măreţul Ierusalim. După cum vor avea de asemenea putinţa să dobândească bunuri lumeşti şi să dea peste pradă bogată, căci păgânii se lăfăie în bogăţiile de care creştinii n-au avut parte tocmai datorită nevolniciei lor de a izbăvi Oraşul Sfânt şi mormântul Mântuitorului.

Aşa grăieşte monahul de neam străin, cu ardoare şi convingere, când stâlcit pe limba locului, când pe latineşte, în timp ce ochii mici i se lărgesc şi varsă văpăi albe spre cei doi comeseni.

Eskil şi Anselm nu mai puţin sunt înfioraţi şi stârniţi, devin din ce în ce mai fermecaţi şi mai încrezători, şi cei trei bărbaţi golesc împreună alt rând de ulcele cu bere, neagră şi amăruie.

Într-un târziu Eskil întreabă dacă el, dacă ei adică, pot intra în rândul cruciaţilor, dacă acea chemare e îndreptată şi către ei.

În culmea însufleţirii, călugărul chicoteşte scurt şi aspru. Ridică mâna şi croieşte prin aer, pe sub ochii lor, un ditamai semn al crucii, după care răcneşte de răsună tot birtul: Veniţi! Luaţi crucea! *Deus vult!* E voia Domnului!

Berea dimpreună cu fierbinţeala gândurilor i-au dăruit lui Eskil un somn adânc şi liniştit peste noapte, pentru prima oară de nu ştiu câtă vreme. Avu vise ciudate, cu câini care se preschimbau în lupi, cârduri de păsări negre care înfulecau lacom din stârvuri şi şerpi care se prelingeau din guri de cadavre. Apoi visele se limpeziră, se luminară, şi se făcu că o vede pe Evelina plutind peste o pajişte ceţoasă, îşi întoarce faţa spre el, şi chipul îi e livid de groază, dar privirile-i sunt rugătoare.

Zăreşte făpturi întunecate ce se desprind din bezna de dindărăt şi pornesc s-o hăituiască. Dar, înainte s-o ajungă, în faţa ei apare o siluetă înaltă, luminoasă, o barbă aurie înconjoară un chip ai cărui ochi au luciri de foc şi de gheaţă deopotrivă. Evelina cade în genunchi la picioarele lui şi în acelaşi timp se aude un glas tunător care rosteşte: E voinţa Domnului!

Eskil se trezeşte. Visul stăruie atât de viu, încât ar fi zis că se mai află încă aievea în odaie, vocea încă îi mai răsună în urechi, adâncă şi poruncitoare: E voinţa Domnului!

Îi păru că fusese chiar Hristos cel care-i apăruse în vis, că glasul şi porunca erau ale lui. Eskil rămase aşa, în deplină trezie, şi cugetă la tâlcul visului. Şi nu găsi altul decât acesta: era chemat să poarte crucea şi să se alăture oştirii ce pornea să izbăvească Ierusalimul!

Dar ce căuta Evelina în vis? se întrebă el, şi nu găsi altă desluşire decât că plecarea lui în cruciadă avea să se petreacă şi în numele ei, avea să-i aducă şi ei mântuirea de necaz şi rătăcire. Cu cât se gândea mai mult, cu atât i se întărea acest gând: era o cale de a şterge păcatele, ale lui şi ale Evelinei! Aşa aveau să alunge piaza rea şi, la întoarcerea lui, să se regăsească într-un chip mai fericit!

Hotărârea atât de grabnică de a răspunde la apelul cruciadei nu era străină, fireşte, şi de chemarea depărtării, un dor de ducă, spre a lăsa astfel în urmă ghinioanele şi amărăciunea,

măcar pentru o vreme, pentru ca mai apoi să ia totul din nou de la capăt, ca de la început. El nu era neştiutor de nevoia asta, chiar dacă nu se gândea prea stăruitor la ea.

Pierderea fiului nou-născut îi apăsă amarnic sufletul, după cum îi venea din ce în ce mai greu s-o rabde pe Evelina. În adâncul cugetului o învinuia că ucisese copilul, îl gâtuise cu mâinile ei – căci numai aşa trebuie să se fi întâmplat. Ea socotise din capul locului că pruncul e pierdut, de-a dreptul osândit, şi mai că nici nu-şi dăduse seama ce făcuse.

Şi mai apoi Evelina nu-i mai era o adevărată nevastă, nu-l mai lăsa să se apropie de ea. Nu-l respingea, dar era de neatins, de nepătruns, ca un trunchi de copac sau ca o piatră. Între timp Eskil aflase că se găseau pe lume şi femei de un alt soi, mai mult decât dornice. Şi pentru acestea i se deşteptase o poftă straşnică, năvalnică.

Trebuie să plec, şi asta-i voinţa Domnului! îşi spuse Eskil.

Acum era pe deplin hotărât să depună jurământul de cruciat.

A doua zi îl întâlniră din nou în ospătărie pe călugărul de neam străin; chipul îi era cenuşiu şi sleit de parcă şi-ar fi secătuit tot focul, urechea-i beteagă îi atârna mai porcească încă şi mai stacojie decât cu o zi în urmă. Nu mai scoase niciun cuvânt despre cruciadă, de parcă pentru el încetase să mai aibă vreo însemnătate. Dar hotărârea de peste noapte se împlântase adânc în cugetul lui Eskil, şi el fu acela care aduse vorba de cruciadă, se aprinse, se închină cu mişcări largi şi strigă: Eu iau crucea! E voia Domnului!

Fără ca Eskil să-l fi îmboldit, sau să fi vorbit anume cu el mai îndeaproape despre hotărârea ce-o luase, Anselm îl urmă de îndată, rostind cu voce înaltă aceleaşi vorbe, glasul lui era mai subţiratic, dar nu mai puţin dârz. Monahul părea că se aşteaptă la acest pas al lor, s-ar fi zis că-l socotea aproape ca de la sine înţeles. Scoase la vedere un crucifix mic de argint de sub sutană, îl întinse spre Eskil şi-l puse pe acesta să rostească, cu două degete pe cruce, jurământul de cruciat, în numele Mântuitorului, dinaintea răstignitului, ca şi cum El însuşi ar fi fost de faţă. La fel făcu apoi şi Anselm.

Călugărul mai scoase apoi la iveală din sutana-i cea atât de încăpătoare nişte fâşii roşii şi le aşeză pe pieptul celor doi în aşa

fel încât să alcătuiască o cruce. Fu chemată o slujnică cu ac şi aţă ca să le coasă crucea purpurie pe veşminte.

Toate acestea odată isprăvite, monahul îşi părăsi aerul ceremonios, îşi luă o vorbă mai moale şi mai de toate zilele. Începu să le dea sfaturi folositoare în privinţa echipamentului şi altele de tot felul, cum ar fi de pildă timpul cel mai potrivit de plecare, cum să purceadă la drum şi să se alipească celorlalţi cruciaţi.

Eskil şi Anselm erau amândoi înfierbântaţi de hotărârea ce-o luaseră, erau încă buimaci, nu-şi veniseră încă în fire şi ascultau cam într-o doară spusele călugărului. Căzuseră pe gânduri şi se întrebau de pe acum dacă aveau să se mai întoarcă vreodată, dar când îi puseră întrebarea asta şi monahului, acesta le risipi orice îndoială: Fireşte că o să vă înapoiaţi. Şi poate chiar în toamnă, dacă porniţi la drum în primăvara asta!

După judecata lui, păgânii n-aveau să se împotrivească mai deloc cavaleriei creştine. Poate că nici vărsare de sânge nu se va petrece. Şi poate că nici drumul până la Ierusalim nu era chiar atât de lung şi de anevoios cum ar fi fost ei ispitiţi să creadă: pelerinii călătoreau într-acolo tot timpul, şi cel mai adesea erau oameni vârstnici şi firavi. Arşiţa s-ar putea să fie greu de îndurat, dar în felul ăsta erau izbăviţi de dogoarea iadului!

Aşa încheie călugărul, cu o scurtă izbucnire de râs trunchiat. Îşi luară rămas bun de la el şi porniră spre casă.

Fac acum cale-ntoarsă şi peste cei doi drumeţi s-a aşternut o tăcere grea de gânduri. Când şi când Eskil aruncă o privire furişă, trage cu coada ochiului la semnul stacojiu ce-i stă lipit pe piept, încă străin şi nelalocul lui. Simte că crucea asta a început deja să aibă putere asupra lui. Îi insuflă încredere şi forţă, dar într-un fel îl şi înfricoşează: ceva prea mare şi care te supune la datorii prea grele.

Bagă de seamă că acum nu se mai zăresc păsări negre şi gălăgioase, văzduhul se înalţă nespus de curat şi de limpede deasupra codrilor. Cruciat, cruciat! îşi tot spune el în gând. Oare de fapt ce însemna asta?

Şi aşa, cum străbat ei călare inima pădurii, Eskil simte nevoia să rupă tăcerea şi să-i vorbească lui Anselm. Ajunşi într-o dumbravă, îl lasă pe Anselm să-l prindă din urmă, acum sunt

alături şi-şi ţin caii la pas, dar se feresc să se privească în timp ce schimbă vorbe, ca şi cum asta i-ar stânjeni sau i-ar face şovăitori.

Aşadar, vom urma calea cruciaţilor, spune Eskil. Ai simţit şi tu chemarea şi ai luat crucea, fără ca eu să te fi îndemnat cât de cât. Şi e bine aşa, pentru că altminteri mi-ar fi venit greu să pornesc de unul singur! Dar acum spune-mi, Anselm: faci asta de dragul meu, sau e chiar dorinţa ta?

A fost hotărârea mea, dar şi datoria de a te însoţi, e drept, îi răspunde Anselm. Cum aş putea, de altfel, să despart una de alta? Sunt gata să te urmez oriîncotro te-ai duce, dar asta nu înseamnă că credinţa mea de cruciat e mai şovăielnică decât a ta, Eskil!

Îmi vei fi de mare preţ ca tovarăş de drum, fireşte, spune Eskil. Dar n-aş vrea ca tu să fi intrat în rândul cruciaţilor doar pentru a-mi face mie un hatâr. Aş dori să cred că ai fost îndemnat de simţămintele şi de voinţa ta.

Simţămintele mele şi voinţa mea îţi aparţin tot atât cât îmi aparţin şi mie însumi, după cum bine ştii. Tu mi-ai înlesnit o viaţă bună, şi pentru asta îţi sunt îndatorat!

A fost mărturia lui Anselm.

Nu, Anselm, nu-mi datorezi nimic! Nu trebuie să te socoteşti slujitorul meu! Niciodată n-am vrut să fiu stăpânul! Şi acum e vorba de mântuirea sufletului tău, pe care nu trebuie s-o împărţi cu nimeni! Împreună, şi totuşi fiecare pe seama lui, vom sluji cauza lui Hristos şi vom înfrunta orice neajunsuri şi primejdii.

Cu voia Domnului vom vedea cu ochii noştri Ierusalimul şi ne vom înapoia întregi şi teferi, şi mântuiţi de păcate! îi răspunde Anselm. Speranţa îmi e de ajuns, şi mai departe fie ce-o fi!

Sosi şi ziua plecării. Eskil şi Anselm, cu însemnele purpurii ale cruciaţilor pe piept, se aşternură la drum. Sorbeau cu lăcomie adierile proaspete, dar în suflet le stăruia o strângere de inimă, fiori de tulburare şi de nelinişte le răscoleau fiinţa.

Străbăteau călare un ţinut în care primăvara poposise de curând, în desişul pădurilor începuse să murmure frunza, verdele ierbii era mustos. Caii săltau cuprinşi de neastâmpăr, fornăiau şi nechezau pentru a se face simţiţi pe unde treceau.

Pregătirile de plecare au fost destul de anevoioase. Cât despre moşia pe care o părăsise, n-avea de ce să se neliniştească. O rubedenie se învrednicise să se îngrijească de ea în lipsa lui, slujitorii erau credincioşi şi de nădejde, nu era nicio primejdie atâta timp cât pacea domnea pe acele meleaguri. De altfel nici nu socotea c-o să lipsească prea multă vreme, poate doar până în toamnă, până la primăvara viitoare.

Nici cu Evelina nu fusese prea greu. Nu se tânguise aflând că Eskil avea să plece de lângă ea, şi nici nu încercase să-l oprească, ba părea că-i e totuna, nici nu-i pasă, sau că nici nu o priveşte. Era cu desăvârşire ferecată în sine şi devenise din ce în ce mai de neatins, nu-l asculta când îi vorbea, sau nu prindea înţelesul vorbelor lui. Eskil se temea că rătăcirea şi sminteala ei o vor duce la pierzanie.

Tot ce putea să nădăjduiască era că singurătatea, fără el în preajmă, putea să-i fie de folos, că faptele lui de cruciat ar fi putut să fie binefăcătoare şi pentru ea, într-un fel sau altul.

Evelina devenise pentru el o povară şi acum, călărind alături de Anselm prin natura primăvăratică, se simţea slobod şi uşurat. Nu-şi mai scormonea cugetul, încetase să se mai întrebe de ce, la urma urmei, apucase pe calea cruciaţilor. I se părea că se află în pragul unui alt soi de viaţă, spre care privea plin de speranţă, se simţea mai puternic şi mai încrezător în sine decât înainte, într-un cuvânt: mai bărbat.

Setos de luptă nu era totuşi. Fusese dintotdeauna o fire paşnică. Creştinismul îl învăţase că vărsarea de sânge e un păcat, că n-ai dreptul să iei viaţa unui om – doar dacă, la o adică, e vorba de un păgân sau de un necredincios. A-ţi jertfi propria viaţă, precum făcuse Mântuitorul, era o faptă vrednică de un adevărat creştin, iar martiriul cel mai nobil ţel.

Dar Eskil nu încerca încă să se închipuie amestecat în vreo bătălie ce-aveau s-o dea cruciaţii. Deocamdată asta era atât de departe!

Anselm părea de asemenea că se simte slobod, şi era voios. Curând se porni să cânte una din baladele lui: „O pasăre şedea pe-o ramură de tei, despre Isus, fireşte, vorbea cântecul ei.” Avea o voce limpede şi curată, care se potrivea de minune cu întreaga lui făptură. Cât despre Eskil, el nu era prea dăruit pentru ale cântării – un zumzăit înfundat era tot ce putea să scoată.

Când, pentru prima oară în acel an, auziră zvon de cuc în pădure, strigătul păsării le venea de undeva din faţă, să fi fost la miazăzi, sau poate mai spre răsărit. Anselm socotea negreşit că vine dinspre sud şi spuse, poate fără să se gândească, sau poate apăsat de presimţiri: Cuc de miazăzi, cuc de-ngropăciune! Dar Eskil îl desluşi la est, şi-i răsuci vorbele: Cuc de răsărit, cuc de semne bune!

Crucea purpurie de pe pieptul lor bătea la ochi de departe, şi grăia de la sine despre rostul cu care drumeţeau. Dar puţini erau aceia care ştiau înţelesul acelui semn, cei mai mulţi se holbau uimiţi sau înfricoşaţi, întrebându-se cu nedumerire spre ce ţintă se îndreptau cei doi călăreţi. Aşa că nu mai pridideau oprindu-se, de nu ştiu câte ori, ca să-i lămurească pe oameni: că erau cruciaţi, în drum spre Ţara Sfântă, pentru a se alătura marelui convoi de apărători ai creştinătăţii ce aveau să izbăvească de necredincioşi Ierusalimul, mormântul lui Hristos.

Atunci neîncrederea şi teama făceau cel mai adesea loc evlaviei, pe alocuri oamenii deveneau chiar darnici şi grijulii, le deschideau uşa casei şi le aşterneau masa. Vezi bine, cruciaţii nu trebuiau să ducă lipsă de nimic!

Parale de drum nu le lipseau, nici vorbă. În desaga de la oblâncul şeii Eskil avea mai multe pungi cu monede de argint, care aveau căutare peste tot. Dar s-ar fi putut prea bine ca banii aceştia să le fie trebuincioşi în ţări străine, aşa că mulţumeau şi primeau tot ce li se punea dinainte. Căci, pe de altă parte, nu era vorba numai de soarta lor. Ajutându-i, fiecare se făcea puţin părtaş la măreaţa faptă a cruciadei.

Nu se arătau câtuşi de puţin trufaşi şi fuduli, ci cuviincioşi şi smeriţi, deşi erau convinşi de înalta lor menire. Nu se înfăţişau ca războinici, nu-şi îmbrăcau fără rost pieptarul de zale, îşi lăsau

arcurile să atârne de şa, şi singura armă ce o purtau era o spadă scurtă la şold. Nu strica, de bună seamă, să te faci puţin temut.

Copiii le ieşeau înainte şi se zgâiau la ei cu ochii căscaţi cât roata, şi priveau lung în urma lor când se depărtau. Dintre cei în toată firea, mai cu seamă femeile erau cele care se îngrozeau aflând cât de lung era drumul ce urmau să-l străbată şi ce cumpliţi vrăjmaşi aveau de înfruntat. Uneori bărbaţii mormăiau c-ar fi fost şi ei ispitiţi să-i urmeze, dacă le-ar fi dat mâna să-şi lase baltă treburile pe la casele lor.

Căldura primăverii s-a statornicit şi soarele muşcă cu nădejde, acelaşi soare care-i va însoţi tot drumul până la Ierusalim, cu putere mereu crescândă, tocmai bine pentru a-i deprinde treptat cu dogoarea lui. Asudaţi şi prăfuiţi după multe leghe străbătute în goana calului, adesea însetaţi, fac popas lângă pâraie şi izvoare cu apă proaspătă, beau alături de boturile cailor.

Şi dacă dau de vreun loc prielnic, nu-i lasă inima să nu se scalde, aleg o pajişte, un luminiş pe mal, unde nimeni nu poate cădea asupra lor pe neaşteptate – se feresc mai cu seamă de hoţi şi lotri. Priponesc caii de cel mai apropiat copac, unde animalele pot să pască în voie la umbră, şi-şi leapădă veşmintele.

Valuri mărunte mângâie cu molcome clipociri muchea malului, acolo unde iarba coboară până la pânza apei. Creţuşca şi coada vulpii, cu florile proaspăt deschise, mai ales galbene şi albe, se iţesc ca nişte pete luminoase, pe faţa pajiştei, au început să le dea târcoale primii fluturaşi gătiţi în aceleaşi culori, gâzele zumzăie şi mişună prin trifoişte. Sus, în văzduh, se perindă alene pâlcuri de nori albi ce seamănă cu mieii nou-născuţi.

Trupurile lor albicioase, abia ieşite din iarnă, li se par nefireşti, străine chiar şi lor înşile, de parcă n-ar avea ce căuta în peisaj, dar curând pielea începe să se prăjească, prinde o rumeneală roşiatică, semn că se pregăteşte să se înnegrească sub arsura vârtoasă a soarelui.

Apa e îndeajuns de caldă deasupra, dar rece ca gheaţa în adâncime, aşa că scaldele lor sunt scurte, iar între timp trebuie să fie cu ochii în patru şi la cai. După baie se usucă şi se încălzesc zbenguindu-se pe mal, se fugăresc şi se dau de-a-

berbeleacul în moliciunea aspră a covorului de iarbă proaspăt aşternut. Şi hârjoana asta îi înveseleşte, le stârneşte râsul, ca odinioară, când erau copilandri şi se aţâţau unul pe altul la joacă. Pentru câteva clipe cruciaţii sunt din nou copii.

La trup se deosebesc aproape la fel de mult ca în anii copilăriei. Eskil e mai zdravăn şi mai vânjos, mai brun şi mai musculos. Anselm e mai subţiratic şi mai firav, de-i poţi lesne număra coastele. Şi e spân ca o femeie, în timp ce pe pieptul lui Eskil se întinde un hăţiş de păr negru, iar braţele şi picioarele îi sunt îmbrăcate într-o blăniţă deasă.

Eskil nu se poate stăpâni să nu arunce o privire şi la părţile lor bărbăteşti şi să le asemuiască în gând. Mădularul lui Anselm e subţirel şi palid, încă de copil, pare neîncercat, iar părul din jur e atât de rar şi de spălăcit la culoare că mai de se zăreşte. Mădularul lui Eskil e mai gros, mai vârtos, arată mai încercat şi mai vânos, înconjurat de un smoc stufos. Deosebirea asta spune mult despre ei. Eskil nu crede ca Anselm să se fi culcat vreodată cu o femeie, e unul dintre aceia care adoră femeile de la depărtare. Dar astea sunt lucruri despre care cei doi se sfiesc să vorbească.

Şi tocmai acum, când îi vede trupul gol, Eskil ia deodată aminte şi la chipul lui Anselm, de parcă, nici mai mult nici mai puţin, nu l-a mai văzut de amar de vreme, sau nu l-a privit până atunci niciodată cum se cuvine. Dintr-odată Anselm nu mai semănă cu el însuşi, nu mai e insul cu care s-a obişnuit Eskil, ci un altul, aproape un străin. Se uită la fruntea-i înaltă, sprâncenele înguste, bălaie, aproape albe, gura subţire şi gâtul plăpând, ochii puţin bulbucaţi, ce par împlântaţi de-a dreptul în pielea feţei. Anselm! Acesta e Anselm.

Dar cine e el de fapt, ce ştie Eskil despre el? Cum se vede el pe sine însuşi, cum e să fii Anselm? Ce gânduri şi închipuiri adăposteşte el în tainiţele fiinţei sale, având poate conştiinţa lor doar pe jumătate? E el atât de deosebit de Eskil, mai luminos şi mai limpede, mai curat în cuget, mai puţin măcinat de porniri potrivnice, mai puţin abraş şi aprig? Sau neastâmpărul şi fierbinţeala lui sunt doar de alt soi, liniştea lui e mai străvezie dar cu mai mari adâncimi?

Şi chiar de-ar putea să-l întrebe pe Anselm asemenea lucruri, ar sluji oare la ceva, ar putea acesta să-i răspundă, chiar dacă ar vrea? Şi Eskil, la rândul lui, ar putea oare să-i răspundă lui

Anselm la asemenea întrebări? Nu-i oare fiecare om un orb pribeag, neputincios de a se vedea pe sine însuşi? E ca şi cum te-ai izbi necontenit de o oglindire ce te întoarce împotriva ta însuţi, îţi trimite îndărăt închipuirile despre tine însuţi fără să dezvăluie nimic.

Urmau drumuri bătute sau poteci stinghere, pe unde carele n-aveau loc să treacă. Şi atât drumurile largi cât şi cărările lăturalnice îi duceau, mai devreme sau mai târziu, la aşezări omeneşti, conace şi sate, uneori oraşe sau castele meterezuite. Fie că se mai abăteau ici şi colo, ţinta de căpetenie era spre miazăzi, se fereau să se încurce cu daraveri străine de rostul lor, şi în felul ăsta să fie întârziaţi sau împiedicaţi. Erau călători liberi şi cruciaţi de sine stătători, n-aveau de gând să se pună sub ordinele nimănui.

Şi ajunseră astfel în pădurile dinspre hotar, înainte de a trece în ţara vecină. Călătoria devenea acolo mai nesigură, mai zăbavnică printre aşezări omeneşti, şi cărările mai înşelătoare. Ţinutul era bântuit şi de tâlhari şi proscrişi, cel mai înţelept era să umble cât mai tăcuţi şi neobservaţi cu putinţă, cu arcul pregătit şi spada la îndemână, slobodă în teacă. Da, se hotărâseră chiar să îmbrace şi pieptarul de zale – se puteau lesne pomeni cu o săgeată trimisă din spate.

Şi ce scofală mai era de capul unui cruciat care nu-şi atinsese ţinta, care cădea sau pierea înainte de-a ajunge să lupte pentru izbăvirea Ierusalimului? Mai stătea în picioare iertarea de păcate, făgăduită de papă, nu cumva îl păştea primejdia de a-şi zădărnici şi veşnica mântuire în viaţa de apoi? Oare răspunderea ce-o purta cruciatul pentru propria viaţă nu era mai mare decât a altor oameni?

Cu hrana nu trebuiau să-şi bată capul prea mult prin acele locuri, în pădurile de la hotar. Aveau cu ei pâine şi sare, iar jivine mărunte, de vânat cu arcul, nu lipseau: un iepure, un cocoş sălbatic, şi la o adică chiar niscaiva veveriţe. Aşa că aprindeau un foc pe pământ, într-o vatră înjghebată din bolovani, şi carnea se frigea până ce se făcea tocmai bună de mâncat. Pâraie şi râuri cu apă proaspătă le ieşeau în cale la tot pasul.

Şi aşa se petrecea drumeţia lor prin codrul adânc; îl simţeau ca o ocrotire dar şi ca o primejdie. Murmurul frunzelor le dădea siguranţă şi tihnă, de mai că le venea să adoarmă în şa. Dar

uneori liniştea aceea devenea tulburătoare şi ameninţătoare, la orice zgomot neaşteptat caii se smuceau speriaţi.

Pădurea îi înghiţea, câteodată părea că nu se mai termină. Tânjeau după un loc deschis, unde să poată privi în jur, pe întinderi mai mari, şi atunci dădeau poate de un lac ce se lărgea până hăt departe, de parcă apele i se uneau cu cerul, pustii şi deşarte, înconjurate de păduri întunecate. Sau o mlaştină întinsă, încă şi mai deşartă, presărată ici şi colo cu câte un smoc de iarbă ce se legăna în bolboroseala apei negre, cu neputinţă de trecut.

Ajungeau la coame povârnite, unde pădurea se rărea pentru a face loc râpelor pietroase, sterpe, cu tufe de mărăcini sau bolovani uriaşi, cenuşii ca lava sau înverziţi de muşchi, mari cât o casă, îngrămădiţi unii peste alţii sau împrăştiaţi ca după o încăierare între uriaşi. Au petrecut şi ei o noapte pe un astfel de stei, aşternut cu muşchi ca un pat. Era atât de înalt încât n-au reuşit să se cocoaţe în vârful lui decât căţărându-se pe un copac ce creştea în apropiată vecinătate, şi atât de povârnite erau marginile că nici nu se putea ajunge acolo în vreun altfel – aşadar nu puteau fi luaţi prin surprindere în timp ce dormeau.

Nu erau în primejdie de-a fi atacaţi prin acel ţinut, doar erau doi bărbaţi înarmaţi, şi călare pe deasupra, şi de erau vreunii care le dădeau târcoale, aveau grijă să nu se arate la vedere. Doar un mistreţ furios a dat să se repeadă la ei când au nimerit în mijlocul unei turme de porci sălbatici. Ar fi putut să doboare una din fiarele acelea, înainte de-a apuca să se risipească grohăind, sau să-l săgeteze chiar pe vier, dar jivina cu colţi lungi era cumplită la înfăţişare, aşa că şi-au pornit caii la trap şi şi-au văzut de drum.

Pe neaşteptate le răsare în cale o colibă din crengi, din care se ridica o dâră de fum – pesemne că se află oameni acolo, iar de o şleahtă de tâlhari nu poate fi vorba, de bună seamă. Rămân pe loc, călare, în faţa bordeiului şi aşteaptă să se ivească vreo făptură omenească. De şaua lui Anselm e legat un cocoş de munte doborât de curând, atârnat cu capul în jos, din pliscul pe jumătate căscat picură sânge şi mânjeşte crupa bălană a calului. (Pentru o clipă Eskil se întreabă unde a mai văzut cândva imaginea asta). Dar iată că un om îşi croieşte drum printr-o deschizătură a peretelui de nuiele împletite, aplecat asupra unui par ascuţit pe care îl ţine îndreptat ameninţător cu

vârful înainte. E o ditamai namila, o matahală hirsută cu capul şi trunchiul năpădite de păr, crescut în sălbăticie, stufos, câlţos, soios, plin de ace de pin şi de paie.

Dintr-un luminiş abia mijit al chipului hirsut, doi ochi albaştri, mici şi sfredelitori, ca de porc, se zgâiesc la cei doi străini, şi un muget izbucneşte din gura ascunsă de bălăria bărbii. Nu sună ca fiind vorbe de înţeles pentru urechile călăreţilor, iar caii se smucesc îndărăt când le pătrunde în nări duhoarea ce-o răspândeşte trupul dihaniei.

Eskil îi strigă, ca unui surd, că poate să lase deoparte arma şi să-l asculte, că ei sunt cruciaţi paşnici aflaţi în drum spre miazăzi şi vor doar să ştie cât mai ţine pădurea aia, ce cale trebuie să ţină şi ce alte lămuriri le mai poate da. Dar omul nu pare defel c-ar avea de gând să se lepede de ţepuşă, şi-i priveşte furios pe călăreţi, iar zgomotul acela, care-i iese iarăşi din gură, semăna foarte bine cu un muget de fiară, jumătate grohăit, jumătate gâlgâit.

Eskil îi face un semn lui Anselm să-i azvârle vânatul, astfel încât omul să se simtă răsplătit pentru îndrumări. Trupul greu al păsării spintecă aerul cu aripile pe jumătate desfăcute şi se opreşte pe pământ, la picioarele matahalei, care-l ridică în vârful suliţei şi se uită la el nedumerit. Apoi sloboade un urlet de alt soi, la care i se răspunde dinăuntrul colibei cu zbierete asurzitoare.

Deodată se revarsă din bordei o droaie întreagă de femei şi copii, claie peste grămadă, jerpeliţi şi răpănoşi, pe jumătate despuiaţi, de-ai fi zis că-s vârcolaci sau fiare sălbatice: o baborniţă ca o cotoroanţă vrăjitoare, două femei mai tinere, dar la fel de cumplite la vedere, una din ele cu burta umflată şi cu sânii săltându-i grei de lapte pe sub cămăşoaica ferfeniţită. În jurul lor se înghesuie un purcoi de ţânci care ţopăie, se înghiontesc, se târăsc de-a buşilea şi zbiară.

Bărbatul rămâne pe loc, cu prada proţăpită în vârful parului. Iar turma aceea omenească de-abia ce-o zăreşte că se şi năpusteşte asupra ei cu mare zarvă, nenumărate braţe se întind şi trag de ea din toate părţile, îi smulg penele. S-ar părea că au să sfârtece pasărea cu mâinile şi s-o înfulece crudă, pe loc. Atunci femeia cea borţoasă răcneşte din rărunchi, iar namila de om împarte izbituri cu coada ţepuşei, astfel că nemaipomenita hărmălaie se potoleşte.

Din gura omului se varsă alte mugete răguşite şi gâlgâite. Muierea cea cu burta la gură pare să fi înţeles ce vrea să spună, se îndreaptă din şale, cu picioarele depărtate, matern autoritară, şi le strigă celor doi călăreţi o seamă de îndrumări, le arată cu degetul departe, peste vârfurile copacilor, face tot felul de gesturi cu mâinile. Graiul ei le sună pe jumătate străin cruciaţilor, dar mişcările mâinilor îi ajută să tălmăcească: pădurea se termină, ţinut de şes, ceva mai încolo aşezări omeneşti.

Iată că se apropie şi bărbatul cu câţiva paşi, îşi ridică faţa spre ei, îşi cască gura îngropată în claia de păr şi arată spre ea cu un deget noduros ca o rădăcină de copac. Acum se poate vedea că în loc de limbă are un ciot hidos, din care pricină nici nu poate vorbi omeneşte. Poate că s-a născut cu beteşugul ăsta. Sau i s-a retezat limba ca pedeapsă pentru cine ştie ce fapte. Aşa vieţuieşte el acolo, în codru, cu femeile şi cu plozii lui.

Pădurea se deschide şi cei doi cruciaţi văd cum terenul coboară în valuri, până departe, cu crânguri luminoase de foioase printre pajişti şi păşuni, cu împânzeală de sate şi nori de fum învălătucindu-se deasupra miriştilor. Urmăresc cu privirea şerpuirea râurilor, care pe alocuri dispar pentru a se ivi iarăşi, cu sclipiri argintii ce uneori se pierd în volburi albe – pesemne bulboane şi cascade.

Rămân o vreme locului, fără să descalece, îşi îndestulează ochii cu priveliştea, răsuflă uşuraţi c-au răzbit din împresurarea pădurilor ce păreau fără de capăt. Nori alburii se preumblă prin văzduh aruncându-şi umbrele nestatornice peste întinderile înverzite, şi acolo verdele se întunecă, de parcă noaptea a început să-şi lase petele pe câmpuri.

Spre seară ajung în plin şes, într-un ţinut unde satele se îndesesc ca ciorchinii, zăresc şi biserici, din piatră cenuşie sau cu pereţii văruiţi, unele din lemn smolit, cu crucile înălţându-se spre cer. Şi fiindcă e ceasul amurgului, clopotele au prins să bată, cu sunet molcom, dar care răzbate până departe, îi împresoară din toate părţile.

Trec prin fumul ce s-a aşternut printre copaci ca o pătură de nori joşi, şi fumegarea de lemn răşinos e plăcut mirositoare. Zăresc oameni care tocmai dau foc miriştilor năpădite de bălării

şi mărăciniş. Cenuşa rămâne pe pământ, albă şi hrănitoare, gata să primească sămânţa de rapiţă şi de grâne.

În satul unde se fac cunoscuţi drept cruciaţi, pentru a putea înnopta, oamenii vorbesc o limbă mai aparte, greu de înţeles pentru o ureche nedeprinsă. Şi mai e ceva care le atrage de îndată atenţia şi le stârneşte mirarea: toţi sunt bine hrăniţi, durdulii şi cu pielea întinsă, se mişcă greoi şi lenevos. Dar nu numai oamenii, ci şi vitele. Şi dobitoacele de curte, până şi câinii şi pisicile, sunt îmbuibate de parcă le aşteaptă cât de curând tăierea.

Dar se dumiresc la vremea cinei: în loc de pâine şi sărătură li se pun în faţă blide pline cu somon proaspăt fiert, peştele acela minunat, care ţi se topeşte printre degete şi are o carne roşiatică dintre cele mai gustoase.

Toţi se îndestulează cu bucăţi zdravene de somon, pe care le înfulecă cu nespusă poftă, iar gazda îi lămureşte, printre dumicaţi, că pentru ei somonul nu e mâncare de zile mari, ci hrana lor obişnuită. Până şi dobitoacele s-au deprins cu somonul, şi au parte din plin de el, doar porcii nu trebuie îndopaţi prea în pripă cu peştele ăsta, fiindcă se îneacă de osânză şi pier.

În satul acela bine hrănit, cruciada nu-i prea tulbură pe oameni. Atâta vreme cât somonul zburdă din belşug prin apele lor şi peştele cel bun nu le lipseşte de la masă, nu se sinchisesc ei de semne ce vorbesc despre sfârşitul lumii şi judecata de apoi.

Apropierea lor stârneşte tulburare într-o mare adunătură de păsări negre, într-o margine de sat: o puzderie de corbi şi ciori ce se aţin în preajma unui copac, un stejar falnic şi singuratic care străjuieşte împrejurimile. Stau înghesuite în şiruri dese pe crengi, se mai desprind cu scurte fâlfâiri de aripi şi se aşază iute la loc, cu niciun chip nu s-ar depărta de arborele acela, care parcă există acolo anume pentru ele.

Copacul se află chiar la marginea drumului, care acolo se întretaie cu un altul: e un stejar de răspântie, şi asta nu-i ceva obişnuit, după cum se ştie din bătrâni. Când ajung la locul cu pricina, împresuraţi de forfota şi zarva zburătoarelor întunecate – caii devin neliniştiţi şi greu de strunit –, ei văd că în copac atârnă ceva, de craca cea mai groasă.

E un hoit lung, acoperit pe alocuri cu resturi negricioase de carne putrezită – altminteri un schelet cu desăvârşire descărnat, de o albeaţă strălucitoare. E un stârv de cal, atârnat de şira spinării cu capul în jos, rânjindu-şi dinţii lungi şi cu orbitele ochilor goale ca nişte văgăuni.

Nu fără să se înfioare, Eskil pricepe ce s-a întâmplat acolo: a fost jertfit un cal, o ofrandă adusă stejarului şi duhurilor ce sălăşluiesc în preajma lui, străvechile duhuri în care mulţi încă mai cred şi a căror bunăvoinţă au vrut astfel s-o câştige acum, primăvara, la vremea când se însămânţează grâul şi rapiţa.

Jertfirea trebuie să se fi petrecut într-o seară, sau în timpul nopţii, la lumina focurilor, iar calul va fi fost o mârţoagă sleită de puteri. Îl atârnaseră de greabăn înainte de a-i spinteca gâtlejul şi sângele ţâşnise şiroind pe pământ. Atunci mulţimea adunată izbucnise în chiote şi începuse să freamete ca într-un fel de dans, se năpustiseră cu cuţitele asupra animalului muribund şi-şi tăiaseră bucăţi de carne, nu ca să le mănânce, ci ca să le răspândească pe ogoare şi să le îngroape în ţărână.

Apoi leşul a trebuit să rămână mai departe agăţat în stejarul de la răscruce de drumuri, ca un semn, în tovărăşia străvechilor demoni, iar oastea de păsări negre s-a adunat să se înfrupte din rămăşiţe. Păsările astea sunt şi ele un semn al bunăvoinţei divine, şi deci binevenite – nici vorbă să fie stânjenite sau prigonite.

Înainte de a se îndepărta, Eskil nu se poate stăpâni să nu se-nchine de câteva ori, iar Anselm rosteşte ceva cu glas scăzut.

Aici e vorba despre Eskil:

Pe când mă apropiam de conac, totul părea nefiresc de tăcut şi de nemişcat, parcă nu era nici zi de-a binelea, nici noapte de tot, ci mai curând ceva între zi şi noapte.

Atunci am auzit lătrat şi mârâit de câini, păreau să fi fost o haită întreagă după larma ce-o făceau, zgomotul venea de mai departe, dinspre stejarul cel stingher, unde pare-se că se adunaseră, ca să se împerecheze pesemne.

Şi deodată, iată, parcă pomul s-a tras mult mai aproape, şi atunci am zărit câinii, care se îmbulzeau cuprinşi de o sălbatică stârnire, se năpusteau asupra trunchiului, făceau salturi înalte, rupeau şi sfâşiau ceva.

La început n-am desluşit despre ce era vorba, fiindcă învălmăşeala de câini îmi tulbura vederea, şi mi-am închipuit c-o fi fost vreo fiară pe care o hăituiseră, o încolţiseră în jurul copacului şi acum încercau s-o înşface. Dar mai apoi m-am aflat atât de aproape încât am putut vedea că era o fiinţă omenească, lipită de trunchiul stejarului, în timp se dulăii se năpusteau cu îndârjire.

Erau nişte ditamai dihănii negre, de care nu ştiu să mai fi văzut prin acel ţinut, fioroşi ca lupii, cu colţi ascuţiţi ce le sclipeau în boturile căscate, se înfigeau în carnea omenească şi smulgeau fâşii sângerânde.

Şi înainte chiar de a vedea desluşit am avut o presimţire: fiinţa lipită de trunchiul copacului nu era alta decât Evelina! Şi fie că era legată de pom, fie că se încleştase atât de strâns de el, reuşea să rămână acolo, în picioare, în timp ce jivinele îi sfâşiau carnea. Dar s-ar fi zis că sfârtecarea nu-i pricinuia durere, fiindcă nici nu ţipa, nici nu se mişca.

Nici n-am încercat să mă reped şi s-o scap, ci am rămas doar pironit locului, şi dintr-odată am băgat de seamă că eram despuiat de straie, şi că n-aveam asupra mea niciun fel de armă. Nu eram în stare nici să scot vreun ţipăt, de-ar fi slujit la ceva, ci doar stăteam acolo ţintuit şi priveam ce se întâmplă: de parcă era scris să se întâmple şi fără de scăpare.

Dulăii aţâţaţi, furioşi, smulgeau carnea bucată cu bucată din trupul Evelinei, până când a început să se ivească albeaţa scheletului, o alcătuire de oase golaşe care încă stăteau drepte de-a lungul trunchiului de stejar, deveniseră acum de un alb strălucitor, de parcă spoite cu var. Nu se auzeau decât urletele şi clefăitul câinilor. Evelina trebuie să fi fost deja moartă, dincolo de spaimă şi durere, o somnambulă care poate că nici nu se trezise vreodată.

Şi în timp ce toate acestea mi se perindau prin minte, rămăsesem ciudat de liniştit, aproape mulţumit. Şi asmuţeala fiarelor se mai potolise, după câteva ultime zvâcnituri au început s-o ia din loc şi au dispărut printre copaci, fără să pară că m-ar fi zărit, cum stăteam acolo, gol şi lipsit de apărare.

Eskil se trezeşte înfiorat, se crapă de ziuă şi frigul muşcă straşnic, e o noapte de primăvară din cele care ucid florile roditoare. Anselm şi cu el au dormit sub cerul liber, sub un

arbore, în iarba ce scârţâie de chiciură. Eskil e încă atât de copleşit de cele visate încât se uită în jur, caută cu privirea stejarul cel singuratic şi haita de zăvozi.

Acum ştie sigur: Evelina e sortită morţii, nimic n-o poate scăpa, nici chiar plecarea lui în cruciadă. Şi cu toate acestea nu-l încearcă cu adevărat jalea sau apăsarea, căci simte că e vorba, ca şi în vis, de ceva care trebuie neapărat să se întâmple, faţă de care el e neputincios, şi trebuie să se obişnuiască cu gândul. Şi nu i se pare un gând de neîndurat, covârşitor.

Soarele se ridică învăpăiat deasupra câmpiei şi prinde deodată să verse căldură, sub razele lui veşmintele încep să aburească, la fel şi iarba şi trupurile cailor, pe când cei doi cruciaţi pornesc la drum mai departe.

În faţa lor câmpia face loc apei, dar nu e încă apa mării, aşa cum ar vrea ei să creadă în prima clipă. Şi nu e niciun lac în toată puterea cuvântului, ci mai curând o mlaştină, cu păpuriş şi brâuri de iarbă printre fâşii de baltă, şi bucata asta de smârc se întinde cât vezi cu ochii, de-o parte şi de alta.

Un drumeag prăpădit, bătătorit cu pasul, duce într-acolo, şi ei îl urmează ca să vadă cum o să se descurce mai departe. Terenul devine tot mai coborât şi mai nămolos, îl simt deja cum se cufundă şi se clatină sub copitele cailor, animalele se neliniştesc şi se codesc să înainteze.

Ţinutul nu e cu desăvârşire pustiu: pâlcuri mici de oameni trec cu poveri în spinare – legături de vreascuri, crengi, butuci. Sunt cenuşii ca nişte şobolani, în veşmintele acelea care le atârnă otova, iar în picioare poartă saboţi grosolani de lemn, pe alocuri atât de noi, încât se pot desluşi şi vinişoarele roşcate în carnea strălucitor de albă a lemnului proaspăt cioplit.

Par că se îndreaptă cu toţii spre mlaştină, ceea ce înseamnă, vezi bine, că se poate ajunge acolo. Să întrebi pe careva se dovedeşte a nu fi de niciun folos, oamenii ăia nu răspund, nici măcar nu-şi ridică privirea, ci doar se încovoaie şi mai tare sub poveri. De parcă s-ar teme de străini, şi mai cu seamă se sperie de cai. Şi printre ei nu se află niciunul călare, şi nici urmă de animal de povară – poate că prin părţile alea nici nu s-a pomenit vreodată cal sau bou.

Caii înaintează din ce în ce mai anevoie, pământul se lasă de parcă ar fi doar o pojghiţă subţire aşternută peste nămol şi

smârc. Sunt aşternute iute crengi şi nuiele, îndesate cu piciorul, alcătuind un fel de covor care trosneşte, crengile albe ca nişte oseminte pocnesc, frânte sub copitele cailor.

Nu departe, în faţa lor, se ridică în zbor păsări mari, necunoscute lui Eskil până acum. Sunt păsări cu picioare lungi, subţiri ca nişte trestii, pe care le ţin adunate la spate când zboară, şi cu un plisc foarte lung, roşcat, azvârlit înainte, într-un zbor ce-ai zice că-i zăbavnic, cumpănit, dar care totuşi pare mai degrabă uşor decât greoi.

Anselm spune că nu e prima oară când vede zburătoarele astea, se ivesc mai la tot pasul înspre miazăzi în timpul verii şi li se spune berze. Se aciuiază pe lângă aşezările oamenilor, şi le place să-şi înjghebe cuibul pe acoperiş, îndeosebi dacă li s-a pus anume acolo o roată veche de car. Oamenii din părţile alea le ocrotesc, în credinţa că le poartă noroc, ţin departe de ei nenorocirile şi urgiile.

Lui Eskil i se pare lucru aproape de la sine înţeles să privească berzele drept un semn binevestitor pentru călătoria lor, spre deosebire de cârdurile de păsări negre, de care până atunci avuseseră parte cu prisosinţa. Berzele se îndesesc pe măsură ce te apropii de mlaştină, se plimbă peste tot, în stufăriş şi pe margini de apă, de parcă acolo le-ar fi adevăratul sălaş, se rotesc în zbor jos şi iscoditor, sau trec spre malul celălalt al mlaştinii într-o plutire mai înaltă.

După cum se vede, din ce în ce mai limpede, călătoria lor pare să-şi aibă capătul chiar în mlaştina asta. Dar într-acolo se îndreaptă oamenii aceia, toţi care se preumblă spre inima smârcurilor? Au cumva buşteni de stejar sau vreun alt mijloc de transport care-i aşteaptă la mal? Sau poate se află într-adevăr vreo cale de-a trece prin mlaştină cu piciorul?

Chiar şi în clipa în care Eskil şi Anselm trebuie să descalece şi să-şi ducă mai departe caii de dârlogi, nu se zăreşte nimic altceva decât păpuriş şi bulbuceala nămolului, galben-roşcat şi puturos.

Dar iată o adunătură cenuşie de oameni care, se vede treaba, aşteaptă ceva. De mal stă proptită un fel de punte de lemn, un podeţ din buşteni de stejar, acoperiţi de un verde vâscos, care se clatină şi se leagănă de zici ce-i aia. Călăreţii trebuie să aştepte şi ei acolo, printre făpturile acelea şobolăneşti, care le aruncă priviri furişe, posace, poate neîncrezătoare şi bănuitoare,

şi se dau deoparte ca să nu se apropie prea mult de cai. Păstrează o tainică tăcere apăsătoare, de-ai zice că sunt muţi cu toţii, dar asta s-ar putea să fie din pricina străinilor. Poate că şi crucea roşie de pe piepturile lor îi mai pune pe gânduri şi-i nelinişteşte, pesemne că nu-i pricep înţelesul.

Şi iată că soseşte ceea ce aşteptau cu toţii: o mahonă rudimentară din buşteni, care se apropie încetişor plutind pe o cărare de apă dintre păpurişuri, poronită cu prăjini proptite-n adâncul smârcului, croindu-şi drum anevoie, cu trosnituri şi plescăituri. Poronul n-are borduri, şi apa scaldă în voie picioarele câtorva oameni ce stau înghesuiţi în mijlocul lui.

Şalanda aceea prăpădită trage lângă puntea de buturugi cum poate mai bine, şi cele două înjghebări de buşteni, se freacă cu zgomot una de alta, legănate în răspăr de apă. Cei sosiţi cu poronul păşesc pe podeţ, pleoscăind prin apă şi clisă, şi cei care aşteaptă să traverseze încep să se urce pe plută. Eskil şi Anselm se uită unul la altul, întrebându-se cu priviri îndoielnice cum or să se descurce; dar încearcă, oricum, îşi trag anevoie caii de dârlogi. Cârmaciul, o namilă de om cu barba roşie, se codeşte când e vorba de cai, fireşte, e nevoie de un bănuţ de argint, strecurat în palma lată ca o cazma, pentru a se lăsa înduplecat.

Tot timpul cât durează traversarea cei doi nu fac altceva decât să-şi potolească caii, le vorbesc, îi mângâie pe bot, le acoperă capul cu câte o ţoală; când nu mai văd nimic animalele devin deîndată mai liniştite. Poronul înaintează din greu printre brâurile de păpuriş şi bancurile de mâl, şi de abia când ajung la ţintă îşi dau cruciaţii seama că au nimerit într-un fel de insulă în mijlocul mlaştinii.

Da, era un sat lacustru, iar Eskil şi Anselm nu mai văzuseră până atunci aşa ceva. Părea că pluteşte pe apă, dar era sprijinit pe stâlpi, care străbăteau nămolul şi pesemne că se împlântau cu nădejde dedesubt, în pământ ţeapăn. Dar toată înjghebarea părea totuşi şubredă, se clătina, se lăsa într-o parte, şi uliţele strâmte dintre căsuţele înghesuite erau podite cu buşteni năclăiţi într-un strat de noroi. Puzderie de berze zburau prin preajmă, se ridicau sau poposeau în cuiburile de pe acoperişuri, cuiburile nu erau însă încropite în roţi de car, ci pe coşuri cu fundul drept.

Podişul de lemn suna înfundat sub copitele cailor şi casele se clătinau. Cu greu izbuteau, om şi cal deopotrivă, să se ţină pe picioare, să nu alunece şi să cadă în locurile unde mâlul unsuros răzbea bolborosind printre bârne. Din pragurile caselor copilandri jegoşi se holbau la ei, cu gurile căscate de parcă nu mai văzuseră străini până atunci, cai nici atât. Porcii mişunau din belşug, scurmau în gunoaie şi se tăvăleau în noroi.

Casele erau scunde, un om în toată firea nu putea pătrunde în ele fără să se aplece, pereţii păreau să fie împletituri de crengi umplute cu paie şi noroi uscat. Berzele, în cuiburile lor de pe acoperişurile năpădite de iarbă, nu se sinchiseau, îşi duceau nestingherite viaţa de familie, îşi hrăneau puii cu peşti sau broaşte ce se zbăteau de moarte în pliscurile lor lungi şi ascuţite, stăteau proţăpite acolo într-un picior şi priveau fudule de jur-împrejur, clămpăneau una la alta din pliscuri, de ai fi zis că ăsta era felul lor de a-şi grăi.

Locuitorii satului le rămaseră cruciaţilor la fel de tainici ca şi oamenii ce-i întâlniseră pe drum, tăcuţi până la muţenie, şi aproape de neînţeles când rosteau câte un cuvânt. După cât se pare mai toţi se îndeletniceau cu câte un meşteşug. În jurul casei ciopleau saboţi, linguri, putini, castroane şi alte obiecte de lemn, împleteau coşuri şi altele de soiul ăsta, printre care şi năvoade de pescuit, pe care le cufundau în apele mlăştinoase şi scoteau de acolo pradă bogată, deseori ţipari.

Vădit lucru, oamenii aceia trăiau mai cu seamă din peşte şi carne de porc şi apoi din meşteşugeli, pentru care îşi făceau rost de lemn de pe malul de miazănoapte al mlaştinii, obiectele scoţându-le la vânzare în partea dinspre sud – asta au aflat mai pe urmă cei doi călători. Dar ce-i făcuse pe oamenii aceia să-şi găsească loc de trai tocmai acolo, în pustietatea mlaştinii, asta nicicum nu mai puteau să ştie vreodată, dar pesemne că-i împinsese nevoia de apărare, spre a nu fi hărţuiţi de războieli şi năvăliri, care trebuie că se petrec des pe acolo, în vecinătatea hotarului dintre ţinutul împădurit şi câmpiile de la miazăzi.

Eskil şi Anselm s-au ospătat pe cinste, cu peşte şi slănină, înainte de a porni din nou la drum. S-au urcat pe un poron de felul celui cu care veniseră, dar care de data asta i-a purtat spre malul de sud.

Netezişul câmpiei începe să se onduleze, dealurile se-nşiră unul după altul, un peisaj desfăşurat în valuri uriaşe: când te trezeşti pe o creastă, când te afli în adâncitura unei văi. Şi de pe o astfel de culme de deal celor doi călăreţi le apare deodată în faţă marea, o întindere nemărginită de apă ce se aşterne sub privirea lor până la dunga zării. Marea sclipeşte sub razele soarelui ca un peşte cu solzi fără de număr, unduindu-se sub suflarea unui vânt pe care călătorii îl simt puternic şi îndesat, dar fără să fie tăios.

Îşi înfrânează caii, se opresc locului şi sorb cu nesaţ din măreţia priveliştii. Anselm face o mişcare largă cu mâna, arată spre întinderea mării, de parcă ar da să se înţeleagă că el e cel care a adus-o pe lume. Da, el a mai văzut cândva marea, ba a şi străbătut-o. Şi caii par la rândul lor că se minunează, îşi umflă nările cu aerul îmbibat de sărătură.

Deodată amândouă animalele ţâşnesc, se năpustesc la vale pe taluzul povârnit şi nu se opresc decât la marginea apei. Nisipul scârţâie sub copitele ce se afundă printre pietricele albe, caii îşi apleacă boturile, adulmecă sărătura şi pufnesc; nu, aia nu-i apă de băut! Pentru Eskil malul mării era ceva cu totul nou şi înviorător, valurile sclipeau cu atâta putere încât trebuia să-şi închidă ochii sau să şi-i adumbrească cu palma.

Spre seară se apropie de un oraş aşezat pe ţărm, pare fortificat şi bine apărat, ridicat pe un istm ce pătrunde mult în mare, împrejmuit cu ziduri de piatră, clădirile dinăuntru abia că se zăresc. Anselm socoate că acolo s-ar putea găsi vreun mijloc de a trece pe malul celălalt.

Văzut mai de aproape, oraşul dă semne că ar avea o viaţă îndestulată şi tihnită. O cireadă numeroasă de vite tocmai e mânată pe poartă – se întoarce de la păscut, se vede treaba. Dobitoacele îşi fac acum drum prin apa puţin joasă a golfului, s-au oprit şi mugesc spre soarele ce asfinţeşte, îşi slobozesc balega în apă, sunt apoi împinse mai departe de nişte băieţandri de-o şchioapă care merg în urma lor pleoscăind cu picioarele goale prin apă.

Straja de la porţile oraşului îi lasă pe cei doi să pătrundă nestânjeniţi, poate fiindcă sunt călare şi arată a bărbaţi de rang mai ales, nu-i nevoie nici măcar să-i atragă luarea aminte la crucile de pe piept. Oamenii cu care intră în vorbă le răspund binevoitor şi într-un grai nu cu totul de neînţeles. Anselm n-a

rămas fără răspuns nici chiar când a încercat să le vorbească în latineşte.

În ospătăria la care au poposit se simţeau de minune, berea era tare şi gustoasă, fiartă din hamei şi cu spumă bogată. Au legat curând vorbă cu niscaiva călugări ce se învârteau pe acolo, care ştiau o grămadă despre cruciadă. Poate că aveau să se alăture şi ei cruciaţilor, asta depindea ba de una, ba de alta, mai era încă timp să se hotărască, socoteau ei. Cât de curând, într-una din zilele următoare, o corabie va porni spre miazăzi, şi cruciaţii ar face bine dacă s-ar urca în ea.

Călugării aceia vorbeau însă cu vădită nepăsare, nu se prea sinchiseau nici de cruciadă şi nici de orice altceva, nu păreau pătrunşi de cine ştie ce zel duhovnicesc, dar în schimb se desfătau din plin cu cele lumeşti. Erau grăsani, cu două rânduri de guşi tremurânde, beau cu nemiluita şi asudau din belşug. Eskil şi Anselm schimbară între ei priviri nedumerite: lumea nu se înfăţişa deloc aşa cum îşi închipuiseră ei: nimeni nu aştepta cu inima strânsă sfârşitul lumii, şi nici nu ardea de dorinţa de-a elibera Ierusalimul din ghearele rău-credincioşilor.

Într-un zori de zi li se vesteşte că vasul va porni în larg, vremea e bună, cu vânt prielnic dinspre apus. Anselm crede că vor ajunge pe malul celălalt chiar în aceeaşi seară şi că răul de mare n-o să le dea neapărat de furcă.

Corabia e ancorată lângă un chei de piatră şi se arată a fi mult mai mare decât îşi închipuise Eskil, înaltă cât o casă, unsă cu catran, cu catargul, parâmele şi velele gata de a fi întinse. Se leagănă, se izbeşte uşurel şi se freacă cu scrâşnet adânc de zidul aspru. Aşa greoi cum îl vezi, barcazul ăsta pare să plutească uşor.

S-au cam căznit să îmbarce caii, care se îndărătniceau, se ridicau pe picioarele dindărăt şi se codeau să păşească pe podeţ. Or fi fost speriaţi de nemărginirea aceea a apei, sau poate-i respingea mirosul neobişnuit ce venea dinspre corabie şi din mare. Din nou trebuie să le acopere capetele, ca să nu-şi dea bine seama ce se întâmplă, după care izbutesc să-i împingă pe o punte acoperită, unde scândurile dezgărdinate clămpănesc sub copite.

E îmbâcseală şi beznă acolo, jos, doar un lămpaş cu lumânare de seu răspândeşte o lumină palidă, galben-roşiatică şi

noptatică. Aerul e apăsător şi înecăcios. Eskil e bucuros că poate ieşi pe puntea de sus, în timp ce Anselm rămâne pe loc cu caii. Asta îl ajută să dea piept mai bine cu greaţa ce-i dă târcoale, şi aşa poate să mai caşte şi gura prin jur, neştiutor cum e în ale corăbieritului.

După multă vânzoleală şi forfotă s-au întins velele şi nava iese din port cu o alunecare lină. Eskil îşi găseşte un colţişor ferit, lipit de bord, unde simte cum vasul, cu toată greutatea lui, începe să se legene pe valuri, supus şi uşor, de parcă ar cântări nimica toată. Cine ar fi zis că-n apele mării zace o asemenea putere, se minunează din nou Eskil.

Deasupra, în văzduh, zburătăcesc păsări de apă, plutesc aproape fără să-şi mişte aripile, veghează corabia cu ochi gălbui, reci, şi scot când şi când ţipete ce seamănă cu nişte chicoteli ascuţite. Sunt colorate în alb şi negru, iar trupurile ca fusele, par strunjite de vânt. E o privelişte măreaţă: păsările rotindu-se maiestuos deasupra vasului cu velele umflate ca nişte uriaşe burţi, vopsite în roşu, pământul care se depărtează şi devine o fâşie întunecată la hotarul dintre cer şi apă, soarele ce se înalţă dogoritor deasupra valurilor scânteietoare, cu creste de spumă albă.

Susur, şuier, plescăit şi scrâşnet: corabia trăieşte sub vânt şi valuri, se apleacă, urcă şi coboară, mişcată parcă de răsuflarea unor uriaşi bojoci. Eskil încearcă să se lase în voia legănării, oricum n-ar folosi la nimic să i se împotrivească. Buzele i se uscară, şi când le umezeşte cu limba simte că-s sărate. Vântul pare a se înteţi, şi asta-l îngrijorează pe Eskil, începe să simtă mai adânc jocul valurilor, în toate măruntaiele, dar nu se dă bătut, aşa, cu una, cu două!

Şi curând îl cuprinde oboseala, îl pătrunde o silă de toate: de legănare, de talazuri, de nemărginirea orbitoare a apei. Îl ia cu ameţeală şi coboară din nou sub punte, se trânteşte pe laviţă alături de Anselm, caii sunt la doi paşi, puţin încordaţi, proptiţi pe picioarele depărtate. Mai sunt destui oameni pe acolo, cei mai mulţi stau tăcuţi, aproape solemni, aşteptând sfârşitul călătoriei, poate că nici ei nu sunt deprinşi cu drumul pe mare. Câţiva încing cu timpul un joc de ţintar, vocile jucătorilor acoperă celelalte glasuri.

Să rozi o coajă de pâine e tot ce poţi să faci pentru a nu mai simţi cu atâta silă golul din stomac, şi nici Anselm nu spune nu.

Dar pe Eskil îl îngrijorează cel mai tare un sunet gâlgâit ce vine de undeva de sub podeaua de scânduri, aduce cu un vomitat, se stinge în răstimpuri pentru a reveni din nou, prelung şi scârbos. Poate că apa pătrunde în trupul vasului, şi atunci nu sunt în primejdie?

Eskil încearcă să se cuibărească cât poate mai bine pe laviţă, se sprijină cu spatele de coasta corăbiei, moţăie şi aţipeşte. Simte tot timpul mişcările ce-l împresoară, ca şi cum el însuşi ar fi o parte din ele, un crâmpei din zbuciumul navei şi al mării.

Oricât de lungă îi va fi părut lui Eskil ziua aceea petrecută în largul mării, în cele din urmă tot s-a încheiat. Anselm îl zgâlţâi de braţ ca să-l trezească de-a binelea, şi îi spuse că în curând vor ajunge din nou pe uscat.

Eskil dădu fuga sus, pe punte, şi văzu că întinderea mării rămăsese în urmă. În stânga şi-n dreapta se desfăcea ţărmul unei ţări străine, până hăt-departe, cu nisip alb şi păduri scunde de pini. Portul în care cârmea acum corabia apărea la prima vedere doar ca o îngrămădire oarecare de clădiri, dar treptat creştea văzând cu ochii, îi cuprindea din amândouă părţile şi iată-l în sfârşit, în toată măreţia lui, cu cheiuri pietruite la care erau afurcate tot soiul de nave, şi dincolo de acestea se zăreau şiruri lungi de case înalte ce mărgineau uliţi înguste. Acoperişurile, încă viu luminate de văpaia asfinţitului, erau vopsite în roşu aprins sau înverzite de cocleala vremii, în timp ce străzile se zăreau ca nişte guri de peşteri de o albăstrie întunecime.

Când corabia trase la mal din toate părţile se iscă larmă, nemaipomenită fierbere şi forfotă: toţi călătorii se grăbeau să pună piciorul pe uscat cât mai iute cu putinţă, iar pe chei era adunat un alt puhoi de oameni, şi cu toţii se înghesuiau stârnind un colb ce plutea în aer ca o pulbere de aur. Anselm şi Eskil îşi urcară caii pe punte şi stăteau acolo pregătiţi să-i aducă pe uscat – de data asta a mers mai uşor decât la îmbarcare, căci erau animale isteţe, chiar dacă nedeprinse cu călătoria pe mare.

Când se văzură pe digul de piatră şi avură parte de puţin loc în jur, încălecară şi o porniră, ca doi bărbaţi de rang ales, şi cruciaţi pe deasupra, din faţa cărora mulţimea se dădea deoparte şi le făcea loc să treacă. Străzile erau deja cufundate în beznă; se aprindeau torţe sau lămpaşe, care aruncau o lumină tremurândă pe porţi şi înscrisuri. Ospătăriile se ţineau lanţ, nu-ţi rămânea decât să alegi. Lui Anselm nu i-a trebuit prea mult să se descurce cu graiul străin, ba chiar şi Eskil pricepea câte ceva.

Alţi cruciaţi nu ochiră, s-ar fi zis că se înhămaseră de unii singuri la isprava asta: pesemne că înrolarea nu fusese atât de numeroasă precum îşi închipuiseră ei. Şi nici crucile lor roşii de pe piept nu stârniră cine ştie ce curiozitate, mai degrabă erau priviţi ca nişte călători oarecare. Şi nu primiră nimic pe veresie, trebuiau să plătească totul cu gologani buni de argint.

Chiar şi ţara ca atare nu se deosebea cu mult de cea din care veneau ei. Satele şi oraşele erau mai mari, printre ele curgeau râuri, drumurile adesea mai largi şi mai acătării, trecătorii mai numeroşi, castelele fortificate erau din ce în ce mai dese şi mai semeţe. Dar vegetaţia şi animalele erau cele ştiute, natura era verde şi încântătoare la vremea asta a anului, cu păduri dese de foloase, care rupeau pe alocuri întinderea monotonă a câmpurilor şi landelor mlăştinoase.

Sărăcia şi jalea nu lipseau, multe sate şi gospodării erau rău părăginite, ogoarele neîngrijite sau năpădite de buruieni, dobitoacele costelive şi sălbăticite. Prin astfel de locuri oamenii păreau adesea vicleni şi pânditori, uneori primejdios de binevoitori, şi celor doi călăreţi nu le prea dădea inima ghes să înnopteze prin părţile astea, şi când opreau doar cât să îmbuce câte ceva erau cu ochii în patru.

Oraşele erau împânzite de cerşetori şi vagabonzi, mulţi erau schilozi din războaie, se aciuaseră pe ici, pe colo, ciungi de câte un braţ sau fără un picior, cu un ochi scos sau orbi de tot, ori hârburi omeneşti care se târau pe caldarâmul străzilor cu nişte cioturi jalnice în chip de mădulare.

Şi prin acest furnicar de mizerie omenească îşi făceau drum sus-puşii şi puternicii, călări sau purtaţi în docare aurite, în sunet de trâmbiţe şi răpăit de tobe, pe sub fâlfâiri de falnice flamuri, împodobiţi cu pene multicolore, încinşi cu armuri şi arme lucitoare, pe cai încotoşmănaţi cu mândre cioltare. Şi mulţimea îi aclama, li se arunca la picioare, îi întâmpina cu puternice urale, o zgomotoasă jubilaţie sub care poate se ascundea nemulţumire sau ură.

Mişunau saltimbancii şi scamatorii, răsăreau ca din pământ acolo unde simţeau că e rostul mai bun, chemau norodul cu cimpoaie şi tobe. Dănţuiau cu clopoţei atârnaţi la mâini şi la picioare, făceau tumbe, îşi răsuceau trupurile ca şerpii, se băteau cu furie, se loveau zdravăn cu săbiile fără să verse picătură de sânge, scuipau foc pe gură, făceau nevăzute lucruri pe care mai apoi, în chip cu totul tainic, le regăseau în cele mai neaşteptate locuri. Şi se găseau tot timpul din aceia care nu se mai săturau privind la asemenea giumbuşlucuri, dar Eskil şi Anselm se săturară repede şi se dădură deoparte, ieşind din îmbulzeala de curioşi.

O trupă de pitici îşi dădea spectacolul în curtea deschisă a unei ospătarii. Călăreau în cerc pe un cal alb, încălecau pe rând, cărându-se şi zbătându-se caraghios, ca nişte şopârle, după care se urcau unul în cârca altuia până când alcătuiau un călăreţ uriaş cu mai multe capete şi multe perechi de braţe întinse, ca o zeiţă păgână.

După care piticii treceau să-şi adune paralele, ajungeau tocmai bine cu bărbia la înălţimea mesei, astfel încât capetele lor, cu chipuri bătrâne, zbârcite şi lugubre, păreau ca retezate. Cu toate astea se ţineau fuduli şi umblau ţanţoş, bărbaţii cu pantaloni strâns lipiţi de picior, umflaţi ca o pungă preaplină în dreptul vintrelor, femeile cu piepturi bogate, sâni obraznici, gata parcă să ţâşnească din strânsoarea lăicerelor.

A doua zi Eskil şi Anselm trecură pe lângă ei. Erau într-o căruţă trasă de calul cel alb. Piticaniile le azvârliră ţipete provocătoare şi le făcură gesturi măscăroase, îşi scoaseră limbile lungi şi nefiresc de roşii. Una dintre femei se întoarse către ei cu spatele, îşi ridică poalele şi le arăta fundul gol, care semăna cu o faţă de om, palidă şi grasă, cu bărbiţă. Oare să fi fost tot giumbuşlucuri de saltimbanci sau era felul lor de a-şi arăta dispreţul faţă de cruciaţi?

Ziua în amiaza mare, în plin soare, ajung într-un sat mai întins şi trec călare pe uliţele prăfoase. Domneşte o deplină tăcere şi nemişcare, nu se aude nici lătrat de câine, nici cotcodăcit de orătanie, nu se zăreşte ţipenie de om şi nici vreo altă vietate. Cuprinşi de înfiorare, se întreabă dacă satul e cu totul pustiit, dacă locuitorii au băjenit sau au pierit cu toţii, şi care va fi fost pricina.

Casele nu par din cale afară de părăduite, arată de parcă abia ar fi fost părăsite, doar stratul gros de praf vădeşte că totul zace neatins de multă vreme.

Dar în praf se desluşesc mici urme slabe, care se încrucişează în toate părţile. Să fie oare călcături de pasăre? Şi cum stau ei aşa şi se tot întreabă cu nedumerire, caii se smucesc îndărăt la vederea unor şobolani ce le trec în goană prin faţă. Şobolani neobişnuit de mari şi de graşi, care-şi târăsc cozile pleşuve după ei, croind brazde subţiri în praf. Nici măcar nu se tem de neaveniţi, se răsucesc, se aşază pe spate cu burta la soare

Eskil şi Anselm descalecă lângă o fântână cu gândul de a-şi potoli setea, o ciutură şi o prăjină cu cârlig le stau la îndemână, anume pentru scos apă. Fântâna e întunecată, şi cei doi drumeţi abia desluşesc clipiri de apă în adâncime. Când căldarea coboară mai în adânc, se izbeşte de o piedică, cine ştie ce-o fi.

Anselm, care ţine de prăjină, spune că în ciutură nu-i numai apă, ci s-a prins şi ceva care atârnă greu. Desluşesc parcă ceva albicios, care loveşte pereţii găleţii când apa dinăuntru se clatină. Dar abia când o urcă pe ghizdul fântânii văd cu limpezime despre ce e vorba: o tigvă omenească!

Fără să mai stea pe gânduri, Anselm sloboade prăjina şi căldarea cade înapoi în fundul puţului. O clipă le-a fost mai mult decât de ajuns ca să vadă totul: colcăiala de viermi albicioşi, resturi de piele care mai stau încă prinse de hârcă, şi părul negru, dezrădăcinat, lipit încă de ţeastă. Trebuie să fi fost un biet om care a căzut în fântână şi n-a izbutit să mai iasă de acolo.

Îşi iau pe dată orice gând de a mai bea apă, cel mai bun lucru ar fi să plece din satul ăla cât mai grabnic cu putinţă, dar nu înainte de a iscodi mai îndeaproape ce anume se întâmplase acolo. Se îndreaptă spre una dintre case şi deschid uşa nezăvorâtă, care scoate un scârţâit jalnic, ca o tânguire omenească. Paşii lor stârnesc norişori de praf şi se iscă o măruntă şi pripită foşgăială de călcături mai uşoare: şobolani care se ascund prin cotloanele întunecate.

Şi acolo îi zăresc pe locuitorii casei zăcând morţi pe laviţă, precum şi pe podele, în mijlocul odăii, de parcă moartea i-a atins fulgerător şi nu s-a găsit nimeni care să se îngrijească de trupurile lor sleite de viaţă. N-a mai rămas nimic din ei în afară de scheletele roase, sub zdrenţele ce odinioară fuseseră veşminte, de asta s-au îngrijit şobolanii, vezi bine, nu mai stăruie nici măcar duhoarea putreziciunii.

Călătorii dau o raită şi prin staul, unde-i întâmpină o privelişte asemănătoare: stârvuri de animale, din care au rămas mai mult scheletul şi pielea uscată, zac în stănoage şi iesle, de parcă ar fi pierit închise acolo, de foame pesemne. Sau poate că fuseseră secerate de aceeaşi molimă care, judecând după toate semnele, îi nimicise şi pe oamenii din sat.

Pe neaşteptate le iese în cale o trupă de călăreţi şi-i împresoară. Sunt războinici, îmbrăcaţi în armuri şi înarmaţi până-n dinţi, ameninţători şi fioroşi, cu armele îndreptate spre ei. N-ar avea niciun rost să li se împotrivească, le arată crucile roşii de pe piept, încearcă să se facă înţeleşi atât în graiul locului, cât şi pe latineşte. Dar căpetenia le face doar un semn cu mâna, care vrea să spună că n-are timp şi chef să asculte la palavrele lor, şi le porunceşte să-i urmeze.

Pornesc înconjuraţi de ceata de războinici, se află totuşi la cheremul puterii unor mari suverani, oricât ar fi ei de luptători întru Hristos, cruciaţi pe care-i paşte primejdia de-a nu mai ajunge niciodată la ţintă. Nu cumva străinii aceştia râvnesc la banii lor, sau vor poate să le răpească chiar viaţa? Dar atunci de ce sunt duşi în altă parte, când nelegiuirea s-ar putea înfăptui chiar acolo, pe loc?

Curând zăresc în depărtare o cetate cocoţată pe o stâncă semeţ povârnită. Dedesubt se află un lac a cărui apă e presărată cu pete albe, mişcătoare: sunt nişte păsări mari, pesemne lebede. Pe măsură ce se apropie, castelul se înalţă tot mai întunecat şi mai ameninţător, drumul şerpuieşte în bucle urcând spre zidurile cetăţuii şi trece pe lângă o aşezare omenească, ca un oraş, sau un sat mai mare. Casele sunt pipernicite şi nearătoase, cu acoperişuri de stuf care mai că ating pământul, nu se zăreşte nici ţipenie, deşi în aer colbul pluteşte îndesat ca şi cum ar fi fost de curând răscolit.

Sub zidurile castelului drumul se curmă în faţa unei râpe stâncoase, unde noii sosiţi aşteaptă să se coboare podul basculant. Scârţâie a fier ruginit şi lemn dogit, şi apoi răsună adânc ca o tobă, sub copitele cailor. În curtea castelului cruciaţii sunt puşi să descalece şi să predea însoţitorilor toate armele, n-au încotro.

După oarecare aşteptare sunt conduşi în sala seniorului, pe sub bolţi înalte şi reci. Aici stăpânul şi suita lui tocmai şi-au isprăvit un ospăţ, nu s-au ridicat încă de la o masă lungă, încărcată cu talgere pe jumătate golite şi pocale înalte de sticlă, în care vinul roşu bate în albastru închis. Cu toţii par cam cherchelţi şi îi întâmpină pe cei doi călători cu strigăte voioase, de parcă ar fi oaspeţi mult aşteptaţi şi bineveniţi, dar poate că vor doar să facă haz pe socoteala acestor străini.

Seniorul poartă o beretă împodobită cu o pană bogată, care-i flutură pe umeri, tunica de catifea neagră e brodată cu crini de aur, se vede bine că cruciaţii n-au nimerit în castelul vreunui pârlit de cavaler. Suveranul le face semn să se apropie, şi îi întreabă ce hram poartă. Anselm răspunde răspicat şi fără sfială, în graiul castelanului: Străini de la miazănoapte şi cruciaţi în drum spre Ierusalim! şi cei doi încă odată îşi duc mâna spre piepturile decorate cu cruci purpurii.

Pe chipul seniorului râsul se stinge, făcând loc unei cuviincioase gravităţi, nu fără o umbră de îngrijorare şi chiar uşoară indignare. Le explică precum că are cunoştinţă de mişcarea aceea a luptătorilor crucii, o nouă născocire a papei la care mulţi s-au alipit, o întreprindere costisitoare de care el, unul, se simte prea puţin ispitit, deşi e creştin la fel de bun ca oricare altul!

După o scurtă tăcere chibzuită, adaugă că-l bucură să-i ştie pe ei, oaspeţii lui, porniţi pe drumul cruciadei, că socoteşte asta ca fiind o faptă vrednică de laudă şi le urează noroc şi izbândă. Acum ei vor fi ospătaţi la masa lui ca nişte cavaleri de înalt rang, şi se cuvine totodată să ştie că altminteri nimeni nu străbate domeniile sale fără să depună tribut, dar pe ei îi va scuti!

Astfel că cei doi musafiri se aşază la masă, li se pun în faţă talere pline vârf, pocale se umplu cu vin, şi cheful poate reîncepe. Seniorul bea în cinstea lor şi îi îndeamnă zgomotos să se înfrupte din carnea de pasăre, n-au în fiecare zi parte de lebădă la masă!

Eskil priveşte ditamai pasărea din talger: gâtul lung şerpuind de-a lungul trupului, cu cap cu tot şi pliscul lătăreţ şi negru. E lebădă, fără doar şi poate! Şi nu-i vine deloc să înfigă cuţitul în ea, lebedele nu se mănâncă în ţinuturile lui de baştină, sunt ţinute la mare cinste încă din vremuri vechi şi vânătorii nu se ating de ele – nu e o pasăre obişnuită, ca oricare alta. Dar, după cum se vede, seniorul acesta se poartă cu ele de parcă ar fi gâşte, iar lacul de sub castel e o crescătorie de lebede, unde sunt hrănite şi apoi scoase la tăiere

Carnea e gustoasă, nimic de zis, şi totuşi îmbucăturile se fac prea mari în gură, anevoie de înghiţit, trebuie împinse pe gâtlej cu zdravene guri de vin. Eskil şi Anselm se străduiesc să pară cât mai mulţumiţi în timpul ospăţului, ceea ce nu înseamnă că se fac părtaşi la voioşia petrecăreţilor din jur: ca cruciaţi ce se

află pot păstra o cuvenită solemnitate. Nu primesc să fie găzduiţi peste noapte în castelul seniorial şi sunt bucuroşi când îşi recapătă caii şi desagii în bună stare.

Într-o margine de drum dau peste un om aproape despuiat, zace acolo de parc-ar fi mort dar, când îşi înfrânează caii, cei doi drumeţi bagă de seamă că încă mai mişcă. Descalecă şi se apropie să vadă ce s-a întâmplat cu fiinţa aceea. Omul are pe el doar o cămaşă ferfeniţită şi trupul îi e cumplit de schilăvit, cu vânătăi umflate şi răni sângerânde.

Când îi saltă capul, nefericitul îşi dă seama că sunt oameni lângă el, scoate un geamăt slab şi îndreaptă spre ei o privire pe jumătate stinsă. Pare-se că nu-i mai pot fi de folos cu nimic, e pe moarte, dar mai poate încă să îngaime câte ceva, horcăit şi nedesluşit. Nu le cere decât nişte apă, pe care Anselm i-o aduce de la un pârâu din preajmă. Omul încearcă să soarbă, dar îi curge mai mult pe de lături.

Apoi se căzneşte să le spună ceva, tot ce se poate înţelege e că nenorocitul a fost atacat de o haită de răufăcători, l-au lovit fără cruţare, l-au jefuit şi i-au smuls veşmintele, după care l-au lăsat acolo, la margine de drum, să-şi dea duhul. Rosteşte un nume de loc, şi un alt nume care e poate chiar al lui, de bună seamă că vrea să dea ceva de veste, dar spusele i se îneacă în horcăieli, amuţeşte şi îşi dă ultima suflare.

Când pornesc mai departe omul e mort, nu pot face pentru el nimic altceva decât să-l sprijine în capul oaselor de un trunchi de copac, pentru a putea fi lesne zărit de alţi trecători, poate or trece niscaiva oameni din partea locului ce se vor îngriji de trupul neînsufleţit. Cei doi cruciaţi încă n-au aflat cât de puţin înseamnă un mort.

Locurile deveneau din ce în ce mai sălbatice. Pătrunseseră în codri deşi, în inima munţilor, unde trebuiau să-şi croiască drum prin văi şi trecători înguste. Din ce în ce mai des râurile îşi purtau apele spre sud-est, ca şi cum ar fi vrut să le ţină tovărăşie şi să-i îndrume. Foste tot auzeau vorbindu-se cât de nesigure erau drumurile, cum lotrii şi bandiţii cădeau asupra călătorilor singuratici sau care umblau în cete mici, cum îi jefuiau şi îi ucideau, sau îi lăsau despuiaţi şi în voia soartei, uneori legaţi de câte un copac. Da, aşa făceau, dacă nu cumva

era vorba de oameni de vază, pe care găseau că-i mai nimerit să-i ţină ostateci şi să ceară răscumpărare pe capul lor.

Cei doi cruciaţi se fereau acum să umble singuri, ci se alăturau altor călători care urmau aceeaşi cale – începuseră să se îndesească, de-ai fi zis că toţi cei din partea locului îşi luau tălpăşiţa şi porneau spre o ţintă sau alta. Cel mai adesea umblau pe jos, şiruri întregi de oameni târându-şi paşii încet, cu traistele în spinare. Dar mai erau şi unii călare – pe cai, boi sau măgari. Alţii treceau în căruţe încărcate vârf cu calabalâc, pe lângă care oamenii îşi găseau cu chiu cu vai câte un locşor, sau se ţineau agăţaţi care cum priveau, uneori stăteau întinşi pe fân sau pe paie.

Parcă-i lovise un fel de streche a pribegiei, un neastâmpăr şi un dor de ducă pe care nu şi-l puteau înfrânge. Unii păreau că nu ştiu încotro se îndreaptă, sau de ce, dar pesemne că trăgeau totuşi nădejde să ajungă undeva, poate pe domeniul unui senior pe care să-l slujească şi căruia să i se supună, o gospodărie părăsită unde să se aşeze, vreun oraş unde să găsească de lucru ca să-şi poată duce zilele.

Printre ei se dovedeau a fi şi răufăcători fugari, hoţi şi vagabonzi, pe lângă tot felul de fanatici, penitenţi şi autoflagelanţi, chiar şi pelerini în drum spre Sfântul Mormânt. Da, începuseră acum să se ivească şi cruciaţi, cu cruci roşii cusute pe piept sau pe braţul stâng şi care, întocmai ca Eskil şi Anselm, urmau să se alipească unor cete mai numeroase ce trebuie că porniseră din mai toate părţile, pentru ca apoi, mai spre miazăzi, să se unească în marea oaste a apărătorilor crucii ce aveau drept ţintă Ierusalimul.

O adevărată căpetenie a cruciaţilor nu apăruse încă, şi legătura dintre ei era cu totul la voia întâmplării. Cu toţii călătoreau mai mult sau mai puţin de capul lor, doar se salutau în treacăt, ca luptători întru Hristos ce se aflau, ba mai curând se amestecau cu alţi drumeţi care urmau aceeaşi cale.

Anselm şi Eskil se ţineau mai mult deoparte, nu se grăbeau să intre-n cârdăşie cu nimeni, ci aşteptau cu băgare de seamă, dar se alăturau din când în când vremelnic câte unui grup sau altul, cu care străbăteau împreună o bucată de drum, între oraşe şi cetăţi, între castele şi mânăstiri. Se fereau îndeobşte să petreacă nopţile sub cerul liber, şi dacă se întâmpla să fie aşa o

făceau numai în tabere cu foc aprins, cu străji ce făceau de veghe cu schimbul.

Împreună cu alţi câţiva cruciaţi călări se apropie spre seară de o mânăstire, unde au de gând să înnopteze, şi trec pe lângă mai multe pâlcuri de pribegi care umblă pe jos. Şi aşa se face că dau de un convoi de penitenţi, care înaintează târâş-grăpiş, o adunătură de făpturi omeneşti care cântă şi strigă, târăsc după ei cruci grele de lemn şi chipuri ale lui Hristos grosolan cioplite.

Au cu toţii o înfăţişare sălbatică şi prăpădită, acoperiţi mai mult cu zdrenţe, duhnind a rapăn şi buboaie puroinde. Mulţi dintre ei se poartă ca nişte apucaţi, sunt despuiaţi până la brâu şi se supun de bună voie la lovituri de bici ce lasă urme sângerânde, se târăsc în genunchi plini de răni, umblă în patru labe sau se rostogolesc pe pământ ca nişte buşteni însufleţiţi.

În fruntea acestor gloate merge o femeie cu braţele ridicate ţeapăn deasupra capului, părul îi atârnă desfăcut în laţe, ochii şi-i ţine aţintiţi în văzduh cu priviri sticloase. Deodată se opreşte locului, cuprinsă de un tremur spasmodic, îşi coboară braţele, cu mare caznă, parcă, şi se holbează la palmele-i desfăcute ce sângerează din răni neoblojite. Îşi duce mâinile la gură şi linge sângele – şi atunci se aruncă cu toţii în genunchi în jurul ei, cu strigăte frenetice: Minune, minune! Sângele nepreţuit al lui Hristos!

Se spune că femeia e stigmatizată, plăgile de pe mâini i se deschid mereu de la sine, şi ea suge sângele ce se prelinge – picături sfinte ce nu trebuie să se irosească. Uneori se îndură de câte un prozelit, şi-l lasă să-şi moaie şi el buzele în preţioasa licoare: astfel i se vindecă beteşugurile lumeşti, şi omul crede totodată cu tărie că va dobândi veşnica mântuire.

Penitenţii o urmează şi o divinizează ca pe o sfântă. Nu mai e tânără, dar trebuie că-i fecioară, şi pioşenia-i neîntinată e preabinecunoscută. Când i s-au ivit pentru prima oară plăgile pe mâini a pornit în lume să poarte cu ea mărturia miracolului şi să-l arate tuturor. Mulţi se iau după ea, umblând din loc în loc, în credinţa că a sosit ceasul cel de pe urmă al lumii şi că-şi vor mântui sufletele lepădându-se de toate cele, îşi urmează sfânta şi-şi pricinuiesc fel şi chip de suferinţe, se supun la tot felul de chinuri.

Iată că se zăreşte acum şi mânăstirea, aşezată pe înălţime, drumeagul ce duce într-acolo urcă o costişă povârnită. Cruciaţii îi lasă în urmă pe penitenţi şi ajung la poarta aşezământului monahal, care li se deschide după o bănuitoare cercetare prin ochiul de veghe al zidului. Odată pătrunşi, poarta se trânteşte în urma lor cu grabă. Penitenţii, care urcă şi ei târâş povârnişul, nu sunt primiţi înăuntru. Nu, de oameni de soiul ăsta s-au săturat – pentru ei sfântul lăcaş rămâne închis!

Aşa le spune stareţul cu obidă, roşu la faţă de mânie, când coboară în curte şi le dă bineţe cruciaţilor, luptători întru Hristos.

În timpul din urmă au răsărit o puzderie de aşa-numiţi penitenţi din ăştia! Rătăcesc de colo-colo ca nişte haite de cerşetori, apucă tot ce le iese în cale şi aţâţă norodul! Îi duşmănesc pe toţi cei ce nu le ţin hangul, îi blestemă şi-i huiduie. Totul nu-i decât o născocire nebunească, credinţă nelegiuită şi orbire diavolească!

Mânăstirea e bine apărată în spatele zidurilor, ar putea să slujească drept fortăreaţă şi să ţină piept unei oşti duşmane. De sus, de sub cornişa zidului, cruciaţii văd cum penitenţii aruncă cu pietre şi strigă sudălmi. Dar în zadar, nu le rămâne decât să înnopteze în afara zidurilor, să-şi aprindă focurile şi să-şi cânte cu patimă imnele.

S-au adunat oameni ciorchine pe o creastă stâncoasă, la marginea unei râpe cu pereţi prăpăstioşi, de unde, jos, în vale, se vede curgând o apă printre bolovani în adâncimea strungii. Eskil şi Anselm poposesc şi află că mulţimea aceea se îmbulzeşte să privească pe unul care-i pe cale să-şi ia zborul în văzduh.

Omul cu pricina tocmai îşi prinde o pereche de aripi pe trup. Zice-se c-ar fi avut o viziune: i s-a arătat un înger şi l-a îndemnat să-şi facă aripi şi să se înalţe spre ceruri, şi astfel va fi primit printre cei preafericiţi, fără să mai aibă a îndura calvarul morţii pământeşti.

Şi iată: şi-a meşterit, după cum s-a priceput mai bine, două aripi, ce seamănă cu ale îngerilor sau ale zburătoarelor mari. Se poate lesne vedea că-s făcute din împletituri de crengi, pe care a întins pânză şi a lipit pene. Şi le încinge zdravăn de braţe şi de umeri cu curele de piele, după care îşi întinde larg mâinile,

astfel încât aripile se desfac şi făptura omenească pare că s-a prefăcut într-un om-pasăre.

Păşeşte spre muchia ravinei şi se desenează pe canavaua văzduhului ca o cruce sau ca un răstignit, faţa îi este îndreptată spre înaltul cerului şi străluminată de ardoarea credinţei, din ochi i se revarsă o lucire albastră pe când priveşte către tării, de parcă ar aştepta vreun semn anume.

Cei din mulţime fie că-şi râd de el, ca de un descreierat, fie că-i dau curaj, rostindu-şi în gura mare încredere-i în izbânda lui, în vreme ce alţii nu pierd prilejul de a pune rămăşaguri: Cerul sau prăpastia, pe ce pui prinsoare?

Cu toţii se aşteaptă fie la o prăbuşire grotescă, fie la o miraculoasă ascensiune în ceruri, şi zumzetul mulţimii amuţeşte în încordarea ce precede clipa hotărâtoare. Parte din ei încă-şi mai păstrează pe chip îndoiala batjocoritoare şi socot că omul nu va cuteza să-şi facă vânt.

Văzduhul e de o strălucitoare limpezime pe deasupra câtorva pâlcuri de nori albi, ce seamănă cu creste de munţi înzăpezite, dar care te pot duce cu închipuirea şi la nişte capete uriaşe cioplite în marmură, cam ca nişte chipuri de zei. Un văzduh ce pare cum nu se poate mai prielnic unei călătorii în raiul ceresc, ba parc-ar fi anume pregătit pentru aşa ceva.

Parcă se taie orice răsuflare când îl văd pe năstruşnicul zburător îndoindu-se din genunchi şi ghemuindu-se pentru a-şi face vânt în văzduh. Se leagănă ca o pasăre gigantică cu aripile larg desfăcute, fâlfâie într-o mişcare ce se frânge cu un pocnet slab, înainte să se prăbuşească şi să se mistuie în adâncul văgăunii.

Un murmur înfiorat străbate mulţimea, apoi privitorii încep să strige unii la alţii, neîncrezătorii triumfează, credulii îşi deplâng nădejdile înşelate, în timp ce mulţi se înghesuie la buza râpei ca să vadă ce s-a ales de omul-pasăre. Unii sunt cât pe aci să se răstoarne în prăpastie, se dau îndărăt cu ţipete de groază şi se agaţă strâns de cei dindărătul lor, până când întreaga gloată alcătuieşte o masă omenească şerpuitoare cu nenumărate chipuri holbate.

Se aud strigătele celor care au putut vedea îndeajuns: Acolo, jos! Nu mai mişcă! Zdrobit de bolovani! Sângele i se scurge în apă!

Alţii îşi frâng mâinile, privesc spre înaltul cerului şi izbucnesc în tânguiri: O, vai, vai! Bietul om, aripile nu l-au ţinut! Credinţa lui n-a fost îndeajuns de tare! Vai, vai!

Şi mai sunt alţii care strigă că omului trebuie că i s-a arătat un înger calp, un demon prefăcut, şi acum nefericitul zace acolo prăbuşit, cu oasele zdrobite, pedepsit pentru trufaşa lui cutezanţă? Sau mai spun câte ceva despre sminteala care şi-a cerut tributul: oamenii nu pot zbura, şi nu vor fi în stare de aşa ceva niciodată, putinţa asta le e hărăzită numai şi numai îngerilor şi păsărilor!

Mulţumiţi sunt doar aceia care au pus prinsoare pe nereuşita bietului zănatec, şi acum îşi strâng câştigurile rămăşagului. Toţi ceilalţi par a fi oarecum dezamăgiţi: nici de data asta nu s-a întâmplat vreo minune şi prăbuşirea s-a petrecut mult prea repede, n-a fost mare scofală, nici măcar cât o descăpăţânare sau o atârnare în streang!

Când se depărtează, Eskil şi Anselm se simt mai străini şi mai singuri ca oricând, lăsând în urmă adunătura aceea de oameni care cu atâta uşurinţă au căzut pradă cucernicei bune-credinţe sau josnicei lăcomii.

În gura unui drum lăturalnic stăteau înfipţi cruciş doi pari şi pe o scândură mânjită cu catran scria: „Acest sat e stăpânit de Diavol, toţi trecătorii să ia aminte şi să-l ocolească”.

Sub acest ameninţător semn se afla un morman de pietre, pesemne că intrase în obicei ca fiecare drumeţ care trecea pe acolo să ia o piatră, sau mai multe, şi s-o azvârle înspre locul cu pricina, un fel de a-şi arăta sila faţă de acel sat şi pentru a se feri de piaza rea.

Pe Eskil şi Anselm îi fulgeră acelaşi gând: se întrebau ce putea oare tăinui cătunul ăsta posedat de Diavol, şi simţeau ghes să desluşească taina. Oare ei, cruciaţi fiind, nu puteau cuteza să pună piciorul acolo, ce putere să fi avut Satana asupra lor, care plecaseră să se lupte în numele lui Hristos? Poate că le-ar fi fost o folositoare învăţătură să vadă cu ochii lor de ce isprăvi era Diavolul în stare atunci când le lua oamenilor minţile!

Îşi mânară caii pe lângă semnul de oprelişte, apucând-o pe drumeagul îngust ce ducea spre sat, o cărare atât de năpădită de bălării încât se părea că de multă vreme nu mai călcase

picior de om pe acolo. Nu se vedea nici urmă de pas omenesc sau roată de car.

Dar îşi alungară deocamdată gândurile părelnice şi nu-şi împărtăşiră nimic din ce simţeau. Amândoi chibzuiau că dacă n-ar fi citit ce scria pe scândurica din capătul drumului poate că nici n-ar fi observat ceva neobişnuit.

Nu trecu mult şi prinseră a se zări pâlcuri de case, pe sub arbori cu frunziş bogat, case cu acoperiş de stuf înnegrit de vreme şi coame ascuţite, nimic curios în afară de niscaiva prăjini care purtau câte ceva în vârf, încă nu se putea desluşi ce anume.

Satul e împrejmuit cu un meterez de pământ pe care a crescut iarba, ca o încercare de fortificaţie nedusă la capăt, şi acolo se află o poartă de scânduri, şuie şi dărăpănată, care cu greu poate împiedica pe careva să pătrundă. Dar numaidecât făcură o descoperire: pe poarta aia erau ţintuiţi trei lilieci, cu aripile răşchirate şi botul mic căscat, dezvelindu-le dinţii rari. Fuseseră puşi acolo ca să bage spaimă sau ca să facă farmece?

Şovăiră amândoi un pic, dar încrederea ce o aveau în menirea lor de luptători pentru cauza crucii nu le îngădui să se poticnească, descălecară, împinseră poarta, care scrâşni şi scârţâi din toate încheieturile, şi intrară în sat.

Printre case nu se zărea nici ţipenie, s-ar fi zis că vieţuitorii îşi luaseră tălpăşiţa, sau poate că se ţineau ascunşi. Tăcerea şi nemişcarea sporeau acea stare sinistră. Când nou-sosiţii îşi ridicară privirea spre prăjinile ce le ochiseră din depărtare, văzură că în vârful lor erau proţăpite tidve de animale, hârci albe, cu largi găvane care adăpostiseră cândva perechi de ochi, toate cu coarne ce se rămureau în văzduh – coarne de felurite dobitoace, de bou, încovoiate şi ascuţite, de berbec, încovrigate, de cerb, încrenguite precum crăcile unui copac desfrunzit.

Părea că satul chiar era stăpânit de anume puteri diavoleşti. Dar atunci unde erau oamenii – că doar nu-i va fi făcut nevăzuţi Necuratul?!

Când se afundară printre izbe zăriră într-un cotlon o mişcare, o fiinţă negricioasă pe care la început nu ştiură dacă s-o ia drept om sau fiară, până când li se păru că desluşesc o făptură femeiască ce se furişează cu iuţeală printr-o uşă crăpată. Se grăbiră într-acolo şi împinseră uşa. Odaia pe care o aveau acum

sub priviri părea pustie, dacă nu puneau la socoteală cele câteva lucruri grosolan cioplite din lemn nevopsit.

Dar într-un ungher ochiră un ghemotoc, aducea cu o pereche de oi chircite. Se dovedi a fi o piele de oaie, cu blana pe dinafară, şi când dădură s-o apuce simţiră pe dedesubt o împotrivire. Şi atunci se ivi femeia cu pricina, cea care se strecurase mai devreme în odaie, îşi trase părul lung şi lăţos peste ochi, îşi acoperi faţa cu palmele. Dar nu părea să-i pese de goliciunea trupului.

Cei doi nu se gândiră nicio clipă s-o înşface sau s-o bage în sperieţi, se dădură câţiva paşi îndărăt şi deodată sălbăticiunea sări cu mare iuţeală, se răsuci şi îşi dezgoli faţa.

Diavolul! În faţa lor se găsea Dracul gol! Necuratul, pe care-l prinseseră, sau care-i ademenise pe căile lui!

Un chip fioros se holba la ei, smolit, tuciuriu, cu un corn stacojiu în frunte, globii ochilor albi şi-o gură ca un rât pe jumătate căscat, cu colţi de vier sălbatic. Pocitura mârâi şi şuieră înspre ei, vărsă bale, cu mâinile ridicate ameninţător, de parcă gata să-i apuce.

Dar cu toate astea rămaseră locului, nu se lăsară biruiţi de spaimă şi nu-şi pierdură cumpătul. Şi atunci parcă dintr-odată Diavolul se vlăgui. Nu mai era decât o muiere despuiată, cu faţa spre ei, sânii şi pântecele îi tresăltau odată cu răsuflarea, adâncă, grăbită. Şi în mijlocul pântecului i se vedea buricul, ca un ochi orb, era o femeie născută din femeie, cu partea muierească ocrotită de un smoc de păr negricios.

Abia acum puteau ei să-şi dea seama că acel chip fioros nu era al făpturii ei, ci o mască, o mască diavolească menită să alunge nepoftiţii.

Dar în clipa aceea cineva intră pe uşă, în spatele lor, şi cei doi se răsuciră iute. În prag stătea un moşneag cu chipul înconjurat de un nimb de păr coliliu şi barbă albă, aducea grozav de bine cu o uriaşă păpădie ofilită, îi măsură cu o privire iscoditoare, şi rosti cu o voce adâncă: Ce doriţi? Ce căutaţi aici? Ştiţi că satul e în gheara Diavolului? Şi ce soi de oameni sunteţi, cu crucile alea roşii pe piept?

Îi răspunseră, firește, că erau străini veniţi de departe şi cruciaţi în drum spre Ierusalim, şi de aceea nu se temeau de Necuratul şi erau gata să-l înfrunte oriunde s-ar fi ivit.

Bătrânul îi cântări din nou cu privirea şi le făcu un semn cu mâna spre masa înconjurată de laviţe: Să stăm aici împreună, zise el, şi veţi afla tot ce poftiţi despre Diavol şi despre această aşezare. Arătaţi a fi oameni paşnici şi cinstiţi, şi nici nu păreţi a fi încrezători în eresuri şi temători de Diavol, ca cei mai mulţi!

Femeia se făcuse nevăzută, dar moşul izbi cu pumnul în masă ca s-o recheme. Se ivi fără mască, dar tot goală puşcă, fără să-i pese sau să se ruşineze. Moşneagul îi ceru să le aducă fiecăruia câte o ulcea cu bere, astfel încât să le priască mai bine taifasul.

La început a rămas tăcut şi şi-a cercetat mai îndeaproape oaspeţii, cu o licărire în ochi şi o umbră de taină pe chip. O fi fost cumva şi puţin într-o dungă, cine ştie, dar şiret era fără doar şi poate. Când sosi berea sorbi domol şi-şi şterse spuma de pe barbă, buzele lui aveau o culoare roşie, proaspătă, ceea ce părea să spună că nu era chiar atât de bogat în ani cum s-ar fi zis altminteri.

Şi apoi se aşternu la vorbă, şi iată ce le spuse: Cruciaţii trebuiau să ştie că Diavolul n-avea ce căuta în satul acela, hălăduia el prin multe alte locuri, dar nu acolo! Înscrisul din capul drumului îl puseseră ca să fie lăsaţi în pace. Căci ce altceva putea să bage spaima mai vârtos în oameni, în cugetul cărora credinţa în Diavol e atât de adânc înrădăcinată? Şi nu numai că nu călcau pe acolo, dar se fereau de aşezarea asta ca de ciumă, mulţi abia dacă îndrăzneau să umble pe şleaul cel mare din vecinătate. Şi dacă totuşi se mai găsea câte unul care se încumeta să vină într-acolo, îl întâmpinau liliecii răstigniţi pe poartă şi hârcile din vârful prăjinilor, şi de obicei asta era de ajuns. Dar ei îşi meşteriseră şi nişte întruchipări drăceşti, pentru ca, la nevoie, să-i alunge pe străini cu o astfel de înfăţişare hidoasă.

Satul nu era câtuşi de puţin sub stăpânirea diavolului sau lovit de vreun blestem, ba dimpotrivă, într-un foarte anume fel era chiar mântuit şi binecuvântat. Dacă ar fi fost să grăiască adevărat, scândura de la marginea drumului ar fi trebuit să poarte următorul înscris: „Paradisul pământesc, unde bicisnicii şi întunecaţii la minte n-au ce căuta!” S-ar cuveni, continuă bătrânul, să vadă totul cu ochii lor, dacă doresc, dar mai întâi trebuia să-i lămurească ce se petrecea în acea aşezare.

Ei ar fi fost poate ispitiţi să creadă că satul era părăsit şi golit de suflare omenească, dar în fapt acolo vieţuiau un număr

frumuşel de oameni, tineri şi bătrâni deopotrivă. Se adunaseră din multe părţi, şi încă mai soseau, numai că pe o asemenea vreme minunată nu puteau fi văzuţi pe uliţi sau în case, fiindcă astfel de zile ei le petreceau laolaltă în sânul liberei naturi a Domnului, în pielea goală, aşa cum fuseseră zămisliţi!

Se străduiau să se întoarcă la obârşiile vieţii omeneşti pe pământ, aşa cum fusese ea pe vremea tinereţii lui Adam, înainte de căderea în păcat, în raiul nepângărit şi netulburat al firii. Ei încercau să-şi ducă viaţa după rânduiala naturii, în nevinovăţie şi nefăţărnicie, cu trupurile neascunse sub straie de prisos şi părul neciuntit de foarfece sau cuţit. Împărţeau tot ce aveau, nu erau nici săraci, nici bogaţi, dar aveau tot ce le trebuia, munceau cu drag dar nu peste măsură, pentru ca munca să nu devină pacoste şi blestem în loc de binecuvântare.

Credinţa lor era că încă aici, pe pământ, omul putea începe să trăiască în paradis, sau în chip aidoma. Şi cel care izbutea asta acum, în viaţa pământeană, n-avea cum să nu devină locuitor al paradisului veşnic în viaţa de apoi, poate chiar fără să prindă de veste când trece pragul ce se cheamă moarte. Şi astfel se scurge traiul în acest sat de o viaţă de om încoace, de pe când el însuşi, în tinereţe, începuse să predice această doctrină, revelată, şi a strâns în jurul lui o mulţime de adepţi.

Trăiau în deplină înţelegere şi împăcare, nimeni nu râvnea nimic pentru sine pe socoteala altora, bolile îi loveau rareori, viciile n-aveau trecere. Şi dacă vreunul se vădea bicisnic şi muncit de gânduri ticăloase, sau se spurca în vreun fel sau altul, atunci era izgonit din obşte pentru totdeauna, fără drept şi putinţă de întoarcere.

Primejdiile ce-i ameninţau veneau din afară, şi de aceea trebuiau să fie cu ochii în patru: nu odată oameni duşmănoşi şi cu gânduri necurate năvăliseră asupra lor. Cea mai bună pavăză era înscrisul din marginea drumului mare, şi zvonul ce se răspândise că Diavolul însuşi se aciuase în acea aşezare – şi iată cum în acest chip Necuratul îi ajutase să-şi păstreze pacea şi tihna în colţul lor de paradis pământesc, şi se cuvenea aşadar să-i poarte recunoştinţă! Dar nicicând nu erau feriţi de primejdia ca o mână de fanatici să se înhăiteze pentru a pustii satul ca să-l alunge pe Necuratul şi, poate, cine ştie, să-i nimicească pe toţi cei care sălăşluiau acolo.

Şi acum cei doi călători aflaseră taina acelei aşezări omeneşti, încheie moşneagul, şi aveau să vadă cu ochii lor ceea ce puţini oameni din afară văzuseră!

Îi luă cu el afară din sat, umbla sprijinindu-se într-un toiag, cu chipul înconjurat de aureola coamei ninse. Cruciaţii păşeau în urma lui ducându-şi caii de dârlogi. O cărăruie ce se vădea mult umblată se afunda în pădurea care curând se desfăcu într-o poiană udată de un pârâu cu sclipiri argintii ce şerpuia printre maluri înverzite.

Bătrânul se opri şi îşi întinse braţul, ca şi cum i-ar fi poftit în raiul pământesc, care acum se desfăcea sub privirile lor. Poiana mişuna de oameni goi-puşcă, cu trupurile pârguite de soare şi părul crescut în voie, bălai ca spicul de grâu sau albit de ani, castaniu sau negricios ca blana de urs, sau roşcat, învăpăiat ca jăraticul.

Umblau de colo-colo, sau stăteau trântiţi în iarbă, se bălăceau sau se scăldau în apa râului, se întovărăşeau câte doi sau în pâlcuri, bărbaţi şi femei întrolaltă, copii şi bătrâni deopotrivă. Câţiva dănţuiau, apropiaţi între ei dar fiecare de capul lui, îngăduindu-şi bucuria de a-şi mişca trupul în voie, alţii se îmbrăţişau şi se mângâiau, sau stăteau strâns lipiţi unii de alţii. Copiii zburdau şi forfoteau de-a buşilea printre oamenii în toată firea, sau se jucau între ei, dintre cei de-o şchioapă unii se agăţau de sânii doldora de lapte ai mamelor, pântecele femeilor se zăreau umflate de rod.

Nimeni nu părea să se fi îndeletnicit cu vreo muncă, era ca o zi de sărbătoare în mijlocul naturii. La un foc încins pe pământ se pârjolea un porc la proţap, la umbră aşteptau ulcioare şi oale cu bucate şi băuturi, unii se şi apucaseră să se înfrupte din mâncăruri. Pe sub copaci se mulgeau vacile, alte dobitoace păşteau prin preajmă, pare-se că şi necuvântătoarele îşi aveau locul lor în acest rai pământesc.

Când dădură cu ochii de cei doi străini, preafericiţii din dumbravă prinseră a se nelinişti, se vedea cât de colo, lăsară totul baltă, rămaseră nemişcaţi, ca într-o pictură. Dar bătrânul îi potoli cu un semn şi îi lămuri în puţine vorbe ce soi de oameni erau oaspeţii, luptători în numele crucii şi în drum spre Ierusalim, în felul lor şi ei nişte căutători ai paradisului.

Eskil şi Anselm stăteau oarecum încurcaţi, se simţeau stânjenitori şi nelalocul lor, încotoşmănaţi în faţa acestor oameni

ce nu păreau să-şi dea seama de goliciunea lor. Patriarhul îi îndeamnă pe cei doi cruciaţi să se aşeze pe iarba pajiştei, în rând cu toţi ceilalţi, şi să fie părtaşi la prânzul lor, un soi de chemare la înfrăţire pe care cu greu ar fi putut să n-o asculte.

Curând viaţa din poiană îşi reluă mersul firesc, fără ca cineva din frăţietate să se sinchisească prea mult de nou-veniţi. Doar ţâncii se arătară curioşi, se apropiară netemători, le pipăiră veşmintele şi priviră cu uimire la crucile mari şi roşii de pe piept. În timpul acesta starostele îi stârni să-şi dea drumul la limbă, că doar erau sumedenie de lucruri din lumea de afară pe care dorea să le afle, îi iscodi despre ale cruciadei, şi ce gândeau despre aşezarea aceea omenească, singurul paradis pământesc.

Şi într-un târziu le spuse de-a dreptul: N-aţi putea găsi oare vreo cale să rămâneţi amândoi pe aici o vreme, aşa, de încercare, şi să vedeţi de vă prieşte locul? Şi dacă s-ar dovedi prielnic, n-aţi putea oare mai apoi, întorşi în ţara voastră de baştină, să întemeiaţi acolo un colţ de rai precum acesta? Ar fi mai mare păcatul ca strădania asta să nu se răspândească şi pe alte meleaguri.

Eskil şi Anselm arătară spre însemnele lor de cruciaţi sub jurământ, dar moşneagul îşi rosti îndoielile: La ce bun să bateţi drumul până-n îndepărtatul Ierusalim? Există un Ierusalim de eliberat în tot locul, pretutindeni un paradis de întemeiat. Gândesc că asta ar fi o faptă mai de seamă decât să purcedeţi cu război într-acolo!

Rămase tăcut pentru un scurt răstimp – părea dezamăgit. Apoi se lumină la faţă şi adăugă: Sau poate când vă înapoiaţi, poate atunci veţi avea mai multă tragere de inimă pentru o asemenea ispravă!

Da, poate la înapoiere! răspunseră cei doi cruciaţi, şi îşi luară rămas-bun de la moşneag.

Ajunseră la un vad de râu, unde apa nu era din cale afară de adâncă, dar sforul iute şi prundul înşelător. Carele treceau prin el legănându-se ameninţător într-o primejdioasă clătinare cu apa până peste osia roţii. Călăreţii puteau şi ei ajunge pe malul celălalt fără să se teamă prea tare şi fără să se ude cine ştie ce. Dar cei care se avântau cu piciorul aveau nevoie de un toiag în care să se proptească, deseori se sprijineau unii de alţii, ţinându-se de braţ. Trebuiau să fie destul de puternici pentru a

ţine piept curentului, care li se învolbura printre picioare, până peste genunchi şi îi agăţa numaidecât de veşminte. Cei ce se clătinau, se descumpăneau şi se prăvăleau, nu mai izbuteau uneori să prindă prundul sub tălpi, ci erau furaţi de cursul apei şi purtaţi până cine ştie unde.

Dar acolo, în gura vadului, se afla un om care-i ajuta pe nevolnici sau pe cei slabi de înger. Era mare la trup, dar mai mult în lăţime, gros ca un trunchi de stejar şi adus de spate ca sub apăsarea unei statornice poveri, umerii lui se lăţeau ca un fel de masă sau un şezut de scaun. Şi acolo suia el câte un bătrân sau o femeie, deodată cu un copil, sau doi, dacă era nevoie, fiindcă răzbea el cu asemenea povară. Şi pornea astfel cu călcătură ţeapănă, neşovăielnică, în râul pe care-l cunoştea atât de bine, ştia şi firele apei şi schimbările prundişului de la o zi la alta. Apa se învârtejea în jurul picioarelor lui vârtoase, i le învolbura ca pe nişte pălimari de pod, se proptea într-un toiag zdravăn pe care-l ţinea cu amândouă mâinile.

Omul alesese de bună voie îndeletnicirea asta de cărăuş, ca un nou sfânt Cristofor, de care pesemne că auzise şi căruia dorea să-i fie asemeni. Trăia într-o bojdeucă pe malul apei, nu cerea plată pentru cărăuşie dar de pomană primea, poate o pâine, câteva ouă, sau fructe. Se spunea că îşi face veacul pe acolo de când lumea, dintotdeauna la fel de hirsut şi fără de vârstă, puternic ca un bivol, dar s-ar prea putea ca oamenii să nu-l fi deosebit de tătâne-său sau de altcareva dinaintea lui.

Şi iată-i acum pe cruciaţi şi pelerini, în cete devălmăşite, ajungând la malul râului şi începând să intre în vad, mai multe şiruri de călăreţi, parte din cai cabrează în vârtejeala sforului repezit şi-şi azvârlă stăpânii, care mai apoi trebuie să se agaţe cu orice chip de şei, căci altminteri sunt duşi aiurea de ape. Carele trase de dobitoace pătrund şi ele în vad, cei care se află în ele se holbează neliniştiţi sau temători la apa ce bolboroseşte sub ei sau închid ochii în faţa primejdiei, rostind poate o rugăciune.

Mulţi se avântă în vad cu piciorul, îndrăzneţi şi încrezători, într-o linişte tulburată doar de şipotul bolborosit al apei, de clipocitul iscat în jurul picioarelor şi de răsuflările gâfâinde, sau se pornesc pe cântat, pentru a prinde curaj şi tragere de inimă.

Dar alţii nu se simt în stare sau nu se încumetă să păşească în apă şi să dea piept cu vârtejurile. Şi atunci omul acela vânjos,

urmaşul sfântului Cristofor, e cel care trebuie să-i treacă dincolo câte doi, sau chiar mai mulţi deodată. Şi aşa se perindă el întruna cu poverile omeneşti în cârcă, şi cei cocoţaţi pe spinarea lui îl mână nerăbdători, zbiară la el din toate părţile, se îndârjesc cu toţii să fie trecuţi râul cât mai degrabă cu putinţă, devin tot mai poruncitori, ba cu timpul chiar ameninţători.

Suntem ostaşii lui Hristos şi pelerini, ţipă ei, şi cărându-ne îl slujeşti pe însuşi Mântuitorul! Gândul ăsta trebuie să-i dea necontenit noi puteri, şi atunci de odihnă nu mai are nevoie! În schimb se cuvine să-şi sporească povara, să încarce în spate tot mai mulţi oameni deodată! Fiindcă ei se grăbesc spre Ierusalim, şi de nu ajung acolo mai curând sfârşitul lumii se apropie de soroc!

Omul pare mult prea blând ca să nu se supună acestor nesăbuite cerinţe, e ca un cal cucernic şi răbdător, nu-şi îngăduie nicio clipă de răgaz, nu conteneşte străbătând râul, când dintr-o parte, când dintr-alta, îşi urcă în spinare încărcătura din ce în ce mai covârşitoare, nu numai doi sau chiar mai mulţi oameni deodată, dar chiar şi bulendre de care aceştia n-au vrut să se lepede.

Puterile îi sunt puse la grea încercare, răsuflă greu şi gâfâie, cu ochii holbaţi şi ieşiţi din orbite, clătinându-se tot mai tare. Cei din cârca lui îl batjocoresc acum pe faţă, îl mână cu izbituri şi ghionturi, îl zgârie cu unghiile, îl trag de păr şi de barbă. De parcă ar fi robul tuturor, singura lui menire pe lume fiind numai aceea de salahori până la ultima suflare.

În cele din urmă se caţără pe spinarea lui un bărbat mai vârstnic şi două femei, năbădăioşi şi văicăreţi. Îl împing în apele vadului cu ţipete şi ameninţări, cărăuşul se împleticeşte şi se îndoaie sub povară. Puterile îl părăsesc, sarcina îl copleşeşte, nici n-a ajuns bine în mijlocul râului că se şi frânge, se surpă, şi cei trei din cârca lui pică în apă. Se zbat cuprinşi de groază, cu zvârcoliri deznădăjduite şi se prind zdravăn de el, îl trag în jos, îl doboară, şi astfel sunt luaţi cu toţii de vâltoare, purtaţi tot mai iute, cu tot mai slabă împotrivire, până când se scufundă şi nu se mai zăresc.

E de-abia începutul cruciadei adunate. Eskil şi Anselm se ţin la marginea convoiului şi privesc cu uimire această păţanie, neobişnuiţi încă cu ce se poate petrece într-o cruciadă alcătuită din inşi de tot soiul.

Mânăstirea e aşezată în vârful unei foarte înalte măguri ce seamănă cu un con de brad şi e la fel de povârnită de jur-împrejur, mai c-ai zice c-a fost făurită de un olar cu mâini urieşeşti. Colina e acoperită cu iarbă grasă, proaspătă încă în toiul arşiţei de vară, de parcă udată de tainice izvoare, şi pe creastă se înalţă mânăstirea cu ziduri înalte, ca o cetăţuie de necucerit.

Niciun drum nu duce până acolo, în vârf de deal, carele nu au cum să meargă, dar călăreţii pot ajunge dând ocoluri colinei în cercuri suitoare, din ce în ce mai mici.

Din timp în timp se zăresc călugări suind sau coborând costişa, aplecaţi mult în faţă la urcare, de parcă ar paşte iarba, sau mişcându-se într-o parte, înclinaţi îndărăt, în timpul coborâşului. Cele trebuincioase sunt cărate sus, la mânăstire, cu un soi de fund de căruţă fără roţi care alunecă pe iarbă, legat cu o funie trasă de scripete.

Împreună cu alţi câţiva cruciaţi călări, Eskil şi Anselm ajung în vârf de deal, sunt primiţi cu bunăvoinţă în mânăstirea ce pare înstărită şi bine chivernisită. Şi mai e renumită prin aşezarea ei înaltă şi bine apărată, drept care călugării trăiesc mult mai aproape de ceruri decât lumea pe care ei o privesc de sus. Stareţul e binecunoscut pentru gândirea răzleaţă şi voinţa îndărătnică, el stă acolo ca un suveran, un adevărat domnitor peste un cuib de vulturi.

Se mănâncă acolo claponi fripţi pe săturate şi se bea vin alb cu nemiluita, cugetele sunt voioase şi libere, de nici n-ai zice că te afli într-un aşezământ monahal. A te înfrupta din plăcerile vieţii nu trece drept păcat, trupul va să-şi primească îndestularea pentru ca sufletul să se poată elibera, fiindcă şi trupul e un dar de la Dumnezeu şi nu se cuvine ca oamenii să-l nesocotească. Aşa sună învăţătura stareţului, după cum le e dat oaspeţilor să afle.

Bună parte dintre novici sunt izbitori de tineri şi de zvelţi, cu chipuri gingaşe fără urmă de tulei. După un timp, când călugării se încing la vin şi bucate, feţele grăsune li se luminează ca o lună plină şi îi sorb din ochi cu vădită poftă pe tinerii novici. Da, Eskil bagă de seamă cum câte o mână durdulie, ici şi colo, se prelinge pe trupurile călugărilor tinerei, ca o părintească alintare

chipurile, şi atunci el se întreabă cu oarecare mirare ce soi de mânăstire o mai fi şi asta.

Peste noapte Eskil şi Anselm împart o chilie. Printr-o ferestruică îngustă ca o ocniţă de arcaş în zidul gros de piatră privirea poate cuprinde până departe împrejurimile peste care se lasă întunericul nopţii, cu câteva lacuri ce sclipesc mat ca nişte oglinzi aburite. Deasupra se bolteşte cerul spuzit de stele ca o măreaţă cupolă. Au într-adevăr simţământul înălţării, al intangibilităţii şi despărţeniei de lumea de jos.

Se aude un ciocănit la uşă şi în clipa următoare pătrunde în chilie un novice care le aduce un ulcior cu apă proaspătă. La o mişcare, ce pare anume făcută, sutana se desface şi lasă să se întrezărească goliciunea trupului pe care-l acoperă. Eskil crede că nu se înşală când i se pare că a zărit o pereche de sâni femeieşti bine răsăriţi şi plini. În curând nimic n-o să-l mai mire în mânăstirea asta!

Novicele îi priveşte zâmbitor şi zăboveşte, de parcă ar aştepta ceva. Eskil face un pas spre el, sau mai bine zis spre ea, şi cu o mişcare iute îi desface larg sutana. Trupul tânăr de femeie se iveşte în toată goliciunea şi acum se risipeşte orice îndoială. Dar fiinţa despuiată nu se arată nicidecum fâstâcită, rămâne pe loc şi îi lasă să-i privească goliciunea ca şi cum ar fi cel mai firesc lucru cu putinţă şi de la sine înţeles. Anselm se întoarce cu spatele, de parcă ceea ce vede nu-i pentru el fapt aievea.

Femeia, se vede cât de colo, e cum nu se poate de doritoare să le facă poftele, fie că aşa are ea chef sau că pur şi simplu serviciul ăsta face parte din legile ospeţiei la mânăstirea aceea ciudată. Când vede că cei doi bărbaţi se arată oarecum şovăielnici, izbucneşte: Hai, veniţi să ne desfătăm trupurile! E un dar al Domnului! Şi îşi aruncă cu hotărâre rasa de pe ea, îndreptându-se spre laviţă.

Anselm bâiguie ceva, precum că el iese pentru o clipă, dar femeia, numai ochi şi urechi, îi spune că nu trebuie nicidecum să fugă, fiindcă ce vor face ei nu-i un păcat sau o faptă diavolească. I-a fost dat să înveţe asta acolo, la mânăstire, şi atunci e un lucru binecuvântat! Dar Anselm nu se lasă ademenit şi, pe când iese din chilie, pe chipul lui palid şi tainic se citeşte o adâncă tulburare.

Iar Eskil curveşte cu muierea, după cum aceasta îl îmbiase. E iscusită în alde astea şi al naibii de desfrânată. De la ea află

Eskil că mulţi dintre aşa-zişii novici sunt fete aduse de prin ţinut şi crescute la mânăstire. Numai că primesc nume bărbăteşti – de pildă ei i se spune Wilfrid.

Îi mai povesteşte ea şi despre doctrina stareţului, cu atâta încântare, ba aproape fervoare, încât ai zice că-şi rosteşte propriile credinţe. Bărbaţii şi femeile sunt deopotrivă făpturi create de Dumnezeu şi astfel alcătuite încât să se împreuneze, trupurile lor sunt anume plămădite ca să-şi dăruiască plăcere, şi nu-i nici urmă de păcat în asta. Păcatul s-a ivit pe pământ odată cu procreaţia şi fiecare fiinţă omenească ce se naşte e moştenitoare a păcatului de la origini, care duce spre moarte. Şi doar împreunarea trupească a bărbatului cu femeia e fără prihană, de o paradisiacă nevinovăţie.

Cată aşadar ca femeia să se ferească a rămâne grea, ceea ce nu se întâmplă acolo mai niciodată, călugării au cunoştinţă de anumite doctorii care se prepară dintr-o seamă de buruieni sălbatice care i-au fost date omului anume spre a se putea păzi de păcatul odrăslirii. Wilfrid pomeneşte, de pildă, că din anemona albă, simbolul neprihănirii, se scoate unul din cele mai straşnice leacuri de acest soi.

Aşa sună învăţătura acelui prealuminat ieromonah, şi în acest chip se săvârşeşte nevinovatul dezmăţ trupesc în mânăstire.

În fruntea cruciadei se afla Petru Eremitul. A apărut precum un nou Hristos, călare pe măgar, şi mulţimile extaziate s-au îmbulzit în jurul lui, mai să se calce în picioare tot căznindu-se să ajungă cât mai lângă el, dar în imediata lui apropiere era tot timpul o fâşie de loc liber, întocmai ca un cerc de sacralitate şi intangibilitate.

Nu era arătos, ba aproape respingător: scund, mai ales datorită picioarelor, care erau atât de scurte, încât păreau oloage, trunchiul îi era îndesat şi vârtos, iar chipul lunguieţ, împrejmuit de o barbă neagră şi rară, semăna atât de bine cu cei al măgarului de-ai fi zis că-s fraţi, îi deosebeau doar urechile lungi ale animalului, negre şi cu smocuri albe pe dinăuntru.

Răspândea un miros pătrunzător, nu deosebit de cel al măgarului, mirosul stării naturale şi al sfinţeniei totodată. Se spunea că nu se spală niciodată, doar îşi moaie degetele în apă sfinţită şi-şi mânjeşte semnul crucii pe faţă. El pretindea că apa e un element păcătos, tulburător al simţurilor şi corupător, aşa că e bine să te ţii cât mai departe cu putinţă de ea. Şi nici nu bea vreodată apă, ci numai vin.

Tălpile goale ale picioarelor erau scălâmbe şi scorojite, aproape negre, cu unghii lungi şi vineţii, care se încovoiau precum ghearele de fiară. Sutana ce o purta era înscorţoşată de jeg şi de vechi unsori prelinse din mâncare. Întocmai ca asinul, în jurul ochilor avea piele mai deschisă la culoare, de parcă tocită, şi ochii îi erau mari, cu pupilele ca două găuri negre, de unde se întâmpla uneori să izbucnească fulgerele mâniei.

Ăsta era omul, aşa arăta văzut mai de aproape, când Eskil şi Anselm reuşiră să pătrundă prin mulţimea îngrămădită şi să ajungă în preajma lui: Micuţul Petru, sau Petru Eremitul, călugărul care se perinda prin ţări şi ţinuturi şi propaga cauza cruciadei mai zelos decât oricare altul, cel care cuvânta oamenilor de rând şi se pricepea să le aprindă în suflet dorinţa de a deveni luptători sub semnul crucii.

Adunând în urma lui puhoaie omeneşti ce sporeau necontenit, venise prin Renania şi acum se îndrepta spre sud-est, către Dunăre, ale cărei ape aveau să-l călăuzească spre împărăţia bizantină, la Constantinopol. Şi de acolo mai departe, spre Ierusalim. Îşi conducea norodul cruciat doar mergând călare în capul convoiului, fără să privească în urmă, încredinţat că îl

urmau cu toţii. Nu avea nevoie să ţipe sau să poruncească, şi rareori se amesteca în ceva.

Era purtătorul credinţei arzătoare, călăuzit pe drumul lui ca de o revelaţie. Era zgârcit la vorbă, nu rostea un cuvânt fără să fie neapărat nevoie, stătea acolo, pe spinarea asinului, posomorât şi ursuz, privind ţintă înainte, o privire tainică, ce parcă dădea a înţelege că vedea întreg drumul ce-i stătea în faţă, până hăt, departe, la Ierusalim.

Când deschidea gura grăia mulţimii, nicicum unuia sau altuia, de fiecare luat în parte nu-i păsa defel, nu însemna nimic pentru el. Dacă vreunul voia să-i vorbească, privirea lui aluneca pe lângă om, părea nerăbdător sau cu gândurile plecate aiurea, răspundea doar cu o mişcare din cap sau cu un gest de îndepărtare.

Dar când se afla în faţa unei adunări, vorbele îi puteau veni pe limbă ca un torent copleşitor, era cuvântarea revărsată din gura unui profet mânios, rostită cu glas la fel de piţigăiat şi de sfredelitor ca cel al asinului, ca glasul propriului măgar atunci când îşi ridica brusc capul şi slobozea un zbiarăt prelung, înfricoşător, ce trebuie să fi avut aceeaşi putere pustiitoare ca odinioară strigarea de trâmbiţe la zidul Ierihonului.

Îi plăcea să stea cocoţat pe măgar şi atunci când vorbea, sau, dacă era descălecat, îl ţinea lângă el ca să-i fie de sprijin. Ai fi zis că animalul e o parte din fiinţa lui, nu-l lăsa niciodată să se depărteze, nu se despărţea de el în ruptul capului, dormea lângă el oriunde se întâmpla, într-un colţ de curte sau sub bolta unui portal, îl purta alături pe treptele catedralelor sau ale castelelor, îl lăsa să-şi lepede baliga pe pardoselele de marmură sau pe purpura covoarelor scumpe. Şi părea din cale afară de încântat când îi vedea pe fanatici îmbulzindu-se în jurul baligii, ca s-o păstreze şi astfel să se împărtăşească din harul ei sfânt.

Eskil şi Anselm îl auziră pe Petru Eremitul grăind mulţimii în repetate rânduri. Spunea mereu acelaşi lucru, dar cu atâta ardoare şi zel încât vorbele lui păreau mereu altele. Glasul lui sonor ca o surlă trâmbiţa fără încetare un refren, pur şi simplu ca o nesfârşită litanie: E voinţa Domnului! Şi aceste cuvinte deveniră parola cruciadei, care spulbera orice părere potrivnică, învingea orice şovăială, îndreptăţea orice faptă.

Zugrăvea în vorbe blestemăţia ce domnea în lume, putreziciunea, spurcăciunea, urgiile, puterile mereu sporite ale Diavolului şi ale Răului. Trecea apoi la infidelii care stăpâneau în Ţara Sfântă, Antihristul care triumfase la Ierusalim, mormântul zilnic pângărit al Mântuitorului.

Ceasul de pe urmă al omenirii sosise, fără doar şi poate, striga el, şi năpasta pe care Domnul a aruncat-o asupra Egiptului o să pară nimica toată pe lângă osânda la care trebuia să se aştepte acum omenirea: Copacii aveau să-şi piardă frunza, vor rămâne ca nişte schelete negre într-o iarnă veşnică, apa se va mistui în pământ sau va înceta să mai curgă, otrăvită şi duhnind a moarte. Până şi stelele vor pica de pe bolta cerului şi vor pârjoli orice suflare de viaţă pe pământ, înainte ca Hristos să pogoare din slava cerului ca un judecător mânios!

Şi le arăta păcătoşilor singura cale de izbăvire, iertarea de pedeapsa divină: înrolarea în cruciadă, pentru recucerirea Ierusalimului. Cei care se lepădau de toate cele şi luau crucea, aceia aveau să fie feriţi de nenorociri şi cruţaţi de osânda de la sfârşitul lumii, fiindcă îşi vor fi câştigat veşnica mântuire. El recunoştea că această cale, a cruciadei, putea fi trudnică şi anevoioasă, dar era drumul ce ducea spre paradis.

Şi mulţi aveau să ajungă în paradis încă în timpul acestei vieţi, cei care vor intra biruitori în Oraşul Sfânt vor păşi pe străzi cu caldarâm de aur, printre ziduri de jasp, toţi locuitorii acelei cetăţi vor fi înfăşuraţi în ghirlande de mirt şi trandafiri, bucate alese, gătite din păsări şi peşti, se vor găsi din belşug pentru toţi, şi în loc de apă vor bea vinuri din cele mai de soi, nu va mai bântui nicio molimă, nu va mai lovi nicio pacoste.

Şi nu merita această splendoare înmiite străduanii de a o dobândi? vocifera omuleţul negru de pe spinarea asinului. Era oare atât de greu, cu un asemenea ţel în faţă, să se lepede de păcătoşenia şi bicisnicia în care trăiau acum?

Luaţi aminte, e voinţa Domnului, nu mai zăboviţi, nu-i mai aşteptaţi pe alţii, veniţi şi luaţi crucea! Căci dintr-o zi într-alta osânda nimicitoare a Marii Judecăţi vă poate ajunge, şi vai, vai şi încă o dată vai şi amar de aceia care şovăie şi pornesc prea târziu!

Domnii cei mari şi cavalerii încă mai zăbovesc, cu oştile lor de călăreţi înveşmântaţi în oţele, dar se pregătesc, vor veni mai pe urmă, deşi s-ar putea să ajungă prea târziu! Noi o luăm înainte,

oştirea cruciată a noroadelor creştine, şi Hristos însuşi e cel care, nevăzut, merge în fruntea noastră! Vom dobândi biruinţa şi mântuirea, vom pune primii piciorul în Paradis! Asta-i voinţa Domnului!

Aşa grăia Petru Eremitul, din loc în loc, în pragul bisericilor unde se adunau truditorii câmpului, în pieţele oraşelor unde se îmbulzeau mulţimi de târgoveţi curioşi şi aţâţaţi. Vorbea când în latină, când în franconă, avea tălmaci care-i desluşeau vorbele în alte graiuri şi dialecte, astfel încât să poată pricepe tot omul. Mulţi păreau neîncrezători, alţii de-a dreptul batjocoritori, dar încă mai numeroşi erau aceia care se cutremurau şi se aprindeau.

Dinspre partea lui, Eskil nu ştia bine ce anume să creadă, şi adesea îi cerea părerea lui Anselm. Petru Eremitul nu semăna nici pe departe cu ceea ce-şi închipuiseră ei despre un conducător de cruciadă. El era oare într-adevăr cel pe care trebuiau să-l urmeze, din convoiul lui trebuiau să facă parte? Li se părea că întreaga cruciadă o apucase de la bun început pe drumul destrămării şi al răzmeriţei, turmele acelea dezlânate păreau prea bezmetice şi hachiţoase, prost echipate, pornite pe jaf şi samavolnicie.

Mulţi dintre ei nu erau cruciaţi în toată puterea cuvântului, ci pelerini care se alipiseră convoiului în drumul lor spre Sfântul Mormânt. Printre ei se aflau femei, copii şi moşnegi, adesea oameni plăpânzi şi nevolnici, cărora le-ar fi fost cu neputinţă să îndure încercările unei astfel de călătorii. Nu era oare o nesăbuinţă să-i laşi să meargă mai departe?

Alţii erau haimanale invederate, pleavă de tot soiul, târfe, pungaşi şi cerşetori ieşiţi din cele mai infame cotloane ale oraşelor. Nu puteau fi socotiţi cruciaţi, de bună seamă, şi erau o adevărată pecingine. De ce oare consimţise Petru Eremitul ca toţi aceştia să-l urmeze?

Dar se aflau cu toate acestea în adunătura aia pestriţă şi numeroşi oameni de treabă şi nevoiaşi, meşteşugari şi salahori, plugari şi văcari. Veniseră de prin tot locul: flamanzi încălţaţi cu saboţi mari, albi, de lemn, frizieni cu bărbi lungi, bălaie, franconi cu pletele negre retezate drept peste umeri, renani cu feţe roşii ca para focului, bavarezi cu perciuni stufoşi şi nădragi scurţi de

piele. Erau înarmaţi, în cea mai mare parte, cu securi, coase şi furci, mulţi îşi târau după ei toată familia, în căruţe sau pe jos.

Se pripăşiseră şi o sumedenie de popi, doftori şi lăutari, aducători, fiecare în felul lor, de mângâiere şi întărire. Se adăugase şi un pâlc de cavaleri germani, care se ţineau deoparte, înconjuraţi de suita de scutieri.

Curând Eskil şi Anselm descoperiră că mulţi din convoiul ăla nu porniseră mânaţi de credinţă şi convingere, ci dintr-o bolnăvicioasă exaltare şi o supraîncordată febră a aşteptării. Ei preluau profeţiile lui Petru Eremitul şi le împingeau mai departe, la hotarul nebuniei şi delirului, plăsmuind în închipuirea lor înfierbântată înspăimântătoare tablouri apocaliptice şi mirifice fantezii paradisiace. Unii puteau fi văzuţi târându-se pe pământ şi rostogolindu-se, zvârcolindu-se cu gemete sălbatice şi spume la gură, dându-şi ochii peste cap, muşcându-şi limba până la sânge. Parcă erau posedaţi, stăpâniţi de diavol mai curând decât pătrunşi de adoraţie pentru Hristos, atunci când se sfâşiau cu unghiile, se crestau cu cuţitele sau îşi săpau semnul crucii adânc în carne cu fierul roşu.

Alţii se amăgeau între ei de mai mare hazul. Drumul spre Ţara Sfântă era o nimica toată, o plimbare scurtă şi plăcută, fără trudă şi istoveală, fără stăpâni poruncitori. Biruinţa asupra vrăjmaşului era dinainte chezăşuită, un fruct răscopt gata să le cadă în mână fără nicio sforţare. Paradisul, pe pământ sau în ceruri – ei nefăcând mai nicio deosebire între cele două – stătea deschis acum pentru ei, îi aştepta. Tot ce le lipsise, tot ce râvniseră avea dintr-odată să le fie la îndemână, dincolo de tot ce-şi putuseră ei dori până atunci în închipuire.

Eskil şi Anselm se preumblau printre oamenii din convoiul cruciat, îi observau şi luau aminte la ce vorbeau. Cei mai mulţi erau plugari necăjiţi, care lăsaseră în urmă nevoi, lipsuri şi corvezi, care îşi luaseră câmpii de atâta umilinţă şi supusă robie în faţa trufaşilor seniori, îi gonise lipsa unei bucăţi de pământ pe care s-o lucreze sau a unei meserii din care să-şi scoată agoniseala zilnică, fugiseră de ani cu recolte stricate şi ierni aspre, bântuite de lupi, de dări, de ameninţarea pedepselor. Şi cu toţii nădăjduiau să ajungă în ţara binecuvântată, în paradisul pământesc.

Dar îi mai împingeau şi porniri înăbuşite, asta se vedea cât de colo. Zăcea în ei o mânie prea de multă vreme mocnită, o

cruzime cu greu înfrânată, pofta de a lovi şi a tăia în loc de a fi lovit şi strivit, de a vedea sângele altuia curgând, de a străpunge trupuri şi de a sfărâma ţeste. Era setea de violenţă şi de crimă care clocotea în ei gata să se reverse, şi asta în numele lui Hristos, totul îngăduit şi iertat – căci mântuirea se afla la doi paşi.

Cruciada de-abia pornise şi mulţi simţeau de pe acum gustul ispititor al puterii şi libertăţii. Nimic nu-i mai putea înfrâna, tot ce jinduiau le aparţinea acum, în virtutea dreptului lor de ostaşi sub semnul crucii. Acolo unde nu li se dădea mâncare şi băutură de bună voie şi pe săturate, le căpătau cu ameninţarea sau le smulgeau cu sila, năvăleau în case şi făceau jaf, pe cei care se împotriveau îi speriau cu moartea sau îi schingiuiau. Asta e voia Domnului! strigau ei, şi astfel orice faptă era îngăduită şi îndreptăţită.

Aşteptau să fie primiţi ca oaspeţi de cinste, vrednici de tot ce era mai bun, aşteptau ca palatele şi castelele să fie la cheremul lor, bogaţii să-şi deschidă ospitalier casele şi să-i primească cu braţele deschise, cu zâmbetul pe buze, cu mese îmbelşugate şi paturi moi. Asta-i voia Domnului! Asta-i voia Domnului! nu mai conteneau ei să strige pe când îşi urmau drumul.

Episcopii le deschideau catedralele, le vorbeau, fireşte, îi binecuvântau, le pregăteau culcuşuri de fân aşternute pe pardosea, dădeau poruncă să fie ospătaţi la mese lungi, aşezate în pieţele oraşelor. Dar palatele, cele mai multe, le rămâneau închise, unele oraşe nu le îngăduiau intrarea, îi ţineau în afara zidurilor, trecerea lor începu să devină prilej de plângeri şi nemulţumiri.

Ajunseră atât de mulţi, atât de fărâmiţaţi, încât cruciada întreagă devenise cu neputinţă de cuprins dintr-o privire. Pâlcurile răzleţite nici măcar nu umblau întotdeauna pe acelaşi drum şi legătura dintre ele mai că nu exista. Fiecare din aceste grupuri îşi avea căpetenia lui care, desigur, îl recunoştea pe Petru Eremitul drept adevăratul conducător suprem al cruciadei, dar nu-i era imediat subordonat. Unul dintre aceşti căpitani era un cavaler francon, căruia i se spunea Walter cel Sărac, care era mult prea arţăgos şi hrăpăreţ pentru a mai rămâne lipit de grosul convoiului. O luase înainte cu propriul lui contingent.

Eskil şi Anselm se ţineau la marginea acestor muşuroaie omeneşti ambulante. Nu vedeau de ce s-ar fi încârdăşit cu vreo

ceată sau alta, erau voluntari liberi, nimeni nu întreba de ei şi nu le pretindea nimic. Se simţeau mai departe ca nişte străini în mijlocul acestei adunături şi avea să mai treacă o bună bucată de vreme până să lege oarecari cunoştinţe. Oameni pe care începeau să-i cunoască se făceau deodată nevăzuţi şi poate că-i reîntâlneau doar mult mai târziu, sau niciodată.

Atunci începură cruciaţii să-i hărţuiască pe ovrei, primii pe care le-a căşunat. Eskil şi Anselm nu-l auziseră niciodată pe Petru Eremitul predicând această prigoană, dar se găsiră alţi aţâţători, şi pare-se că Petru Eremitul nu s-a împotrivit în niciun fel. Din loc în loc ieşea în faţă câte unul şi vorbea cam aşa:

Nu se află necredincioşii chiar printre ei, la fel de nelegiuiţi ca sarazinii? Nu au fost ei aceia care l-au răstignit şi l-au schingiuit pe Hristos, renegaţii cu suflete întunecate: evreii? Priviţi-i cum se furişează, ca nişte negre păsări de pradă, vicleni ca şerpii, clocind peste aurul şi avuţiile lor aidoma unor balauri! Aceste lipitori, care s-au încuibat în carnea creştinătăţii, cu liturghiile lor cernite şi jertfirea pruncilor, cu duhoarea greţoasă a sinagogilor!

Moarte lor, moarte evreilor! răcneau gloatele. Să răzbunăm uciderea lui Hristos! Să li se ia aurul şi averile adunate prin vicleşug, tot ce au furat şi au jecmănit! Să-i călcăm în vizuinile lor, să-i ardem de vii, să-i stârpim! Asta-i voia Domnului!

Şlehte întărâtate de cruciaţi năvăleau în oraşe şi se năpusteau asupra evreilor, oriunde dădeau de ei, pe străzi, în sinagogi, în case. Îi schingiuiau sau îi măcelăreau, îi sileau cu tăişul la beregată să scoată la iveală avuţiile tăinuite. Asta-i voia Domnului, asta-i voia Domnului!

Eskil şi Anselm se ţinură departe de asemenea nelegiuiri samavolnice, dar n-aveau încotro şi trebuiau să fie martori la unele din ele, neputincioşi de a le împiedica sau stăvili. Se simţeau oare şi ei atunci răspunzători pentru grozăviile săvârşite în numele lui Hristos, aceste fărădelegi pe care cruciada trebuia, chipurile, să le consfinţească?

Se vedeau nevoiţi să-şi pună necontenit întrebarea asta, care-i amăra nespus, şi le venea greu să uite cele văzute.

Evreii fugeau îngroziţi din oraşe ca să scape cu viaţă şi se ascundeau în păduri. Goneau pe jos, cu caftanele fâlfâind, cărau cu ei ce mai putuseră salva din avuţiile cele mai scumpe sau cele mai sfinte. Plecau şi în căruţe, care în pripă şi buimăceală

se răsturnau sau se rupeau. O luau din loc călare pe măgari, cai sau boi, după cum se nimerea la repezeală, agăţându-se în chip jalnic de greabănul dobitoacelor. Mulţi erau ajunşi din urmă, căsăpiţi, azvârliţi în râu sau aduşi înapoi, despuiaţi şi batjocoriţi.

Încă mai numeroşi erau aceia care căutau refugiu în sinagogi, se zăvorau şi cădeau într-o fierbinte rugă îngenuncheată printre flăcările fumegânde ale torţelor. Dădeau fuga spre aşezămintele sfinte ale creştinilor, căutau adăpost şi ocrotire în biserici şi catedrale. Prelaţi inimoşi şi cutezători le luau apărarea şi încercau să-i înfrâneze pe cruciaţii furibunzi. Dar aceştia nu ascultau de nimeni, acopereau orice voce cu răcnetele lor sălbatice.

Spărgeau porţile sinagogilor şi catedralelor, năvăleau şi se aruncau asupra victimelor. Sau dădeau foc sanctuarelor, până când flăcările şi fumul îi goneau pe nenorociţii dinăuntru. Sau ardeau de vii, şi atunci incendiatorii îşi strigau între ei, cu rânjete crude, că în creştinătate mirosea a osânză prăjită de evreu. Asta-i voia Domnului!

O parte dintre prigoniţi reuşeau să scape teferi prosternându-se în faţa crucii, sărutând-o şi renegându-şi credinţa, autodamnându-se, în vreme ce ochii li se roteau în orbite şi mâinile tremurânde se întindeau zadarnic după un sprijin. Când casapii îi lăsau în libertate umblau năuci de colo-colo, în disperare, îşi smulgeau părul şi îşi sfâşiau veşmintele, îşi azvârleau braţele spre cer şi se blestemau că-şi trădaseră dumnezeul.

De multe ori nu mai puteau îndura şi îşi făceau seama, astfel încât nu numai că-şi salvaseră viaţa zadarnic, dar îşi atrăgeau şi veşnica osândă.

Pe Eskil şi Anselm îi urmăriră multă vreme aceste privelişti fioroase, şi mult timp le răsunară încă în urechi vacarmul gloatei setoase de sânge şi strigătul morţii, cuvintele neputincioase ale rugăciunii amestecate cu râsul batjocoritor, scrâşnetul porţilor sfărâmate, larma prădăciunii. După cum le mai stăruia parcă în nări duhoarea de carne şi de păr ars, de vomă şi sânge împroşcat, da, mirosul de spaimă şi deznădejde, de parcă şi acestea ar fi fost scurgeri ale trupului, ca sudoarea.

Se întrebau, în sinea lor şi între ei, ce soi de cruciadă o mai fi şi asta la care se înhămaseră şi de care se legaseră prin

jurământ. S-o alege din ea altceva decât o expediţie pustiitoare, un şir de năvăliri, jafuri şi cruzimi? Şi-o s-o ţină aşa întruna, din ticăloşie-n ticăloşie, fără ruşine şi înfrânare, în numele lui Hristos? Şi va fi luată mereu voia Domnului drept chezăşie pentru orice infamie?

Eskil zicea: Aici nu e locul nostru! Nu putem oare, şi nu s-ar cuveni cumva să ne retragem?

Şi Anselm îi răspundea, mustrător: Dar nu ne ţine legaţi jurământul nostru de cruciaţi, orice s-ar întâmpla? Cine poate, sau cine se învoieşte să ne dezlege de jurământ?

Şi Eskil: Oricum, nu Petru Eremitul, nici vorbă! Poate Papa, dar acesta se află la Roma! Să ne ducem mai întâi acolo?

Anselm: Poate că ce se întâmplă acum sunt rătăcirile începutului, până când cruciada se va fi pus pe făgaşul cel drept. Poate că în curând cârma va deveni mai hotărâtă şi cuvântul îl vor avea virtutea şi dreptatea.

Şi cu toate astea nu înceta să-i frământe mârşăvia care bântuia printre cruciaţi. Câtă orbire şi sălbăticie, care făceau de ocară nobilul ţel al expediţiei! Şi de ce tocmai evreii să cadă pradă unei asemenea prigoane nemiloase, de ce erau învinuiţi cu toţii că sunt ucigaşii lui Hristos?

Eskil avea aici părerea lui: Hristos însuşi fusese evreu, şi romanii fuseseră cei care-l ţintuiseră pe cruce, chiar dacă şi unii dintre evrei doriseră asta. Şi Anselm spunea că cea mai mare parte dintre evrei nu-i voiseră moartea lui Hristos, nicidecum, cei care-i doriseră pieirea erau mai cu seamă arhiereii şi ceilalţi sus-puşi, fiindcă vedeau în el, cu teamă, un uzurpator.

Eskil: Şi unde mai pui că misiunea lui Hristos, Mântuitorul, a fost aceea de a suferi şi de a muri pe cruce, trebuia să se întâmple aşa, altminteri care ar mai fi fost fapta sa izbăvitoare? Şi cine poartă în cele din urmă răspunderea, când cu toţii n-au fost altceva decât uneltele unei predestinări de neabătut?

Anselm: Şi la urma urmei fiecare creştin care se împărtăşeşte din mântuire nu e părtaş şi la jertfa ce s-a cerut? Şi fiecare ovreu care e chinuit, hăituit sau ucis, nu devine la rândul său un martir al cărui sânge mânjeşte cu păcat creştinătatea?

Aşa tot cugetau ei, aşa îşi împărtăşeau ei gândurile apăsătoare. Şi îşi spuneau că ura faţă de evrei trebuie să aibă alte pricini decât moartea lui Hristos, că învinuirile ce li se aduceau erau simple făţărnicii. Nu era mai degrabă vorba de o

veche teamă de tot ce-i străin, o înrădăcinată obişnuinţă de a privi cu duşmănie tot ce era de alt neam?

Da, spunea Eskil, evreii, atâta vreme cât se deosebesc oarecum de ceilalţi, stârnesc bănuiala şi duşmănia şi devin ţinta a tot felul de nemulţumiri mocnite, a pizmei, ponegririi şi cruzimii.

Anselm: Şi totuşi e jalnic, mai cu seamă că cei care se înverşunează cel mai rău contra evreilor sunt cruciaţii. Poate avea vreun folos cruciada de pe urma acestor fapte sângeroase? Nu-şi dovedeşte neizbânda tocmai prin astfel de cruzimi?

Şi Eskil: De altfel, nu sunt evreii izgoniţi din Ţara Sfântă întocmai ca şi creştinii? Ba chiar mai curând ei sunt aceia care se pot socoti astfel, fiindcă la începuturi a fost patria lor. Nu cumva cruciaţii şi evreii au acelaşi duşman, sarazinii, infidelii care au pus stăpânire pe Ierusalim?

Dar pe când se frământau cu astfel de gânduri, ei urmau mai departe convoiul cruciadei şi aşteptau ca timpul să hotărască.

La mijit de zori oraşul îşi deschide porţile, iar Eskil şi Anselm sunt gata de plecare. A fost o noapte zbuciumată, cu haite de oameni bântuind pe străzi. Casele sunt încă în flăcări şi mirosul de ars stăruie greu. Clopotele bisericilor încep să cădelniţeze, şi bat aşa întruna, vestitoare de urgie, ca-n vreme de război sau de ciumă.

Cei doi călăreţi îşi cată drum afară din oraş, mai departe de moarte şi de prădăciune. Nebunia pustiitoare nu a ajuns totuşi pretutindeni, şi ei se îndreaptă spre locuri ce par liniştite şi netulburate. Acolo uliţele sunt aproape pustii, casele par zăvorâte, cei mai mulţi dintre locuitori sunt îngroziţi, desigur, şi nu cutează să iasă. Străbat liniştea aceea în umbra zidurilor de case, în aerul răcoros al dimineţii. Primele raze roşiatice ale soarelui mângâie doar acoperişurile, calcanele şi turnurile.

Zăresc două fiinţe omeneşti ce zac ghemuite, vârâte una într-alta, în porticul unei uliţi strâmte. Or fi nişte nenorociţi rămaşi fără acoperiş, care dorm, sau poate că-s morţi – nimic neobişnuit, nimic anume de luat în seamă. Dar deodată unul din cele două trupuri se răsuceşte, pesemne la auzul zgomotului de copite, şi un chip înspăimântat se întoarce spre cei doi trecători.

E o fată, sau o femeie tânără, şi pe când se holbează îngrozită la ei îşi ridică braţele în chip de apărare.

Şi spaima asta cumplită trebuie să i se tragă de la crucile lor de pe piept! Numai gândul ăsta şi e de ajuns ca să-i facă să-şi înfrâneze caii şi să descalece. Păşesc spre femeie, care începe să se zgâlţâie din tot trupul şi să scâncească gemut. În acelaşi timp cuprinde şi mai strâns cu braţele trupul nemişcat de lângă ea, de parcă ar vrea să-l ocrotească cu al ei.

Acum se poate vedea că cel nemişcat e un bărbat în vârstă, cu barbă albă, livid, cu paloarea morţii pe chipul mânjit de dâre de sânge, scurse dintr-o rană la cap. Un evreu, după trăsături şi veşminte, fără îndoială unul dintre cei hăituiţi şi supuşi la cazne. Iar femeia trebuie să fie o tânără evreică, poate fiica lui sau o altă rudă apropiată.

Eskil, şi mai ales Anselm, încearcă să-i vorbească cu blândeţe, s-o potolească, dar ea nu pricepe asta de la început. Se scutură doar, zguduită de un plâns icnit şi se chirceşte, ca şi cum s-ar aştepta să fie lovită şi înjunghiată. Când dau s-o ridice, cu grijă, ea li se împotriveşte orbeşte, rămâne agăţată de bătrân. Acesta e de pe acum rece şi ţeapăn, cu privirea împietrită în ochii rămaşi încă deschişi. Şi când o fac să înţeleagă că omul e mort, din pieptul ei izbucnesc cumplite jeluiri: Mort! O, Doamne, e mort! Vai nouă, vai nouă! E mort! Omorâţi-mă şi pe mine, omorâţi-mă, omorâţi-mă!

Se holbează la ei cu o privire sălbatică, sfidător, aşteptând parcă să înfrunte lovitura ucigaşă. Pare că nu vrea să-i asculte pe când se chinuiesc s-o încredinţeze că vor s-o ajute, s-o scape. Şi când cei doi încercară s-o ia de acolo, ea se smulge din mâinile lor cu o disperată putere şi se aruncă din nou peste trupul înţepenit al moşneagului, îl strânge la piept, îi acoperă faţa cu sărutări.

Eskil şi Anselm nu se pot totuşi îndura să plece mai departe şi s-o lase acolo, în voia soartei. Parcă sunt deja răspunzători pentru ea, se simt cumva datori să o salveze. O apucă zdravăn, dar cu blândeţe, şi o urcă pe calul lui Eskil, după care încalecă şi el în spate, o acoperă de tot cu mantaua lui şi pornesc la drum, spre porţile oraşului, în timp ce fata se cufundă în şa rezemată, zguduită în hohote de plâns ce se domolesc doar foarte încet.

Se strecoară fără greutate prin poarta deschisă, în dimineaţa aia nimeni nu e curios să ştie ce se ascunde sub mantaua lui Eskil.

Din clipa aceea tânăra evreică le deveni tovarăşă de drum, o adoptară fără să schimbe vorbe sau să stea pe gânduri. O luau în şa pe rând, când Eskil, când Anselm. Pentru cât de alene se târa convoiul cruciat, povara sporită nu însemna chiar nimic. Protejata asta le dădea prilejul să se dedice unei fiinţe omeneşti, parcă dădea un sens mai bogat aventurii lor cruciate şi le uşura întrucâtva îndoielile şi şovăielile.

Aflară aşadar că o chema Simona şi după moartea tatălui rămăsese singură pe lume, nu-şi dorea nimic mai tare decât să plece cât mai departe de locurile alea, oriunde, numai foarte departe. Spaima şi disperarea din primele zile se risipeau treptat, făcând loc tot mai mult unei duioase încrederi în mântuitorii ei – nu se mai înfiora la vederea crucii de pe piepturile lor, îşi arăta fără sfială chipul şi îi privea cu ochii ei negri, atât de mari şi de miraţi.

Începuse să-şi descarce sufletul, le povesti, treptat, despre cumplitele întâmplări petrecute în ultimul timp. Hoardele de cruciaţi pătrunseseră în oraş şi dezlănţuiseră hăituiala evreilor, o mână de smintiţi năvăliseră în casa în care se zăvorâse familia ei, o prădaseră, o pustiiseră şi măcelăriseră tot ce era suflare omenească. Ea reuşi să scape teafără, nici ea nu mai ştia bine cum, se ţinuse pitită prin grădini şi curţi dosnice, rătăcise pe străzi lăturalnice până când, într-un târziu, se întorsese acasă. Acolo l-a găsit pe tătâne-său în prag, vătămat de moarte, şi înăuntru toţi ceilalţi ai casei zăceau ucişi.

Nu ştiuse încotro să se îndrepte, dar pornise totuşi, plecase târându-şi părintele cu ea. Când ajunsese la capătul puterilor se oprise, se aşezase pe pământ, rămăsese în locul în care îi găsiseră cei doi cruciaţi. Taică-său îşi dăduse duhul în braţele ei, numai că ea refuzase să priceapă că e mort, încercase să-i dea căldură din trupul ei celui ce se răcea. Şi când îi zări pe cei doi călăreţi apropiindu-se, atunci crezu că s-a sfârşit cu ea.

Dar acum era în afara primejdiei, supravieţuise totuşi şi era pe drum, pleca departe! Numai că i se părea prea de necrezut ca să fie adevărat. Alături de Eskil şi Anselm se simţea, de bună seamă, în oarecare siguranţă, şi începu să-şi dea seama că nu

toţi cruciaţii erau nişte fiare duşmănoase. Nu-i prea venise la socoteală să se îmbrace băieţeşte, pentru a călători mai fără grijă – unde mai pui că formele trupului ei erau mult prea vădit femeieşti. Dar nimeni nu părea să o bage în seamă în chip deosebit, căci erau atâtea soiuri de pelerini şi atâta pestriţă adunătură care îngroşa rândurile cruciadei.

Ascunzişul, dimpreună cu spaima şi suferinţa o împăliziseră tare pe Simona, dar pielea ei dobândi curând o rumenealã brună în bătaia puternică a soarelui. Lacrimile i se iveau tot mai rar în ochi, în a căror pupile juca acum, şăgalnic parcă, o luminiţă. Chiar întregul chip i se lumina uneori într-un uşor zâmbet. Pofta de viaţă i se trezi din nou, pe măsură ce spaima pierea şi amintirea înfiorătoarelor încercări prin care trecuse se ştergea, se depărta.

Era foarte tânără şi neîncercată în viaţă, ce ştia din lumea asta era doar ce văzuse în cartierul evreiesc cu străduţe înguste, trăise mai mult între pereţii casei sub severă supraveghere şi ieşise doar la sinagogă, cu faţa acoperită. N-avea deci cum să nu guste din plin libertatea în care se mişca acum, şi atâtea privelişti noi. Găsea mereu ceva de care să se minuneze, prilej de uimire şi de vorbă. Simţea, fireşte, că trăieşte cu totul altfel decât înainte, într-un chip primejdios dar aţâţător.

În bătaia soarelui sau la lumina focului părul ei părea să nu fie chiar atât de negru, ci bătea în roşcat, avea un luciu brun-arămiu. Lăsa impresia de greutate, de parcă ar fi fost un coif. Fruntea îi era înaltă şi luminoasă, buzele pline şi de un roşu proaspăt, adesea întredeschise, lăsând să se întrevadă lucirea albă a dinţilor. Lui Eskil nu-i trebui mult să descopere cât de frumoasă era de fapt Simona. Şi, după cât se pare, Anselm făcu şi el aceeaşi descoperire.

Dunărea era un râu mare. Curgea înspre soare-răsare şi cruciada n-avea decât să-i urmeze malurile până la hotarele împărăţiei bizantine. Aşa se spunea, şi ce putea fi mai încurajator? Un râu de ale cărui maluri trebuia să nu te desparţi, o călăuză ce nu te putea înşela.

O parte dintre cruciaţi luară acum calea apei, în luntre şi plute pe care le găsiseră la ţărm, care nu se cereau nici vâslite nici împinse de vânt, ci doar cârmuite cât de cât, fiindcă le ducea

valul, mai iute sau mai încet, după cum se mişcau şi apele râului. Şi în ele se urcaseră mai mult femei, bătrâni şi copii, adică cei care nu pridideau să facă drumul cu pasul.

Dar cei mai mulţi înaintau tot pe uscat, în pâlcuri risipite, ca întotdeauna. Se ţineau de dunga malului, mai îndeaproape sau mai de departe, tăiau scurtături prin braţe mici de râu şi coturi, ocoleau luncile băltite şi petecele mlăştinoase. Convoiul era atât de lung şi de deşirat încât nu putea fi cuprins dintr-o privire. Se aduna pe neaşteptate, se rărea, se răsfira, se fărâmiţa din nou în nu ştiu câte crâmpeie. Se târa alene, pe întinderi de şes, înecat în norul de praf stârnit în trecere, pe care-l străpungea doar sclipirea tăioasă a armelor sau a altor metale care răsfrângeau razele soarelui.

Cei trei, Eskil, Anselm şi Simona, o luau adesea înainte, apoi descălecau, se tolăneau în iarbă, de obicei pe un colnic dacă se putea. Acolo îşi trăgeau sufletul aşteptând convoiul, pâlcurile se perindau sub ochii lor.

În primul eşalon erau călăreţii, aproape toţi, care se ţineau cât de cât laolaltă, se socoteau mai presus decât restul cruciaţilor, faţă de care trebuiau să aibă răbdare şi îngăduinţă. Apoi veneau carele, şi cei care călătoreau în ele se simţeau şi ei mai departe. Şi la urmă se târa coada deşirată a pedeştrilor, amestecaţi cu animale de povară, căruţele cu provizii şi vitele. Înspre capăt convoiul se subţia din ce în ce, şi coada se fărâmiţa în mici grupuri sau chiar inşi răzleţi, care rămâneau mult în urmă, şi poate rupţi pentru totdeauna de grosul trupelor, pe care n-aveau să le mai ajungă niciodată. Nu te puteai aştepta la închegare şi întrajutorare într-o cruciadă. Fiecare îşi vedea numai de ale lui, şi ducă-se dracului ăl care nu putea să ţină pasul!

E început de vară şi apele fluviului sunt umflate, se rostogolesc greoaie, negricioase de glod sau lăptoase. Pe alocuri se revarsă şi băltesc, se întind ca nişte lacuri care înghit trunchiurile copacilor şi cuprind chiar şi case părăsite, ce par că plutesc ca nişte bărci. În alte părţi, râul îşi strânge curgerea într-un şuvoi repezit şi vârtos, cu vârtejuri ce parcă se încrustează de la sine cu un cuţit nevăzut pe faţa apei, în chipuri ce aduc a trandafiri argintii sau lucii burţi tresăltânde.

În zori râul se vede curgând spre soare-răsare, şi venind de departe, dinspre soare-apune, la ceasul serii. În amurg apa se împurpurează de fiecare dată, de parcă s-ar fi vărsat acolo mult vin şi sânge, vârstată cu şuviţe de aur şi foc, deopotrivă purtătoare de făgăduinţă şi înfricoşătoare, ca şi cum fluviul ar putea la fel de bine să ducă în paradis sau în infern. Dacă stai pe mal şi îţi adânceşti privirea pentru o clipă în vârtejuri ţi se pare că poţi desluşi semne tainice, o scriere secretă, un mesaj pe care ai dori să-l tălmăceşti şi nu poţi.

Pe Simona râul o farmecă, Frumoasa Dunăre albastră! cum spune ea. E un râu de care în copilăria ei auzise vorbindu-se atât de mult, şi care pentru ea însemna drumeţie şi libertate. Dar până atunci nu-i fusese dat să-l vadă decât o singură dată. Acum stătea îndelung pe maluri şi urmărea cu privirea depănarea de ape, parcă vrăjită sau căzută în extaz, până când i se părea că apa stă pe loc şi ea e cea care se mişcă, deodată cu malul, cu tot ce o înconjoară.

Despre asta povesteşte ea acum şi râde. O, cât de fericită este că poate să hoinărească împreună cu apele frumoasei Dunări albastre! Ar ţine-o tot aşa, ar umbla la nesfârşit pe maluri de ape. Râurile îţi dau atâta siguranţă şi mângâiere, aproape că ţin loc de tată şi de mamă! Poate că fluviul ar putea s-o poarte cu el până în ţara de obârşie, să-şi împreuneze apele cu ale Iordanului şi s-o ducă la Ierusalim!

Privirile ei urmăresc, nu fără invidie, pe cruciaţii plutitori, suiţi în bărci şi pe plute. Le-au împodobit cu frunze verzi, au înălţat umbrare din crengi bogat înfrunzite. Îşi răcoresc mâinile cufundându-le în râu, pescuind din mers, cântă şi se veselesc.

Simona şi-ar dori să fie şi ea acolo, să lunece pe valuri, ca ei. Dar se teme de oamenii aceia necunoscuţi, fireşte, nu se încumetă să intre în tovărăşia lor – oricând şi-ar putea îndrepta duşmănia asupra ei, cine ştie. Şi atunci nici Eskil şi cu Anselm n-ar putea să-şi mai ia vreo răspundere, de vreme ce ea i-a părăsit. Şi pe urmă ei au cai, şi se cuvine aşadar să umble pe uscat, de-a lungul apei.

Uneori se ţin foarte aproape de dunga malului, apa e la doi paşi. Un trup de apă ce alunecă molcom sau se învolburează năbădăios. Străluceşte orbitor, ca o vână de metal topit, şi îi sileşte să-şi închidă ochii aproape de tot, dar răsuflarea nu-i este dogoritoare, ci dimpotrivă, trimite adieri răcoroase. Malul

celălalt e departe, mult mai departe decât îţi vine să crezi în prima clipă, de partea cealaltă copacii şi casele se chircesc, se pipernicesc, se zăresc uimitor de mici. E greu de spus din câte azvârlituri de piatră poţi trece dincolo.

Câteodată se depărtează mult de Dunăre, într-atât încât n-o mai pot desluşi nici măcar ca un fir argintat ce se însăilează în peisaj, sau întrezărită ici şi colo printre şirurile de arbori care cresc pe mal.

De multe ori, seara, pâlcurile de cruciaţi se strâng pe mal, se adună din nou cu cei care călătoresc pe apă. Aşază laolaltă tabăra pentru înnoptat, se aprind focurile şi se gătesc de-ale gurii, câteodată se înjunghie vite din convoi şi se pun la fript peştii scoşi peste zi din apele fluviului. Şi atunci se reîntâlnesc oameni pe care apa i-a despărţit vremelnic, prind chef de vorbă, şi au multe să-şi spună. Şi imnurile cruciate se înalţă cucernic, se întind deasupra împrejurimilor cuprinse de întunericul nopţii ce se lasă, până când pacea somnului se aşterne peste drumeţii osteniţi.

Eskil şi Anselm o iau pe Simona în şa cu schimbul, în timp ce se ţin oarecum deoparte, la marginea gloatei. Cel mai bine şade fata în spatele călăreţului, într-o parte, cuprinzându-i mijlocul cu braţele sau ţinându-l strâns de şa. Le-a intrat acum celor doi în obicei s-o ştie cocoţată acolo, să-i simtă apropierea. Şi nici măcar nu-i împovărează, nu-i stânjeneşte defel – dacă n-ar fi lângă ei, i-ar simţi lipsa.

Asta nu înseamnă că uneori lui Eskil nu i se părea că ea zăboveşte prea îndelung în şaua lui Anselm, sau că acesta o face să întârzie acolo, după ce i-a venit rândul lui Eskil s-o ia alături. Şi atunci trebuie să născocească un prilej pentru a face schimbul.

Anselm are voce frumoasă, de cântăreţ, şi şi-o foloseşte din plin, niciodată până atunci nu cântase atât de des şi cu atâta farmec. „O păsăruică pe ram de tei” le-a sunat în urechi de atâtea ori că s-au şi săturat, dar el mai ştie şi multe alte cântece, printre care unele pe care Eskil nu-şi aminteşte să le fi ascultat până atunci – pesemne că Anselm le culege din adâncul memoriei, din amintiri îndepărtate. Eskil îşi dă seama că n-are niciun rost să-i ţină şi el isonul cu glasul lui dogit, care n-are nicicum ce căuta alături de vocea înaltă, limpede a lui Anselm.

În schimb Simona are o voce subţiratică, fragedă, de fată, care nu se însoţeşte deloc rău cu cea a lui Anselm. Îi învaţă curând cântecele şi începe să intre în joc. Iar Eskil călăreşte mut, şi se simte în afară, ca într-un soi de surghiun.

Dar poate că mai e şi altceva: şi anume că Anselm pare mai copilăros decât Eskil, şi asta o apropie pe Simona mai mult de el. Şi s-ar putea totodată să-l simtă pe Anselm mai puţin primejdios, un cucernic dăruit, şi să i se pară astfel că e mai în siguranţă cu el decât Eskil. Asta să fie oare? Aşa se întreabă Eskil, şi în acelaşi timp îşi spune că până acum el n-a dat vreun semn c-ar râvni la Simona, n-a încercat câtuşi de puţin să se vâre în sufletul ei, nu s-a arătat deloc băgăreţ. Nici prin gând nu i-a trecut una ca asta, Simona e mai degrabă ca o fiică, o copilă care are nevoie de ocrotire şi îngrijire. Şi până mai deunăzi a fost o fiinţă nenorocită, singură şi aruncată în voia sorţii, pe care întâmplarea le-a scos-o în cale.

Dar Simona le luminează şi le încălzeşte drumeţia, fără îndoială, îi însufleţeşte, îi înseninează şi parcă îi întăreşte. E o minune s-o vezi cum s-a întremat, cum a prins viaţă după tot ce a avut de îndurat. Acum iese la lumină tinereţea şi vigoarea ei nestăvilită – poate că e aici şi ceva din cerbicia şi forţa rasei ei evreieşti. Cei doi nu schimbă vorbe despre soarta fetei, ce o să se aleagă de ea, care îi va fi calea. Ea îi urmează mai departe, iar mai târziu, fie cum o da Domnul.

La hotarul unei alte ţări convoiul cruciat fu întâmpinat de o escortă de călăreţi. Era dovadă de curtenie şi cinstire din partea regelui, care lăsa liberă trecerea contingentelor lui Petru Eremitul. Dar mai era şi o măsură de prevedere, spre a-i ţine pe cruciaţi sub supraveghere, să-i împiedice de la jaf şi silnicii.

Un grai de neînţeles punea stavilă între ei şi localnici, care păreau a fi mai cu seamă ciobani, atât de sălbăticioşi şi neobişnuiţi, încât cu greu ai fi crezut că sunt creştini. Fluviul făcea un cot lung spre miazăzi, se desfăcea în mai multe braţe şi şerpuia prin largi întinderi de smârc, astfel încât era cu neputinţă de urmat. Stepa se aşternea de necuprins în faţa cruciaţilor.

Era o întindere cu desăvârşire netedă, unde tipsia de jar a soarelui răsărea ca din pământ şi se cufunda în acelaşi chip. La orizont norii zăceau îngrămădiţi ca într-o lenevoasă odihnă,

cirezi de vite şi turme de oi se zăreau în depărtare ca nişte umbre întunecate ale norilor. Era depărtare mare între case, care stăteau parcă ghemuite pe pământ, pipernicite în zarea nemărginită.

Şi era lumea cailor. Caii hălăduiau în ciurde, în voia lor sau supravegheaţi de niscaiva ciobani călări. Toţi drumeţii pustei pare-se că mergeau călare, erau oameni care convieţuiau cu caii lor, stăteau pe spinările cailor de parcă erau una şi aceeaşi fiinţă cu animalul, îşi mâncau acolo merindele din desagi, rămâneau apoi tot călare, adormeau adunaţi în şa, sau se culcau lângă animal, care le ţinea de pază şi adăpost.

Până şi ciobanii umblau călări, şi slujiţi de câini de pază flocoşi, ascultători la şuieratul ascuţit şi prelung al stăpânilor. Erau îmbrăcaţi în piei de oaie, cu zeghe de iarbă împletită agăţate pe după umeri, de-ai fi zis că sunt nişte stupi de albine mişcători, cu chipurile adumbrite de pălării de pai cu marginea lată.

Fântânile erau mai dese decât satele. Cumpenele se desluşeau în depărtare, adunate sau înşiruite, fiecare din ele ca un schelet de copac sfredelind văzduhul cu o singură creangă ţintind în sus. Acolo se adunau cirezile la adăpat, la amiază sau pe înserat.

Ciurdarii se osteneau să scoată apa cu mişcări domoale, ca la muls, coborau în puţuri prăjinile lungi, cu ciubere prinse-n capăt, şi le scoteau apoi cu mişcări la fel de măsurate. Deşertau apa în mari troace de lemn, acoperite cu muşchi mărunt, ca o catifea de smarald şi dobitoacele se îmbulzeau să-şi astâmpere setea, vitele de o parte, oile de alta, dacă nu cumva dădea năvală o herghelie de cai şi le alungau ca să-şi facă ei mai întâi plinul.

Cruciaţii făceau şi ei popas la fântâni, scoteau apă din adâncul pământului, apă rece şi proaspătă. Îşi potoleau setea, îşi îmbucau merindele şi, când amurgea, îşi aprindeau focurile din iarbă uscată sau mărăcini. Copacii erau rari la vedere, în pustă creşteau doar răzleţi sau în mici pâlcuri, nemişcaţi, dătători de umbră oamenilor şi dobitoacelor. De hrană nu duceau lipsă niciodată, escorta ce-i însoţea ţinea cu ea vite şi oi de înjunghiat, localnicii erau binevoitori şi le înlesneau orice alte nevoi.

Era un neam de oameni cumsecade, nu chiar atât de nevoiaşi cum îi arătau casele scunde, cu acoperiş de paie ce coborau

până-n pământ. Se holbau la cruciaţi, prietenoşi, cu neprefăcută mirare şi curiozitate. Multora dintre cruciaţi aceşti băştinaşi le păreau neghiobi, poate fiindcă nu se puteau înţelege cu ei prin grai. Unii începură chiar să se poarte trufaş şi provocător cu sătenii.

Dar călăreţii escortei mişunau peste tot, luau seama cu ochi treaz la toate cele, îşi învârteau prin aer bicele scurte şi plesneau vârtos din ele. Şuierau ascuţit printre dinţi şi îşi strigau între ei pe limba lor, repezită dar în acelaşi timp de o păsărească muzicalitate. Şi dacă drumul se desfăşura în bună pace, asta se datora numai lor.

Încet, ca dintotdeauna, convoiul cruciat străbătea întinderile stepei, cu multe popasuri pentru odihnă, mâncare şi săvârşirea nevoilor fireşti. Căruţele greu împovărate se împotmoleau în pământul afânat sau se desfăceau din încheieturi. Din când în când se prăbuşea câte un cruciat sau câte un pelerin sleit de puteri, era urcat într-o căruţă sau părăsit, lăsat acolo în voia sorţii până ce-şi va fi dat duhul, sau, de şi-ar fi venit cumva în fire, să pornească din nou pe urmele celor mulţi. Sau câte unul pierea pe drum şi era îngropat cu o cruce înjghebată în pripă la căpătâi. Se mai întâmpla să se nască şi câte un prunc, într-o căruţă sau în iarba câmpului.

O vijelie se stârni pe neaşteptate, un nor întins cât toată bolta văzduhului se ridică deasupra câmpiei şi înghiţi soarele. Lumina căpătă o bolnăvicioasă culoare verde-gălbuie, înainte de a se lăsa un rău-prevestitor întuneric ca-n plină noapte, în miez de zi. Din liniştea mocnindă se năpusti vântul ca un pândar lacom de pradă, se învârteji şi începu să răsucească iarba de ai fi zis c-o smulge din rădăcini, cu vuiet cumplit ce creştea tot mai puternic. Cumpenele fântânilor se bâţâiau ca nişte schelete de păsări şi ciuberele se izbeau de ghizduri.

Cirezile de vite şi turmele de oi se strânseră, dobitoacele se vârâră unele într-altele, singurul lor adăpost. Se lăsară la pământ, cu spinările în bătaia vântului şi capul înfundat în ţărână, cu ochii închişi şi sprâncenele răscolite de vijelie. Altceva nu le prea rămânea de făcut nici cruciaţilor decât să se ghemuiască le pământ, unii lângă alţii sau lipiţi de cai, să se adăpostească pe sub căruţe, să se înfăşoare în mantale şi

sumane, în vreme ce dădeau piept cu vântul care părea că vrea să-i ia pe sus.

Eskil, Anselm şi Simona rămaseră nedespărţiţi, ca şi altă dată, alcătuiră o mică insulă în mijlocul mulţimii tălăzuinde. Ghemuiţi între cai, cei doi bărbaţi încercau pe cât puteau s-o ocrotească pe Simona. De fiecare dată când se înfiora de un fulger sau o detunătură, o prindeau şi mai strâns, pentru ca fata să simtă că ei sunt acolo şi că o ajută să îndure urgia. De jur-împrejur ţâşneau limbile de foc ale fulgerelor, se întretăiau în văzduh şi lăsau în urma lor o dâră de abur albăstrui. Se pornise potop din cer şi apa ploii pătrundea adânc peste tot, şiroia pe feţele şi pe trupurile oamenilor, le năpădea ochii, de abia mai puteau să vadă. Tunetele bubuiau de parcă s-ar fi năruit bolţile cerului şi-şi rostogolească mugetul peste câmpie ca o prăvălire de stânci surpate, de fiecare dată pământul se zguduia ca un cap de cal sub biciuirea nemiloasă a stăpânului.

Ciurde de cai sălbatici goneau înspăimântaţi. Şi cruciaţii văzură cum un fulger îi săgetă, se răsfiră printre oi ca o rădăcină de copac, în flăcări care sfârâiau şi răspândeau un miros de carne friptă. Un ciopor de cai se răsturnară, unii peste alţii, forfecând aerul cu picioarele. Câţiva se ridicară şi se năpustiră pe urmele celor teferi, unii se prăbuşiră din nou, cu picioarele frânte sau spinările vătămate. Mulţi rămaseră la pământ, fumegând în ploaie, doar câte unul mai înălţa capul şi slobozea un zbiarăt sfâşietor.

Dar în toiul acestei bezmeticeli se găsi cineva care să rostească cu glas înalt: E voia Domnului! E voia Domnului, cruciaţi! Şi vorbele astea trecură apoi în alte guri, se întinseră peste întreaga adunătură, cu sporită tărie, de parcă un nestăvilit val de încredere şi mângâiere cuprinsese mulţimile. Şi chiar dacă strigarea dintâi va fi avut în ea un subînţeles batjocoritor pe seama atotputerniciei divine care lăsase urgia să se abată asupra lor cu atâta înverşunare, acesta se risipi curând, fu înghiţit de o arzătoare evlavie ce crescu până la jubilaţie. Domnul era cu ei, şi avea să-i ajute să învingă încercarea!

Lui Eskil nu-i veni defel să intre în corul ăsta fanatic, ci doar se minună încă o dată de izbucnirile schimbăcioase şi toanele fără noimă ale gloatei. Anselm şi Simona rămaseră şi ei tăcuţi, tăcerea îi ţinea uniţi în mijlocul acelei răbufniri gălăgioase.

Într-o altă zi fu pomana peştelui, ca un soi de dar dumnezeiesc. Convoiul cruciat călcă de-a dreptul în iezătura binecuvântată, un petec de mal năpădit de revărsare, unde rămăseseră prinşi puzderie de peşti: se zvârcoleau în apa joasă prin care răzbăteau fire rare şi lungi de iarbă, o minunăţie de peşti, de toate mărimile, pe care oameni şi cai cu greu se puteau feri să-i strivească în picioare la tot pasul, pe care roţile carelor îi stâlceau şi-i purtau lipiţi mai departe.

Întocmai cum ţi se năzare uneori în vis, nu trebuiau decât să se aplece şi să apuce cu mâna, peştii le scăpau doar acolo unde apa era ceva mai adâncă, o zbugheau în ciopoare dese, se îmbulzeau într-o alunecoasă vânzolire: trupuri zvâcninde şi zvârcolinde de peşti cu burţi albicioase, coaste argintii, spinări negricioase cu înotătoare răşchirate, branhii împurpurate de sânge, larg căscate în deznădejdea sufocării.

Petru Eremitul, mâncătorul de peşte şi de fructe, nu poate decât să fie încântat, firește, în timp ce, călare pe asin, îşi plimbă ochii peste prinosul de peşte din jur: ce privelişte sublimă! Parcă ar fi pescarii biblici pe malul lacului Genesaret, cu o pradă preabogată, care nu e nimic altceva decât o minune a Domnului! Iar el, Petru Eremitul, e aproape Isus Hristos, întinzându-şi în semn de binecuvântare braţele peste peşti şi pescari. Pe limbă i se dezmorţeşte focul vorbelor, rupe tăcerea şi proclamă Ziua Peştelui!

Astăzi nu vom purcede mai departe! anunţă el. Şi oamenii să aşeze tabără în acest loc blagoslovit, să se odihnească şi să se veselească, să se ospăteze după pofta inimii din carnea albă, curată, a peştilor şi să înalţe slavă Domnului pentru mărinimia Sa. Acest belşug le-a picat precum mana din ceruri întru hrana fiilor lui Israel în pustie. Căci aşa se îngrijeşte Domnul de credincioşii săi, şi totul le va fi dat când va fi sosit sorocul!

Dar în toiul acestei cuvântări întru lauda proniei cereşti, Petru se întunecă deodată şi se holbează, parcă izbit de o privelişte odioasă. Cu o mână tremurândă arată înspre câţiva ţipari ce se preling şerpuind printre peşti şi urlă: Piară, piară din ochii mei aceste spurcate animale târâtoare! Ăştia nu sunt peşti, ci un soi de şerpi de apă ce nu pot sluji drept hrană unui creştin! Sunt scârnavi, şi afurisit să fie cel care pune gura pe ei, fiindcă nu-s acoperiţi cu solzi, ca peştii cei adevăraţi, ci-s despuiaţi, poartă blestemul Creatorului şi sunt osândiţi în bezna adâncurilor, spre

a se târî orbeşte în noroi şi scârnă! Îndepărtaţi prăsila lui Satana!

Ţiparii sunt culeşi cu cârlige, azvârliţi cu silă îndărăt în apă. Petru priveşte cu oroare după ei, cum se depărtează cu mişcări unduitoare, dar alţii îi urmăresc cu priviri pofticioase, le lasă gura apă şi înghit în sec.

Eskil a pornit la drum, de capul lui, cu Simona alături în şa, nici urmă de Anselm sau de cruciaţi. Trebuie că se vor fi răzleţit de ei, îi vor fi lăsat în urmă. Câmpia se întinde în faţa lor slobodă şi deschisă, soarele stă aprins pe cerul limpede, vântul îi mângâie cu o blândă răcoare. Simona se lipeşte strâns de Eskil, şi el aude cum inimile lor zvâcnesc, într-o desăvârşită cadenţă.

Şi nici nu-şi dau seama când se trezesc în faţa unui mic crâng, pătrund în umbra verde a frunzişului pe care-l aud murmurând deasupra lor. Se întâmplă ca de la sine că se opresc şi descalecă, mai întâi Eskil, care-şi întinde braţele spre Simona, o coboară şi o cuprinde într-o îmbrăţişare. Ea râde, nu se împotriveşte, el o strânge mult spre el, trupurile lor sunt acum lipite, astfel încât îi simte bine sânii, pântecele şi pulpele, de parcă ar fi amândoi fără veşminte.

Se lasă în iarbă, se întâmplă tot ca de la sine, tot fără vreun semn de împotrivire din partea ei. Şi într-o clipă sunt amândoi dezbrăcaţi, sau aproape goi, nimic nu le împiedică trupurile să se împreuneze. În acelaşi timp gurile lor s-au întâlnit, şi simt o asemenea bucurie de parcă demult, poate de o viaţă întreagă, au tânjit după clipa asta. Corpurile lor se încolăcesc, mădularul lui pătrunde în ea fără stavilă, şi totul se împlineşte.

Şi atunci parcă deodată trupul ei creşte, se lărgeşte, Eskil nu mai ştie dacă-i tot ea sau alta. El strânge în braţe un trup uriaş, se afundă în sânii pe care-i simte ca nişte perne umplute cu puf, în pântecele ei care se lasă moale ca o pătură de muşchi gros, în timp ce mitra se lărgeşte, încât abia că se mai simte. Şi atunci îi aude râsul, râsul Simonei sau al alteia, un chicotit batjocoritor, parcă îmbătrânit sau înăsprit. Asta îl mâniază, şi o prinde mai vârtos, aproape cu silnicie.

Şi acum bagă de seamă o altă schimbare: boschetul a dispărut, ei se află în plină câmpie, cu totul descoperiţi. Şi convoiul cruciat trece foarte aproape, nimeni nu pare să-i fi zărit încă, dar asta se poate întâmpla în orice clipă. Şi culmea:

Anselm se îndreaptă spre ei, vine de-a dreptul spre ei, şi acum i-a şi văzut, chipul i se umple de un zâmbet ce se schimbă numaidecât într-un rânjet de batjocură şi silă. Eskil stă acolo, trântit, în văzul tuturor, în braţele unei femei uriaşe, bătrână şi înfricoşătoare ca veşnicia.

Se trezeşte cu inima bătând să-i spargă pieptul şi priveşte buimac în jur: iat-o pe Simona, cufundată în somn, dincoace Anselm şi ceva mai încolo toţi ceilalţi, în tabără, totul ca de obicei. A fost doar un vis, dar un vis de care nu poate scăpa atât de uşor. Îl cuprinde o poftă nebună să intre înapoi în el, să-l oprească pe loc, acolo unde fusese minunat, şi să-l ţină aşa.

Aruncă o privire spre Simona, se uită la ea cum doarme, îi poate doar desluşi făptura, în rest mai nimic. Închide ochii, o recheamă în minte aşa cum îi apăruse la începutul visului, aşa cum o doreşte.

Se zvonea acum că dintr-o zi într-alta convoiul urma să ajungă la alte hotare. După care nu mai rămânea decât să treacă pe malul celălalt al fluviului pentru a se afla în împărăţia bizantină, pe al cărei cap încoronat, aşa se spunea, cruciada nu-l lăsa deloc nepăsător, ba dimpotrivă. De îndată ce ar fi pus piciorul pe pământul bizantin se puteau deci aştepta cu toţii la o primire mai mult decât binevoitoare. Astfel de speranţe le zgândăreau multora trufia, le deşteptau pofte prădalnice.

Erau ca un ghimpe în ochii multor cruciaţi, şi nici înainte, se simţeau ispitiţi s-o provoace, s-o întărâte. Localnicii erau priviţi ca un popor pricăjit şi cam înapoiat, căruia puteai să-i arăţi dispreţ. Ajunseră în ţinuturi cu întinse holde de grâu, care tocmai fusese cules şi adunat în mari stoguri la margini de sate. Căpiţele astea proptite cu prăjini ca să nu le răstoarne vântul se înălţau aţâţător, aproape sfidător, săreau în ochi de la mare depărtare, într-o lucire albicioasă.

Erau ca un ghimpe în ochii multor cruciaţi, şi nici n-apucase să se scurgă tot convoiul când claiele de grâu începură să ardă. Fumul se învălătucea, gros şi negricios, deasupra satelor, unde oamenii ieşeau în grabă din case, speriaţi şi buimaci, încercau în van să înăbuşe flăcările, ţipau şi se văitau, după care se lăsau păgubaşi, se resemnau, implorând cerul cu braţele întinse. Mulţi dintre cruciaţi găseau că e o privelişte minunată, se distrau pe seama sătenilor şi făceau haz ca de o glumă straşnică. Nici Petru Eremitul, nici vreun altul nu încercară să-i stăvilească, ci îşi continuară grăbiţi drumul.

Şi astfel ajunseră cetele de cruciaţi la oraşul de graniţă, care era bine fortificat. Cruciaţilor nu li se îngădui să pătrundă în cetate, ci trebuiră să aşeze tabăra sub ziduri, ceea ce le stârni nemulţumirea şi râca. Locuitorii oraşului păreau prea puţin prietenoşi, nu-i întâmpinară nici cu daruri, nici cu plecăciuni. Dar mai rău fu atunci când pe crestele zidurilor se înşirară armuri, zale şi scuturi, atârnate la vedere, şi înţeleseră că e vorba de o ameninţare, precum şi un semn de batjocură.

Dar de îndată li se păru că parcă recunosc armurile şi scuturile ca fiind cele purtate de supuşii lui Walter cel Sărac, trupa de cruciaţi care se desprinsese de grosul convoiului, o luase înainte şi nu mai dăduse niciun semn de viaţă. Iute ca un fir de foc se întinse zvonul că aceşti luptători întru Hristos fuseseră înrobiţi mişeleşte şi căsăpiţi în cetate. Oraşul ăsta nu

era vrednic de a fi socotit creştinesc! Aici fuseseră uciși cruciaţi! La arme, deci, să, le răzbunăm degrabă moartea! Pedeapsa n-o să întârzie! Fapta îşi va primi pedeapsa! E voinţa Domnului!

Petru Eremitul făcu o încercare de a-i potoli pe pătimaşii răzbunători, dar în zadar. Curând în jurul cetăţii se încinse încăierarea. Se iscă o zarvă amestecată, de arme ciocnite, răcnete, chiote şi imnuri cruciate. Năvălitorii răzbiră prin poarta cetăţii şi măcelăreau tot ce le ieşea în cale pe uliţi, dădeau buzna în case, jefuiau şi ucideau, omorau în neştire. Şi pe unde treceau, peste tot, puneau foc oraşului.

O parte dintre locuitori scăpară cu fuga, nimănui nu-i ardea să-i urmărească. Setea de sânge îşi făcuse saţul şi ostaşii lui Hristos erau ocupaţi acum cu jaful, cărau cu nemiluita pradă de tot soiul din cetatea care ardea ca un rug.

Erau totuşi mulţi cruciaţi care îşi păstraseră cumpătul şi dreapta judecată, nu se făcuseră părtaşi nici la răfuială, nici la prădăciune, se feriseră să-şi pângărească armele cu sânge creştinesc. Priviseră cu jale şi mâhnire la cele întâmplate, auziseră vorbindu-se cu patimă înverşunată despre moarte de om şi nelegiuiri. Ce se petrecuse acolo nu prevestea nimic bun, fără îndoială că vor avea cu toţii scump de plătit pentru fărădelegea săvârşită.

Dar pustiirea oraşului încă n-a fost totul. Veni mai apoi rândul împrejurimilor cu sate bogate. Peste tot pluteau nori de fum ridicaţi din încinsoarea flăcărilor.

Cruciaţii se întoarseră în tabără covârşiţi de preaplinul prăzii, în triumfător delir războinic, îmbătaţi de biruinţă şi de câştig: cai, vite şi oi, vedre cu vin şi saci cu grâu. Acum victoria trebuia prăznuită cu ospăţ şi desfrâu.

Eskil, Anselm şi Simona rămăseseră în tabără, s-au ţinut tot timpul deoparte, era pentru ei o vreme de grele încercări şi aşteptau doar clipa în care vor porni din nou la drum. Tot ce şi-a însuşit Eskil, pentru folosul lor, a fost un cal fără de stăpân, care de acum încolo urma să fie al Simonei, ca astfel să depindă mai puţin de cei doi bărbaţi.

Dar plecarea se lăsa aşteptată. Beţia victoriei avu nevoie de cinci zile pentru a se risipi, din ce în ce mai mulţi se codeau să mai plece, nu se îndurau să se urnească. Tabăra răsfirată era ca un târg gălăgios, o viermuială de dobitoace şi oameni chercheliţi. În preajma focurilor se înjunghiau vite, fumegau

trupurile animalelor fripte întregi. Oamenii stăteau pe pământ şi înfulecau hălci de carne prăjită, beau vin din căldări, de li se scurgeau pe barbă şi pe piept.

Cântau şi zbierau, unii dănţuiau, alţii se poticneau, cădeau şi rămâneau laţi, îmbrăţişaţi, claie peste grămadă. Se iscau chiar şi încăierări, dar armele rămâneau neatinse. Dar printre toţi aceşti petrecăreţi se mai găseau şi câte unii care-şi păstrau cumpătul şi buna-cuviinţă, citeau rugăciuni sau intonau psalmi în plină hărmălaie, ba se mai zăreau şi fanatici ai credinţei care se biciuiau, se pedepseau cu mâna lor întru răscumpărarea păcatelor celor mulţi, ale întregii cruciade.

După fierbinţeală sosi dezmeticirea, la unii chiar şi mustrările de cuget, şi căzură în remuşcare şi căinţă. Şi tocmai atunci se porni un zvon, nu se ştia cât de întemeiat, dar cum nu se poate mai potrivit, cum că o oaste ungurească se pusese în mişcare pentru a se răfui cu cruciaţii. Pe Petru Eremitul îl pătrunse îngrijorarea şi dădu degrabă semnalul de plecare: venise timpul să o ia din loc, să pornească mai departe, să treacă Dunărea şi să ajungă pe pământul bizantin.

Fură trimişi oameni să adune toate bărcile ce se puteau găsi la mal, alţii se puseră pe treabă şi înjghebau plute şi şalande, cărau cheresteaua rămasă din casele pe care focul încă nu le mistuise. Traversarea începu într-un suflet, erau cu toţii dintr-odată nerăbdători să-şi ia tălpăşiţa, să se pună la adăpost pe malul celălalt al fluviului.

O parte din bărci şi plute fură încărcate peste măsură cu oameni, animale şi bunuri – că, de, trebuiau pasămite să care cu ei tot ce jefuiseră. Multe se umpleau cu apă şi se scufundau, sau se clătinau de atâta povară şi se răsturnau în râu. Oameni şi animale se zbăteau în apă, printre lucruri ce pluteau primprejur sau se scufundau sub ei, se agăţau strâns unii de alţii, strigau deznădăjduiţi după ajutor. Unii fură scăpaţi şi culeşi, cu apa şiroind pe ei, gâfâind din greu, de-abia trăgându-şi sufletul, în timp ce alţii rămaseră în voia valurilor.

Şi chiar ajunşi la mal, în apă mică, mulţi se îmbulzeau, se împleticeau şi cădeau, anevoie se puneau din nou pe picioare. Era o larmă de parcă vrăjmaşul le şi sărise în cârcă, o nestăvilită bezmeticeală pe care degeaba ar fi încercat s-o potolească Petru Eremitul, sau oricare altul dintre căpetenii. Era cu

neputinţă să faci linişte sau să pui rânduială în sminteala aia de oameni hăituiţi, parcă loviţi de streche.

Şi în toată zarva pare-se că nimeni nu băgase de seamă că pe apele râului se apropia un şir de luntre. Iată-le deodată la doi paşi, ameninţătoare. Sunt împinse cu multe perechi de vâsle, împotriva curentului, şi au parapete înalte, îndărătul cărora stau înşiraţi războinici cu înfăţişări străine şi duşmănoase, cu piepturi împlătoşate, scuturi rotunde şi coifuri. Sunt înarmaţi cu arcuri, gata ridicate, cu săgeţile pe cale de a fi slobozite.

Una dintre căpeteniile lor strigă cu voce puternică, rosteşte ceva care seamănă cu o poruncă aspră, dar într-o limbă de neînţeles. Face şi semne cu mâna, îşi leagănă şi îşi întinde braţele. Ce altceva să înţeleagă cruciaţii decât că trebuie să facă bine şi să se întoarcă, n-au voie să încalce hotarul fluviului.

Răspunsul lor e un adânc murmur de protest şi un freamăt de arme. Nimeni nu-i va putea împiedica să ajungă pe ţărmul bizantin! Nu-l au ei pe împărat de partea lor, nu sunt aşteptaţi, bineveniţi, nicidecum împinşi în lături? Nu putea fi vorba aici decât de trădare şi lucrare diavolească! Cine sunt aceşti barbari care cutează să stea în calea ostaşilor lui Hristos?

Şi îşi continuă traversarea. Atunci căpetenia arcaşilor face un semn şi o ploaie de săgeţi spintecă aerul, trec şuierând peste capetele cruciaţilor. Pesemne că acest val de săgeţi a fost dinadins trimis prea sus doar ca ameninţare. Dar mulţi cruciaţi înţeleg din asta că e vorba de nişte arcaşi nepricepuţi, răspund cu strigăte zeflemitoare şi sunt gata să le arate de îndată că sunt nişte ţintaşi cu mult mai dibaci.

Acum arcurile lor sunt cele care se întind, corzile lor sunt cele care zvâcnesc şi tremură sonor, săgeţile lor cele care ţâşnesc spintecând văzduhul. Rafala lor e mai bine ochită, într-adevăr, săgeţile se înfig cu zgomot în parapetele luntrilor, sau îi nimeresc din plin pe războinici, se izbesc de scuturi şi de pieptare, sau se implântă în câte un petec descoperit al trupului.

Lupta a început. O ploaie crâncenă de săgeţi curge din amândouă părţile, parte din ele cad în apă cu plescăituri îndesate, ici şi colo se izbesc cu zgomot surd de coastele bărcilor, dar nimeresc şi cai şi dobitoace de pe plute, rănesc sau ucid oameni din amândouă taberele.

Unele dintre plutele greoaie, încărcate cu cruciaţi îşi pierd cârmuirea şi o iau razna, purtate în voie de val, de-a dreptul

spre luntrile inamice. Plutele sunt în mare parte înţesate cu pelerini, oameni neînarmaţi şi neajutoraţi, cărora nu le rămâne altceva de făcut decât să se chircească unii îndărătul altora, sau să se azvârle în apă, înfruntând primejdia înecului. Grămezile astea omeneşti sunt o ţintă lesnicioasă pentru săgeţi, care se implântă în trupuri, de multe ori cu atâta desime încât cozile rămase înfipte se iţesc precum ghimpii de pe spinarea porcului sârmos.

Dar mulţi dintre cei aflaţi pe plutele cruciaţilor sunt totuşi puşi pe luptă, şi de bună voie se lasă târâţi de apă de-a dreptul spre luntrile duşmanului, le izbesc şi sar în ele, unde încing măcel cumplit cu spada şi securea. Multe din bărci se răsucesc într-o rână, şi îşi deşartă povara omenească în râu, se iscă o mare năuceală şi cruciaţii câştigă timp pentru a împinge în faţă câteva dintre şalandele lor cele mai zdravene, echipate cu oameni bine înarmaţi şi pricepuţi în ale războiului. Asta hotărăşte soarta luptei, luntrile inamice sunt scufundate sau puse pe fugă.

Un strigăt de triumf izbucneşte din piepturile cruciaţilor, care îşi învârt deasupra capului spadele mânjite de sânge, ca un gest de omagiu parcă, închinat Domnului, care fusese cu ei.

Duşmanul nu se mai întoarce şi trecerea fluviului e dusă la capăt. Au fost prinşi câţiva ostatici şi sunt aduşi lui Petru Eremitul la interogatoriu. Dar prizonierii nu pricep latineşte şi par a nu vorbi vreuna din limbile de înţeles, au înfăţişări negricioase şi păgâne, fără doar şi poate că nu sunt creştini. Fără să stea mult pe gânduri Petru îi osândeşte la moarte, sunt descăpăţânaţi acolo, pe mal, spre încântarea mulţimii.

Cruciaţii au pus piciorul pe pământul bizantin.

Într-un loc unde Dunărea îşi uneşte apele cu un râu ce se varsă dinspre miazăzi se înalţă un brâu albicios de stânci calcaroase. Şi de partea cealaltă se afla o cetate bănuită a fi un avanpost bizantin. Dar când cruciaţii ajunseră acolo, se dovedi că oraşul era părăsit, locuitorii băjeniseră, luaseră calea pădurii şi căraseră cu ei cât putuseră din bunuri. O asemenea spaimă răspândiseră cruciaţii în cale, după cât se pare veştile despre înaintarea lor se întinseseră cu iuţeală.

Mulţi erau nedumeriţi la culme, nu ştiau ce să mai înţeleagă. Nu aici ar fi trebuit să fie întâmpinaţi cu braţele deschise de

supuşii împăratului, nu acum trebuiau să înceapă marşul lor triumfal prin Bizanţ? Încă mai numeroşi erau mânioşii, care îşi convertiră dezamăgirea în pofta de răzbunare, străbăteau străzile zbierând, spulberau şi striveau totul, cotrobăiau prin case după avuturi de preţ tăinuite. Nu dibuiră mare lucru şi atunci, înciudaţi, dădură foc oraşului, îl lăsară arzând în urma lor şi porniră mai departe.

De fapt erau de pe acum mult prea împovăraţi cu pradă, şiruri lungi de care ticsite cu mormane de provizii şi calabalâc de tot soiul, încărcătură mai mult sau mai puţin trebuincioasă. Ba chiar şi animalele de corvoadă şi de călărit trebuiau să poarte în spinare maldăre de poveri, până şi oile din turma de hrană erau întrebuinţate la căratul lucrurilor pe care cruciaţii nu se înduraseră să le lase nestrânse. Astfel că acest convoi, care se târa greoi pe drumurile Bizanţului, aducea mai degrabă cu o caravană de negoţ decât cu o expediţie cruciată.

Cu toate acestea toanele cruciaţilor se schimbau de la o zi la alta, oscilând între trufie războinică şi îngrijorare, între înfumurare şi gânduri negre. Era acelaşi convoi cruciat de mai înainte, parcă totuşi se schimbase ceva. Acum îşi scăldaseră armele nu numai în sânge evreiesc, ci şi în cel creştinesc. Şi nu ridicaseră braţul numai împotriva neajutoraţilor şi neputincioşilor, ci se ciocniseră cu războinici străini, şi trecuseră cu bine încercarea focului. Trebuiau, fireşte, să ia aminte şi la propriile pierderi de vieţi omeneşti, să nu nesocotească nici răniţii, nu tocmai puţini la număr, dar era oricum un preţ mic pentru ce dobândiseră. Cântăreau şi măsurau din ochi captura ce-o duceau cu ei – nicicând nu fuseseră mai bine aprovizionaţi şi înzestraţi.

Dar cum va fi de aici încolo, cum o să le meargă mai departe? Oare îi va înşela împăratul, se va întoarce cumva împotriva lor? Oare în loc de sprijin vor avea parte de împotrivire, ba chiar duşmănie făţişă? Simţeau că o luaseră razna, că-şi pierduseră măsura, nu puteau să-şi scoată din minte că de fapt ei se purtaseră duşmănos, şi asta îi făcea să se teamă că vor trebui să dea socoteală.

Eskil, întocmai ca Anselm şi Simona, se simţea mai străin ca oricând de aceşti cruciaţi puşi pe samavolnicii, cruzi şi hrăpăreţi. Se mai aflau printre ei şi unii mai cumpătaţi, care pesemne că

erau la fel de mâhniţi ca ei, dar nu îndeajuns de numeroşi şi de hotărâţi pentru a ţine piept gloatei bezmetice. Încă odată se adeverea că Petru Eremitul nu era căpetenia care se cerea, se pricepea să-i aţâţe, dar nu era în stare să-i ţină în frâu când se dezlănţuiau.

Eskil îşi pusese nădejdea în escorta bizantină, care era aşteptată din zi în zi. Trupele împărăteşti ar fi putut, de bună seamă, să păstreze rânduiala şi buna-cuviinţă, sau măcar să preîntâmpine ieşirile mai deşucheate. Dar garda bizantină întârzia să se facă văzută, şi nimeni nu mai ştia ce o să se întâmple. Odată ajunşi la Constantinopol, totul avea să ia altă înfăţişare. Acolo urmau să se unească cu cavalerii franconi şi alte trupe de cavalerie cruciată, căpitani destoinici aveau să-şi primească locul cuvenit şi să astâmpere gloatele cuprinse de pofta nesăbuită a prădăciunii. Aşa socotea Eskil că se vor petrece lucrurile, după zvonurile care-i ajunseseră la urechi. Dar până una alta nu-i rămânea altceva de făcut decât să se lase purtat de convoi, şi apoi o mai vedea ce va fi.

Simona avea acum un cal numai al ei, pe care şi-l mâna alături de cei doi bărbaţi. Era mai bine aşa, în multe privinţe. Fiindcă acum Eskil şi Anselm scăpaseră de o grijă: nu mai trebuiau să-şi dispute privilegiul de a o lua în şa, nu mai aveau de ce să se pizmuiască şi mereu unul să-l socotească pe celălalt un răsfăţat neîndrituit al norocului. Şi unde mai pui că în orice clipă, cine ştie, se puteau trezi prinşi într-o încăierare, nevoiţi să se mişte iute, fiecare de capul lui, pentru a scăpa teferi cu fuga.

Nici între ei nu se mai purtau la fel ca odinioară. Fără voia lor, Simona îi despărţea din ce în ce mai mult, într-un fel nerostit, dar prin asta nu mai puţin vădit. Lui Eskil i se făcuse lehamite de cântatul lui Anselm, auzise balada aia cu păsărică pe o ramură de tei, şi câte altele, de atâtea ori încât nu le mai putea suferi. Chiar şi glasul lui Anselm, atât de luminos, limpede şi copilăros, îl scotea din sărite. De parcă pur şi simplu ar fi fost anume făcut pentru Simona, ca ea să-l asculte şi să se lase vrăjită.

Chiar şi inocenţa lui Eskil îi era potrivnică, pare-se că îi dădea acestuia mai multă trecere pe lângă Simona, îl apropia mai mult de ea. Privirile lui o căutau mereu, şi ea le răspundea şi le încuraja. Dar în acelaşi timp Eskil se trezea uitându-se mult prea mult la fată, propriile lui priviri zăboveau cu prisosinţă asupra ei.

Dar ale lui erau ocolite, cu vădită stânjeneală, ba uneori chiar cu o umbră de silă.

Aşa i se părea lui Eskil, şi hotărî să n-o mai privească deloc, ba pe cât cu putinţă să-şi bage în cap că nici n-ar exista. Dar de fiecare dată îşi surprindea din nou ochii plecându-i spre ea, şi trebuia să-şi smulgă privirea. Îşi dădea seama că ceea ce-l înfuria şi-l înverşuna era tocmai că se simţea atras de Simona. De când cu visul acela era bântuit de priveliştea trupului ei gol, în deplină dăruire, nu se putea împiedica să-l simtă strâns lipit de al său, dornic şi ispititor.

Întinderea de şes conteneşte şi face loc unor ţinuturi împădurite şi muntoase. Râurile ce le ies acum în cale îşi mână apele spre miazănoapte, în sens opus înaintării lor. Bărcile şi plutele nu mai sunt acum de niciun folos împotriva curentului – şi unde mai pui că-i împovărează prada luată cu ghiotura, astfel încât călătoria devine mai înceată şi mai chinuitoare ca oricând. Chiar şi drumul se arată din ce în ce mai potrivnic, îndeosebi pentru căruţe şi pentru pedeştrii mai nevolnici.

După fierbinţeala smintelii se lasă acum gustul aspru al treziei, acreala dezmeticirii, se aşterne pretutindeni o posomorâtă amărăciune. Zarva gloatelor amuţeşte, fiecare pare că-şi rumegă pentru sine gândurile mohorâte, îndoiala şi şovăiala se furişează şi se cuibăreşte în suflete. Mulţi îşi mişcă buzele într-o rugăciune abia murmurată, ici şi colo dau să răsune cântece, dar firavele încercări se sting degrabă.

Ţinutul pare din cale afară de pustiu şi neprietenos, codrii în care au pătruns parcă nu mai vor să se sfârşească, îi tot împresoară, zi de zi. Drumul şerpuieşte la nesfârşit, doar că se face tot mai strâmt şi mai păcătos, carele se împotmolesc şi se desfac în bucăţi, se iscă înverşunate harţe, popasurile sunt lungi, din ce în ce mai multă pradă trebuie descărcată şi părăsită.

Tot mai mulţi sunt cei care se întreabă dacă acela poate fi într-adevăr drumul spre măreţul Bizanţ, drumul ce duce la Constantinopol. Nu cumva au apucat-o greşit şi s-au rătăcit prin coclauri sălbatice? De ce nu se arată olăcari din partea împăratului? De ce nu mai dau odată peste un sat, sau o aşezare omenească de vreun fel? Să fie oare tot olatul ăsta lovit de vreun blestem?

O ciudată întunecime domneşte în pădure, tainică precum o bătaie de umbră, deşi printre coroanele arborilor se zăreşte strălucirea limpede a soarelui. Dar dacă ţinutul a fost lăsat în părăsire de oameni, nu duce în schimb lipsă de alte făpturi. Printre copaci se ivesc mereu păsări trupeşe ce se ridică-n zbor sau fiare mătăhăloase ce-şi croiesc drum prin desiş. Apar turme de mistreţi, care nici gând să fugă, ci se dau doar deoparte cu grohăit mânios.

Într-un rând, iată, o namilă de urs negru se propteşte în drumul cruciaţilor. Se ridică pe labele dindărăt, mai înalt ca un stat de om. Şi-şi rânjeşte colţii ascuţiţi ca nişte vârfuri de jungher, mormăie cu răsuflări aburinde din botul larg căscat. Are alb în jurul ochilor şi labe cu gheare lungi, cu luciri oţeloase. Nu mai rămâne nimic de făcut: mai mulţi călăreţi înarmaţi cu suliţi îl încolţesc ca să-l răpună, caii se cabrează înspăimântaţi în faţa fiarei şi fornăie îngreţoşaţi de duhoarea lui sălbatică. Oţelele se implântă în trupul dihaniei, din mai multe părţi deodată şi-l doboară, sălbăticiunea muşcă mai departe din suliţi şi între colţii lui lemnul cozilor se face aşchii. Şi chiar când o mână de pedeştri se năpustesc cu spadele, jivina încă încearcă să-i mai apuce, pe când se zvârcoleşte într-o băltoacă de sânge.

Spre propria lui mirare, Eskil se află printre cei care au încolţit fiara şi şi-au mânjit arma cu sângele ei. Asta poate şi din cauză că Anselm şi Simona stau alături unul de altul şi urmăresc ce se petrece. Îngândurat, ba oarecum ruşinat chiar, Eskil zvântă sângele de pe fierul spadei. N-a fost totuşi vorba decât de un urs! Moarte de om n-a făcut încă, şi are de gând să nici nu săvârşească, până când nu va fi împins de nevoie.

Străbat codrii de şapte zile, şi mulţi încep să deznădăjduiască, se îndoiesc că vor mai ieşi vreodată din desişul pădurilor, mai toţi boscorodesc şi suduie. Petru Eremitul îşi mână asinul, din ce în ce mai cufundat în sine, tăcând cu îndărătnicie. Pare dezamăgit şi frământat de nelinişti, năpădit de temeri. Nici pentru el cruciada nu se arată a fi ceea ce crezuse.

Oricât de bogate vor fi fost rezervele, acestea încep să se împuţineze îngrijorător, te pomeneşti că ajung să sufere de foame înainte de a da de capătul acestor păduri blestemate! Multe dintre prăzile pe care s-au înstăpânit şi pe care le-au cărat cu ei se dovedesc acum a fi de prisos, bune de azvârlit şi părăsit la marginea drumului. N-au decât să-şi facă mendrele cu ele

urşii, lupii şi alte sălbăticiuni. O ţiteră cu jumătate din corzi plesnite, o clepsidră din care nisipul a încetat să mai curgă, o minunată zugrăveală cu Sfânta Fecioară în auriu, chipul unui apostol cioplit dintr-un lemn, dur şi greu ca fierul, un balot de mătase, pe care ţi-o arunci pe umeri, te înfăşori şi mături pământul cu ea de lungă ce e, asemenea daraveri şi încă multe altele.

Abia în a şaptea zi, în sfârşit, pădurea se desface şi se deschid rarişti. Cruciaţii dau din nou cu ochii de aşezări omeneşti şi turme de vite, aud din nou cădelniţarea clopotniţelor pe înserat. Au străbătut totuşi tărâmuri creştineşti, oricare vor fi fost acelea! Şi în zare se vede un oraş, cu ziduri şi turnuri, le ies în cale olăcari care le vestesc salutul guvernatorului bizantin. Cruciaţii erau aşteptaţi la Constantinopol, îi înştiinţară solii, şi o escortă pornită dintr-acolo era pe drum.

Dar nu fură primiţi în cetatea ce se ridica în faţa lor, fură îndemnaţi să-şi vadă de drum şi preveniţi să nu se dedea la jaf sau silnicii. Walter cel Sărac, care trecuse mai înainte pe acolo, nu se abţinuse de la astfel de samavolnicii şi sfârşise rău, chiar de curând: trupele lui erau zdrobite sau risipite, iar el fugise în munţi.

Guvernatorul promise totuşi că va înzestra convoiul lui Petru Eremitul cu călăuze şi toate cele trebuincioase până când escorta de la Constantinopol îi va lua în primire. Cei mai mulţi dintre cruciaţi erau departe de a fi încântaţi de o asemenea primire: să se lase ostaşii lui Hristos amăgiţi doar cu atâta, nu erau oare pe deplin îndreptăţiţi să ceară mai mult? Se încăpăţânară să-şi aşeze peste noapte tabăra chiar sub ziduri, şi fură cât mai gălăgioşi şi aţâţători cu putinţă.

Niciun locuitor al cetăţii nu ieşi să le dea bineţe cruciaţilor, nici să caşte gura curios la ei, pesemne că li se interzisese, fuseseră opriţi să treacă porţile. Zidurile erau ticsite cu războinici, cu aceeaşi înfăţişare străină şi sălbatică precum cei cu care se înfruntaseră pe valurile marelui râu, – să fi fost oare într-adevăr un oraş creştinesc, puteai să-i socoteşti pe hirsuiţii ăştia în rândul creştinilor? Sau poate că împăratul îşi apăra hotarele ţării cu păgâni şi barbari?

Cu toate acestea nu s-a ajuns la ciocniri, iar a doua zi oştirea lui Petru Eremitul a ridicat tabăra şi s-a aşternut din nou la drum. Au apărut carele cu merinde şi călăuzele, după cum li se

făgăduise. Treceau acum printr-un ţinut bogat, cu sate mari, se aflau pe valea largă a unul râu al cărui mal îl urmau şi ale cărui ape curgeau tot în sens opus înaintării lor. Parcă era o greşeală să mergi mereu în răspăr cu curgerea râurilor, şi nu numai pe Eskil îl bătea gândul ăsta. Parcă ai fi avut împotrivă chiar natura însăşi, şi asta era semn că-l aşteptau urcuşuri.

Dezamăgirea şi nemulţumirea îl însoţeau pe mulţi dintre cruciaţi. Se înverşunau din ce în ce mai tare şi unii începuseră nici mai mult nici mai puţin să spună sus şi tare că se vor întoarce la porţile oraşului şi vor pătrunde în el cu forţa. Îi scoteau din fire şi satele, care îi priveau ostil şi neospitalier, casele rămâneau zăvorâte şi nimeni nu le ieşea în cale să-i salute sau să li se ploconească. Petru Eremitul o apucase ceva mai înaintea convoiului, cu alte căpetenii şi cu călăuzele, nu se zăreau ostaşi străini pe nicăieri, şi pentru numeroşi cruciaţi ispita deveni prea mare. Se înhăitară în coada convoiului, îşi întoarseră caii şi făcură cale întoarsă spre satele cele bogate, care acum aveau să fie pedepsite şi prădate.

Şi când se apucară să-şi ducă la îndeplinire uneltirea, atunci fu prăpăd. Se purtară fără cruţare, se puseră pe măcel, pustiire şi pârjol. Sătenii care izbutiră să scape teferi fugiră care încotro, trecură râul sau îşi căutară ascunziş în păduri, lăsând în urma lor nori groşi de fum ce se învălătuceau în văzduh. La malul râului se aflau înşiruite nişte mori în plin lucru, Eskil le cercetase cu multă luare-aminte când trecuse pe lângă ele. Erau clădite pe punţi plutitoare, agăţate de mal, cu roţi uriaşe, învârtite de apa curgătoare. Măcinatul netulburat al morilor îi aţâţă pe cruciaţi, în sminteala lor simţiră că-i un fel de sfidare, şi le dădură foc şi acestora.

Atunci se petrecu ceva uimitor şi neaşteptat. Făina adunată înăuntru explodă cu un bubuit ca de tunet, pereţii plesniră şi ţăndările se risipiră de jur-împrejur. Dar roţile măcinau mai departe, împinse de apa care clipocea în lopăţele şi o parte din maşinăria morii încă mergea, în mijlocul prăpădului, până când văpăile înghiţiră totul şi din râu începu să se ridice un nor aburos şi răsucit. Parte din cruciaţi se aleseseră cu arsuri straşnice şi erau buimăciţi de bubuială, rămăseseră năuci şi oarecum îngroziţi de isprava lor. Şi nu erau puţini cei în stare să jure că Diavolul însuşi trebuie să fi sălăşluit în morile alea!

Când îi ajunse la urechi vestea acestei silnicii, Petru Eremitul porni degrabă îndărăt, atât de iute cât putea măgăruşul să-l ducă. Şi striga din mers la neghiobii ăia să se potolească, din pricina lor aveau s-o păţească cu toţii, că îi paşte acelaşi sfârşit ca pe supuşii lui Walter cel Sărac! Dar până să ajungă la locul cu pricina era prea târziu, năvălitorii o şi păţiseră, acum îşi primeau din plin pedeapsa. Puternice trupe bizantine se iviseră pe negândite, îi împresuraseră pe răufăcători şi îi căsăpeau fără milă. Mormane de cruciaţi doborâţi zăceau în bălţi de sânge.

Petru era neputincios, pe ostaşii aceia nu era chip să-i stăvileşti. După ce au nimicit şleahta de jefuitori, războinicii bizantini luară în primire şi restul cruciaţilor. Petru pricepu că înfrângerea era de neocolit şi singura cale de a ieşi întreg din măcel era fuga, s-o ia la goană doar-doar or scăpa teferi cât mai mulţi!

Tremurând şi săltând pe măgăruşul cu limba ieşită de un cot, trecu pe lângă adunătura de cruciaţi, strigându-le cu o voce tot mai răguşită, îi zorea să o ia din loc de îndată, să fugă care încotro, să se răspândească prin păduri şi să lase baltă tot ce căraseră cu ei! Sosise acum ceasul răsplăţii, năpasta cea mare, mânia Domnului se întorsese asupra lor pentru fărădelegile săvârşite!

Se iscă cumplită zaveră şi învălmăşeală. Îşi părăseau cu toţii căruţele şi animalele, ba mulţi îşi azvârleau chiar şi armele, ca să se înfunde degrabă în pădurea în care le stătea toată nădejdea. Se izbeau unii de alţii, se răsturnau, claie peste grămadă, se călcau în picioare, orbiţi de spaimă şi de dorinţa arzătoare de-a scăpa cu viaţă.

Cei mai din fruntea convoiului fură şi cei mai cruţaţi. Mai toţi cei aflaţi călări izbutiră să-şi scape pielea în pădure şi pe povârnişurile muntoase. Printre ei se aflau şi Eskil, împreună cu Anselm şi Simona; se alipiră altor călăreţi şi se puseră la adăpost, în timp ce în urma lor creştea valul de larmă.

Ce se petrecea acolo, jos, la marginea drumului nimeni nu putea şti cu adevărat. Convoiul cruciat era prea întins pentru ca trupele bizantine să-l poată înconjura şi să-i nimicească grosul. Îngrămădeala de oameni şi de animale, de răniţi şi de morţi era atât de mare, încât soldaţii nu mai putură să înainteze. Mulţi dintre pedestraşi şi pelerini reuşiră să-şi ia tălpăşiţa fără să fie urmăriţi şi înhăţaţi.

Dar câteva mii din ei fură totuşi răpuşi, fără îndoială, în timp ce alţii căzură prinşi, duşi în captivitate şi nu se mai auzi niciodată de ei. Răsplata nu era nemeritată, forţa dezlănţuise altă forţă, care răspunsese cu o lovitură crâncenă. Lovise mulţi nevinovaţi şi neajutoraţi, dar nu-i nimerise pe cei care purtau vina cea mai mare. Chiar şi mânia Domnului izbea orbeşte, la întâmplare!

După nenorocirea asta Petru Eremitul fu un om zdrobit, şi n-avea să-şi mai vină de tot în fire niciodată. Nu împărtăşea nimănui ce gândea şi ce simţea, mustrările lui lăuntrice. Buzele i se mişcau de ai fi zis că vorbeşte, dar din gură nu-i ieşea niciun cuvânt. Coborî de pe asinul sleit de puteri şi se trânti lângă el, îi cuprinse gâtul cu braţele, ca şi cum i-ar fi fost singura şi ultima mângâiere, închise ochii şi intră în umbră. Ieşise în afara lumii.

Conducerea o preluă omul lui cel mai apropiat. Când se socoti că primejdia trecuse, când soldaţii bizantini fură văzuţi retrăgându-se spre cetate cu prada şi cu ostaticii, se dădu semnalul de adunare pe un colnic, nu departe de drum. Trâmbiţele răsunară peste împrejurimi, până în adâncul pădurii, în repetate rânduri. Peste noapte se aprinseră focuri pentru a-i îndruma pe cei rătăciţi. Asta ţinu câteva zile şi rămăşiţele cruciadei se adunară încet, se iviră târâş-grăbiş, în mici cete, dar mai mulţi răzleţi.

Mai toţi erau storşi de vlagă, lihniţi de foame şi deznădăjduiţi, se târau până la locul de adunare şi se trânteau pe pământ, rămâneau acolo nemişcaţi, de ai fi zis că-şi dau duhul. Era o privelişte jalnică, şi mulţi se întrebau dacă mai are vreun rost să pornească mai departe, dacă mai putea fi vorba de o cruciadă, dacă n-ar fi fost mai nimerit să se lase păgubaşi şi să se întoarcă pe unde veniseră. Dar calea întoarsă era lungă şi ameninţătoare, presărată cu primejdii, din multe părţi îi pândeau duşmani setoşi de răzbunare. Înaintea lor se afla Constantinopolul, şi poate că împăratul le mai era încă binevoitor, în ciuda celor întâmplate, poate că escorta lui va sosi în curând şi o să-i însoţească mai departe, sub pază. Era singura nădejde ce le mai rămăsese.

Când se urni din nou, convoiul era împuţinat, poate înjumătăţit. Îşi pierduseră toate căruţele, tot echipamentul, toate proviziile, precum şi cuferele cu bani pe care Petru

Eremitul le căra în chip de tezaur obştesc. Rămăseseră doar cu ce aveau pe ei, în afară de cavaleri şi ceilalţi călăreţi, care-şi purtau avuţia asupra lor. Cei mai mulţi erau zdrenţăroşi şi răpănoşi, arătau mai degrabă a cerşetori, în mersul lor poticnit. Ce mai ostaşi ai lui Hristos! Ar fi fost chiar hazliu, dacă nu era de fapt foarte jalnic.

Călăuzele dispăruseră, carele cu provizii încetaseră să sosească. Cruciaţilor nu le mai rămânea decât să se descurce de capul lor, cum se pricepeau mai bine, aşteptând zi de zi făgăduita escortă de la Constantinopol. Dar nu se auzea nicio veste, nu se ivea niciun olăcar, nesiguranţa era deplină.

Cu sau fără voia lor, cruciaţii erau siliţi să fure tot ce nimereau ca să nu moară de foame, înjunghiau vitele şi orice alte animale care le ieşeau în cale, jecmăneau hambare ori de câte ori aveau prilejul. Localnicii se arătau bănuitori, plini de neîncredere sau duşmănoşi, îi priveau batjocoritor când îi vedeau scurgându-se ca vai de capul lor, despuiaţi de arme şi umiliţi, strigau cuvinte de ocară în urma lor. Adesea înfundau fântânile, pentru a-i înseta pe cruciaţi. Nu le mai rămâneau decât râurile şi apele deschise pentru a-şi potoli setea, îi vedeai repezindu-se lacomi şi îmbulzindu-se pe muchea malului, lăsându-se pe burtă şi sorbind cu faţa cufundată în apă, ca animalele.

Cruciada era la un pas de a deveni o şleahtă de tâlhari, o tagmă de proscrişi, care răspândeau spaima pe unde treceau, ucideau şi jefuiau pe unde apucau, ca mai apoi să fugă, urmăriţi şi hăituiţi ca o hoardă de animale prădalnice. Se dădea o luptă între suferinţa purificării şi ticăloşire, între chibzuinţă şi furia disperării. Se înfruntau forţele binelui şi ale răului şi era greu de ştiut de partea cui va fi biruinţa.

În pădure s-a lăsat o linişte stranie, obida se îndură în tăcere. Unii se roagă cu voce joasă, pentru sine, alţii blestemă, dar cu glas la fel de scăzut.

Aceeaşi linişte domneşte şi între cei trei, Eskil, Anselm şi Simona, pe când îşi văd mai departe de drum împreună. Dezastrul i-a apropiat şi mai mult pe Anselm şi Simona, grija ce şi-o poartă nu-i scapă lui Eskil, uneori o priveşte cu duioasă tulburare, altă dată cu un junghi de pizmă. Îi sprijină şi îi ajută în orice chip poate, e o purtare cu care l-au deprins grelele

încercări. Dar niciunul din ei n-are de schimbat cuvinte de prisos.

Convoiul cruciat ajunge acum într-o strungă de râu, un drum îngust în coasta unei râpe dintre pereţii munţilor ce se ridică tot mai înalţi şi mai prăpăstioşi. Oamenii se înghesuie prin trecătoarea îngustă, abia dacă au loc doar câte doi deodată, umăr la umăr, căruţelor le-ar fi fost oricum cu neputinţă să treacă prin strâmtoarea aceea. Nu poate fi drumul cel mai bun spre Constantinopol, toţi au îndoieli, dar nu le rămâne de făcut decât să meargă mai departe, cel puţin calea se pare că nu-i greşită.

Drumul ăsta, dacă merită să fie numit astfel, duce peste terase povârnite, ce pesemne că vor fi fost cândva parte din albia râului, înainte ca apele să fi săpat făgaşe mai adânci. Uneori coboară aproape până-n dreptul apei, care-i împroaşcă cu mare stropitură, şi minunate curcubeie se ridică deasupra drumeţilor când soarele coboară în râpă, curcubeie înşirate unul după altul, de a-i zice că poţi să întinzi mâna şi să le atingi.

În alte locuri cărarea se înalţă şi devine un prichici strâmt între peretele muntelui şi malul râpos al râului din adâncitura văii. Uneori, când drumul se înclină, călătorilor li se pare că apa curge în sus, împotriva rânduielii firești. Dar cel mai tare îi neliniştеşte că în sus râpa se arată tot mai povârnită. Pereţii muntelui se apleacă unul spre altul, ameninţător, din amândouă părţile, până când nu mai lasă privirii decât o fâşie de cer îngustă ca sfoara.

Deasupra lor atârnă steiuri uriaşe, o privelişte covârşitoare, mari bolovani zac răspândiţi în apa râului, parcă rostogoliţi acolo nu demult, stând în calea apei ce se învolburează şi bolboroseşte împrejurul lor. Lumina devine din ce în ce mai amurgindă, nemaipomenit de verzuie, ca în inima unui codru des.

Se aud peste tot adânci oftaturi şi bodogăneli, unii sunt gata să se lase păgubaşi, alţii se frâng sleiţi de puteri şi se ghemuiesc, stânjenind înaintarea celorlalţi. Se ridică voci care strigă cum că Diavolul i-a purtat pe căi rătăcite şi că strunga asta o să-i ducă spre măruntaiele pământului. Alţii se străduiesc să alunge îndoiala şi descurajarea, se apucă să cânte un imn cruciat, şi tot mai multe voci li se alătură, chiar dacă cu

şovăielnică sfială. Eskil aude glasul limpede al lui Anselm desluşindu-se în corul mulţimii.

Cântul sună înfundat şi aproape înfricoşător în văgăuna strungii, după ecou ai zice că vine din altă parte, nu chiar deodată, ci cu întârziere, repetându-se de nu ştiu câte ori. Deodată se aude un vuiet dinspre înălţimi şi o stâncă se desprinde, se prăvale, se prăbuşeşte în râu cu o imensă împroşcare, şi în urma lui se scurge un lung cortegiu de pietriş şi grohotiş.

Cântarea amuţeşte, cu toţii par să fi înţeles asta ca o mustrare, ba chiar o ameninţare. Prăpastia porunceşte tăcere, acolo stăpânesc puteri ce nu se împacă cu imnele cruciate! Drept care umbra din suflete creşte din nou, nici măcar cei care se roagă nu mai cutează să ridice glasul, ci se mulţumesc doar să mişte din buze.

Eskil ia aminte la un mic amănunt care, din nu se ştie ce pricină, îi stăruie în minte. Valul iscat de prăbuşirea stâncii a azvârlit pe potecă un peşte, care a rămas acolo zvârcolindu-se, un peşte cu trupul frumos colorat în desene aurii şi negre, cam ca petele razelor de soare pe aşternutul unui codru întunecos. Nimeni nu se învredniceşte să-l ridice, unii încearcă să-l ocolească pentru a nu-l strivi, dar cei care vin în urma lor nu-l bagă de seamă şi-l fac chisăliţă sub tălpi.

Cei care călăresc în capul şirului descoperă în pasul acela prăpăstios o grotă în peretele muntelui. Spre mirarea lor, scorbura aceea de piatră pare luminată dinăuntru, şi nu de un foc obişnuit, ci de o lucire mai puternică. Unii îşi fac semnul crucii cu teamă şi rostesc cu voce tare numele Mântuitorului: fiindcă au de îndată încredinţarea că în faţa lor se deschide poarta iadului. Dar mai sunt şi alţii, care nu se sinchisesc prea tare de asemenea credinţe şi păşesc în grotă. Printre ei se află şi Eskil, urmat de Anselm şi Simona.

Odată pătrunşi, peştera se dovedeşte a fi largă, încăpătoare precum un templu, se lăţeşte în sus, unde se deschide îngust o crăpătură prin care pătrunde lumina soarelui, un snop de raze cu strălucire orbitoare, o fâşie de lumină aurie care străpunge semiîntunericul din jur. Să tot stai şi să te minunezi!

Dar deodată o altă consternare: mănunchiul de raze cade pe un tablou ce pare aproape viu, săpat în peretele stâncii şi pictat în culori aprinse. Înfăţişează un bărbat în luptă cu un taur,

amândoi depăşind mărimea firească, mai curând un gigant înfruntând un monstru. Bărbatul are un cap frumos, cu părul vălurit în bucle, şi peste umeri o manta ce-i flutură în spate, parcă ridicată de o pală de vânt. În picioare poartă sandale legate cu nojiţe încrucişate pe pulpa piciorului. În rest trupul îi e gol, un corp nemaipomenit de puternic şi musculos.

În felul ei bestia e la fel de arătoasă ca omul, zugrăvită în roşu, cu coarne ascuţite, aurii, ochi de o strălucitoare albeaţă şi nări ce varsă flăcări. Dintre picioarele depărtate punga boaşelor se zăreşte ca un fruct greu, şi ştremeleagul i se iţeşte ca o lance ascuţită, de un roşu sângeriu.

Bărbatul şi fiara sunt încinşi în luptă. Dar e limpede încă de pe acum că omul va birui. Nu e înarmat, înfruntă jivina doar cu propria-i voinicie, o prinde de coarne şi-i răsuceşte capul, e pe cale de a o pune la pământ, un picior din faţă al animalului deja începe să se frângă, se îndoaie sub apăsare. Deasupra lor se zăreşte un soare, mai mare ca roata cerului, colorat auriu şi încununat cu raze, spice de lumină răsfirate în toate părţile.

Cruciaţii rămân muţi de înfiorare în faţa acestor întruchipări, nu numai uimiţi, ci adânc tulburaţi de asemenea forţă şi splendoare. Trebuie să fie chipuri păgâne, din vremi îndepărtate, poate dinainte de creştinism. Bărbatul e desigur unul dintre vechii zei, adorat ca erou şi învingător, biruitorul fiarei, îmblânzitorul forţei bestiale, ca un fel de premergător al Sfântului Gheorghe în luptă cu balaurul. Vremea lui a apus demult, dar el încă mai stăpâneşte atotputernic acolo, înăuntru, în peştera ce pare să fie, sau o fi fost, templul lui. E coborât sub pământ, alungat de Hristos şi biserica lui, dar încă mai primeşte viaţă de la o rază de soare ce se strecoară în beznă şi îi învăpăiază chipul.

Şi cruciaţii mai bagă de seamă că zeul nu e cu desăvârşire părăsit şi dat uitării: dedesubtul sculpturii se găseşte un fel de altar, sau ceva asemănător, o placă de piatră cu un căuş adânc scobit, iar negreaţă dinăuntru s-ar putea să fie sânge uscat. Pesemne că uneori pătrund aici oameni, jertfesc un animal, poate chiar un taur, şi umplu căuşul de piatră cu sânge.

Odată ieşiţi din strunga prăpăstioasă li se deschide în faţă o vale largă, luminoasă, printre munţi împăduriţi. Într-o zi sau două ajung sub zidurile unei cetăţi mai mari, şi acolo în sfârşit îi

întâmpină escorta de la Constantinopol! E o trupă foarte mică, însoţită de un car mare cu provizii. Comandantul lor e un bărbat semeţ şi impunător, cu o bărbuţă neagră, lucioasă, în veşmânt roşu cu galben. E nelipsit de lângă el un trâmbiţaş tânăr, care îi tălmăceşte şi trimite în depărtare poruncile cu puternice suflări de goarnă. Totul are un iz foarte milităresc.

El e purtătorul mesajului de bun-sosit al împăratului, dar altminteri nu s-ar părea că-i pasă prea mult de Petru Eremitul, profetul călare pe măgar, şi supuşii acestuia, gloata zdrenţuită, sălbăticită, de cruciaţi. Nu îngenunchează în faţa drapelului cu semnul crucii şi nici nu sărută vreun crucifix. Nu vorbeşte în latineşte, ci greceşte, care le este mai tuturor limbă necunoscută, un grai ca şi barbar.

Ia de îndată în primire convoiul cruciat şi îl pune sub strânsă supraveghere, nu îngăduie nicio abatere, s-ar părea că soldaţii lui se află pretutindeni şi observă tot, în orice clipă gata să treacă la fapte. Cruciaţii sunt conduşi astfel spre Constantinopol aproape ca nişte prizonieri. Ritmul marşului creşte, cei care nu-s în stare să ţină pasul sunt lăsaţi în urmă şi urmează să ajungă când or putea, dacă nu cumva sunt culeşi de carele ce vin din urmă. Popasurile devin acum scurte şi rare, hrana se împarte la rând, în porţii bine drămuite, nimeni n-are voie să se repeadă înaintea altora.

Marile cetăţi din drumul spre Constantinopol le rămân închise, le zăresc doar de la depărtare sau îşi aşază tabăra pentru o noapte sub ziduri. Dar acum se mai întâmplă ca locuitorii să iasă şi să salute cruciada, aduc chiar şi daruri şi par a fi mişcaţi de starea jalnică a cruciaţilor. De vorbit cu ei e îndeobşte cu neputinţă, aşadar nu au loc schimburi de cuvinte, nimic care ar putea duce la zâzanie şi duşmănie.

Ca întotdeauna, se găseau şi cârtitori, dar ocărau mai mult printre dinţi. Îşi murmurau în barbă că, odată ajunşi în cetatea de scaun, vor face plângere împăratului: căci se cuvine o altă purtare faţă de ostaşii lui Hristos, nu ca aceea de care au ei parte, păziţi ca o târlă de ostatici!

Mai că nu le vine să creadă atunci când escorta le îngăduie să culeagă din poamele care cresc în sălbăticie prin ţinut. Sunt un fel de fructe mărunte, pe care cei mai mulţi pare-se că nu le-au mai văzut vreodată, cică pe latineşte s-ar chema *Prunus cerasus*. Cresc în arbori destul de mari, cu frunziş des, umbros,

unde fructele atârnă în ciorchini spre capetele crengilor. Au un gust bun, dulce şi puţin amărui, foarte înviorător pe timp de arşiţă. Sâmburii trebuie scuipaţi, dar te poţi uşor păcăli şi poţi să-i înghiţi din greşeală. Poate că nu e primejdios, dar unii pretind că dacă înghiţi prea mulţi sâmburi din ăştia faci piatră la maţe.

Dacă eşti pe cal apuci fructele cu uşurinţă, călăreţii n-au nevoie nici măcar să se oprească şi să coboare din şa. Pedestraşii se descurcă mai greu, şi adesea nu le rămâne altceva de făcut decât să se caţere în copaci. Crengile trebuie rupte, şi nu au prea mult spor, mulţi au ghinionul să pice din copac şi buşesc zdravăn de pământ, spre hazul tuturor. Pare-se că localnicii nu pun prea mare preţ pe poamele astea, sau poate că e atâta belşug de ele, încât le ajung la toţi cu prisosinţă, ba mai rămân şi neculese.

Eskil bagă de seamă că soldaţii din escortă nu se sinchisesc de poamele astea, îmbucă doar două-trei în treacăt. Dar privesc cu oarecare derâdere, sau chiar dispreţuitor, cum se îndoapă cruciaţii cu ele. Curând se dovedeşte că soldaţii au fost înţelepţi, fiindcă pe ceilalţi îi apucă o îndrăcită pântecariţă şi cufureală.

Escorta face mult haz de beleaua lor, convoiul iese din rânduială, fiindcă pe cei care s-au lăcomit îi apucă mereu nevoia să se uşureze, o nevoie năprasnică şi de nestăpânit. O zbughesc necontenit în afara drumului, cât mai departe pot ajunge, să se pună la adăpostul copacilor sau al tufişurilor, sau sunt nevoiţi să se lase pe vine chiar pe locul unde îi apucă, bucuroşi dacă au izbutit să-şi dea nădragii jos la timp. Unde te uiţi nu vezi decât feţe schimonosite şi gemete scremute, o privelişte caraghios de jalnică, care multora le stârneşte deopotrivă râsul şi ruşinea.

Soldaţii nu mai ştiu cum să-şi astupe nările în timp ce abia se mai pot ţine în şa de râs. De-a lungul convoiului cruciat se întinde o duhoare care adună roiuri de muşte mari, verzi-albăstrui.

Pe Eskil l-a lovit acelaşi necaz ca şi pe ceilalţi, şi îşi dă între timp seama că trebuie să se depărteze de Anselm şi Simona. Nu ştie cum s-or descurca ei, nici nu vrea să vadă. Dar cât de greu trebuie să le vină la amândoi, pe vine unul lângă altul!

În sfârşit, ajunseră şi la un râu care nu mai curgea în răspăr cu mersul lor. Dar avea un curs năbădăios, albia era

bolovănoasă şi în tot locul apa se învolbura, cu spumă şi vuiet. De navigat nicicum nu putea fi vorba. Câteva luntre se aflau la vedere, dar erau bărci din alea ciudat de înalte, în care câţiva oameni stăteau în picioare legănându-se cu prăjini lungi în mâini. Alţii se lăsau în voia apei pe plute din buşteni, purtate cu iuţeală de curent şi cârmuite cu o vâslă lată. Şi unii şi alţii păreau că fac un lucru primejdios şi cutezător. Luntraşii aceia slobozeau strigăte prelungi şi puternice, râdeau dezvelindu-şi albeaţa dinţilor, chipurile lor erau foarte întunecate în umbra căciulilor.

Un munte semeţ se înălţa chiar sub roata de foc a soarelui de la amiază şi Anselm, după ce auzi care-i e numele, le povesti câte ceva despre el. Se spune că acolo sălăşluise un iscusit cântăreţ din timpuri străvechi, un grec de dincolo de munţi. După câte înţelese Eskil, acela era un fel de rege-păstor, care colinda cu turmele lui, cânta din liră şi din glas până când totul în jurul lui începea să dănţuiască, nu numai oamenii şi dobitoacele, dar chiar şi stâncile, şi toate cele neînsufleţite. Atât de mare era puterea lui asupra simţurilor şi a întregii firi.

Cântăreţul acela avea o soaţă, pe care o iubea nespus, dar moartea i-a răpit-o înainte de vreme. Copleşit de jale, el porni la drum şi ajunse până în tărâmul morţii, unde cântă atât de minunat încât umbrele prinseră viaţă. I se făgădui că femeia îndrăgită îl va urma înapoi în lumea celor vii, sub legământ că el nu va întoarce capul în urmă să se uite după ea. Şi tot cântând îşi începu el drumul înapoi, urcuşul de întoarcere din lumea morţilor, dar îndoiala că iubita într-adevăr mergea în urma lui îl făcu să se întoarcă şi să privească înapoi. Atunci femeia se stinse şi se prefăcu din nou în umbră.

Mai deznădăjduit ca oricând, regele cântului prinse să glăsuiască de până şi pietrele plângeau, dar moartea nu s-a mai lăsat înduplecată. Luă el atunci calea muntelui, urcă spre crestele împădurite şi nu se mai arătă apoi niciodată, nici oamenilor, nici dobitoacelor. Dar se întinse un zvon precum că o haită de femei furioase l-au ucis cu pietre, fiindcă n-a vrut să ştie de ele şi că n-a vrut în ruptul capului să le cânte şi lor.

Se vedea cât de colo că legenda asta Anselm n-o istorisise pentru urechile lui Eskil. Spre Simona îşi întoarse el privirile, cu o căutătură ce părea să spună că în povestea aceea era vorba şi

despre el. Dar era ceva în ea care stărui multă vreme şi în mintea lui Eskil.

Şi iată că-i năpădeşte roiul de lăcuste. Într-o zi ei văd cum cerul se întunecă, de parcă acoperit de un fum uriaş sau de nori ce se târăsc jos, o pâclă care se subţiază spre margini şi se aşterne ca un zăbranic peste văzduh, umple aerul şi aruncă o umbră tremurândă pe pământ. Ciripitul păsărilor amuţeşte în copaci, ca în preajma unei ameninţări, şi îi ia locul un zumzet, o zbârnâială iscată de aripi fără număr, lăcuste ce se pogoară într-un potop nestăvilit şi acoperă pământul ca un covor, se agaţă strâns de orice, de oameni şi de cai nu mai puţin, cu picioare zimţate şi mandibule fierăstruitoare, care deîndată pornesc să roadă tot ce le stă în faţă, frunze şi fire de iarbă, scoarţă de copac şi veşminte, piele şi păr.

Un freamăt de rozătură se ridică din toate părţile, totul pare acoperit cu o pieliţă mişcătoare, tresăltândă, unduitoare, un strat de lăcuste ce-şi mută locul tot mâncând. Se înalţă şi pleacă mai departe, val după val, spre locuri încă nemuşcate, pe când alte roiuri se lasă pe pământ colorând lumina zilei cu sclipirea roşiatică a aripilor. Nu se dau deoparte din faţa paşilor, se lasă călcate şi strivite cu o moale scrâşnitură, devin o pastă lipicioasă ce răspândeşte un miros greţos, dulceag. Caii şi animalele de povară se scutură cu furie, încearcă să se lepede de pacostea asta furnicătoare cu smucituri zdravene din cap şi biciuire neîncetată din cozi.

Cruciaţii încearcă de zor să se descotorosească de dihănii, nu mai pridídesc, şi le îndepărtează cu mâna de pe faţă, din păr, de pe braţe şi de pe picioare, şi când lăcustele le intră pe sub veşminte se izbesc ca să le strivească între haine şi trup, se îmbrobodesc cu totul ca să-şi ferească gura şi nasul, ochii şi urechile. Duhoarea devine înăbuşitoare, înecăcioasă, multora le vine să verse şi se gândesc cu silă la omul cel sfânt din pustie, care zice-se că s-a hrănit numai cu lăcuste.

Degeaba ar încerca să se oprească şi să caute adăpost pe undeva, lăcustele sunt pretutindeni, pătrund în orice cotlon. Dar nici la mers n-au spor mai deloc, lăcustele întunecă vederea mai dihai ca o perdea de ploaie deasă, un călăreţ care a încercat să se năpustească a fost atât de rău biciuit de puzderia lor, încât a fost silit să se lase păgubaş.

Din ceas în ceas noi valuri de lăcuste tot sosesc, necontenit, şi toacă totul în calea lor, lasă copacii, pământul şi tufărişul devastate şi înnegrite, ca după un pârjol. Nenumărate din ele pier şi rămân zăcând în brazde, lăcustele rămase vii mănâncă din cele moarte, şi în toiul lăcomiei le vezi împerechindu-se, înmulţindu-se, lăsându-şi ouăle să se clocească la soare. Şi aşa se vor ivi pe lume alte hoarde de lăcuste, şi blestemul va dăinui.

Eskil ia aminte la aceste dihănii curioase şi le cercetează mai cu de-amănuntul. Sunt mai mari şi mai altfel decât lăcustele pe care le-a văzut până atunci, galbene, cu dungi negre şi elitre roşii, aspre la pipăit, cu picioarele zimţate şi capul ca o mică piatră despicată în dreptul deschizăturii fălcilor. Doar pântecele e moale şi fragil, plesneşte numaidecât şi îşi revarsă măruntaiele galben-verzui, lipicioase şi greţoase.

Mare ciudăţenie, se gândeşte el, un asemenea val copleşitor de gângănii înaripate, care devorează tot ce creşte din pământ şi se nimicesc şi pe ele însele în năvălirea lor oarbă şi nemăsurată. Aude în jurul lui pe mulţi care se întreabă cu nedumerire care o fi gândul Creatorului când aduce pe lume asemenea roiuri de vietăţi nimicitoare. Nu-ţi vine mai degrabă să crezi că sunt făcătura Diavolului şi se revarsă din iad, prin crăpăturile pământului?! De ce oare i se rabdă Răului o asemenea putere şi i se îngăduie să-şi împrăştie urgiile în acest chip?

Frământaţi de întrebări de acest fel, care par să arunce îndoială chiar asupra rostului cruciadei, convoiul îşi urmează drumul spre Constantinopol. Lanţurile munţilor împăduriţi până pe creste a rămas tot mai departe. Se vede bine că lăcustele au ocolit înălţimile şi s-au îndrumat pe văile roditoare, aşa cum fac şi cruciaţii. Până departe, pe colinele din jurul oraşului şi costişele ce coboară spre mare, pământul e ras şi negru, de parcă ar fi fost bântuit de un foc năprasnic.

Cruciaţii se apropie de Constantinopol, dar nu fără temeri. Dacă Bizanţul va fi lovit de foamete? Oare pământurile din vecinătatea lui sunt devastate şi pustiite? Nu cumva cruciada soseşte prea târziu, oare mânia cea de pe urmă a Domnului s-a şi abătut asupra creştinătăţii?

Bucuria sosirii în cetatea-minune se amestecă cu gustul amar al unei adânci nelinişti şi îngrijorări.

Drumul şerpuieşte printre coline şi, deodată, cruciaţilor li se arată priveliştea măreţului oraş Constantinopol!

Apa se desfăcea în braţe care împresurau cetatea din două părţi, şi chiar în coasta malurilor se înălţau zidurile semeţe, cu turnuri fără număr. Zidurile urmau linia vălurită a terenului ca unduirea unui trup de balaur şi păreau într-adevăr de necucerit. Înăuntrul lor se aflau palatele şi lăcaşurile sfinte, în mijlocul unui păienjeniş de străzi şi case pe care privirea nu-l putea cuprinde.

Adunătura de cruciaţi şi pelerini ai lui Petru Eremitul se oprise cu suflarea tăiată, copleşiţi de tabloul magnific. Unii înălţară stindardele şi armele, strigând cu însufleţire, înălţând osanale împăratului şi cetăţii, amestecate cu îndătinata strigare: „Asta-i voinţa Domnului!” Alţii căzură în genunchi mulţumind Domnului că ajunseseră, în sfârşit, atât de departe. Era prima mare ţintă în drumul spre Ierusalim.

Se găseau chiar la pragul Orientului. De partea cealaltă a apei începea lumea veche, o lume curioasă şi pe jumătate necunoscută, puntea spre Asia, tărâmurile acelea de obârşie unde fiinţaseră regate şi seminţii legendare, şi unde se născuse chiar şi creştinismul. Constantinopolul însuşi părea să fie fără seamăn pe lume, trebuia să fi fost cel mai mare şi mai strălucitor oraş de pe faţa pământului! În faţa lui cruciaţii nu arătau decât ca o gloată de cerşetori, o scursură de făpturi neajutorate şi vrednice de milă. Dintr-odată mulţi simţiră că ceea ce se apucaseră ei să facă şi ceea ce se aştepta din partea lor era o neghiobie, o ispravă peste puterile lor.

Dar, în ciuda aşteptărilor, se dovedi că nu erau doriţi în oraş, nu fură conduşi înăuntru, de partea cealaltă a zidurilor, aşa cum crezuseră ei, ci fură încartiruiţi în imediata vecinătate, unde se întindea o bucată largă de pământ cu case, pieţe, grădini şi un furnicar de oameni. Li se puseră la îndemână provizii de tot felul din belşug, şi cei mai mulţi începură numaidecât să se dedea unui trai trândav, se îmbuibau peste măsură cu bucate şi băutură, dar cântul smerit şi ruga celor cucernici încă se mai auzea.

Petru Emeritul fu primit de împărat şi se întoarse cu vestea că oastea cruciată era binevenită să zăbovească deocamdată la Constantinopol, nimic nu le va lipsi în tot timpul acesta. Împăratul nu-i socotea îndeajuns de puternici pentru a da piept

cu vrăjmaşul, şi de aceea trebuiau să aştepte până ce vor sosi şi alte noi contingente de cruciaţi.

Ştirea asta îi linişti pe de o parte, dar în acelaşi timp le pricinui o anume mâhnire. Primele zile se scurseră în mulţumire şi huzur, cel puţin aşa se părea. Apoi lenevia şi traiul tihnit le treziră neastâmpăr şi nemulţumire. Pe mulţi îi scotea cel mai tare din sărite că porţile cetăţii le rămâneau închise, că erau supravegheaţi mai departe şi nu li se îngăduia să se mişte după placul lor, că le lipseau bani cu care să cumpere lucruri ce-i ispiteau. Alţii îşi aminteau că cruciada n-avea timp de zăbavă, că Ierusalimul îşi aştepta eliberarea, şi îi chinuia teama că alţi cruciaţi le-ar putea lua-o înainte, să le răpească astfel răsplata spirituală şi lumească ce li se cuvenea.

Tot mai mulţi erau aceia care socoteau că era o jignire adusă bărbăţiei şi bravurii lor faptul că împăratul îi oprea să se înfrunte cu duşmanul. Şi gândul ăsta îi înverşuna din ce în ce mai rău – aşa ceva nu puteau să înghită. Uitaseră de înfrângeri şi nenorociri, se simţeau de parcă ar fi dat bătălii din care ieşiseră biruitori şi îşi dovediseră din plin virtutea războinică. Umblau de colo colo cu armele scoase din teacă şi cereau în gura mare să ridice tabăra şi să pornească mai departe, că doar erau luptători ai lui Hristos, dornici să dea piept cu necredincioşii – Asta-i voinţa Domnului!

De mirare era că Walter cel Sărac se afla şi el acolo, însoţit de o mică trupă, cu care reuşise să spargă încercuirea. Acum se alătură oştirii lui Petru Eremitul, şi în acelaşi timp mai sosiră contingente cruciate din Italia, care luaseră drumul prin Grecia. Asta nu făcu decât să sporească cutezanţa şi ţâfna. Curând nerăbdarea şi pofta de harţă deveniră cu neputinţă de stăpânit. Se simţeau în orice clipă îndeajuns de puternici să-l înfrunte pe împărat şi propriile acestuia.

Pe alocuri se luară la harţă cu ostaşii din garda de pază, îşi luară lumea în cap, îşi dădură în petic şi făcură jaf prin împrejurimi, puseră foc la case, uciseră oameni, nu se codiră nici să smulgă acoperişurile de plumb ale bisericilor ca să vândă metalul la târg. La care împăratul nu răspunse cu măsuri de pedeapsă, ci se grăbi în schimb să-i îndepărteze pe cruciaţi de la Constantinopol, se îngriji să fie trecuţi pe malul asiatic.

După izbânda asta, căci aşa o socoteau ei, cruciaţii nu-şi mai încăpeau în piele de mulţumire. Se pregătiră pe dată de plecare. Dinspre partea lui, Eskil era şovăielnic, şi se tot sfătuia cu Anselm, întorceau lucrurile pe toate feţele. Era dezamăgit că nu apucase să vadă mai nimic din Constantinopol, căci cine ştie dacă vor mai apuca vreodată să se întoarcă pe acolo. Dar mai întâi de toate nutrea îndoieli în ce privea sorţii de izbândă ai cruciadei, alcătuită, vezi bine, cu precumpănire din aceiaşi inşi ca şi până atunci, pe care nu te puteai bizui, şi nu se ivise vreun nou conducător, depindeau mai departe de Petru Eremitul cel nehotărât şi, mai rău încă, de smintitul care se numea Walter cel Sărac. Cum aveau s-o scoată la capăt când se vor izbi de adevăratele oşti inamice?

Anselm era mai încrezător decât Eskil în sprijinul pe care îl promisese împăratul, căci acesta, desigur, îi ştia bine pe duşmani, şi nu i-ar fi trimis pe cruciaţi să-i înfrunte dată n-ar fi avut convingerea că pot învinge. Dar Eskil rămânea la părerea că împăratul se opusese plecării lor, şi consimţise doar pentru a preîntâmpina o confruntare cu convoiul cruciat, poate că prevăzuse că vor fi înfrânţi şi socotea că asta şi meritau. Căci împăratul avea faimă de om şiret, şi cine ştie dacă nereuşita cruciadei nu se potrivea unor planuri ale lui.

Pe de altă parte, Anselm socotea că oricum nu prea mai aveau de ales, era greu de crezut că li s-ar îngădui să mai rămână la Constantinopol, şi era greu de ştiut dacă şi când noi trupe cruciate, mai bine înzestrate, vor sosi acolo. Şi apoi ce aveau ei să facă în tot timpul ăsta, doar nu puteau să stea cu mâinile în sân! Eskil îi dădu dreptate şi, de milă, de silă, se învoi să urmeze convoiul mai departe, dar îndoielile şi temerile nu-l părăsiră.

Şi ce o să se întâmple cu Simona? se întrebă el.

Anselm îi spuse că se gândise şi el la asta, şi ţinuse sfat şi cu Simona. Nu ştia cum era cel mai bine, dacă fata ar fi trebuit să rămână la Constantinopol sau să-i însoţească.

Dar ce o să se aleagă de ea în clipa când o să înceapă lupta de-adevăratelea? i-o întoarse Eskil. Îţi iei tu răspunderea pentru primejdia în care o arunci?

Tocmai aici e buba, încuviinţă Anselm. Fireşte că doresc din tot sufletul ca Simona să fie cu noi, dar mă tem pentru ce i s-ar putea întâmpla. Cât despre ea, n-are nici urmă de şovăială. Nu

vrea în ruptul capului să rămână aici, ţine morţiş să ajungă la Ierusalim, cu orice preţ. Fiindcă, gândeşte ea, viaţa şi aşa îi e ameninţată, oriunde s-ar afla.

Rămaseră până la urmă înţeleşi ca Simona să meargă mai departe cu ei. Asta nu-i surâdea prea tare lui Eskil, simţea o strângere de inimă, dar în alt fel decât Anselm, nici el nu ştia prea bine ce vrea. Avea şi el o slăbiciune pentru Simona, o slăbiciune pe care ciuda ce i-o purta nu izbutise s-o înăbuşe. Îi venea uneori să creadă că ar fi fost mai bine ca din capul locului să n-o care după ei pe fată, dar, aşa cum stăteau lucrurile acum, nu-l lăsa totuşi inima s-o părăsească. Ceea ce nu-i ierta el nu era atât că nu devenise a lui, ci că într-o anume măsură îl despărţise de Anselm. Şi asta era aproape totuna cu a-i fi răpit tovarăşul de drum şi slujitorul credincios.

Aveau la îndemână nave de tot felul, şi traversarea se petrecu neaşteptat de iute, fără zăbavă prea lungă. Nici chiar cei mai nesăbuiţi şi zurbagii dintre cruciaţi nu reuşiră să facă cine ştie ce zaveră. De partea cealaltă a apei se ridica o altă cetate, cu un port larg şi puzderie de corăbii trase la chei. De acolo se puseră numaidecât în mişcare, de îndată ce toate pâlcurile puseră piciorul pe uscat, şi convoiul deşirat porni de-a lungul ţărmului.

Era acum luna lui august, când fierbinţeala verii era cea mai cruntă, şi cruciaţii sufereau cumplit de arşiţă. În toiul zilei era cu neputinţă de umblat, nu făceau altceva decât să caute umbra arborilor sau a stâncilor, unde oamenii zăceau gâfâind ca peştii azvârliţi pe uscat. Nori de muşte îi însoţeau pretutindeni şi îi chinuiau amarnic. Mulţi dintre ei rupeau crengi bogat înfrunzite ca să-şi facă umbră sau vânt, îşi înfăşurau capul cu cârpe, bucăţi de veşminte zdrenţuite, pe care le înmuiau în apă ca să le ţină răcoare. Prea puţini erau aceia care mai răbdau pe ei armura sau coiful, se lepădau de tot ce puteau, ba chiar şi de armele care atârnau mai greu. Nimănui nu-i trecea prin gând că ar putea fi luaţi prin surprindere de duşmani – doar se mai aflau încă între hotarele împărăţiei bizantine.

Convoiul cruciat se dezlâna tot mai mult, se fărâmiţa în cete risipite, şi din nou îşi pierdu orice urmă de rânduială şi virtute ostăşească.

Totul era să ajungă, târâş-grăbiş, la următorul popas, o cetate pe nume Nicomedia, care se ridica în capătul cotului de ţărm pe care-l străbăteau. Drumul trecea chiar pe mal – de o parte apa cu unduiri orbitoare sub văpaia soarelui, de cealaltă parte povârnişuri împădurite. Dimineaţa şi la asfinţit veneau adieri dinspre mare, dar aerul era mult prea încins pentru ca răcoarea lor să se facă simţită cât de cât.

Bizantinii aveau grijă ca aprovizionarea cu de-ale gurii şi apă de băut să se facă fără greş, şi era vorba numai de câteva zile de drum, oricât de încet s-ar fi mişcat convoiul cruciat. Dar sosirea la Nicomedia fu destul de dezamăgitoare. Oraşul se dovedi a fi fost lăsat de izbelişte de vreo câţiva ani, când fusese cucerit de inamici, care aici erau îndeobşte numiţi selgiucizi. Nicomedia se afla încă pe teritoriul imperiului bizantin, dar nu fusese repopulată, pesemne că era socotită a fi peste putinţă de apărat în faţa atacurilor duşmane.

Nu le rămânea decât să aşeze tabăra printre ruine, şopârle uriaşe mişunau în tot locul, şi printre pietre îşi găseau ascunziş scorpionii. Mare era dezamăgirea norodului cruciat şi se iscă zvon de trădare din partea Bizanţului: oraşul nu era altceva decât o capcană ucigaşă, unde te aflai la cheremul duşmanului! Cei mai mulţi ţineau morţiş să o ia din loc cât mai curând cu putinţă, căpitanii ţinură sfat, dar nu ajunseră la o înţelegere. Cruciada rămânea mai departe fărâmiţată în mai multe armate, fiecare cu căpetenia ei. Erau mult prea mulţi cei care voiau să aibă cuvântul hotărâtor.

Nu foarte departe, spre miazăzi, se afla cuibul selgiucizilor, oraşul de reşedinţă al sultanului, şi umbla vorba că acolo erau adunate cu ghiotura nemaipomenite tezaure. Era o adevărată ispită pentru nesăbuiţi, care se înhăitară şi porniră de capul lor să atace oraşul, şi să-l cucerească de s-o putea. Cei rămaşi pe loc stăteau în cumpănă, dar nerăbdarea era mare şi lâncezeala se prelungea prea mult. Petru Eremitul îşi simţea uzurpată autoritatea de conducător şi, brusc, nu mai voi să aibă de-a face cu toate astea, porni înapoi spre Constantinopol pentru a vorbi cu împăratul, încercând astfel să-şi întărească poziţia.

Ar fi însemnat, aşadar, să fie aşteptat până se întoarce şi îşi face cunoscute veştile, dar întârzia prea mult, şi într-un fel sau altul trebuiau neapărat să se mişte. Pâlcurile de cruciaţi bântuiră

de-a lungul golfului până ce ajunseră la o fostă aşezare bizantină, căreia i se spunea Civitot. Acolo aprovizionarea era lesnicioasă, cu corăbiile de la Constantinopol, şi de altfel împrejurimile erau mănoase, cu sate locuite de greci creştini, ogoare irigate şi turme de vite care păşteau pe păşuni grase.

Cruciaţii se aciuiră acolo şi rămaseră din nou în aşteptarea lui Petru Eremitul. Dar acesta întârzia misterios demult şi nici veşti din partea lui n-aveau, ceea ce lăsa să se înţeleagă că nu prea ajungea la o înţelegere cu împăratul, şi poate asta însemna că Petru îşi încheiase misiunea de conducător.

Între timp se răspândiră zvonuri aţâţătoare cum că trupele cruciate care plecaseră spre sud puseseră mâna pe cetatea selgiucizilor, câştigaseră o mare victorie şi o pradă fantastică. De îndată li se stârni o aprigă dorinţă de a se alătura celor care izbândiseră, ca să fie părtaşi la jaf şi să desăvârşească victoria – şi poate că de pe acum drumul spre Ţara Sfântă le stătea deschis!

Walter cel Sărac era acum cel mai de frunte dintre căpetenii, părea să fi învăţat câte ceva de la adversari şi să fi devenit mai prevăzător şi mai chibzuit. El se abţinuse de la expediţia asupra cetăţii selgiucide şi acum stătea în cumpănă dacă să se îndrepte într-acolo. Ceilalţi nu ajunseră nici ei încă la o înţelegere. Ce ar fi trebuit să facă? Unii ziceau că era mai bine să-l aştepte pe Petru Eremitul, fiindcă aşa rămăsese hotărât, şi erau datori faţă de el s-o facă. Dar alţii socoteau că a mai sta pe loc era dovadă de mişelie, fiindcă în felul acesta cruciada îşi va irosi sorţii de izbândă.

În cele din urmă, Walter cel Sărac se hotărî pentru plecare, dar trebuiau să se pună în mişcare doar luptătorii destoinici. Toţi ceilalţi aveau să rămână pe loc în tabără, unde se socotea că sunt în siguranţă. Dacă totul mergea bine, vor fi aduşi şi ei mai târziu, iar cruciada se va reîntregi.

Anselm se afla din nou într-o dilemă stânjenitoare: s-o lase pe Simona în tabără, singură şi neapărată, înconjurată de omenirea aceea pestriţă, în care nu te puteai încrede, sau s-o ia cu el pe răspunderea lui, chiar cu riscul de a o târî în primejdia unor bătălii crâncene. Sau să-şi trădeze el însuşi datoria de cruciat şi să rămână în tabără, printre cei nevolnici în ale războiului.

Se sfătui cu Eskil, care gândea că cel mai sănătos lucru era ca Simona să rămână pe loc, fiindcă oricum nu putea fi vorba de un răstimp prea îndelungat. Dar Simona ţinea morţiş să-i urmeze, spunându-le lămurit că nu se temea de duşman, dorea să fie acolo unde se aflau Eskil şi Anselm, chiar de ar fi fost să cadă răpuşi cu toţii! Anselm o privi cu adoraţie, implorând-o în acelaşi timp din ochi, şi îi răspunse că cel mai rău n-ar fi să piară împreună, ci că ea ar putea să cadă prinsă în mâinile nelegiuiţilor şi să aibă de îndurat înjosirea sclaviei. Asta niciodată, izbucni Simona, fiindcă atunci îmi pun eu însămi capăt zilelor!

Dar, cum-necum, Anselm o convinse să rămână în tabără şi să-i aştepte până se vor întoarce. Îi făgădui să fie înapoi de îndată ce se va putea, şi ea nu trebuia să părăsească tabăra fără el, atâta timp cât el e încă în viaţă. Şi îi ceru în chip solemn lui Eskil să promită că va face la fel, dacă el va fi acela care va supravieţui din ei doi. După care o încredinţară pe Simona unor oameni de treabă şi cu frica lui Dumnezeu, pe care-i cunoscuse în cursul călătoriei, şi îi mai dădu un jungher, pe care să-l poarte cu ea şi cu care să se apere la nevoie.

Şi astfel pornesc ei la drum, Eskil şi Anselm. Ar putea acum să fie din nou cam ca odinioară, dar nu se mai privesc cu aceiaşi ochi, chiar dacă Simona nu mai e de faţă. Amândoi par a fi stânjeniţi, Anselm muncit de griji, dus pe gânduri, aşa că merg călare alături într-o desăvârşită tăcere.

Şi deodată Eskil îşi dă seama că sunt purtaţi de un val străin, aşa cum într-o clipă îţi devin străine toate cele până atunci obişnuite şi bine cunoscute. N-are niciun dram de încredere în toţi aceşti cruciaţi din jurul lor, după cum nu se dumireşte nici încotro se îndreaptă alături de ei. Până şi peisajul îi apare straniu şi încărcat de ameninţări: soarele năprasnic şi arşiţa cleioasă, ţinutul ăsta în care verdeaţa alternează atât de bezmetic cu lutul sterp şi ars, precum şi stâncile sălbatice, cu desişul aproape de nepătruns al crângurilor.

Altminteri călătoresc lesne şi fără peripeţii, merg de-a lungul unui râu care când se zăreşte pentru o clipă, când dispare. Eskil a auzit că i se spune Drakon, şi în minte îi apare deodată un balaur[1]. Poate că expediţia asta e mult prea senină şi tihnită, deşi s-ar zice că purced să înfrunte duşmanul, dar nimănui nu

[1] În limba suedeză *drake* = balaur, zmeu. (n.tr.).

pare să-i fie gândul la aşa ceva, unii nu sunt nici acum încă înveşmântaţi cum se cuvine de luptă sau înarmaţi. Căpeteniile, ca de obicei, călăresc în frunte şi se vede bine că nu-i prea munceşte grija, sporovăiesc în gura mare şi râd.

Acum Eskil şi Anselm au prilejul să-l vadă mai îndeaproape pe Walter cel Sărac. Arată mai curând ca un mercenar necioplit decât a cavaler. E gras şi butucănos, cu faţa roşie ca para focului şi brobonată de sudoare. Are un glas dogit, când vorbeşte parcă rage, şi un râs bolnăvicios, veselia şi brutalitatea par a face casă bună în fiinţa lui. Din când în când îşi roteşte ochii, de i se dezveleşte albeaţa globilor, şi parcă-l simţi plin de bănuieli ascunse şi necurat în cuget.

Eskil bagă de seamă că după ei se ţine un stol de păsări, dă să-i vorbească lui Anselm despre asta, dar se răzgândeşte, nu e ceva neobişnuit să vezi zburătoare rotindu-se deasupra convoiului cruciat, pândind niscaiva rămăşiţe. Dar de data asta păsările sunt mai numeroase şi mai mătăhăloase ca de obicei, cu gâturi lungi şi chiluge, şi uneori se lasă atât de jos, încât umbrele lor se desenează desluşit pe pământ.

Nu sunt pe drum decât de vreo câteva ceasuri şi iată că încep să simtă nevoia unui răgaz de întremare. Coboară într-o vâlcea cu copaci rari, un loc tocmai bun de popas, să îmbuce ceva şi să-şi potolească setea.

Se zice că uneori fulgerul se iscă din cer senin: la fel de năprasnic izbucneşte şi atacul. O ploaie de săgeţi ţâşnite din amândouă părţile drumului întunecă văzduhul şi se abate asupra lor ca un potop. Şuierul săgeţilor e urmat de zgomotul ucigaş al vârfului împlântat în carne vie: un soi de plesnitură scurtă, înfundată. Mai trece o clipă, o clipă prelungă, fără răsuflare, până când izbucnesc vacarmul, strigătele, îmbulzeala. După aceea totul e buimăceală, un haos de întâmplări care se petrec cu atâta iuţeală, încât par de neînţeles.

Mulţi cai se zbat, răniţi de săgeţi, dar încă vii. Se prăbuşesc, cu călăreţul în spinare, şi se luptă din răsputeri să se ridice din nou, nechezând sălbatic, în timp ce alţii, la rândul lor, se poticnesc de ei, se ridică smucit pe picioarele dindărăt, gonesc orbeşte de jur-împrejur. Primul val de săgeţi e urmat de altul, înainte ca inamicii să fi ieşit la vedere din ascunzişul crângului şi

înainte ca cruciaţii să apuce a pune mâna pe arme şi să se încingă în luptă.

Bună parte dintre cruciaţi au fost loviţi de săgeţi, unii dintre ei sunt rău vătămaţi, mai cu seamă fiindcă n-au avut grijă să-şi păstreze pe ei armurile sau pieptarele de zale. Încă şi mai mulţi sunt cei striviţi sub copitele cailor sau care se căznesc să-i ridice, să-i strunească, să-i încalece. Şi în toiul acestei zvârcoliri bezmetice duşmanul se năpusteşte, printre copaci dau năvală din toate părţile cete de călăreţi care se reped cu răcnete fioroase. Săbiile lor încovoiate spintecă aerul ca nişte fulgere şuierătoare, căsăpesc tot ce le iese în cale.

Abia mai apoi e în stare Eskil să se dumirească ce s-a întâmplat, să vadă limpede ce s-a petrecut. El a rămas în şa, a scăpat nerăsturnat, şi-şi ţine spada în mână fără să-şi fi dat seama că a scos-o din teacă. Şi în aceeaşi clipă îl vede pe Anselm trântit printre caii săgetaţi sau înnebuniţi de spaimă, şi un călăreţ duşman se năpusteşte de-a dreptul asupra lui, oţelul armei sclipeşte scurt şi retează capul lui Anselm dintr-o singură lovitură. O trâmbă de sânge ţâşneşte din ciotul de gât şi capul se rostogoleşte printre trupurile cailor.

Lui Eskil aproape că nu-i vine să creadă ce vede, răgazul privirii nu-i mai lung decât străluminarea unui fulger. În clipa următoare spada lui a ţâşnit şi l-a străpuns pe adversar într-o rână, printre coaste, de parcă nici n-ar fi fost el cel care îndreptase lovitura, ci doar o întâmplare care s-a petrecut fără de voinţa lui, dar totuşi s-a petrecut. Vede sângele de pe lama armei, roşu-stacojiu în bătaia crudă a soarelui, dar nu apucă să gândească sau să simtă ceva că un alt potrivnic se şi îndreaptă ţintă spre el. Se apleacă instinctiv pe sub lovitura acestuia, iataganul duşman îi şuieră mult pe deasupra capului, pe când el îşi repede la rându-i spada spre trupul agresorului, pieziş, de jos, şi-l străpunge de moarte.

Dar în acelaşi timp trebuie să fi văzut şi câte ceva din ce se petrece în jurul lui. Comandanţii cruciaţi şi luptătorii de frunte par să fi fost doborâţi din prima clipă. Eskil poate doar desluşi că Walter cel Sărac cade răpus într-o vârtelniţă de spade. Străpuns din mai multe părţi, îşi scapă arma din mână, îşi ridică braţele cu un geamăt şi se prăbuşeşte pe spate.

De nicăieri nu se mai aude vreun strigăt de comandă, fiecare trebuie să se descurce după cum îl taie capul. Cruciaţii sunt

dovediţi aproape înainte de a fi purtat luptă, doborâţi sau striviţi sub copite, rămân zăcând mormane sau se risipesc năuci încotro văd cu ochii. Eskil nu stă prea mult pe gânduri, nici nu apucă să ia vreo hotărâre, nu ştie dacă el e cel care dă pinteni calului sau animalul se năpusteşte din proprie voinţă, o zbugheşte printre copaci, pe când el, Eskil, aplecat pe greabăn, loveşte cu arma în stânga şi în dreapta şi iese din învălmăşeala încăierării.

În acelaşi fel o iau la fugă şi ceilalţi cruciaţi, toţi cei care au scăpat teferi, de-a valma sau răzleţi, fără să le pese unul de altul, chinuiţi de un singur gând: să rămână în viaţă, să iasă din măcel, călări sau pe jos, să se afunde în pădurea care mărgineşte drumul de amândouă părţile, îşi împung caii din pinteni sau aleargă în neştire, într-o goană disperată, pentru a scăpa de urmăritori. Toţi sunt mânaţi de un singur gând: să izbutească, cumva, să ajungă înapoi în tabără, la Civitot.

Eskil se avântă printre copaci, gâfâie din greu, la fel şi calul, amândoi sunt leoarcă de sudoare. Crengile bogat înfrunzite îl ating în trecere, îl mângâie, parcă şi trunchiurile se dau la o parte din faţa călăreţilor care gonesc în neştire. Şi i se pare că parcă e altul decât el însuşi, într-atât se simte de gol şi de rătăcit, plutind într-un soi de nefirească linişte, unde totul se petrece parcă în afara lui.

Nu se gândeşte nicio clipă dacă e rănit sau nu, nu se miră nicio clipă că a scăpat întreg, că e în viaţă, îşi alungă din conştiinţă moartea lui Anselm, de parcă nici nu s-ar fi întâmplat, de parcă n-ar fi aievea şi de neîndreptat. În urma lui se aude cum s-a pornit urmărirea, cruciaţii sunt hăituiţi cu zăngănit de arme şi vacarm, urlete triumfătoare sau îngrozite. Îi vede şi pe alţii fugind, pe acelaşi drum, cu aceeaşi ţintă ca şi el, ies în goana mare din pădure, pe câmpul ce se deschide în faţa cetăţii Civitot.

Acum sunt numai călăreţi, apoi se revarsă şi pâlcuri de pedestraşi, abia mai trăgându-şi sufletul, cât pe-aci să se prăbuşească, mulţi pe jumătate despuiaţi, cu armele azvârlite.

În tabără se iscă o nemaipomenită fierbere, de parcă se stârnise un vânt furtunos şi oamenii se răsuceau învârtiţi ca pleava într-o rotire năucă, căutându-se şi strigându-se unii pe alţii, buimaci, fără noimă, niciunul neştiind de ce să se apuce.

Atât părea doar să le fie limpede tuturor: că duşmanul nu-i va slăbi pe fugari şi va da năvală în tabără, care va fi cu neputinţă de apărat, măcelul va fi înfiorător şi nu va cruţa pe nimeni, blestemate fie căpeteniile neghioabe care s-au lăsat păcălite.

Nu mai era nimeni care să încerce a-i aduna pe oameni într-un suflet, fie întru apărare, fie întru retragere. Gândul la fugă le era tuturor mai la îndemână, habar n-aveau încotro, tot ce ştiau era că trebuie să scape de urmăritori. Nu se zărea niciun oştean bizantin, de parcă-i înghiţise pământul pe toţi, tocmai acum, când aveau nevoie de ei mai mult decât oricând. Căci la urma urmei cruciaţii se aflau pe teritoriu bizantin. Nu se cuvenea să fie apăraţi? Ce soi de josnică trădare mai era şi asta?

Eskil nu vedea nici el vreo cale de ieşire. Primul lucru pe care-l avea totuşi de făcut era s-o caute pe Simona. Dar să nu cumva să descalece, îi trecu deodată prin minte: un cal preţuia acum cât viaţa. Umbla peste tot, iscodea în toate părţile, Simona nu mai era unde o lăsase, se risipiseră cu toţii şi nici pe vreunul pe care să-l întrebe de ea nu mai găsea, pretutindeni domnea o îmbulzeală înspăimântată, o forfotă înnebunită.

Căută peste tot, o chemă de nu ştiu câte ori, strigând din răsputeri: Simona! Simona!, dar glasul lui se pierdea în clocotul zarvei. Mult timp nici nu aveau la îndemână, urmăritorii aveau să dea năvală din clipă în clipă. Şi iată că o ceată de pedestraşi nici nu puseseră bine piciorul în tabără că fură doborâţi şi depăşiţi de hăitaşi, care pătrunseră în tabără cu furie dezlănţuită, aţâţaţi de victorie.

Se încinseră încăierări, înăuntrul şi în afara taberei, fără nicio rânduială, fiecare se bătea pentru el, pe când tot mai mulţi erau cei care fugeau, valuri omeneşti într-un necontenit du-te-vino. Inamicii pătrunseră peste tot, îi vedeai oriunde te întorceai, galopau în ocoluri şi secerau de zor, fără cruţare. Câţiva pelerini stăteau întinşi pe pământ, cu braţele întinse în chip de cruce, într-o disperată resemnare sau cu evlavie fanatică. Dar asta nu-i ajuta la nimic, copitele îi stâlceau, tăişurile îi descăpăţânau.

Tot ce putea Eskil să facă era să-i ţină la distanţă pe duşmani pentru scurtă vreme, după care se află şi el fugar, laolaltă cu ceilalţi călăreţi, fără să-şi dea seama prea bine ce se întâmplă. Dar chiar şi în goana aceea nu contenea să strige după Simona, cu glas tot mai tocit şi mai secătuit de nădejde, până când se

auzi pe el însuşi şi tăcu, după ce, pentru o clipă, i se năzări că cel care strigă e un altul.

Ici şi colo ardea, fumul îi învăluia pe fugari, se auzea tuse de oameni şi fornăit de cai înecaţi de norul de fum. Unii se apucaseră să dea foc ierbii, era destul de uscată ca să ardă cu uşurinţă, vântul mâna flăcările, astfel încât vâlvătaia se întinse în urma lor şi le deveni pavăză, nimănui nu-i mai păsa de soarta celor care nu izbutiseră să scape de încercuire.

Se lăsa seara şi începea să se întunece, şi asta le era de asemenea spre folos. Se scurseră ca nişte umbre prin întunericul sfâşiat de limbile focului, până ce se mistuiră în bezna nopţii.

Eskil se afla într-un pâlc rar de călăreţi care se străduiau să nu se răzleţească în întuneric. Era o noapte cu cer limpede, spuzit de stele, dar fără lună, abia de-l zăreai pe cel de alături. Din timp în timp se desluşeau arbori, sau mici crânguri, ca nişte plăsmuiri de beznă mai deasă, dar drumul îi purta mai mult prin câmp deschis, pe unde caii se avântau nestingheriţi. Mereu străfulgerau stele căzătoare, croiau dungi luminoase în văzduh şi se stingeau ca nişte torţe cufundate în apă. Eskil cugetă că nu era lucru obişnuit, şi că trebuiau să fi avut vreun tâlc ascuns, dar gândul ăsta îl părăsi iute.

Îi mai trecu prin minte că fuga asta prelungită nu avea nicio noimă, cruciada era zdrobită, fără de scăpare. Dar cu toate acestea mergea înainte, ca şi ceilalţi, mânat de aceeaşi năzuinţă, care n-avea nimic de-a face cu voinţa sau cu gândul, care n-avea nevoie nici măcar de limanul unei speranţe. Răzbea osteneala, învingea amorţeala de după groaznicele întâmplări, care se ştergeau, rămâneau îndepărtate şi ireale.

Somnul îi biruia pe călăreţii vlăguiţi, care rămâneau atârnaţi în şa sau se rostogoleau la pământ. Ceilalţi mai că nici nu băgau de seamă, ci mânau mai departe. Eskil nu ştia dacă vreunul din ei le arăta drumul, nici încotro se îndreptau, erau în mers şi asta era destul. Dar în cele din urmă istoveala trebuie să-i fi dovedit pe toţi. Eskil îşi dădu seama, ca printr-o ceaţă a conştiinţei, că i s-a oprit calul, că el alunecă din şa şi se cufundă în iarbă, pe care o simţi adâncă şi moale, ca un binecuvântat culcuş de beznă.

Dogoarea orbitoare a soarelui îl trezi din nou la viaţă. Buimăcit, începu să se dezmeticească, să privească în jur, să-şi dea seama cum stau lucrurile. Îi văzu pe ceilalţi cruciaţi zăcând împrăştiaţi, înţepeniţi într-un somn adânc, vecin cu moartea. Caii umblau printre ei păscând, se părea că nu-i ameninţa nicio primejdie. Mai rămase culcat o scurtă bucată de vreme aşteptând să se trezească şi alţii, se răsuci, vrând parcă să se convingă că e viu şi trăieşte în propriul lui trup.

Nu trecu mult şi mai mulţi dintre adormiţii din jur începură să se mişte, să se ridice în capul oaselor în iarbă şi să se uite în jur cu priviri tulburi. Careva plecă să caute apă, dădu peste un pârâu în apropiere. Tot mai mulţi începură să se urnească, se adunară lângă râu, îşi potoliră setea şi îşi stropiră feţele. Niciunul nu avea de-ale gurii, dar foamea nu-i chinuia din cale afară, încă nu o simţeau, era ca o parte din golul lăuntric.

Aproape nimeni nu scotea vreo vorbă, dar se simţeau totuşi aproape unii de alţii. Erau în viaţă şi acum aveau datoria să supravieţuiască mai departe împreună. După soare putură să hotărască oarecum direcţia şi, tăcuţi, îşi căutară caii, urcară în şa şi porniră spre nord-est, departe de duşmani, spre ţărmul mării.

Erau aşadar din nou la drum, şi era o nouă zi, de altfel, dar pentru ei parcă nu pe deplin reală. Poate că Eskil nu fu singurul care băga de seamă că pe deasupra lor nu mai dădea târcoale nicio pasăre neagră. Se gândi că păsările necrofage erau sătule, se ospătaseră din plin în vremea din urmă.

În schimb se iviră foarte curând păsări albe, în zbor plutit, care veneau pesemne dinspre mare, zburătoare ce păreau să aducă cu ele, pe sub vânt, o răsfrângere a întinderii de apă. Câţiva le arătară cu degetul şi cu toţii ridicară privirile, îşi înălţară frunţile, ca în faţa unei speranţe nehotărâte. Îşi mânară caii mai înspre miazănoapte îndreptându-se după acele păsări de apă, şi nu trecu mult până zăriră prima fâşie de mare, întinderea liberă şi scânteietoare a valurilor nesfârşite.

Strigătul de triumf din vechime: Marea! Marea! nu izbucni din pieptul nimănui, ci doar un murmur adânc de nădejde străbătu şirul rar şi alungit de călăreţi. Nimănui nu părea să-i fie limpede ce avea să-i aştepte odată ajunşi acolo, poate că se vor trezi pur şi simplu pe un ţărm pustiu, unde n-aveau de ales decât să se lase înghiţiţi de valuri sau căsăpiţi de duşmani.

Dar, ca un făcut, ca şi cum gândul lor şi-ar fi găsit o miraculoasă împlinire, zăriră deodată o cetate ridicată pe malul mării, la o bătaie de săgeată depărtare. Îşi înălţa zidurile pe un promontoriu stâncos, şi când se apropiară de ea nu se mistui ca o fantasmă. Asta-i voia Domnului! se auzi din nou în convoi strigătul încrezător de odinioară, înainte ca vreunul să ştie ce fel de cetate era aceea. Porniră cu toţii, îmbărbătaţi de încredere, de pe acum plini de speranţă.

Nu se vedea nici ţipenie, nicio suflare omenească, nu se simţea niciun semn de viaţă.

Era o cetate părăsită demult, pe jumătate în ruină. Dar cruciaţii socotiră că, oricum, era mai bine decât nimic, li se păru un loc unde puteau găsi refugiu şi apărare.

Neajunsul cel mai mare era apa, şi unii pricepură asta de la început. Între zidurile fortăreţei nu se găsea decât o cisternă secătuită, scobită chiar în stânca ce susţinea zidurile. Din fericire, descoperiră un râu cu apă dulce care se vărsa în mare, nu foarte departe. Pesemne că acestui izvor de apă i se datora şi alegerea locului pe care fusese clădită cetatea.

Atâta timp cât nu erau asediaţi apa n-avea să le lipsească, dar cu greu le venea să creadă că inamicul ieşise din joc şi nu se afla pe urmele lor. Şi cu toate acestea nu se simţeau prea în stare să se apuce de aprovizionarea cu apă. Cei mai mulţi se şi vedeau salvaţi, ca printr-o minune, şi se lăsau din nou mângâiaţi de gândul că Domnul e milostiv şi o să-i ajute. Pe deasupra mai erau şi sleiţi de puteri, se trântiseră pe jos sau şedeau rezemaţi de ziduri. Unde mai pui că pe nicăieri nu se găsea vreun hârdău, sau vreun alt mijloc de cărat apă. Cuiva îi trecu prin minte că trebuie sacrificaţi câţiva cai, care şi aşa nu mai erau buni de nimic în starea jalnică în care se aflau. Carnea le-ar fi folosit drept hrană, iar din piei se puteau înjgheba un soi de poloboace. Li se rupea inima să căsăpească credincioasele animale, dar n-aveau încotro. Prăjiră carnea la focurile deja încinse şi îşi astâmpărară foamea. Îşi recăpătară puterile îndeajuns pentru a se apuca de treabă.

Câte patru cărau o piele de cal umplută cu apă, şi pe înserate cisterna era plină până la înălţimea genunchiului. Mai înviorаţi de încredere şi speranţă, înţepeniră porţile fortăreţei şi aşteptară sosirea duşmanilor.

Şi n-aveau să aştepte prea mult – a doua zi urmăritorii erau deja acolo şi încercuiseră cetatea. Prima lor încercare de a pătrunde în fortăreaţă fu respinsă şi se părea că sunt pregătiţi pentru un asediu. Îşi făceau socoteala, fără îndoială, că setea îi va sili pe cruciaţi să se predea în scurt timp. Îşi aşezară corturile, păreau bine dispuşi şi siguri de victorie, împlântară în ţărână suliţe sau pari ascuţiţi în vârful cărora se aflau înfipte capete retezate. Neîndoielnic că erau căpăţâni de cruciaţi ucişi în luptă, dar cu neputinţă de recunoscut de la distanţa aceea, mai cu seamă că se înnegriseră, începuseră să putrezească, cu roiuri dese de muşte în jur.

De pe zidurile cetăţuii refugiaţii vedeau cum asediatorii, ca o târlă de vite încinse de arşiţă, se dezbrăcau şi intrau să se scalde în apa mării, iar săgeţile cruciaţilor nu puteau să bată până acolo. Se culcau pe malul râului şi îşi stingeau setea, înjungheau vitele aduse, câinii care-i însoţeau lipăiau cu lăcomie bălţile de sânge înainte de a fi înghiţite în nisip. Se vedea limpede cum înfulecau cu lăcomie din hălcile de carne pe care le vânturau batjocoritor înspre asediaţi. Din timp în timp puneau mâna pe arcuri şi slobozeau din fugă o neaşteptată ploaie de săgeţi pe deasupra zidurilor.

Erau săgeţi deşarte, fără rost, mai mult gesturi de ameninţare. Cruciaţii trebuiau doar să se ferească cu grijă de săgeţi, după care le puteau strânge pentru a le folosi când ale lor aveau să se isprăvească. Altminteri nu sufereau de niciun neajuns. Dar asta nu putea să ţină prea multe zile, caii începuseră să piară de foame şi de sete, apa se împuţina, oricât de chibzuit ar fi folosit-o.

Dar iată că printre ei se afla şi un grec, căruia îi veni în minte un plan pe care-l împărtăşi tuturor. Se gândise să se strecoare afară din cetate sub pavăza de beznă a nopţii şi să o ia de-a lungul ţărmului spre un sat de pescari pe care-l ştia. Şi acolo ar fi putut să facă rost de o luntre cu care să treacă golful, până într-un loc aflat sub stăpânire bizantină. Şi în acest fel ar fi fost cu putinţă să dea de ştire la Constantinopol, de unde se puteau aştepta la ajutor pe mare.

Oricât de nebunesc li s-ar fi părut acest plan, nu le rămânea decât să-l încerce, să-şi agaţe din nou speranţa de ceva. Grecul

porni în puterea nopţii şi se părea că izbutise să se strecoare neobservat de asediatori.

Şi acum rămânea aşteptarea, speranţa mântuirii. În zilele ce urmară, cruciaţii scrutau cu înfrigurare depărtările, cât puteau cuprinde cu privirea în largul mării, dar nu se arăta nimic în zare. Cât timp putea să mai întârzie ajutorul, de care unii de pe acum începuseră să se îndoiască, în timp ce alţii îşi păstrau o neclintită încredere în bunăvoinţa împăratului de la Bizanţ? Nădejdea pălea din zi în zi, dar nimeni nu slomnea încă vreo vorbă despre predare. Asediatorii mai încercară de câteva ori să ia cu asalt cetăţuia, dar cruciaţii încă izbutiră să-i respingă.

Chiar din prima zi a asediului înălţaseră pe ziduri un drapel cruciat, şi privirile lor se plimbau fără încetare de la întinderea nesfârşită a apei la crucea purpurie de pe pânza albă. Era semnul speranţei lor şi le dădea un fel de mângâiere când îl vedeau fâlfâind desfăşurat sub cerul de un albastru prăfos. Şi dimpotrivă, când vântul contenea, şi drapelul cădea moale, simţeau că parcă şi stindardul lor se lăsase copleşit de deznădejde, că-şi retrăsese făgăduinţa mântuirii, vestirea unei vele eliberatoare ivită în dunga zării.

Eskil zăboveşte mai mult pe terasa bastionului şi mătură cu privirea întinderea de apă, în aşteptare, după care şi-o apropie de mal, pentru că şi acolo se poate întâmpla oricând câte ceva. Şi tot aşa stau mulţi alţi cruciaţi, cu privirile aţintite într-o încordată aşteptare, dar cei mai mulţi rămân totuşi jos, în vatra fortăreţei, se odihnesc şi îşi cruţă puterile.

Soarele îşi urmează neabătut drumul pe bolta cerului, asemeni unui leu ce înghite flăcări, sau unui balaur vărsător de foc, aburcat din abisuri. În partea cealaltă, spre inima uscatului, şi de-a lungul ţărmului, aerul încins de dogoare tremură şi totul e o unduire, de parcă pământul s-ar văluri şi s-ar clătina. Corturile asediatorilor tresaltă, freamătă ca nişte frunze în bătaia vântului, lumea pare pe cale de a se destrăma alunecos, umbrele apar mai desluşit chiar decât corpurile. Pârâul aruncă sclipiri de argint printre malurile nisipoase, ca un şarpe ce se târăşte alene.

Eskil simte mereu gust de sânge în gură, dinţii îi sângerează şi i se dezrădăcinează, se clatină în gingii, în ciuda foamei, abia poate mânca în silă, doar cu mare trudă mai poate mesteca şi

înghiţi carnea de cal pe jumătate crudă. Şi aşa cum stă, cu ochii deschişi, i se năzăresc întruchipări ademenitoare de fructe şi arbori purtători de roade, sau doar verdeaţă, frunziş pe care se preling picături de ploaie, iarbă ce se întinde cât cuprinzi cu ochii pe sub adierea vântului. Se lasă pradă acestor ispititoare vedenii, până când îşi aduce aminte de adevărata stare a lucrurilor: duhoarea din cetate se ridică spre el ca o greţoasă suflare. Focul nu pridideа să mistuie tot gunoiul, resturile de animale sacrificate şi excrementele, şi nimeni nu mai avea atâta vlagă cât să le care sus, pe metereze, şi să le azvârle în mare.

Mintea lui nu mai e în stare decât să repete lucruri fără noimă, sau să se lase în voia unor năluciri care nu aparţin nici memoriei, nici realităţii. Şi ele sunt de o înşelătoare consistenţă: i se întâmplă să tresară deodată, i se pare că zăreşte o corabie cu pânzele umflate de vânt, sau trupe cruciate înaintând sub fluturarea de stindarde. Dar de fiecare dată sunt numai vedenii mincinoase, iluzii trădătoare, care se destramă, se spulberă în tremurul fierbinte al aerului încins în văpaia soarelui.

Îi mai apar şi scene îngrozitoare, trăite cândva sau închipuite, ca nişte coşmaruri asupritoare. Iată-l din nou în mijlocul măcelului şi al exodului de fugari, şi nu în zborul unei clipe, ci cu încăpăţânată stăruinţă, cu amănunte pe care nu ştie să le fi trăit şi care-i răsar în faţa ochilor cu o nemaipomenită limpezime, trupuri sfârtecate, ţeste sfărâmate sau retezate, ţâşnirea sângelui, măruntaie scurse din pântece spintecate, chipuri schimonosite de durere şi de groază, guri deschise în urlete de agonie.

Şi toate astea nu se întâmplă numai odată, ci de nenumărate ori, până devin de neîndurat.

Şi tot aşa îl vede pe Anselm căzând, fulgerul de oţel al spadei care-i desprinde capul de trup, sângele care izbucneşte din gâtul retezat, chipul ce se întoarce spre el, spre Eskil, cu ochii larg deschişi, a mirare parcă. Şi nu s-a petrecut cu iuţeala unei clipe, ca în realitate, ci cu o ciudată şi chinuitoare tărăgănare, ca şi cum imaginea ar fi vrut parcă să se oprească, să rămână încremenită, imobilizând clipa într-o pictură.

Curios lucru e că o vede şi pe Simona, la fel de limpede şi de stăruitor, de parcă şi el ar fi fost de faţă la împlinirea tragică a destinului ei, numai că aici imaginea se tot preschimbă, din timp în timp. Ba o vede cu capul retezat, ca pe Anselm, şi capul se

rostogoleşte pe pământ, se opreşte la picioarele lui şi îşi îndreaptă chipul spre el, cu o tristă privire învinuitoare, pe când o şuviţă de sânge i se prelinge din gura întredeschisă; ba o vede împotrivindu-se din răsputeri unui vrăjmaş care vrea s-o siluiască sau s-o răpească, până când îşi scoate jungherul şi şi-l implântă în piept, tot cu o privire mustrătoare ce-l pironeşte pe Eskil. Sau i se pare că o vede în viaţă, supravieţuind ca prizonieră, târâtă în robie, înjosită şi pângărită.

Nu ştie dacă să le ia drept înfăţişări aievea sau fantasme mincinoase, năluciri otrăvite. Şi mai că începe să se îndoiască şi de ceea ce gândeşte că a văzut şi a trăit cu adevărat. Uneori parcă nici nu-i vine să creadă că Anselm e mort, îşi zice că poate-i vorba doar de o închipuire de-a lui. Şi ce s-a întâmplat cu Simona nu ştie chiar deloc, poate că ea a reuşit să scape cu viaţă, cine ştie în ce chip, poate că o va reîntâlni undeva, uneori e convins că aşa va fi. Şi atunci îşi spune că o va revedea chiar împreună cu Anselm.

Oricum ar fi, morţi sau vii, el nu reuşeşte să se desprindă de ei, îi are mereu în faţa ochilor, dispar doar pentru a reveni în preajma lui, fie că e treaz, fie că doarme. De parcă ar vrea ceva de la el, parcă ar fi parte din fiinţa lui printr-o legătură pe care nici moartea n-o poate rupe. I-a nedreptăţit oare, sau i-a trădat, fără să ştie cum? Sau e vinovat faţă de ei doar prin aceea că a supravieţuit, şi va purta vina asta atâta timp cât mai rămâne în viaţă? Nu ştie, nu ştie, şi nu e în stare să pătrundă aceste taine.

În cele din urmă sosesc şi izbăvitorii, dar parcă nici nu-i adevărat, totul se petrece pe un liman dintre vis şi realitate. Parcă nimeni n-a zărit pânzele în zare, deodată corabia e acolo, la doi paşi, legănându-se lângă ţărm. Soldaţii coboară pe uscat, întâmpinaţi cu o firavă împotrivire, asediatorii se trag îndărăt, se retrag cu mare zarvă. Cruciaţii se târăsc afară din cetate, sleiţi de puteri, unii n-ajung la bărci decât căraţi pe braţe, la bărcile ce-i duc spre bordul navei. Sunt căsăpiţi ultimii cai ce trag să moară, dar drapelul cruciat e lăsat să fluture pe zidurile fortăreţei, lăsată acum din nou în părăsire.

Şi corabia se îndepărtează de ţărm, Eskil zace pe punte, printre alţi cruciaţi, claie peste grămadă. Încetase să mai creadă că va simţi vreodată o astfel de uşurare părăsind uscatul şi ieşind în largul mării. Până şi jocul valurilor i se pare binefăcător,

corabia i se pare un leagăn uriaş, mângâietor şi duios ca o mamă bună, care curând îl va cufunda în somn.

Ultimele rămăşiţe ale primei cruciade, din toate câte au fost, se află acum în drum spre Constantinopol.

Era toamnă când Eskil s-a văzut din nou la Constantinopol, împreună cu resturile nefericitei cruciade. Revenise în locul ăsta mult mai repede şi în cu totul alt fel decât şi-ar fi putut închipui. Nu ştia ce avea să urmeze, dacă cruciada va să pornească iarăşi, sau dacă el urma să mai ia parte încă odată. Dar pricepu că avea să dureze multă vreme, mult mai mult decât socotise el, şi că greutăţile vor fi mult mai mari. Şi cu toate astea, nu-l bătea gândul să se lase păgubaş, nu simţea nicio dorinţă să se întoarcă acasă după această înfrângere.

Era singur acum şi Anselm îi lipsea chiar mai mult decât voia el să recunoască în sinea lui, fireşte, după cum şi Simona lăsase în urma ei un gol dureros. Nici măcar calul nu-i mai rămăsese, animalul credincios, care-l slujise tot drumul şi care fusese căsăpit laolaltă cu ceilalţi spre a potoli foamea cruciaţilor asediaţi. Până una alta i se luaseră şi armele – nu numai lui, ci tuturor cruciaţilor întorşi, înainte de a li se îngădui să-şi aşeze tabără sub zidurile oraşului. Acum erau dispreţuiţi, priviţi strâmb şi cu neîncredere, încetaseră de a mai fi eroi ai sfintei cruci, aducători de speranţă.

Multora dintre ei li se făcuse lehamite, şi nu mai aşteptau decât clipa prielnică pentru a porni îndărăt spre casă, se simţeau învinşi pentru totdeauna, zdrobiţi, neputincioşi ca războinici întru numele lui Hristos. Dar cu toate astea se mai găseau unii hotărâţi să stăruie, să rămână pe loc şi să se alăture noilor trupe cruciate care, după cum se zvonea, erau pe drum.

Eskil nu putea să privească dezastrul oştii lui Petru Eremitul decât ca o binemeritată pedeapsă pentru toate silniciile mârşave de care se făcuse vinovată. Ba îi dădea chiar de-a dreptul un simţământ de împăcare, se simţea mulţumit că Atotfăcătorul nu se lăsase batjocorit şi nelegiuirile săvârşite în numele lui nu rămăseseră nepedepsite. Învăţase să se aştepte la multe, dar nu se putea împăca totuşi cu gândul că cruciada, dacă avea să fie dusă mai departe, va fi la fel de scârnavă şi de jalnică.

Petru Eremitul se arătă din nou printre cruciaţi, nu se dăduse bătut, în ciuda tuturor celor întâmplate. Nu fusese părtaş la ultima catastrofă şi acum părea să fie un om mai purificat şi mai îmblânzit decât cel de odinioară. Renunţase la orice rol de conducător, stătea tăcut şi mohorât, împreună cu mult îndrăgitul asin, şi părea să n-aibă nimic de a face cu

nemulţumirile şi văicărelile ce începuseră să se răspândească printre oamenii pe care-i cărase după el din ţări depărtate.

Se auzeau din ce în ce mai răspicate şi zgomotoase, plângeri cum că înfrângerea expediţiei cruciate se datora înşelăciunii bizantine, oamenii împăratului vor fi fost pesemne într-o tainică înţelegere cu duşmanul şi împinseseră în prăpastie cruciada. Aceste cârteli pătimaşe n-aveau să aducă nimic bun, şi sporeau starea de nesiguranţă a cruciaţilor.

Nimeni nu ştia ce avea să se întâmple de la o zi la alta. Stăteau în aşteptare, şi-şi omorau vremea cum se pricepeau mai bine. Supravegherea era straşnică şi le tăia orice cale spre jaf şi samavolnicie. Dar de petreceri nu duceau lipsă. Aveau de toate, aprovizionarea sosea fără greş.

Iarna li se părea blândă la Constantinopol, chiar dacă muşcătura vântului putea fi geroasă şi biciul ploii cicălitor. Dar nici urmă de zăpadă, niciodată gheaţă pe faţa apei, ba mai erau chiar şi arbori care nu-şi scuturaseră frunza.

Cruciaţilor nu li se îngăduia să pătrundă în oraş şi Eskil n-ar fi avut parte să vadă nimic dacă nu se întâmpla să lege prieteşug cu varangul Oddar – un adevărat noroc. Datorită acestuia luă cunoştinţă de multe şi înţelese o sumedenie de lucruri care altminteri i-ar fi rămas nedezvăluite. Bizanţul era o urzeală încâlcită de puneri la cale, în care se înfruntau nenumărate forţe şi interese, nici nu şi-ar fi putut închipui ce viespar de intrigi sălăşluia acolo, intrigi care se ţeseau şi în jurul cruciadei.

Eskil bagă de seamă că unele dintre străji se deosebesc tare de restul. Sunt oameni mari la trup şi cu păr bălai, arată leit a oameni de la miazănoapte, umblă călări şi poartă securi cu coadă lungă, başca lăncile agăţate zdravăn de oblânc. Mai mare dragul să-i priveşti: sunt înveşmântaţi în mantale roşii, tivite cu auriu, încălţaţi cu cizme scurte, tot roşii, şi pe cap poartă coifuri lucitoare de bronz, împodobite cu pene stacojii. Spre surprinderea lui Eskil, deşi nu cu totul de neaşteptat, într-o bună zi îi aude pe doi dintre ei vorbindu-şi chiar în graiul lui de acasă. Se apropie de ei, nu fără şovăială, şi intră în vorbă, îşi spune numele şi mai pomeneşte că e cruciat. Oamenii se uită la el cercetător, îl măsoară cu luare-aminte, ochii lor sunt de un albastru binecunoscut, privirea le e sfredelitoare şi pânditoare, dar fără răceală. Unul dintre ei, ăl mai voinic, îi răspunde cu stăpânire în glas şi fără a da vreun semn de uimire, de parcă

asemenea întâlniri ar fi zilnic la tot pasul: Bună ziua – din nou pe limba noastră! Deci, aşa, s-au pripăşit pe aici şi oameni de prin părţile noastre. N-am ştiut asta până acum! Cum se face că ai nimerit la bâlciul ăsta?

Aşa începe, şi ăsta e omul, Oddar, pe care Eskil urmează să-l cunoască mai îndeaproape. Slujeşte în mult vestita gardă de varangi, pe care împăratul se bizuie nespus. Graiul pe care-l vorbeşte este întocmai cel al lui Eskil, şi se dovedeşte că ei sunt de baştină din acelaşi ţinut. Acest sentiment al obârşiei comune îi apropie cel mai tare la început. Eskil începe să-i povestească din peripeţiile lui, şi nu-şi ascunde dezamăgirea ce i-a pricinuit-o cruciada. Oddar clatină din cap cu înţelegere şi îi face cunoscut că cruciaţii nu se bucură de cine ştie ce preţuire printre varangi, şi dacă rămân mai departe acelaşi soi de oameni, atunci chiar ei, varangii, vor trebui să pună mâna pe arme şi să-i izgonească.

De ce nu te statorniceşti aici, ca să devii varang? întreabă el cu oarecare mirare, şi Eskil trebuie să privească întrebarea asta ca o propunere măgulitoare. Dar îi răspunde că nu poate, în virtutea jurământului – şi pe deasupra el nici nu-i o fire din cale afară de războinică. — Mda, deci aşa stau lucrurile, zice Oddar. Deşi ai putea să te descotoroseşti la iuţeală de legământ! Aici, în oraşul ăsta, nimic nu-i cu neputinţă, o să vezi!

Şi-au luat obiceiul să se vadă în fiecare zi în care Oddar face de gardă în afara zidurilor. Acesta e plecat de acasă de amar de vreme, şi are multe de povestit. Aproape de la început se înfiripă între ei o neaşteptată prietenie, au nevoie unul de celălalt, fiecare în felul lui. Eskil bagă de seamă că Oddar e mândru de a fi devenit cetăţean al marii cetăţi Constantinopol, şi că poate să-i arate tot ce se află şi ce mişcă acolo.

Nu trece bine o săptămână şi Oddar îi face rost lui Eskil de un cal, în locul celui pe care l-a pierdut. E o nimica toată pentru el, de bună seamă, şi acum pot să colinde împreună în tot locul. Oddar începe prin a-i arăta lui Eskil împrejurimile, cutreieră de-a lungul zidurilor de la un mal la celălalt. E un zid zdravăn, dublu pe toată lungimea, cu nu mai puţin de o sută de bastioane de luptă, nimeni n-a putut să-l biruiască timp de şapte sute de ani, de când a fost durat. Până şi vikingii de la miazănoapte au trebuit să se lase păgubaşi în faţa lui, şi în schimb s-au făcut varangi! spune Oddar făcând haz.

De pe malul strâmtorii, care mai încolo se lărgeşte într-o mare, se zăresc porturile şi pieţele de pe ţărmul celălalt, desluşindu-se cu albeaţă de cochilie pe verdele întunecat, aproape negru, al pădurii de chiparoşi dindărăt. La capătul de apus al zidului pătrunde un braţ de apă mai mic, căruia i se spune Cornul de Aur, şi acolo se află portul apărat, care poate fi închis cu uriaşe lanţuri de oţel ancorate de un turn fortificat. Turnul se înalţă din apă atât de rotund şi de masiv, încât seamănă cu trunchiul retezat al unui arbore gigantic.

Se îndrumă apoi spre colinele din afara cetăţii, unde pâraie limpezi îşi rostogolesc prin iarbă sclipirea şi, deodată, priveliştea se deschide în vaste adâncimi: ogoare mănoase şi păduri, până hăt departe, spre poalele lanţurilor de munţi ce albăstresc în zare.

Flotele de pescuit pornesc în larg mânate de pânze roşiatice, şi ai zice că sunt frunze ruginii de toamnă, strâns presărate pe albastrul întunecat al apei. Buchete de porumbei albi se înalţă deasupra oraşului, se răsfiră şi apoi se strâng din nou. Şi departe, în geana zării, Eskil vede o lumină tremurândă ca o clipire de ochi, o scânteiere orbitoare ca o rază de soare strecurată printr-o gaură de cheie – şi Oddar îl lămureşte: e ochiul care veghează depărtările, clipirile lui au un tâlc ce poate fi tălmăcit şi în felul ăsta înştiinţări de mare însemnătate ajung în cetate.

Multe are de văzut Eskil, şi multe are de învăţat despre Constantinopol, chiar înainte de a fi ajuns să pună piciorul înăuntru, dincolo de ziduri. Dar Oddar nu se mulţumeşte cu atât, nu se lasă până nu-l ia cu el în cetate, nu va întâmpina nicio oprelişte în tovărăşia lui. Şi aici minunăţiile sunt fără de număr, impresiile şi întâmplările se adună copleşitor. De la bun început, pe Eskil îl izbeşte puzderia de biserici, atât de multe că nici nu le poţi ţine socoteala nicicum să le mai şi deosebeşti una de alta, afară poate de vreo câteva dintre cele mai mari.

Hagia Sofia, care înseamnă Biserica Sfintei Înţelepciuni, se înalţă ca un miracol, un vis ceresc întruchipat în piatră albă, un gigant ce pare deopotrivă uşor şi greu, ca un talaz semeţ, cu creştet de spumă. Şi când păşeşti înăuntru imensitatea spaţiului e de ajuns să-ţi taie răsuflarea, e de necrezut că te afli totuşi înconjurat de ziduri de piatră şi deasupra ta se boltesc arcadele, la o înălţime ameţitoare, aproape ca o altă boltă cerească.

Cel mai înalt copac din lume, de s-ar fi aflat acolo, în biserică, ar fi părut atât de pipernicit şi de chircit că nici nu l-ai fi băgat în seamă, iar păsările ar fi zburătăcit în voie în jurul lui. Când Eskil îşi dă capul pe spate şi priveşte spre înălţimile boltei, cu greu îi vine să creadă că ceea ce vede nu e chiar cerul, iar chipul ce i se arată nu-i chiar însuşi Atotputernicul aievea, ci doar o plăsmuire zugrăvită.

Prima oară rămâne încremenit, parcă pironit în pardosea, cu genunchii tremurând. Stă ţintuit, neajutorat şi descoperit în faţa chipului dumnezeirii, care-şi coboară privirea şi şi-o aţinteşte într-a lui. Chipul Domnului e mare, aşa îl vede Eskil, la o asemenea înălţime, pe cupolă – în realitate trebuie să fie uriaş. Străluceşte orbitor, ca un soare înconjurat de un nimb de raze. E aspru, dar şi blând totodată, revărsând deopotrivă mânie osânditoare şi compătimire milostivă. Niciodată până atunci n-ar fi fost Eskil în stare să creadă că o zugrăveală ar putea avea o asemenea putere.

Şi regăseşte acelaşi chip al Atotfăcătorului şi în alte biserici, şi mereu i se năzare că bolta cupolei se termină parcă în cerul liber, de unde dumnezeirea priveşte spre oameni. Dar aceeaşi minune ca în Hagia Sofia nu-i mai e dat totuşi să întâlnească nicăieri. A prins parcă obiceiul să privească în sus, în ochii Domnului, începe să asemuiască şi să deosebească zugrăvelile.

Ia aminte şi la vitraliile pictate, care frâng razele de lumină în toate culorile curcubeului, la prelungile făpturi omeneşti alcătuite în mozaic, figuri cu trupuri alungite ca nişte trunchi de arbori, cu capete mici şi rotunde, încercuite de nimburi luminoase. Îşi plimbă privirea pe zugrăvelile de pe ziduri, care adesea acoperă toată întinderea lor, din pardosea până la chipul dumnezeiesc din ceruri, şi desluşeşte acolo întreaga istorie a neamului omenesc, înfăţişată dintr-odată parcă, de la primele începuturi ale Facerii şi căderii în păcat până la Judecata de Apoi şi veşnica orânduire în paradis sau în iad.

Ai zice că meşterii zugravi au dat chip unor lucruri şi fapte pe care le-au avut aievea în faţa ochilor, atât de vii par păcătoşii şi preacuvioşii, sfinţii şi îngerii. Diavolul însuşi, şi toate celelalte făpturi drăceşti, ba până şi fiarele, care uneori nu seamănă cu niciuna văzută vreodată de Eskil, dar care trebuie că fiinţează undeva pe faţa pământului. Şi trâmbiţele Judecăţii celei mari de pe urmă nu cheamă numai toţi oamenii care au vieţuit vreodată,

din toate vremurile, dar chiar şi fiarele se reîntrupează pentru a vărsa din pântece trupurile de fiinţe omeneşti cândva înghiţite. Lei şi crocodili, urşi şi feline, dihănii monstruoase din adâncurile mărilor şi balauri din vremuri străvechi, de la începutul timpurilor, toate se înfăţişează cu boturile larg căscate pentru a-şi slobozi victimele, astfel încât acestea să-şi primească judecata pentru faptele săvârşite în viaţă.

O scară se ridică din iad spre ceruri, cuprinsă de flăcări şi cufundată într-o apă care şi ea, împotriva firii, e încinsă de vâlvătăi, veşnic-arzânda mare în care chiar Diavolul însuşi se bălăceşte cu scârnavă voluptate, ca într-o scăldătoare, osânzos şi pocit la trup, stacojiu ca fierul înroşit în foc. De jur-împrejurul lui plouă cu trupuri de păcătoşi – şi iată, unele au şi început să se zvârcolească sub muşcătura văpăilor.

Pe treptele scării se dă lupta între îngeri şi draci, şi preţul războirii lor sunt oamenii, pe care-i trag şi-i smucesc, fiecare înspre partea lor, îngerii cu aripi ca de paseri, desfăcute, diavolii cu aripi de liliac cu gheare-n vârf, negre ca funinginea sau purpurii ca sângele.

Chiar regii şi reginele, şi domnii mari, şi înalte feţe bisericeşti, care au ajuns sus de tot pe scară şi par a nu se îndoi că vor păşi în rai, şi pe aceştia îi poţi vedea cum se clatină, se descumpănesc, sunt înşfăcaţi şi trântiţi de demoni în străfundurile infernale. Ba până şi sfinţii mincinoşi se prăvălesc, cu nimburile alunecate câş pe creştet, sau desprinse de tot, căzând şi ele ca nişte inele de jar. Deasupra stau preafericiţii, mântuiţii din rai, pe jilţuri de nori albi sau aurii, cu uriaşe lujere de crini în mână, în chip de toiege, au privirile aţintite drept în faţă, izbăviţi de spaime şi îndoieli.

Palatul imperial, căruia i se spune Sfântul Palat, nu e la fel de avântat spre ceruri ca bisericile, ci mai aproape de pământ, dar se înalţă peste cele lumeşti cu o splendoare la fel de suverană. Eskil n-avu parte niciodată să-l vadă decât pe dinafară, cu treptele şi sculpturile-i albe, din marmoră, de o suprafirească mărime, cu porticurile boltite şi nesfârşitele şiruri de ferestre de aceeaşi formă.

Dar pe împărat a avut prilejul să-l zărească. Se arătase norodului pe când cobora un rând de trepte, pentru a se urca într-un docar tras de trei perechi de cai albi. Era mărunţel la

făptură, mai mărunt decât şi-l închipuise, cu trăsături subţiri, aproape ca un băieţandru la înfăţişare, deşi ca vârstă trebuia să fi avut între patruzeci şi cincizeci de ani. Chipul îi părea palid, deasupra bărbii negre, tunse scurt, ochii îi erau mari şi puţin bulbucaţi. Se mişca cu pas uşor şi mlădios, saluta mulţimile cu mâna, cu o mişcare darnică, de parcă le-ar fi împărţit nevăzute daruri, în timp ce ţinuta trupului rămânea demnă şi gravă, capul dat uşor pe spate, cu o expresie mândră. Numele lui era Alexius.

Oddar îi spuse în taină lui Eskil cum că împăratului i se dusese vestea ca om viclean. Unii îl socoteau chiar prefăcut şi nevrednic de încredere. Lucru sigur este că el însuşi nu se încredea în nimeni, era tainic, închis în sine şi prevăzător, dar clocea planuri ce băteau departe. Era deosebit de stăpânit, nu-şi dădea pe faţă simţămintele şi gândurile, deşi se purta întotdeauna binevoitor şi prevenitor, chiar faţă de duşmani. Folosea gâlcevile dintre diferitele clici spre câştigul lui, păstra cumpăna între interesele ce se ciocneau, servindu-şi astfel propriile scopuri. Nu şovăia nici să lovească, atunci când găsea că e nevoie, pedepsea cu scoaterea ochilor sau cu moartea, sau avea grijă ca cei stânjenitori să dispară în temniţe. Avea un braţ de fier înmănuşat în mătase. Şi mai trecea şi drept un iscusit jucător de şah.

Oddar se dovedi bine iniţiat în păienjenişul de intrigi al oraşului. După socoteala lui împăratul nu se prea sinchisea de cruciadă. El aţâţase ideea, şi o sprijinise într-o anumită măsură, doar într-atât cât se potrivea cu grijile pentru propriul imperiu. Nu urmărea să recucerească Ţara Sfântă şi să dezrobească Ierusalimul, care cândva fuseseră în stăpânirea bizantină, ci doar să-i îndepărteze de la hotare pe duşmanii care-l ameninţau mult mai îndeaproape.

Seminţiile războinice pătrunseseră dinspre răsărit. Li se spuneau selgiucizi, sau turci, sau turcomani – aceştia erau primejdia imediată pentru imperiu. Apucaseră să se înstăpânească peste cea mai mare parte din Anatolia şi ameninţau acum Constantinopolul, iar împăratul gândea că îi va zdrobi şi îi va alunga folosindu-se de cruciaţi.

Sarazini li se spunea la toţi musulmanii, deşi era o denumire înşelătoare, şi apoi aceştia nici nu reprezentau un inamic unic şi indivizibil al creştinătăţii. Fiindcă neamurile astea erau dezbinate între ele, învrăjbite, mai cu seamă pentru putere, se

adunau în jurul mai multor califi şi sultani care se războiau între ei. Împăratul avea tot interesul să hrănească această dezbinare şi să tragă foloase de pe urma ei, iar ultimul lucru pe care şi l-ar fi dorit era un război sfânt care să-i unească pe musulmani împotriva lumii creştine. Şi de aceea făcea un joc încâlcit de uneltiri şi înţelegeri tainice. El tocmea în slujba lui chiar şi musulmani, precum şi barbari, îi învrăjbea pe păgâni cu creştinii pentru a-i putea ţine în şah.

Creştinătatea însăşi nu era nici ea unită şi neîmpărţită, îi atrăgea Oddar atenţia lui Eskil. Exista ruptura dintre Roma şi Constantinopol, Apusul şi Răsăritul, care se opuneau în multe privinţe. Iar cruciada asta încerca să făurească unirea într-o luptă cu ţel comun, împotriva necredincioşilor, dar cu greu se putea face nevăzută încordarea mocnită dintre biserici şi dogme.

Cruciada nu începuse cu adevărat. Mari armate se aflau pe drum, conduse de mai multe căpetenii şi era greu de crezut că aceştia vor ajunge la o înţelegere, atât între ei, cât şi cu Bizanţul. Erau la mijloc mult prea multe interese şi scopuri care se ciocneau. Până şi limbile, latina şi greaca, se luptau între ele pentru supremaţie. Iar rivalitatea dintre flotele de negoţ era în toi, o aprigă întrecere între corăbiile veneţiene, genoveze şi pisane, care se vârau peste tot în răsăritul Mediteranei.

Despre asemenea lucruri îi vorbea Oddar adesea, şi Eskil nu putea decât să asculte cu luare-aminte, să bage la cap şi să tragă învăţăminte.

Oddar nu-l lua niciodată cu el la cazarma varangilor, Eskil nici nu prea era lămurit în ce loc se găsea. Trebuiau totuşi să se fi aflat mulţi din părţile lui de baştină printre varangi. Dar Oddar nu-i vorbea despre ei, îi dăduse doar să înţeleagă că mare parte dintre ei erau nişte mocofani zurbagii.

Faima varangilor îi ajunsese la urechi lui Eskil încă mai demult. Auzise o mulţime despre oamenii ăştia bătăioşi, care luau drumul răsăritului ca vikingi, coborau pe apele fluviilor şi prădau tot ce le ieşea în cale. Mulţi dintre ei ajunseseră chiar până la Constantinopol – Miklagård, cum îi spuneau ei – şi după ce văzuseră că nu-i chip să pună mâna pe oraş, intraseră în slujba împăratului. Îşi păstraseră vechea lor poftă de harţă, temuta isterie războinică, şi treceau drept invincibili.

De altfel Oddar mărturisea că e mulţumit cu serviciul lui de varang. Îl purtase prin lumea largă, văzuse şi trecuse prin mult mai multe decât mare parte a oamenilor, solda era bună şi i se plătea în monedă de aur, care se bucura de mare preţuire pretutindeni. Mai avea vreo doi, trei ani până să se elibereze din serviciu, şi încă nu se hotărâse dacă avea să-şi reînnoiască recrutarea. Încă de pe acum avea pus deoparte un câştig îndestulător pentru a se înapoia acasă lipsit de griji, ba chiar înstărit.

Şi Oddar îi mai pomenea că nu era deloc neobişnuit ca varangii, după isprăvirea anilor de slujbă, să drumeţească în pelerinaj la Ierusalim şi să se scalde în apa sfântă a Iordanului. Astfel, socoteau ei, îşi vor fi rânduit viaţa şi întru cele veşnice, după care puteau porni spre casă cu cugetul pe deplin împăcat. Mulţi soseau aici, la Miklagård, încă şovăielnici în nou-dobândita lor credinţă creştină, sau uneori chiar păgâni sadea, dar acolo se schimbau, ajungeau să înţeleagă că Hristos era cel mai măreţ dintre zei, şi nimic nu era mai presus decât a i se închina.

Oddar mărturisea că nici lui nu-i era străin gândul de a lua drumul până la Ierusalim, înainte de a porni îndărăt spre casă.

Şi cruciada? se întrebă Eskil cu glas tare. Da, cruciada, după socoteala lui Oddar de cruciada asta n-avea să se aleagă nimic, fireşte, cruciaţii nu-şi dădeau seama ce inamic afurisit au de înfruntat. Cât despre sprijinul împărăţiei – să nu se aştepte la prea mult. Dar cu toate astea, dacă le-ar fi fost dat să învingă, atunci într-adevăr drumul spre Ierusalim le era deschis. Şi chiar fără această izbândă, calea pelerinilor n-ar fi fost, cu nimic mai grea sau mai uşoară decât înainte. Pentru că, uite-aşa, musulmanii nu se socoteau duşmani ai creştinilor din pricini religioase, ci era vorba în primul rând de o luptă pentru puterea lumească, setea de cucerire şi de stăpânire.

Oddar îl întrebă pe Eskil dacă ţinea morţiş să-şi îndeplinească mai departe datoria de ostaş al crucii. Eskil nu voia în ruptul capului să-şi mărturisească faţă de varang îndoielile şi şovăielile lăuntrice, într-atât era de mândru şi încăpăţânat. Îi răspunse răspicat că avea de gând să urmeze cruciada până la capăt, până când cetatea sfântă a Ierusalimului va fi fost eliberată.

Oddar îl privi iscoditor, cu ochii lui albaştri, scormonitori. Eskil îi îndură căutătura şi spuse: Om mai vedea noi ce-o să fie! Mari

oşti de cavaleri şi războinici de toate soiurile zice-se că s-ar îndrepta încoace.

Şi chiar aşa era: cam pe la Anul Nou se ivi primul contingent cruciat al cavalerilor franconi, sub comenduirea unui duce, Gottfrid de Lotharingia pe nume, împreună cu fratele lui mai tânăr, Baldwin. Sosirea lor fu un spectacol măreţ: şiruri lungi de călăreţi, în armuri lucitoare de oţel, cu lăncile ridicate, drapele şi stindarde brodate cu fir de aur. Până şi caii erau fastuoşi, înalţi şi vânjoşi, păreau fuduli pe când păşeau îmbrobodiţi în cioltare înzăuate care atârnau până la pământ. În frunte se afla Gottfrid, înalt şi semeţ, înconjurat de alţi nobili cu înfăţişare făloasă, chiar şi de curtezane, doamne aşezate de-a curmezişul şeilor, cu feţele acoperite-n văluri şi cu pieptănăturile înalte, meşteşugit lucrate. Imediat în urma lor veneau docare aurite, cu prelaţi înveşmântaţi în roşu şi curtezane încă mai dichisite. Salvele de trâmbiţă nu conteneau, tobele răpăiau, era un adevărat marş triumfal spre Poarta de Aur.

Gottfrid fu primit de împărat cu onorurile cuvenite unuia de acelaşi rang, şi i se dădu găzduire în Sfântul Palat. Dar oastea trebui să rămână în afara zidurilor, fu îndrumată să-şi aşeze tabăra pe ţărmul Cornului de Aur. Şi pare-se că frecuşurile se iscară foarte curând. Era vădit că împăratul şi Gottfrid nu împărtăşeau aceleaşi păreri despre felul în care trebuia purtată cruciada. Alexius îi pretindea un jurământ, trufaşul francon refuza să-l depună. Preţul pe care Bizanţul îl cerea cruciadei era asigurarea că teritoriile pierdute ale imperiului, odată cucerite, vor fi recedate împăratului. Dar Gottfrid nu era câtuşi de puţin dispus să se supună unor asemenea condiţii.

Şi aşa trecea vremea, fără să se fi ajuns la o înţelegere. Şi pe durata acestei aşteptări, trupele francone deveneau din ce în ce mai nerăbdătoare. Şi când împăratul, în semn de avertisment, le suprimă aprovizionarea cu cele trebuincioase, se răzvrătiră şi se puseră pe jaf. Trupele bizantine interveniră şi restabiliră ordinea, iar franconii fură siliţi să-şi mute tabăra mai departe, de cealaltă parte a Cornului de Aur, unde erau mai lesne supravegheaţi şi mai uşor de ţinut în izolare. Aprovizionarea fu reluată, dar de data asta pe bani. Măsura aceasta se făcu greu simţită în visteria cavalerilor cruciaţi şi urmărea să-l silească pe

Gottfrid să depună jurământul, pe de o parte, şi totodată să zorească plecarea armatei de sub zidurile Constantinopolului.

S-au scurs câteva luni bune de aşteptare şi tot nu s-a luat vreo hotărâre. Iarna e pe sfârşite, razele soarelui se mai războiesc cu vânturile încă reci. Cât despre Eskil, el foloseşte răstimpul ăsta preumblându-se prin Constantinopol, în tovărăşia lui Oddar sau de capul lui. Şi i se pare că din ce vede şi descoperă mai multe, din aia rămân mai multe de văzut.

Prilejuri de uimire se ivesc la tot pasul, până când începe să se aştepte la orice, ca să nu mai rămână tot timpul cu gura căscată. Nu-i un oraş ca altele, sau mai bine zis: este, dar în acelaşi timp îndeajuns de întins ca să cuprindă târguri largi şi pieţe deschise, cu arbori iscusit plantaţi şi monumente uriaşe, cu havuzuri din care apa ţâşneşte în bolţi înalte, pentru a recădea pleoscăind pe lespezi ca un necurmat torent de ploaie.

Peste ziduri, în inima oraşului, trece un fel de podeţ îngust, sau cel puţin aşa arată, susţinut de stâlpi înalţi, e o conductă cu jgheab, prin care curge apa proaspătă, venită tocmai din munte, şi umple nu numai puzderia de fântâni şi cisterne, ci ajunge chiar şi în case. Există cisterne de apă atât de uriaşe, încât cei doi hoinari se fac nevăzuţi într-un desiş de stâlpi care se înalţă ca nişte arbori de marmoră. Şi acolo, înăuntru, mişună de bărci ticsite cu oameni, care zăbovesc atât de mult pe apă, departe, încât ai zice că nu se mai întorc niciodată.

Oddar îi arătă lui Eskil un grup de figuri de bronz, înălţate pe un pilastru în patru muchii. Când le priveşte mai îndeaproape şi mai cu luare-aminte, vede că statuile se mişcă, de parcă ar fi însufleţite. Oddar îl lămureşte: vântul le face să se mişte, şi sunt atât de iscusit construite, încât prin poziţia lor arată atât direcţia, cât şi tăria vântului.

O măreaţă statuie, care priveşte spre răsărit, nu se mişcă, dar chipul ei e primul pe care soarele îl luminează dimineaţa în oraş. Monumentul îl înfăţişează pe marele împărat Constantin, de la care se trage şi numele oraşului.

Arenele care găzduiesc cursele de cvadrige sunt uriaşe, cu pietriş alb şi roşu care formează un desen anume, şiruri de bănci pentru privitori se ridică în scară, până când, în vârf, te ia cu ameţeală dacă priveşti în jos. Cursele păstrează încă vechiul tipic grecesc, cu o pereche de cai mărunţi şi iuţi, înhămaţi la un

car scund, de fier, pe două roţi, în care cei ce se întrec stau în picioare mânuind hăţurile şi biciul. Distanţa e atât de mare încât văzute de acolo, departe, carele astea arată de o şchioapă, şi par a se mişca din cale afară de încet. Dar pe măsură ce se apropie, devin tot mai mari şi iuţeala lor creşte, până când îţi trec prin faţa ochilor ca o vijelie, scrâşnind într-o împroşcare de pietriş răscolit de copite şi de roţi.

Au loc şi turniruri între cavaleri, după mai noua modă apuseană, călăreţi împlătoşaţi şi înarmaţi până-n dinţi, care se năpustesc unul asupra celuilalt cu lăncile aţintite înainte, se doboară din şa şi cad la pământ cu izbituri cumplite. Turnirul e socotit un spectacol mult mai rafinat decât popularele curse de care.

În ciuda întinderii, portul e unul dintre cele mai strâmtorate locuri. Eskil, de capul lui sau însoţit de Oddar, trebuie să-şi croiască cu greu drum printre depozite şi magazii, care cu poveri şi furnicar de hamali. De-a lungul Cornului de Aur cheiul e atât de ticsit încât de-aibă poţi să-ţi faci loc până la corăbiile ce stau ancorate şi îşi descarcă marfa, sau pur şi simplu aşteaptă, copastie lângă copastie, atât de înghesuite încât trebuie să amareze unul în spatele celuilalt, pe două sau pe trei rânduri.

Zarva şi strigătele te asurzesc, aerul e încărcat de mirosuri ce se întrec între ele, mirodenii şi esenţe rare de lemn, poşircă şi fructe putrezinde, urină şi balegă de cal. Robi desculţi şi goi până la brâu duc poveri în cârcă, asudă din belşug şi sudoarea se prelinge croind dâre prin praful ce li s-a lipit de trup, scoţând la iveală pielea de dedesubt, mai deschisă sau mai întunecată la culoare, uneori neagră ca tăciunele.

Înghesuite sunt şi uliţele cu ateliere şi dughene. Se scurg necontenit mulţimi de oameni, se perindă în sus şi în jos, se opresc să se uite la câte ceva, sau se tocmesc aprig, de parcă s-ar fi luat la harţă, o delectare mult gustată, atât de cei care iau parte la târguială cât şi de cei care ascultă. Se întretaie şi se amestecă graiuri de tot soiul, glasuri piţigăiate şi guturale. Pe chipuri tuciurii, zbârcite, cu nasuri coroiate, privirile sunt iuţi ca fulgerele, în timp ce feţe palide şi smeade, parcă fin sculptate în lemn alb, adăpostesc ochi cu căutătură neclintită, nepăsătoare.

Prăvăliile se deschid spre stradă, care adesea e acoperită cu un umbrar, chiar dacă e vorba numai de o împletitură rară, din

crengi, care-şi aruncă desenul umbrei ca o ţesătură pe caldarâm şi pe trecătorii de dedesubt.

Tot soiul de mărfuri se îngrămădesc cu prisosinţă, se revarsă pe drum, de parcă n-ar mai fi loc pentru toate între pereţii dughenelor, în timp ce meşteşugarii trebăluiesc cu râvnă la încă alte lucrături. Ciocănesc metale, încrustează în aur şi argint, croiesc piei, cos veşminte, brodează şi împodobesc. Gătesc mâncăruri, coc pâine, fierb orez, perpelesc carnea în proţapuri, veghează asupra ceaunelor, mai aromesc fierturile din oale cu mirodenii ce lasă o culoare purpurie sau galbenă.

Eskil aproape că nu se mai satură să colinde prin tot locul, să se uite la tot ce-i de vânzare. Dar, după socoteala lui, îşi zice că se găseşte prea mult din toate, încât privirile şi simţurile fug neîncetat de la una la alta, niciodată nu se pot opri cum trebuie la ceva anume.

Cu ajutorul lui Oddar, şi la sfatul acestuia, Eskil îşi schimbă banii de argint rămaşi în monedă bizantină de aur. Are trecere şi căutare pretutindeni, iar în unele locuri e preţuită chiar peste valoarea ei adevărată. Nu ocupă prea mult loc, poţi lesne să porţi la tine o sumă frumuşică de bani, cusuţi în straie sau vârâţi într-un şerpar.

Constantinopolul e singurul loc, în afara Orientului, unde se bate monedă de aur, întreaga Europă a rămas încă la argint şi aramă. Banii de aur sunt atât de moi, încât poţi lăsa urme de dinţi în ei dacă-i muşti, iar dacă-i freci capătă un luciu frumos, ca lumina soarelui. Pe una din feţe poartă chipul împăratului Alexius, pe cealaltă o inscripţie în greceşte, al cărei înţeles Eskil nu-l poate încă desluşi.

Oddar îl mai iniţiază şi în jocul de cărţi, tot de obârşie răsăriteană, şi ceva cu totul nou pentru cruciaţi. Se poate juca în multe feluri, pesemne că nimeni nu le cunoaşte pe toate, dar nu-ţi cere atâta bătaie de cap ca şahul şi e mult mai interesant ca ţintarul. Poţi să joci pe nimic, doar aşa, de dragul surprizei şi al dibăciei, sau la fel de bine pe prinsoare, când se pun la bătaie bani sau bunuri, după învoială. La început jocul de cărţi îi face bănuitori pe cruciaţi, li se pare că-i ticluială a Diavolului, cu care creştinii nu trebuie să se îndeletnicească. Dar cei mai mulţi se lecuiesc curând şi jocul de cărţi se răspândeşte printre ei cu repeziciune. Oddar îl convinge pe Eskil că e o treabă nevinovată

şi, după judecata lui, răul îşi are obârşia numai în oamenii înşişi, nu există nicăieri altminteri.

Nici chiar şarpele nu-i neapărat rău în sine, până şi el poate avea partea lui bună. Şi Oddar îi arată asta lui Eskil pe viu, căci iată, ei se află acum în dreptul unui om cu şerpi, pe care-i ţine în coşuri sau atârnaţi chiar de trupul lui. Îi mângâie şi se joacă cu ei, le stoarce veninul, le strânge saliva: venin şi bale care vindecă fel şi chip de beteşuguri. Şi oamenii vin la el pentru a se lăsa muşcaţi de dihăniile lui târâtoare, nici mai mult nici mai puţin, şi la început se simt rău, dar mai apoi se înzdrăvenesc. Deseori se lasă el însuşi muşcat de şerpi, şi nu păţeşte nimic, nu-i bolnav niciodată şi e încredinţat că o să apuce să trăiască ani mulţi.

Mai sunt şi unii care vindecă suferinzii implântându-le ace în trup. Şi mai umblă şi din aceia care se pricep la încrustatul desenelor în piele, doritorii au de ales o sumedenie de figuri: un trandafir sau o cruce, o spadă sau un şarpe, un chip al lui Hristos sau o femeie despuiată – şi figurile astea rămân acolo, în piele, pentru totdeauna. Iar fiecare îşi poate alege locul încrustării, pe braţe sau pe piept, pe pântece sau pe umeri. Crestătura se face cu ace muiate în diferite culori, albastru, roşu, verde, care nu se mai pot şterge niciodată, cu niciun chip, le duci cu tine-n mormânt.

Atâtea curiozităţi şi noutăţi în oraşul ăsta, atâtea chipuri de a prezice întâmplări viitoare şi de a pătrunde tainele! Un orb îţi pipăie palma, de-ai zice că buricele degetelor lui suprasimţitoare pot citi precum ochii, şi-ţi spune ce te aşteaptă în viitor. Dar uneori dă peste cine ştie ce grozăvii care-l fac să amuţească, şi clatină doar din cap.

Te opreşti la Fântâna Prorocilor, unde o bătrână îţi toarnă în palmă o ţâră de pulbere care n-arată nicicum, cenuşie ca scrumul, dar când o azvârli în apa fântânii se iscă deodată desene multicolore, plăsmuiri bizare ce se preschimbă neîncetat, trec în altceva, figuri ce se înghit unele pe altele, palate şi oraşe ce se ridică pentru a se nărui numaidecât în mormane de ruine. Dar aceste arătări trebuie să ţi le tălmăceşti singur, aşa cum te duce mintea. Totul pare ca un vis, în care ai pătruns prea grabnic şi ai ieşit la fel de iute, un vis ce nu dăinuie, ci doar se destramă şi se mistuie ca pulberea în apa fântânii.

Şi iată Sibylla închisă-n clondir: e cu neputinţă să-ţi dai seama dacă-i un făt omenesc neisprăvit sau un animal, sau dacă nu cumva e o mică făcătură a mâinii omeneşti. Dar afli că e Sibylla cea vârstnică de mii de ani, şi că nu-i nici vie, nici moartă, e adăpostită într-un clondir pântecos şi pluteşte într-o zeamă fără culoare. Dacă iei sticla în mână, drăcovenia începe de îndată să se mişte, se răsuceşte bâţâind din capul cât un ou de porumbel, acoperit cu un puf albicios, şi pare că ar rosti ceva, cu gura deschisă pe jumătate. Zice-se că se află în afara timpului şi a celor trecătoare, captivă în butelcă, şi ştie totul, poate vedea tot, de la început până la sfârşit. Dar nu-i în stare să vorbească, ca să auzi ce spune. De o întrebi ceva – nu-i nevoie să ridici glasul, şi e totuna în ce limbă-i grăieşti – îţi răspunde cu bâţâielile şi răsucirile ei, şi apoi treaba ta dacă înţelegi ce vrea să-ţi zică.

Zăboveşti în dreptul omului cu cap de taur, un monstru supravieţuind din vechi legende – dar s-ar putea, mai ştii, să fie doar o căpăţână de taur în care s-a vârât un om. Îşi poate roti ochii, şi scoate un muget înfundat, încetişor, şi dacă te apropii prea mult e în stare să împungă cu coarnele. Şi mai eşti martor la nunta ursului cu ţărăncuţa, fiara ridicată în două picioare, cu inele de argint în nas, o cuprinde pe femeie cu labele din faţă şi încinge cu ea un dans pe cinste, în răpăiala unei tobe. Şi mai ai parte să vezi gemenii crescuţi într-un singur trup, care se arată goi puşcă, un băiat şi o fată, cu acelaşi trup de la ceafă până la şolduri – sau nu cumva e o îndoită fiinţă, femeie pe o parte şi bărbat de cealaltă? Şi gemenii ăştia arată lumii cum fac ei să meargă, unul păşeşte înainte şi celălalt umblă de-a-ndăratelea, nu se pot culca decât într-o rână, veşnic cu chipurile în părţi opuse, nu pot sta pe o bancă cu spătar. Şi afli atunci că ei n-au văzut lumina zilei în chip obişnuit, ci că au fost smulşi prin spintecarea pântecului mamei, care şi-a dat duhul în clipele facerii.

Te opresc la tot pasul unii care vor să-ţi vândă relicve făcătoare de minuni. Sunt obişnuitele aşchii înnegrite din crucea lui Hristos sau, pentru a mai schimba tipicul, surcele din crucea tâlharului penitent, aproape la fel de preţuite. Dar nu te mai miri apoi de o şuviţă din părul Fecioarei Maria, negru sau încărunţit, de la diferite vârste, sau o unghie de la piciorul lui Ioan Botezătorul, un ciob de ulcea de la nunta din Caana, sau un

petic din veşmântul purtat de Petru în noaptea din grădina Ghetsemani.

În biserici ţi-e dat să vezi relicve încă şi mai grozave, cum ar fi darurile Magilor către pruncul Isus, trâmbiţele de bronz care au năruit zidurile cetăţii Ierihon, suliţa ce a străpuns coapsa Mântuitorului, madona care plânge necontenit, zi şi noapte, şi nu trebuie să pui nicio clipă la îndoială că lacrimile ei sunt adevărate, atât de aievea încât au gust sărat. Iar la altarul din Sfânta Sofia ţi se arată chiar şi borta întunecată, fără de capăt, unde îşi are sălaşul însuşi îngerul păzitor al hagiei.

În oraşul ăsta aproape suprafiresc întâlneşti toate soiurile de sminteli şi monstruozităţi, toate felurile de mizerie omenească. Sunt unii care-şi mănâncă propria scârnă, alţii care se scopesc în văzul lumii şi îşi aruncă boaşele câinilor ce stau în lacomă aşteptare, alţii care-şi crestează răni în propria carne şi sug sângele, al lor şi al altora de aceeaşi teapă. Şi apoi leproşii, care-şi rup din mădulare bucăţi ce stau să cadă şi le întind trecătorilor, alţii care scot ochii copiilor ca să le dea mai mult spor la cerşit. Şi uite-i pe obezi, care se tăvălesc pe caldarâm şi ling o dâră de făină vărsată, sau orice altceva, poate fi şi un scuipat.

Găseşti case cu femei, dar şi lupanarele astea sunt de mai multe feluri, de la cele mai josnice cuiburi de fornicaţie, unde bărbaţii stau pe vine aşteptându-şi rândul cu câte o para în mână, până la lăcaşurile costisitoare de desfrâuri şi desfătări rare. Vezi copile încă necoapte care se dau clienţilor şi-şi dezgolesc perineul, umflat şi înroşit de atâta târnuială, dar şi muieri ce le-ar putea fi bunice, cu chipuri zbârcite şi guri ştirbe, care arată cu degetul, în chip de îmbiere pasămite, spre ofilita lor parte femeiască. Altele se întorc cu spatele şi îşi ung anusul cu miere, spre ademenire. Dar acolo nu e numai casa desfătării cărnii, ci şi izvorul suferinţei şi al chinurilor. Căci, fireşte, sunt atâţia creştini habotnici care se abţin, îşi căznesc trupul pentru a-şi elibera sufletul, îşi caută împăcarea dincolo de prevaricaţia nesăbuită şi de înjosirea nefireştilor destrăbălări.

Ajungi apoi într-un loc unde se pătrunde sub pământ – cobori pe nişte trepte ce duc spre o apă subterană. E aproape cu desăvârşire beznă acolo, jos, câte o făclie mai pâlpâie aruncând o lumină şovăielnică. Dar apa se vede, sclipeşte ca o oglindă de metal negru, o apă care se mişcă, se roteşte, se scurge mai

departe. Se spune că ar fi un braţ din însuşi fluviul Morţii, dar mulţi socot că poate fi la fel de bine şi râul Vieţii, întrucât viaţa şi moartea se trag una dintr-alta. Şi oricând găseşti acolo câţiva care sunt gata să-şi urmeze credinţa: îi vezi ghemuiţi la marginea apei, şovăind sau aşteptând clipa cea potrivită. Iată că unul s-a cufundat încetişor în apă, e luat de curent, pluteşte puţin la suprafaţă sau e înghiţit în adâncuri, piere cu totul din vedere. Şi atunci unde ajunge: într-un tărâm al Morţii, în aşteptarea Judecăţii, sau într-o nouă viaţă, un popas în drum spre Rai?

Şi e şi o vreme prielnică viselor, care se adună şi-ţi năpădesc somnul. De multe ori te întâlneşti în vise cu Evelina, dar sub atâtea întruchipări, încât nu ştii cum să le mai dai de capăt.

Odată e veselă şi vioaie, aşa rum nu-ţi aduci aminte s-o fi văzut vreodată, e călare şi te îmbie s-o urmezi, să te afunzi împreună cu ea într-o pădure, o pădure poleită de lumina prietenoasă a verii. Altă dată zace moartă, dar îşi ridică ochii spre tine de parcă ar mai avea încă suflare, cu o privire mustrătoare sau învinuitoare. Şi încă, altă dată, o găseşti în chip de copac, cu trunchi neted şi golaş, care e chiar trupul ei, şi faţa i se ascunde pe jumătate în frunziş.

Într-o noapte o visezi din nou pe Simona, un vis ce nu seamănă defel cu cel care cândva te-a tulburat atât de adânc. N-are nici în clin, nici în mânecă cu cruciada, se face că parcă vă aflaţi prin locurile tale de baştină, poate chiar lângă moşia ta. Umblaţi pe acolo împreună, tu şi cu Simona, vă ţineţi de mână ca doi copii, sau ca doi logodnici, şi ţi se pare că eşti la fel de tânăr ca ea. Şi ea parcă nu e atât de brunetă ca în realitate, e mai zâmbitoare şi fără de griji, fără urmă de întunecate aduceri-aminte. Şi totuşi e aceeaşi Simona, de asta nu te îndoieşti nicio clipă.

Străbateţi o pădure luminoasă, şi deodată se deschid poieni şi pajişti, unde vântul colindă prin iarbă şi florile cresc atât de dese, încât nu le puteţi feri şi le striviţi cu pasul. Şi acum vă trântiţi în verdeaţă, vă întindeţi unul lângă altul, îmbrăţişaţi. Dar între voi nu se aprinde nicio dorinţă trupească, sunteţi senini, şi totuşi plini fiecare de apropierea fiinţei celuilalt. Şi starea în care te afli ţi se pare cea mai de jinduit, un fel de trai paradisiac. Dar deodată te fulgeră un gând: că tu nu eşti tu, cel obişnuit, ci un altul, nu ştii cine. Şi chiar atunci Simona rosteşte numele tău:

Anselm. Şi dintr-odată ştii: eşti Anselm! Deci aşa e când eşti Anselm, găseşti că e cât se poate de firesc. Simţi ca Anselm, vorbeşti ca el, începi chiar să şi cânţi ca el, cu glasul lui limpede şi deschis. Şi Simona te ascultă, te priveşte, vrăjită, prea-plină de adoraţie şi de iubire. Până când începi să te întrebi dacă într-adevăr te afli pe pământ sau în rai, dincolo de moarte. Şi întrebarea asta pune stăpânire într-atât pe tine, încât te trezeşti, şi numaidecât încerci să te întorci înapoi în vis. Dar în zadar. E ca şi cum ai încerca să prinzi apa vărsată, visul s-a risipit. Şi tu nu mai eşti Anselm, ci Eskil, vechiul, obişnuitul tău *eu*. Şi Anselm e mort, Simona e departe, cu siguranţă moartă şi ea, şi tu te afli aruncat în lumea largă, în inima taberei cruciate.

Te bate gândul că visul a vrut să te mângâie pentru moartea celor doi, să te facă să simţi fericirea ce o împărtăşesc. Şi durerea pe care o încerci acum e mai curând jale de tine însuţi, îndurerarea că eşti cel care a rămas, că pe tine te aşteaptă să înduri greul, de care ei sunt mântuiţi.

Şi încă: te simţi blestemat, blestemat să nu dobândeşti niciodată ce-ţi doreşti, lucrul dorit să-ţi scape de îndată ce ai întins mâna după el, ba poate chiar mai târziu, când l-ai şi cuprins cu braţele. Oare ce anume din fiinţa ta izgoneşte tocmai ceea ce râvneşti, e oare tocmai dorinţa cea care te rupe de ţelul dorinţei? Pare-se că visele deschid o înţelegere spre fiinţa ta lăuntrică, o înţelegere pe care nu ţi-o poţi însuşi, fiindcă numaidecât te-a şi părăsit.

Aşteptarea, aşteptarea. A venit primăvara. Arborii şi boschetele s-au împodobit cu floare, apa sclipeşte orbitor. Lungi caravane de cămile împovărate se scurg zilnic prin Poarta de Aur. Din inima munţilor sosesc care încărcate cu zăpadă, pentru răcirea vinurilor ce se beau la ospeţele din palat. Împânzeala de nave din Cornul de Aur e mai afurisită ca oricând, abia dacă mai zăreşti un petic de apă printre atâtea trupuri de corăbii.

Şi parcă s-au înmulţit chipurile tuciurii, de neamuri străine, îţi sar în ochi mai abitir ca înainte. Pesemne că împăratul a sporit contingentele de ostaşi păgâni. Se vântură pe străzi, pedeştri sau călări, ţanţoşi şi trufaşi, încinşi cu săbii meşteşugit lucrate şi cu mantale aruncate fudul peste umeri. Coifurile ţuguiate, de oţel, sunt înfăşurate în pânză albă, în chip de turbane pasămite, ca semn că sunt seminţii de la răsărit. Par să fie de acelaşi neam cu selgiucizii şi turcomanii, cu care cruciaţii au plecat să

se războiască. Ciudate lucruri se mai petrec şi în oraşul ăsta, într-adevăr!

Dar tot nu se întâmplă nimic hotărâtor. Timpul trece, iată că începe sfânta săptămână a Paştilor, bătăile de clopot ale bisericilor fără de număr se revarsă asupra oraşului, stoluri dese de porumbei se rotesc în văzduh ca nişte cete de duhuri. Se perindă procesiuni fastuoase, doamne de rang desculţe, în veşmânt lung, de mătase, cu trena purtată de negrişori robi. Cârduri de cerşetori se ţin scai de ele, sau stau cinchiţi la marginea străzii înfulecând ouă răscoapte. Şi nu rareori se întâmplă să vezi porci bălţaţi: râmătorii, care scurmă prin noroiul uliţelor mărginaşe, au fost vopsiţi în culori vii, în cinstea sărbătorii Paştelui!

La miez de noapte, bisericile gem de norod şi peste întreg oraşul răsună strigarea: „Hristos a înviat!”

Şi tocmai atunci se petrece lovitura cruciaţilor lui Gottfrid, e greu de spus dacă-i numai o întâmplare că izbucneşte chiar în acele clipe, sau aşa a fost anume pusă la cale, ca o surprinzătoare şi sfidătoare blasfemie. Cavalerii, urmaţi îndeaproape de pedestrime, dau năvală la porţi şi încearcă să pătrundă în oraş. Se încing aprige încăierări, care ţintesc mai cu seamă spre cai, cu gândul de a-i doborî sau de a-i vătăma. Sărbătoarea Paştilor se preschimbă într-o spăimoasă zarvă, bisericile vuiesc de rugi şi în pieţe se iau măsuri de apărare.

Mulţi dintre năvălitori n-au avut grijă să-şi înzăueze caii, şi animalele descoperite în faţa săgeţilor se prăbuşesc, pricinuind mare panică. Călăreţii cad la pământ cu grele izbituri, se ridică cu chiu, cu vai, se simt făcuţi de ocară şi neputincioşi sub ploaia de săgeţi şi hohotele batjocoritoare ale arcaşilor cocoţaţi pe ziduri.

Negocierile dintre împărat şi Gottfrid reîncep. Ciocnirea a avut darul să mai urnească lucrurile. Gottfrid îşi înfrânge trufia îndeajuns încât să depună jurământ împăratului, care în schimb îl umple de daruri. Şi în acelaşi timp se ajunge la o învoială: armata lui Gottfrid să fie trecută grabnic pe malul celălalt al strâmtorii şi să-şi aşeze tabăra pe drumul ce duce spre Nicomedia.

Şi astfel oastea cruciată se pune din nou în mişcare. Cu flamuri desfăşurate în vânt şi prelungi trâmbiţări, aşa precum venise, dispare cu tot cu docarele aurite şi lungile convoaie de care ce gem sub înaltele mormane de tot ce vrei şi ce nu vrei.

Dar golul lăsat de aceşti cruciaţi se umple curând cu alţii. Împăratul e bine încunoştiinţat de sosirea unor noi oşti dinspre apus, şi s-a descotorosit la timp de trupele lui Gottfrid. Ceea ce îl îngrijorează este ca nu cumva mai multe armate cruciate să se unească la Constantinopol şi să ameninţe oraşul cu puteri sporite. Şi pentru a preîntâmpina asta, el îşi foloseşte toată dibăcia şi şiretenia.

Primii care sosesc sunt temuţii normanzi, comandaţi de Bohemond de Taranto şi nepotul acestuia, Tankred, doi războinici temerari şi deşucheaţi, puşi mai degrabă pe cuceriri şi prădăciune decât cu gândul la sfânta misiune a cruciadei. După care se iveşte Raimond de Toulouse, cu oştimea lui de franconi, şi la scurt timp Robert de Normandia, Robert de Flandra, Ştefan de Blois şi alţi puternici suzerani, toţi cu suita de cavaleri şi pedestrime.

Şi iată că se porneşte o nemaipomenită forfotă de cruciaţi, taberele se întind de-a lungul zidurilor, se întind până pe costişele dealurilor. Pâlcuri de cavaleri se fac zilnic văzuţi, înzăuaţi şi înarmaţi, îşi omoară vremea cu exerciţii de luptă, turniruri şi alte soiuri de întreceri. Corturile lor sunt cel mai adesea mari şi arătoase, se înalţă ca nişte cupole albe, cu luciri satinate în bătaia vântului, printre păduri de drapele şi banderole, cruci şi ecusoane frumos aliniate. Domniţele din escortă apar dichisite ca la curtea regală. Ai zice că-i vorba mai curând de un simandicos voiaj de plăcere decât de o cruciadă.

Împăratul se vede doar cu căpeteniile mai sus-puse, întrevederea se petrece cu tot tipicul ceremonial, oaspeţii păşesc în palat printre şiruri de străjeri varangi şi robi înveşmântaţi la un fel. De îndată ce au juruit credinţă împăratului, sunt pricopsiţi cu daruri preabogate şi li se făgăduieşte că foarte curând totul va fi pregătit pentru traversarea pe malul de dincolo, astfel încât oştirile cruciate, alipindu-se, să poată porni spre Ţara Sfântă. Între timp mai sunt lăsaţi să pună piciorul în oraş câte o mână de cruciaţi, nu prea mulţi deodată, ca să se roage în biserici sau să-şi mai cumpere cele de trebuinţă, dar sub strânsă supraveghere.

Multe din acestea Eskil le vede cu ochii lui, altele i le mai povesteşte Oddar. A fost de faţă când trupele lui Gottfrid au fost alungate de la porţi, şi la primirea unora dintre căpetenii în palatul crăiesc. Tabăra cu rămăşiţele oştirii lui Petru Eremitul rămăsese încă tot acolo, pipernicită şi parcă dată uitării, printre semeţele aşezări de corturi ale nou-sosiţilor cruciaţi.

Mari erau nemulţumirea şi neastâmpărul acestor veterani, dar nu-şi puteau găsi rostirea decât printr-un murmur neputincios. Trebuiau să-i aştepte pe ceilalţi, să aştepte până la capăt. Iar Petru Eremitul însuşi umbla haihui de colo colo, lipsit acum de putere şi prestigiu.

Eskil a băgat de seamă, nu fără îngrijorare, câte multe soiuri de cruci creştineşti există, cum nu mai văzuse şi nici nu-şi închipuise până atunci. Felurimea asta de cruci îi pare un semn de dezbinare în lumea creştină, ba chiar un semn de discordie în sânul cruciadei.

Iată crucea cu braţele egale, care se găsea numai în Răsărit şi i se spunea grecească, şi pe care puteai s-o iei şi ca o stea, desenată simplu. Perechea ei romană avea braţul vertical mult mai alungit în partea de jos, ca şi cum menirea ei era de a fi purtată la procesiuni, sau pentru a se avânta în înaltul cerurilor de pe turlele bisericilor. Dacă cele patru braţe se lăţeau spre capăt, întocmai ca un trifoi cu patru foi, atunci era crucea Sfântului Gheorghe, îndeosebi pe placul cavalerilor.

Şi mai era apoi crucea în chip de T, care aducea cu o spânzurătoare şi era socotită ca fiind de felul celei pe care Mântuitorul suferise şi îşi dăduse duhul, fără reazem la cap. Iar crucea în formă de furcă, Y, era semn că răstignitul fusese ţintuit cu braţele ridicate. O alta semăna cu un X, şi cică pe o asemenea cruce va fi fost pironit apostolul Pavel, cu capul în jos.

Şi Eskil mai văzu cruci aidoma unor roţi cu patru spiţe, ca la întrecerile de care, dar le puteai privi şi ca pe nişte cruci încercuite. Erau numite când cruci-roată, când cruci-inel, dar şi cruci-soare sau nimburi ale crucii lui Hristos, şi miroseau a amestec de păgânism cu creştinism. Braţele crucii se puteau prelungi în afara cercului, şi dădeau parcă impresia de întărire, poate trezeau totodată gândul biruinţei asupra roţii şi a soarelui.

Înalţii prelaţi nu se mulţumeau decât cu o cruce dublă, nici mai mult, nici mai puţin, cu două rânduri de braţe transversale,

ca şi cum o cruce s-ar fi înălţat deasupra alteia. Şi dacă braţul de jos avea de două ori lungimea obişnuită, atunci era o cruce de patriarh. Dar încă mai grozavă era crucea papală, care avea trei perechi de braţe transversale, fiecare dublul celuilalt, începând de sus în jos: păreau tot atâtea trepte spre împărăţia cerurilor.

Nici măcar semnul crucii nu se făcea în acelaşi fel, ci fie de la stânga spre dreapta, fie altminteri. Mai putea fi în formă de X sau de Y, la care se mai adăuga o mişcare în cerc. Ba se putea chiar întâmpla să-l vezi făcut în chip de blasfemie, şi atunci devenea o contra-închinăciune, în care semnul crucii se făcea de jos în sus.

Traversarea începu, corăbii cu punţile ticsite de cruciaţi se desprindeau de la ţărm şi taberele se goleau văzând cu ochii. Cruciaţii erau debarcaţi în locuri diferite, pe malul golfului ce privea spre Nicomedia, ca să nu se îngrămădească şi să se învălmăşească. În cele din urmă îi veni rândul şi lui Eskil, dimpreună cu ceilalţi supravieţuitori ai nefericitei cruciade dintâi, într-o îmbulzeală de calabalâc şi animale de povară. Se afla printre ei şi Petru Eremitul cu asinul lui, şi Eskil nu-şi dădea seama dacă asta era o chezăşie de bine sau un semn de rău-augur.

Oddar îl însoţi până pe puntea corăbiei, îşi luară rămas bun ca doi prieteni şi fraţi, căci aşa ajunseseră să se simtă în tot acest răstimp. Oddar recunoscu că oastea cruciată se înfăţişa mai bine decât se aşteptase s-o vadă, poate că avea într-adevăr să ajungă la Ierusalim. Mai c-ar fi avut şi el chef să-i urmeze, de nu l-ar fi ţinut pe loc slujba de varang. Şi-ar fi ţinut tovărăşie unul altuia şi poate s-ar fi întors acasă împreună. Adusese cu el şi un dar de bun rămas pentru Eskil, un mărunţiş neînsemnat: doar o cutiuţă în care se aflau nişte biluţe albicioase. Dar printre varangi ele erau numite boabele-minune, îi spuse el, fiindcă au o tainică putere, care te ţine în viaţă în împrejurări dintre cele mai vitrege. Unora le trezeşte o turbată poftă de luptă, pe alţii îi linişteşte şi îi potoleşte, îi face nepăsători la ce se petrece în jur. Încearcă-le tu însuţi şi vezi cum lucrează asupra ta, dar ia aminte, nu înghiţi mai mult de două odată, şi numai atunci când simţi că te încearcă nevoia! Fiindcă e în ele un fel de foc ce

poate mistui fiinţa omenească pe dinăuntru, am văzut asta cu ochii mei, şi nu numai o singură dată!

Oarecum neîncrezător, Eskil luă cutioara şi şi-o vârî în brăcinar, se gândea s-o dea uitării cu totul, dar s-o păstreze, totuşi, în semn de amintire. Era timpul ca nava să părăsească cheiul, şi ultimele vorbe ale lui Oddar au fost cum că s-ar prea putea să pornească şi el mai pe urmă spre Ierusalim, în chip de pelerin, când îşi va fi încheiat datoria de varang. Doar dacă până atunci cruciada nu se va fi isprăvit – adăugă el.

Doi ani? Lui Eskil nu-i venea a crede că cruciada se va prelungi până într-atât, i se părea de tot caraghioslâcul, o curată sminteală, cu care nu se putea împăca.

Eskil nu mai ştie unde se află, care e locul lui în cruciadă. Convoaiele au devenit nesfârşite şi s-au depărtat mult unele de altele. Unde mai înainte zăboviseră unii, pentru a pleca mai apoi departe, sosesc acum alţii, care fac popas şi întind tabără. Legătura între căpetenii o ţin olăcarii bizantini, care se mişcă cu mare iuţeală.

Eskil recunoaşte prea bine drumul, sunt aceleaşi locuri pe care cu câtva timp în urmă le-a străbătut cu fărâma de oaste ridicată de Petru Eremitul. Dar cât de mare e deosebirea! Acum e vorba de o oştire în toată legea, puternic înarmată şi condusă de bravi căpitani, cu o trupă de soldaţi bizantini în frunte, care le arată drumul şi îi cunosc bine pe inamicii cu care urmează să se înfrunte. Aprovizionarea cu cele trebuincioase e bine orânduită, se face cu vase de coastă şi caravane de la Constantinopol.

Şi iată că Eskil e din nou printre cei care aşază o tabără sub zidurile Nicomediei, oraşul lăsat de izbelişte, şi iarăşi se îndrumă cruciaţii pe ţărmul golfului şi ajung la cetatea Civitot. Dar acum se ridică o puternică tabără militară pe locul unde n-a mai rămas nici măcar o urmă a dezastrului de rândul trecut.

Se zvoneşte că trupele mai avansate au şi ajuns la Nicaea, cuibul selgiucizilor, şi ţin cetatea sub asediu. Mulţi îşi fac griji că oraşul va cădea înainte de sosirea lor şi nu vor fi părtaşi la jaf.

Pentru Eskil, expediţia asta e o nesuferită repetare a celor petrecute nu mai departe de un an în urmă, dar îşi spune, fireşte, că deznodământul nu trebuie neapărat să fie acelaşi şi de data asta. Îl nelinişteşte nepăsarea senină cu care oamenii din jurul lui calcă pe pământul acela tăinuitor de dezastre. Vede cum şirul de cavaleri şi lăncieri, ca un şarpe de oţel, se scurge prin valea în care avusese atunci loc atacul năprasnic al turcomanilor. Şi îşi mai aminteşte cât se poate de limpede cu ce iuţeală fulgerătoare s-a petrecut, cum măcelului i-a urmat numaidecât o fugă disperată.

Atunci Anselm fusese alături de el, fără să bănuiască soarta ce-l aştepta. Eskil simte un gol adânc în urma lui Anselm, sentimentul lipsei e atât de apăsător încât se preschimbă în senzaţia că Anselm e din nou cu el, îi ţine nevăzut tovărăşie pe acest drum cândva bătut de ei împreună. Dar se scutură de năzărirea asta, îşi ridică privirea în văzduh: nu, de data asta nu se mai rotesc păsări negre, purtătoare de prevestiri. S-ar putea să fie un semn bun.

Şi atunci bagă de seamă că drumul e presărat cu oseminte, cioturi de schelete zdrobite, pe alocuri şi câte o hârcă ce se rostogoleşte printre copitele cailor, cu găvanele ochilor larg căscate şi fălci rânjinde. Şi nu-şi poate stăpâni un gând: vreuna din hârcile astea ar putea prea bine să fie craniul lui Anselm! Şi iată că rămăşiţele cruciaţilor căzuţi sunt strivite sub paşii nou-sositei cruciade.

Eskil se află într-un pâlc de călăreţi care urcă creasta domoală a unei coline scunde, presărată cu pini rari. Şi jos, în şaua văii, se zăreşte Nicaea, reduta selgiucizilor.

E aşezată pe malul unui lac ce pare mlăştinos, cu maluri joase şi brâuri lungi de păpuriş. Zidurile înaintează în apă, dinspre uscat sunt împresurate de cruciaţi, cavaleri călări, împlătoşaţi, gata de luptă, pedeştri care se proptesc în suliţi, arcaşi cu strunele încordate, ţintind spre bastioane.

E o mare forfotă printre stive înalte de buşteni proaspăt tăiaţi, se meşteresc catapulte şi berbeci pentru asaltul fortificaţiilor. Dar mai încolo, la oarecare depărtare, viaţa taberei se scurge cât se poate de tihnit, fumurile se ridică din focurile pe care se frig vitele înjunghiate, printre arbori se întind mese, sacagii sosesc cu doniţe şi căldări pline. Pâlcuri de cai pasc iarba mustoasă a văii laolaltă cu mici turme de vite.

Flutură drapele şi stindarde, fiecare însemnând locul de statornicire al câte unei căpetenii. S-au ridicat cruci cât un stat de om, care trebuie să fi fost cam la fel de greu de cărat ca pe vremuri crucea Mântuitorului, dar când convoiul e pe drum, ele sunt duse în căruţe, de bună seamă. În jurul lor se strâng episcopi în stihare purpurii şi călugări în sutane cernite, cu glugile date pe ceafă. Se lasă în genunchi, se adâncesc în rugăciuni, le ţin isonul pelerinii şi câteva preacucernice domniţe, de rang ales, înveşmântate în lungi hlamide.

Dar nu lipsesc nici desfătările lumeşti, se încing taifasuri, ies la iveală cărţile de joc, cu farmecul noutăţii încă, ulcioarele cu vin se golesc cu râvnă şi se umplu mereu din vedrele aşezate binişor alături, în picioare. Pe sub frunzişul copacilor şi sus, pe costişele domoale ale colinelor, se zăresc hoinari, ca niscai oameni fără griji şi treburi, porniţi într-o preumblare de duminică, şi chiar câte un cavaler umblând haihui, în buiestru sau la trap.

Asediul decurge după tipic, în aşteptarea clipei când foamea va răzbi oraşul şi va sili garnizoana să se predea. Zice-se că locuitorii de după ziduri ar fi cu precumpănire bizantini şi creştini, supuşi samavolnic jugului turcesc. Ar fi deci de bănuit că cea mai mare parte din ei poartă duşmănie garnizoanei. Primul asalt nesăbuit asupra zidurilor a fost totuşi respins, cu pierderi însemnate, şi iată că se nasc temeri cum că oraşul n-ar putea fi cucerit pe calea asta, chiar dacă se pun la lucru catapultele şi berbecii.

Fără vreo menire anume, în noianul ăsta de cruciaţi, Eskil poate colinda în voie, sau zăbovi pe la marginea taberei, în umbra pinilor. Are aşadar o privelişte deplină a furnicarului omenesc, a oraşului asediat şi a lacului ce-şi întinde apele mocirloase spre apus, neclintit ca faţa unei oglinzi, în aşteptarea asfinţitului.

Iscoadele bizantine prinseră veste de întoarcerea sultanului selgiucid şi îi preveniră pe cruciaţi. Sultanul fusese plecat într-o incursiune la hotarele de răsărit şi acum se înapoia grabnic cu oştimea lui. Şi mai ieşi totodată la iveală că încercuirea cetăţii era nedesăvârşită; pe timp de noapte oraşul primea aprovizionare pe apă, cu bărcile. Era un trafic pe care cruciaţii nu-l puteau curma decât dacă ar fi avut şi ei la îndemână ambarcaţii.

Aşadar în tabără nu se petrecu nicio schimbare până când sultanul nu ajunse sub zidurile cetăţii şi trecu de îndată la atac. Cruciaţilor nu le trecuse niciodată prin gând că inamicii aceştia păgâni puteau fi altceva decât o mână de înapoiaţi, de care nu prea aveau a se teme. Sultanul se umfla în pene după izbânda de odinioară asupra cruciaţilor şi era plin de dispreţ faţă de aceşti năvălitori venetici, zevzeci, atât de ageamii în ale războiului.

Lupta s-a dovedit, de amândouă părţile, neaşteptat de crâncenă şi de lungă. Săgeţile şi armamentul uşor al selgiucizilor erau ca şi neputincioase faţă de armurile cavalerilor cruciaţi, în timp ce aceştia pătrundeau printre rândurile duşmane cu o forţă care spulbera aproape totul în cale. Selgiucizii, mai iuţi, se dădeau de fiecare dată deoparte, ocolind încăierarea, se prefăceau că o iau la fugă, ademenindu-i astfel pe adversari să se împrăştie, până când se năpusteau din nou în fulgerătoare atacuri. Cavalerii îi aşteptau cu suliţele aplecate

pieziş, sau se aruncau asupra lor învârtindu-şi cu amândouă mâinile spadele grele, care străbăteau lesne prin uşoarele pieptare de zale ale turcomanilor, deseori despicau din umăr până-n brâu, sau doborau caii.

Bătălia a clocotit toată ziua, s-a încheiat spre seară, cu biruinţa cruciaţilor. Sultanul şi-a lăsat de izbelişte cetatea, cu tot belşugul ei de avuţii, a lăsat-o să îndure asediul cum o putea. A luat-o din loc cu trupele lui, în chip vădit fără vreun gând de a se mai întoarce.

Cruciaţii jubilau, trâmbiţele răsunau în salve de triumf, glasurile se uneau în imnuri, mulţimea îngenunchea înălţând rugi şi osanale Preaputernicului, sau se grăbeau să-şi stingă în vin pojarul setei de după istovitoarea încleştare. Unii găsiră grozavă bucurie în a reteza capetele de duşmani căzuţi, pe care le azvârleau apoi cu catapultele peste zidurile cetăţii, în oraş, sau le purtau de colo colo proţăpite în vârf de suliţi.

Dar căzuseră şi o sumedenie de cruciaţi, câmpul era presărat din plin cu leşuri ce trebuiau cărate şi îngropate, erau multe prohoade de rostit şi multe crud de cioplit şi pus la capete de morminte. După cum era mult de lucru şi cu o grămadă de răniţi, rău vătămaţi, care se cereau oblojiţi şi îngrijiţi.

Eskil făcea parte din călărimea uşoară, căreia i se încredinţase paza taberei în timpul luptei. Selgiucizii erau prea încinşi în încleştarea bătăliei, aprigă şi prelungită, pentru a mai ameninţa cumva tabăra. Călăreţii stăteau pregătiţi, cu mâinile pe mânerele spadelor trase din teci. Dar încordarea le slăbi când văzură că înspre partea lor nu se întâmplă nimic, unii descălecară şi îşi lăsară caii să pască în voie, alţii se traseră la umbră şi se descotorosiră de coifuri.

Eskil ochi un călugăr, cu înfăţişare nu tocmai oarecare, ditamai muntele de om, care parcă stătea de veghe sprijinit într-un toiag scălâmb, gros şi noduros, ca o cracă zdravănă de stejar. Se proptea în el întocmai ca un cioban şi urmărea în tăcere tălăzuirea bătăliei de sub zidurile cetăţii. Avea ochi mici şi mijiţi, cu o expresie mai curând somnoroasă decât vioaie, pe sub nişte sprâncene atât de spălăcite încât păreau că nici n-ar exista. Avea o guşă pe cinste, care îi tremura de fiecare dată când mormăia ceva pentru sine.

Şi cum Eskil se afla călare la doi paşi, călugărul se întoarse spre el şi spuse: Cumplită arşiţă, nu glumă, după cum se vede! Mă tem că ai noştri cavaleri sunt cei care asudă cel mai abitir! Dogoarea asta nu ţine cu ei! Dacă s-ar putea trage mai la umbră, sau dacă s-ar pripăşi vreun nor care să mai orbească soarele, atunci le-ar merge mult mai bine!

Era o părere la care Eskil consimţi numaidecât fără nicio şovăială. Vădit lucru, călugărului ăstuia îi plăcea să sporovăie – şi legă din nou firul vorbei:

Dacă duşmanii ies acum biruitori, ferească-ne Ăl de Sus, atunci ce faci? Am să-ţi spun eu: fiindcă eşti călare, şi pare-se că ai un cal straşnic, speli putina cât mai iute cu putinţă, şi eu unul cred că izbuteşti să scapi teafăr! Da, şi sunt ultimul om din lume care ţi-ar lua asta în nume de rău, e singurul lucru înţelept pe care-l poţi face! Dar eu – păi eu ce fac? Pe picioarele mele nu ajung departe, vezi prea bine! Şi nici călare nu fac mare scofală, căci biata mea mârţoagă o să se poticnească degrabă. Cât despre care, nu trag mare nădejde, de altminteri în ele se vor îngrămădi muierile!

Tăcură preţ de câteva clipe, ca pentru a-şi trage sufletul, şi Eskil umplu răstimpul lui de tăcere cu întrebarea: Ei, şi atunci ce faci? La care monahul îşi reluă cuvântarea: După cum vezi, eu nu port arme, sunt doar un pelerin paşnic care nu vrea să ia viaţa nimănui. Dar am ciomagul ăsta, şi de ar fi să mă încolţească, apoi mă descurc eu cu el! Dacă m-apuc să-l învârt, ei, să ştii că nu-i prea uşor să te apropii de mine! Nu numai o dată am pus eu pe fugă niscaiva terchea-berchea care mă înghesuiseră să mă jupoaie de viu! Să vedem ce s-o mai alege acum, şi dacă oi ajunge la Ierusalim cu pielea întreagă sau nu!

Parcă îi era pe plac călugărul acesta lui Eskil, şi aşa a început un prieteşug. Află că era de prin ţinuturile germane de sus, şi umblase mult prin Danemarca, aşa că ştia graiul danez, îl chema Johannes şi era ţeapăn şi dârz ca o stâncă.

Deodată, într-o bună dimineaţă, deasupra oraşului se zări fluturând flamura împărătească. Cruciaţii erau uluiţi, se holbau năuci la steag – ce-o mai fi însemnând şi asta?

Peste noapte oraşul fusese ocupat, fără vărsare de sânge, de trupe bizantine care trecuseră lacul în ambarcaţiuni şi forţaseră

porţile dinspre apă. Era o capitulare misterioasă, părea să ascundă o trădare, un vicleşug de vreun fel sau altul!

Cruciaţii iscară larmă mare la ziduri, dar porţile rămaseră închise, nu primiră intrare în cetate. Trimişii împăratului luară în primire tezaurul fabulos al sultanului, ba se îngrijiră chiar ca trupele inamice să poată pleca în bună pace.

Asta era prea mult pentru cruciaţi, care fierbeau de furie şi începură să protesteze zgomotos, ameninţând cu armele. Prin înşelăciune li se răpise izbânda şi nu fuseseră făcuţi părtaşi la pradă! La care împăratul le răspunse împărţind daruri bogate printre căpetenii şi izbuti astfel să-i potolească. Scopul lui era să repună oraşul sub stăpânire bizantină, şi de aceea îl ferise de invazie şi jaf.

Grosul oştirii cruciate se mângâia totuşi cu gândul că acum cetatea era cucerită, calea le era deschisă. Tot ce aveau de făcut era să nu se abată de la vechiul drum de campanie croit cândva de armatele bizantine, spre sud-est, prin Anatolia, spre Antiohia. Pentru a-şi uşura întreţinerea, cruciada se împărţi în două corpuri de oaste, care înaintau la distanţă de o zi una de alta. Trupele care porniseră înainte erau alcătuite cu precădere din normanzi şi franconi de miazănoapte, bătăioşi şi neînfricaţi, sub comanda temutului Bohemond.

Ţinutul pe care îl străbăteau acum cruciaţii arăta ca o ţară a nimănui. Fusese demult pierdut de Bizanţ şi încă neluat în stăpânire de selgiucizi. În peisaj precumpăneau coline joase, ce se întindeau până departe, pământul era atât de roşu, încât ai fi zis că-i jăratic, câmpul era acoperit cu scaieţi şi buruieni spinoase. Ici şi colo se mai ivea câte o aşezare părăginită, parcă lăsată în părăsire, pustiită de suflare omenească, sate abandonate, uneori pripăşite în jurul unui palat în ruină sau al unei cetăţi care, după cum bine se vedea, trecuse prin grele încercări.

Cruciaţii se arătau, ca de obicei, nepăsători la primejdii, nesocotind orice gând că duşmanul poate sta la pândă şi întinde capcane, sinchisindu-se parcă prea puţin de războielile ce îi aşteptau. Parte din cavaleri, descotorosiţi de armuri, se îndeletniceau cu vânătoarea. Gonacii hăituiau fiarele, şoimii erau sloboziţi în iscoadă şi se năpusteau cu iuţeala săgeţii asupra prăzii.

Pe câte un mal de râu mulţi se opreau să se răcorească, ba mai rămâneau şi la pescuit, dar totdeauna prindeau lesne din urmă convoiul greoi şi zăbavnic. O trupă de avangardă trimitea pristavi să dea de ştire că nu se zăresc forţe duşmane, nu era aşadar nevoie de o anume pregătire.

Într-o zi, pe înserat, cruciaţii văzură că dealurile se şterg într-o mare întindere de şes. Un râuleţ îşi târăşte alene apele, şerpuind în coturi, şi malurile sunt bogate în iarbă de păscut. Mai marii oştirii hotărăsc să se aşeze acolo tabăra de înnoptat. Râul se dovedeşte puţin adânc, uşor de trecut prin vad. De partea cealaltă devine mlăştinos, o baltă împăpurită şi încinsă cu brâuri de zambile. E o bună pavăză în spate, la nevoie. Păsări tulburate se înalţă în zbor şi-şi fac auzite ţipetele deşarte şi parcă rău-prevestitoare. Noaptea se lasă peste mlaştină ca o ceaţă lăptoasă, care-i aminteşte lui Eskil de ţara de baştină, într-un fel ce-i strecoară alean în suflet.

Noaptea se scurge în tihnă. De îndată ce mijesc zorile tabăra se trezeşte, obişnuita rugăciune de dimineaţă e urmată de prima masă a zilei. Dar tocmai când dau să pornească la drum sosesc în mare goană crainicii călări, şi în mijlocul comandanţilor se iscă mare forfotă. Trâmbiţele înalţă ţignale: inamicii au răsărit ca din pământ şi o năvală e de aşteptat din clipă în clipă.

De îndată tabăra e cuprinsă de zumzet, ca un viespar zădărât, cruciaţii forfotesc şi se vânzolesc, unii suie coasta dealului pentru a vedea ce se întâmplă, alţii se apucă să adune femeile şi copiii într-un ocol ocrotitor de care şi corturi. Cavalerii îşi îmbracă armurile şi îşi cercetează armele, pedestraşii cu lănci şi arcuri îşi iau în primire locurile. Mulţi sunt înarmaţi cu securi de luptă, sau ghioage ghintuite, alţii cu prăjini încârligate-n vârf, cu care agaţă şi doboară duşmanul din şa.

Parte din ei râd şi îşi strigă între ei, nerăbdători şi aţâţaţi în aşteptarea încăierării. Se aruncă pe spinările cailor ce dănţuiesc fremătat, pe loc, de neastâmpăr, şi se îndreaptă la trap spre locul unde trebuie să închege formaţii de luptă. Alţii îngenunchează pentru a înălţa o ultimă rugă înainte de izbucnirea bătăliei, cuprind protector pe femei cu braţul, liniştindu-le cu vorbe de încurajare, sau rămân acolo neclintiţi, cu armele pregătite.

Şi deodată răsar ca din pământ ciorchini de călăreţi duşmani. Se revarsă pe costişe, val după val, şi năvălesc în câmp pe caii lor cei scunzi, care par una cu pământul. Îşi rotesc săbiile încovoiate deasupra capului, sub fâlfâiri de drapele verzi, cu semilună galbenă, şi în larmă de tobe şi ţimbale îşi răcnesc strigătul de luptă, invocaţia către Allah, dumnezeul lor.

La rându-le, cruciaţii le răspund: În numele Domnului! Pentru cauza lui Hristos! Asta-i voia Domnului!

Şi prima ciocnire zdrobitoare are loc după un potop de săgeţi din amândouă părţile. Caii nechează şi se smucesc, spadele se izbesc în armuri şi zale cu răsunet de oţele lovite. Învălmăşeala asurzitoare se învăluie deodată într-un nor de praf prin care nu se mai pot desluşi decât caii cabraţi şi lucirea armelor ridicate. Şiruri de călăreţi răniţi se dau îndărăt, în timp ce altele se revarsă şi se aruncă în luptă.

Selgiucizii îşi folosesc sprinteneala şi uşurimea, încearcă să risipească şi să-i zăpăcească pe potrivnici prin iuţi asalturi şi retrageri. Revin iarăşi, şi iarăşi, se năpustesc fără a le păsa de pierderi omeneşti, se încing în luptă cu o furie care sfidează moartea, şi totuşi, numărul lor pare a nu se micşora, ba dimpotrivă, ai zice că se îndesesc din ce în ce.

Cruciaţii se bat mai greoi, şi mai mult pe loc, ţin piept ca un zid, îi resping pe năvălitori sub rotirea neîndurătoare a grelelor spade. Nu lasă neîntrebuinţate nici suliţele, repezite toate deodată, cu lovituri ce-i străpung sau îi răstoarnă din şa pe vrăjmaşii avântaţi. Pedestraşii înfruntă şi ei iureşul călărimii turcomane, stăvilesc caii cu lăncile aţintite pieziş, agaţă şi doboară călăreţii cu cârligele lungi, strivesc ţeste şi coaste cu fioroasele lor măciuci ghintuite, îi hăcuiesc cu securile.

Dar cruciaţii sunt totuşi primii care dau semne de osteneală, fiindcă nu părăsesc lupta nicio clipă, se bat fără răgaz. Şi nici nu sunt destui la număr în faţa hoardei de selgiucizi ce se tălăzuieşte fără preget din toate părţile. Braţele li se înmoaie şi le amorţesc după atâta trudnică mânuire a grelelor spade, armurile se încing în cumplita arşiţă, devin tot mai greu de îndurat, le sapă răni în trupurile scăldate în sudoare. Praful e înăbuşitor, înecăcios, limba se umflă în gura uscată ca iasca şi setea se abate ca o molimă. Dar nu-i nimic de făcut, nu le rămâne decât să rabde şi să se bată mai departe pe jumătate amorţiţi, aproape ca nişte somnambuli. De jur-împrejur leşurile

se strâng morman, calcă până la genunchi printre morţi şi răniţi, pe care caii îi strivesc sub copite. Singura nădejde e ca cealaltă oaste cruciată să sosească la timp, crainicii au fost trimişi în grabă să poarte veste.

Bătălia asta se desfăşoară la oarecare depărtare de locul în care Eskil îşi face datoria printre paznicii taberei. Călărimea uşoară dă târcoale, pedestraşii stau de veghe.

E destulă forfotă în tabără, oamenii nu se mulţumesc doar să stea şi să aştepte deznodământul luptei. Pelerinii şi călugării, precum şi femeile, nu stau o clipă locului, şi se fac folositori în fel şi chip. Bărbaţii culeg răniţii de pe câmpul de bătaie şi îi cară în tabără, sau îi sprijină pe cei care se pot încă mişca, dar şchioapătă. Călugării îi întăresc în suferinţă prin rugăciuni sau le ajută pe femei să-i oblojească, le astâmpără setea. Mulţi se încumetă chiar să se strecoare printre luptători, în dârdora bătăliei, cărăuşesc apă, vin cu doniţele pline de la râu şi îi cheamă pe războinici în jur. Câte o mână de viteji, cu rândul, se dau îndărăt, fără a înceta să lovească în duşman, ca să-şi stingă pojarul mistuitor şi să-şi tragă o clipă sufletul. Şi pe dată se înviorează, iar sacagiii sunt priviţi ca nişte îngeri mântuitori.

Până în ultima clipă tabăra pare să fie scutită de vreun atac. Eskil e dintre aceia care n-au avut încă nevoie să-şi folosească armele, dar le ţine pregătite. Şi deodată se trezeşte că îi sunt de mare trebuinţă, fiindcă din cea mai neaşteptată parte se abate asupra lor o năvală duşmană. Un pâlc de călăreţi musulmani îşi face loc prin marginea mlaştinii, dă să treacă râul, apa clipoceşte în vadul lor. Un contraatac e cea mai bună cale de a-i înfrunta, căpitanul gărzilor din tabără pricepe asta degrabă şi le strigă străjerilor să se adune în jurul lui.

Le taie drumul inamicilor chiar la malul apei, pentru a-i împiedica să iasă pe uscat, ca să nu se mişte în deplină voie. De prima dată lovesc cu suliţele, care-i străpung sau îi răstoarnă pe călăreţii duşmani, le doboară sau le rănesc caii. În muchea malului se ridică un stăvilar de leşuri, în mijlocul unei învălmăşeli de oameni şi cai, care se căznesc din răsputeri să iasă din apă. Cei care vin din urmă se văd împiedicaţi să înainteze şi astfel siliţi să facă un ocol.

Vrăjmaşii se scurg acum din toate părţile, cruciaţii sunt doar o mână de oameni, se văd împresuraţi, trebuie să se răsucească, îşi întorc caii, pentru a se bate cu râul în spate. Armele lor au

bătaie mai lungă şi izbitură mai năprasnică decât ale adversarilor, şi asta le dă putinţa să ţină piept, deşi cad tot mai mulţi şi de partea lor. Şi cu toate acestea nu izbutesc să-i stăvilească pe deplin, o parte dintre duşmani pătrund în tabără, printre căruţe şi corturi.

Şi acolo se dedau la plăceri ucigaşe, măcelăresc lume neajutorată, femei, bătrâni şi călugări, care cad în genunchi dinaintea invadatorilor sau încearcă zadarnic să scape cu fuga. Invocându-l zgomotos pe Allah, năvălitorii zdrobesc ţeste, retează capete, despică trupuri. Unii sunt aprinşi de pofta prădăciunii, se năpustesc la care şi în corturi, înşfacă tot ce pot apuca în graba mare, încarcă prada pe spinarea cailor.

Se găsesc totuşi în tabără şi unii care luptă, înfruntă urgia, şi cel mai cu spor o face călugărul Johannes. Îşi roteşte ditamai bâta cu atâta putere, încât îi mătură din cale pe năvălitori, îi trânteşte la pământ sau le smulge iataganele din mâini. Şi în tot timpul ăsta vorbeşte, înşiră vorbe de unul singur, în gura mare, de ai zice că rosteşte nişte descântece, e lac de sudoare şi gura îi tremură de mânie. Are o înfăţişare deopotrivă fioroasă şi caraghioasă, selgiucizii pregetă, rămân descumpăniţi, înainte de a izbucni în hohote de râs, se feresc din calea lui, îl lasă în plata Domnului să-şi facă mendrele.

Tocmai la vreme pentru a împiedica un dezastru răsună trâmbiţele pe crestele dealurilor şi cealaltă jumătate de oştire cruciată se îndreaptă spre locul luptei, coboară val-vârtej costişa. Crainicii ajunseseră cu vestea, cavalerii au dat pinteni cailor, au mânat cât au putut de iute pentru a ajunge la timp, au lăsat în urmă pedestraşii şi calabalâcul. Selgiucizii, care până atunci crezuseră că au de a face cu toată suflarea cruciată, sunt buimăciţi şi luaţi pe neaşteptate, nu se mai încumetă să-i înfrunte pe nou-sosiţii războinici, care sparg încercuirea şi se unesc cu ceilalţi cruciaţi, sleiţi de lupta crâncenă.

În numele lui Hristos! E voia Domnului! strigă cruciaţii cu glasuri reunite, şi bătălia se reîncinge cu vlagă primenită. Rânduri strânse de cavaleri pătrund nestăvilite printre inamici, acum istoviţi şi spulberaţi. Drapelele verzi se văd clătinându-se şi căzând unul după altul, cârduri de călăreţi musulmani încep să fugă din faţa năvălitorilor împlătoşaţi, se dau bătuţi. Ăsta-i felul lor de a se bate: atacă cu furie oarbă, sfidând moartea,

până când victoria li se vădeşte îndoielnică, şi atunci părăsesc iute câmpul de luptă, dau bir cu fugiţii.

Sultanul însuşi, care urmăreşte de la depărtare bătălia, face întocmai: o înţelepciune fatalistă îi spune că de data asta sorţii s-au întors împotriva lui şi coboară stindardul – ăsta e semnalul retragerii, semnul de fugă pentru toată turcimea. Selgiucizii care încă mai stăruie în luptă îşi întorc caii şi o iau la goană.

Şi din nou răsună triumfător strigarea cruciată; E voia Domnului! Hristos e cu noi! Şi cruciaţii nou-sosiţi, cu mare poftă de harţă şi puteri încă nesecătuite, se pun pe hăituială, fără să-i poată ajunge pe fugarii purtaţi de cai mai uşori şi mai iuţi. Dar ajung în tabăra musulmană, în mijlocul căreia se înalţă falnic cortul de mătase al sultanului, se năpustesc de-a dreptul spre el, îi risipesc pe selgiucizi. Pun stăpânire pe întreaga tabără, înainte ca supuşii sultanului să mai aibă răgazul de a căra ceva cu ei sau de a da fac corturilor. Şi acolo dau ei peste cufere ticsite cu aurărie şi nestemate. Cât de sigur fusese sultanul de victorie! Dar captura asta nu se depune la vistieria comună a cruciadei, ci se împarte între căpetenii, nu fără ciondăneală şi cârtire.

Când s-a petrecut despresurarea Eskil, cot la cot cu ceilalţi cruciaţi, încă se mai lupta pe malul râului. Inamicii se grăbiră s-o ia la sănătoasa. Era demult timpul: străjerii taberei erau cu puterile pe sfârşite, spadele începuseră să le cadă din mâini de vlăguială. Descălecară, înţepeniţi, se trântiră la marginea apei, îşi cufundară capul în râu, îşi stinseră setea. Rămaseră apoi aşa, zăcând încă multă vreme, întinşi pe spate, în iarba strivită de copitele cailor, răsuflând greu, cu ochii închişi.

Eskil băgă de seamă că mădularele îi tremurau de atâta sforţare şi încordare. Tremurul ăsta nu se lăsa stăpânit, mai ţinu o bună bucată de vreme până să se stingă de la sine. Şi atunci îl încearcă un simţământ ciudat, de parcă s-ar fi reîntors în propriul lui trup, ar fi reintrat în propriile lui simţiri. Trăise clipele acestei lupte ca de la depărtare, despărţit de el însuşi. Fiecare mişcare pe care o făcuse, fiecare lovitură pe care o dăduse i se părea că fusese lucrarea unei mâini străine.

Simţise cum pătrunde suliţa, străpunge trupuri vii, în a căror carne se împotmoleşte, şi cum se smulge pentru a se trage înapoi şi a se implânta din nou. Văzuse cum spada se clatină

prin aer şi taie în carne vie, simţise lovitura în palmă şi în braţ, o simţise pătrunzând în trupuri omeneşti sau alunecând cu scrâşnet de oţel pe zale şi coifuri, sau ciocnită de arme duşmane care loveau odată cu a lui, uneori o izbitură puternică, cu scrâşnet şi scântei.

Simţise amorţeala ce i se ridica în mădulare, ca o greutate ce-l trăgea în jos, sau ca şi cum s-ar fi mişcat în adâncul unei ape. Răsuflarea i se îngreuiase, tot mai gâfâită, de parcă aerul se subţia, se tot împuţina sau dispărea de tot, până când o durere i-a încins plămânii ca o menghine.

Sudoarea care-i scălda trupul se făcuse lipicioasă, se adunase în orbitele ochilor şi-i întuneca vederea. Gura i se uscase atât de crunt încât limba se mişca precum un polonic de lemn într-un ulcior.

Dar toate astea se petrecură fără să-l tulbure cu adevărat, nu simţise nicio spaimă, şi nici cum se scurge timpul. De parcă el, Eskil, ar fi fost invulnerabil, nemuritor, ca şi cum ar fi fost de neatins şi nici nu s-ar fi aflat acolo unde se găsea, sau ocrotit parcă de o nevăzută pavăză. Pricepea prea bine că era o închipuire înşelătoare, dar cu toate astea îi fusese de mare ajutor. În felul ăsta reuşise să îndure lupta, izbutise s-o ducă până la capăt. Şi abia după ce s-a încheiat, mult mai târziu, îşi aduse aminte de grăunţele miraculoase pe care i le dăduse Oddar. Nu avusese nevoie de ele, i se părea că pur şi simplu înghiţise din ele fără să ştie şi se gândi că simţise chiar acele stări pe care i le descrisese Oddar.

După înfrângere, selgiucizii nu se mai încumetară să reia harţa cu cruciaţii. Dar curând se dovedi că războiala era doar o parte a necazului, aproape că le dădea de furcă mai puţin decât drumul chinuitor prin acele ţinuturi. Satele şi oraşele de care dădeau în cale erau mereu părăsite, golite de oameni şi mijloace de viaţă, câmpurile pustiite sau părăginite, fântânile şi izvoarele năruite sau secate. Iar toată verdeaţa rămăsese în urmă, iarba cea fără de preţ, arborii şi pădurile dătătoare de mângâietoare răcoare. Ţineau drumul pe la poalele munţilor ce-şi înălţau crestele pleşuve în văzduhul leşios şi răsfrângeau nesuferita dogoare a soarelui. De partea cealaltă se întindea un soi de deşert, unde sarea sclipea în jocuri orbitoare şi tot ce era verde se pârjolise. Fâşiile de sare erau de o albeaţă strălucitoare ca

omătul şi scrâşneau aspru sub călcătură, pulberea măruntă pătrundea în piele cu muşcătură de foc şi înlăcrima ochii.

Singurele petice de verdeaţă erau nişte tufe, ale căror frunze aveau o culoare foarte aparte, crudă şi otrăvicioasă, care vorbea de la sine. Caii care apucaseră să muşte din ele se îmbolnăviseră, munciţi de grele chinuri, şi după aceea se învăţară să le lase neatinse.

Cruciaţii trebuiau să se bizuie numai pe ceea ce puteau căra sau face rost în drum. Aprovizionarea de la Bizanţ nu mai sosea, distanţa devenise prea mare şi prea greu de străbătut. Nu aveau cu ei destule vedre cu apă, şi nici vite. Gurile de apă pe care le ştiau călăuzele se dovedeau rând pe rând secate sau spurcate de stârvuri ce pluteau în tot locul.

Cavalerii nu-şi mai puteau răbda armurile. Acoperământul de pânză albă pe care şi-l trăseseră pe deasupra nu ajuta mai la nimic, arşiţa încingea oţelul până când începea să frigă, de nici nu-l mai puteau atinge cu mâna. Aşa că se lepădară de fierăria de pe ei şi umblau înfăşuraţi în cămăşoaie de pânză, încât semănau cu un convoi de arătări strigoieşti sub lumina orbitoare în care umbrele căpătau mai mult adevăr parcă decât fiinţele. Se descotorosiră şi de coifuri, şi îşi înfăşurară capul tot în cârpe albe. În felul acesta începeau să semene tot mai mult cu inamicii lor.

Multe care erau ticsite cu maldăre de armuri, harnaşamente, zale şi coifuri, de ai fi zis că sunt mormane de războinici căzuţi ucişi, cărora doar trupul le lipsea, cu braţele şi picioarele de oţel, care se răşchirau în toate părţile sau atârnau peste marginile căruţei. Trupele călări încercau să se ţină cât mai aproape de aceste care, de s-ar fi întâmplat ca o fulgerătoare năvală duşmană să le facă degrabă trebuincioasă îmbrăcămintea de oţel.

Şi pe lângă toate astea îi mai chinuie neîncetat şi amăgirea mirajului, oglindirile nălucite în tremurul fierbinte al aerului: pământuri roditoare, bogat înverzite, oraşe şi palate, oameni şi turme de vite. Vedeniile mincinoase sunt aidoma înfăţişărilor şi chipurilor adevărate, cu neputinţă de deosebit, de fiecare dată se silesc din răsputeri să nu se piardă cu firea în faţa acestor plăsmuiri înşelătoare, orbiri diavoleşti, care le dau totuşi statornic un dram de speranţă deşartă.

În faţa lor se iveşte un oraş, o privelişte la fel de tremurătoare şi de amăgitoare ca toate celelalte vedenii ale pustiei de nisip. Dar iată că nu se destramă pe măsură ce se apropie de ea, ba devine chiar mai adevărată şi mai desluşită – acum se pot zări limpede zidurile, turnurile, porţile. În cele din urmă cutează s-o ia drept altceva decât o iluzie a vederii, până când, în sfârşit, ajung atât de aproape, încât e cu neputinţă să se risipească şi să piară. Şi atunci se ridică un strigăt de uşurare, un singur glas din mii de piepturi, şi întind pasul spre acel oraş răsărit în calea lor ca o minune, cuprinşi de nestăvilite nădejdi.

Zidurile se înalţă în faţa lor, hârbuite, dar cât se poate de aievea, aruncând umbre apăsate în bătaia soarelui. Poarta de care se apropie stă deschisă, de parcă anume, poftindu-i în cetate, cu toate că nu se zăreşte nici urmă de viaţă. Nu-i întâmpină decât colbul aşternut pretutindeni, într-un strat gros, care se ridică învălătucit sub paşii lor. E un oraş pustiu, părăsit pesemne demult. Nu-i de găsit niciun strop de apă sau o frunză verde, nimic ce ar putea să potolească foamea sau setea.

O, un asemenea loc e mai jalnic, mai întristător decât chiar pustietatea deşertului. Asta-i cea mai cruntă dintre înşelăciuni, rânjetul batjocoritor de triumf al Diavolului, mărturia unei fiinţări omeneşti preschimbată într-o disperată deşertăciune! La fel de dezamăgitoare sunt fântânile şi adăposturile: e cea mai cumplită lovitură, atât pentru oameni, cât şi pentru animale. Să fi ajuns atât de sleit de sete, până la ultimul hotar al îndurării, şi să nu dai peste nimic altceva decât o groapă cu nisip sau o băltoacă de apă spurcată. Câtă deznădejde, să pleci mai departe în felul ăsta, fără să ştii spre ce anume şi pentru câtă vreme!

Şi oamenii şi animalele îşi varsă udul tot mai rar, şi doar cu ţârâita, ispita de a bea din urină e atât de mare încât mulţi îi cad pradă, chiar dacă li se apleacă şi se îmbolnăvesc numaidecât. De se întâmplă să piară un cal sau un asin, câţiva se aruncă asupra lui cât ai clipi din ochi, îi spintecă vinele şi se apucă să-i soarbă cu lăcomie sângele care ţâşneşte prin crestături. Cu greu îi poţi acum împiedica pe oameni să ucidă chiar animale de povară sau de ham pentru a le bea sângele, cu toate că e sărat şi curând setea devine mai chinuitoare încă decât înainte.

Şi iată că zăresc nişte copaci profilându-se prin tremurul aerului închis. Şi când se apropie, copacii se încăpăţânează să rămână pe loc, să existe acolo cu adevărat. Da, sunt copaci aievea, care se ridică din nisip, cu trunchiuri noduroase şi frunze mari, groase. Nu sunt verzi totuşi, ci acoperite cu praf cenuşiu şi întărite dedesubt, întocmai ca nişte plăci de tablă. Dar de vreme ce acolo cresc copaci, trebuie că se va afla şi apă, poate, mai la adâncime. Şi nădejdea începu din nou să încolţească în inimile cruciaţilor.

Printre copaci dau de o adâncitură cu pietriş, o urmă de izvor. Dar primii care păşesc spre ea se trag numaidecât îndărăt şi apucă mânerul spadei. Printre bolovani colcăie şerpi, îşi înalţă capetele şi şuieră, îşi joacă limbile ascuţite. O privelişte odioasă, de-i trec fiori reci pe şira spinării, în plină arşiţă, din nou o şicană diavolească!

Într-o pornire de furie câţiva se reped cu armele asupra şerpilor, îi măcelăresc şi le ridică trupurile în vârful spadei. Şi apoi îi pot vedea cu toţii, încă mai zvârcolindu-se într-o agonie prelungită, hidoase dihănii târâtoare, purtătoare de otravă şi blestemate, uneltele căderii în păcat! Mulţi îşi fac semnul crucii şi rostesc cuvinte sfinte.

Dar asta nu-i totul. Şerpii sunt purtaţi în ocol în vârful spadei, ca un semn al triumfului asupra Răului. Sângele se scurge din trupurile încă mişcătoare, în dâre stacojii, şi unora le trezeşte o poftă grozavă, foamea şi setea învinge sila. Smulg şerpii şi încep să-i jupoaie, le ţin în mână carnea albă, dezvelită, şi îşi înfig dinţii în ea, se pun pe mestecat, înghit cu lăcomie, în timp ce trupurile fiarelor târâtoare încă mai dau semne de viaţă, se arcuiesc spasmodic.

Şi văzând asta mulţi se depărtează, cuprinşi de greaţă. Dar cei care au înfulecat carne de şarpe nu izbutesc s-o ţină în ei. Îşi dau ochii peste cap, îşi pun mâinile la gură, se chircesc de parcă supuşi la mari chinuri şi aruncă afară ce au înghiţit. Nu, niciun creştin nu poate mânca totuşi carne de şarpe, odrasla blestemată a Diavolului.

Deodată pământul prinde a se undui, chiar sub ochii lor, se vălureşte precum marea bătută de vânt. Îşi zic că e tot o amăgire, ceva părelnic, de care nu trebuie să ţină seama. Până când îi ajunge zgâlţâiala, şi se zguduie atât de zdravăn încât mai

să se prăbuşească, pe când un muget surd se ridică din adâncuri, ca un tunet subteran. Pământul le fuge de sub picioare, oamenilor şi animalelor deopotrivă, când se scufundă, când saltă, caii cabrează înspăimântaţi şi îşi azvârlă stăpânul din şa, totul se îneacă într-un nor des de praf.

Pe cruciaţi îi ia un soi de ameţeală, simt că pământul însuşi e pus pe înşelăciune, se despică sub călcătură, îşi tot cască prăpăstii. Nimic de care să te ţii, să te agăţi, toate cele se mişcă şi se leagănă, de parcă smulse de valuri.

Acum s-a potolit, se aşterne o aşteptare încordată, nu se ştie dacă a trecut. Nu, iată un nou val, încă mai năprasnic, un zgâlţâit ca din pământ se urcă în trupuri şi le zdruncină, dinţii clănţăne ca pe vreme de cumplit ger. O spaimă străbună izbucneşte din adâncul fiinţei lor şi îi subjugă fără putinţă de împotrivire. Asta va să fie sfârşitul, prăpădul cel mare de pe urmă! Aşadar, cruciada a pornit prea târziu! Mânia lui Hristos s-a dezlănţuit asupra lumii şi nimic n-o poate stăvili!

Şi totuşi, iată, s-a potolit. Zac cu toţii la pământ, doborâţi de parcă i-ar fi atins coasa morţii, sau se ridică cu chiu cu vai în picioare, clătinându-se ca beţi, se agaţă de cai sau unii de alţii. De văzut nu văd mai nimic, praful îi înfăşoară ca o ceaţă grea.

Când aerul începe să se mai limpezească, se desluşesc oameni şi cai prăvăliţi, care se căznesc să se ridice. S-au căscat crăpături adânci, ici-colo s-au lipit la loc, de parcă pământul dintr-odată ar fi căpătat buze şi ar fi dat să spună ceva, dar le-a închis din nou, recăzând în tăcere. Sau poate s-au ivit guri flămânde, care s-au străduit să înghită, şi totuşi n-au izbutit.

Faţa pământului pare răscolită de pluguri urieşeşti, cu adânci brazde răsturnate şi taluzuri de pământ oprite în plină rostogolire. Cruciaţii se urnesc, cu teamă încă, calcă neîncrezători, nu se mai bizuie pe ţărâna de sub tălpi, aşteptându-se parcă să se scufunde la orice pas. Încalecă, convoiul se pune din nou în mişcare. Dar zguduirea dăinuie încă în simţuri, şi caii tremură deopotrivă...

Încercările au devenit prea grele, cruciaţii nu numai că nu s-au purificat, dar chiar s-au mai încărcat cu un venin care-şi caută revărsarea. E ca o nevoie de a-şi răzbuna pătimirile, de a-şi descărca suferinţa pricinuind suferinţă.

Cad prinşi câţiva străini, care sunt luaţi drept iscoade duşmane. Nu seamănă cu selgiucizii, şi nici portul nu-i arată a fi războinici – dar degeaba, se zice că-i vorba de îmbrăcăminte anume înşelătoare – şi nici nu vorbesc un grai de înţeles. În jurul lor se iscă mare fierbere, se strigă ameninţări şi se agită arme, până când se iveşte o căpetenie şi ia lucrurile pe seama lui.

Din convingere, sau ca să fie pe placul mulţimii, îşi rosteşte îndată hotărârea, cu glas puternic: Prinşii vor primi pedeapsa ce se cade unor iscoade vrăjmaşe! Li se vor scoate ochii şi vor fi lăsaţi să rătăcească orbeţi prin pustietăţi! E limpede că sentinţa e pe placul tuturor şi e salutată cu însufleţire.

Se aprinde la iuţeală un foc, în mijlocul flăcărilor se vâră o spadă, până când oţelul se albeşte de încinsoare.

Mâini zdravene îi ţin pe loc pe ostatici, care se zbat de groază. Sabia înroşită se apropie de chipurile lor, un muget gâlgâit se ridică din gâtlejurile condamnaţilor. Oţelul încins le pârleşte mai întâi sprâncenele, pârjoleşte mai apoi pielea dimprejur, care se zbârceşte în arsură, apoi pleoapele, care se sfarogesc ca nişte frunze moarte şi lasă descoperiţi globii ochilor ce se rotesc în orbite, până când încep să sfârâie ca nişte ouă puse la prăjit.

Mulţi dintre privitori gem, de parcă părtaşi la durere sau cuprinşi de o nestăvilită desfătare, alţii se depărtează de parcă n-ar îndura priveliştea. Orbiţii s-au trântit fără simţire la pământ, şi sunt părăsiţi acolo în voia sorţii. Convoiul cruciat pleacă mai departe, uşurat parcă de o povară.

Ajunseră din nou la un oraş părăsit, dar care era aşezat în deschizătura unei văi străbătută de un râu, unde se mai aflau încă roade ale pământului. Oameni şi animale băură pe săturate, îşi spălară trupurile de praf şi sudoare. În pomi se găseau fructe şi pe câmp se aflau grâne neculese, recolte nesecerate, păşuni pentru îndestularea animalelor. Se înveseliră cu toţii, răsunară cânturi şi rugăciuni, se odihniră şi se întremară.

Când părăsiră locul acela erau plini de reînnoite nădejdi, nu mai dădeau acum de ţinuturi la fel de uscate şi sterpe ca până atunci. Le ieşeau tot mai des în cale sate şi oraşe locuite de turci, dar oştiri duşmane nu se zăreau, şi împotrivirea de care aveau parte era neînsemnată. Cruciaţii uciseseră şi jefuiseră din plin. Se grăbeau să ajungă mai departe, să iasă din ţara aceea

blestemată. Se părea că nu mai au mult până să pună piciorul în Siria cea mănoasă şi cetatea bogată pe nume Antiohia, şi se înteţea în ei dorinţa de a înainta.

Nu ştiau niciodată dacă cei pe care-i întâlneau erau prieteni sau duşmani, într-atât de amestecată era omenirea aflătoare sub stăpânirea selgiucidă.

De fiecare dată îmbracă armurile, armele stau mereu pregătite. Dar tot mai des îi întâmpină oameni neînarmaţi, cu braţele deschise, gata să-şi facă semnul crucii şi să le arate că sunt din rândul creştinilor, cad în genunchi şi sărută crucifixul. Sunt primiţi cu blândeţe de cruciaţi, dar nu fără îndoieli: cum pot ei fi adevăraţi creştini într-o astfel de ţară, în mijlocul păgânilor şi al necredincioşilor? Trebuie că-şi vor fi renegat credinţa, pentru ca astfel să supravieţuiască şi să nu devină martiri!

Tălmacii îi lămuresc că sunt oameni care au venit dinspre nord-est, izgoniţi din ţara lor, de la poalele muntelui Ararat, de hoardele turceşti. Sunt siliţi să trăiască în pace cu selgiucizii şi să se supună stăpânirii lor, dar nu s-au lepădat de credinţa lor creştină. Dar mulţi dintre cruciaţi nu se lasă prea convinşi, şi neîncrederea nu li se risipeşte mai deloc. Acum oamenii aceştia vor fi puşi la încercare: trebuie să-şi arate bunăvoinţa dăruindu-le ostaşilor lui Hristos tot avutul lor, golindu-şi cămările. Şi de se întâmplă să dosească câte ceva sau să se poarte cu înşelăciune în vreun altfel, atunci pretinsa lor creştinătate nu le va fi scut mai trainic decât o pânză de păianjen.

Dar cei peste măsură de lacomi se arată nemulţumiţi cu ce primesc, fireşte, şi încep să-şi ia singuri cu de-a sila. Focul izbucneşte şi se varsă sânge omenesc, şi din nou cruciaţii lasă în urma lor sate cuprinse de vâlvătăi.

Şi încă mai nedumeriţi sunt când ajung în locuri populate cu turcomani – fără doar şi poate, după înfăţişare. Nu se arată câtuşi de puţin duşmănoşi, îşi predau bunurile fără să crâcnească, par a fi pregătiţi pentru orice. Mai că ai zice că sunt tot creştini, deşi nu ascund că sunt musulmani, al căror dumnezeu se cheamă Allah, şi nu se adună în biserici, ci în lăcaşuri sfinte, cu turnuri subţiri, ascuţite, cărora li se spun moschei.

Cruciaţii stârnesc indignare, dar nu împotriviri făţişe, când dau buzna în moschei, încredinţaţi că vor da peste chipuri hidoase de idoli şi belşug de odoare. Dar nu zăresc decât nişte

pereţi, tot năruiţi, ca pe dinafară, niciun chip cioplit sau zugrăvit, şi nimic vrednic de pradă. Ce soi de pungăşie mai e şi asta? Au şi cărat totul de acolo sau moscheile au fost goale dintotdeauna?

Oamenii aceia ciudaţi nu par din cale afară de speriaţi în faţa cruciaţilor, parcă n-ar pricepe ce osândă-i paşte şi nu s-ar simţi mai ameninţaţi ca de obicei. Nu se înspăimântă nici când află încotro se îndreaptă cruciada şi care-i este misiunea, ba s-ar părea că nu le pasă mai deloc. Mulţi dintre cruciaţi se trezesc fără să vrea cu convingerea că musulmanii nu trebuie socotiţi neapărat drept duşmani, şi deci trecuţi prin sabie.

Şi e din ce în ce mai limpede că păgânii se pot duşmăni şi război între ei, împărţiţi între şeici care încearcă să-şi răpească unii altora teritoriile. În privinţa asta nu se deosebesc aşadar de creştini. Ba n-ar fi deloc cu neputinţă ca păgânii să se alăture creştinilor împotriva altor păgâni. Deci deosebirea hotărâtoare între păgâni şi creştini nu stă în felul credinţei. Dar e un gând pe care cei mai mulţi îl alungă degrabă, pentru că atunci temeiul însuşi al cruciadei ar fi ameninţat să se surpe.

Dar se găsesc veşnic şi fanatici aţâţători. Căci ucigându-i şi jefuindu-i chiar şi pe cei mai paşnici dintre păgâni se restabileşte cuvenita duşmănie, şi credinţa în misiunea cruciadei se întăreşte.

Dinaintea cruciaţilor se înălţau acum munţii, mai semeţi ca oricând, cu creste clipitoare de zăpadă în arşiţa verii. Erau puşi acum în faţa unei alegeri, deoarece acolo se desfăceau mai multe drumuri. Căpeteniile şi călăuzele ţinură sfat, dar n-ajunseră la înţelegeri, ci la o ceartă aprinsă, fiindcă părerile erau împărţite.

Una din căi ar fi fost prin pasul muntos, la miazăzi, spre a ajunge astfel cât mai grabnic în Cilicia, provincie de coastă despre care se ştia că e locuită de armeni, greci şi sirieni, creştini cu toţii. Dar călăuzele îi preveniră că drumul era din cale afară de anevoios, mulţi dintre cruciaţi nu vor face faţă. Cât despre cai, greu de crezut că şi-ar fi putut croi drum prin strâmtoarea cea stâncoasă. O altă cale, mai sigură, dar mai zăbavnică, era de-a lungul lanţului muntos, spre nord-est, până la cetatea Caesarea. De acolo, un vechi drum de oşti ducea peste munţii Antitaurus, până în văile ce se deschideau spre

Siria, mai departe, spre Antiohia. Era cea mai nimerită cale pentru grosul cruciadei, deşi nici aşa n-ar fi fost scutiţi de o sumedenie de neajunsuri.

Tânărul Tankred, aprig şi repezit, era adeptul căii mai scurte şi mai aspre. Aşa se putea ajunge degrabă în ţinuturile de coastă, printre creştini prietenoşi, şi de acolo le-ar fi fost lesne s-o apuce spre Antiohia, pe care ar fi putut-o cuceri prin surprindere, înainte ca duşmanul să-şi poată pregăti apărarea. S-ar fi ales acolo cu pradă dintre cele mai bogate, înaintând apoi cu repeziciune spre ţinta lor ultimă: Ierusalim.

Asta suna cât se poate de ademenitor, dar căpeteniile mai vârstnice şi mai chibzuite se împotriviră acestei căi nesăbuite, socoteau că riscurile sunt mult prea mari. După ce îşi aruncară în faţă cuvinte mânioase şi se învinui că unii pe alţii de toate cele, hotărâră ca cruciada să se împartă în două oşti: una, mai numeroasă, avea să apuce pe drumul lung, iar cealaltă, mai mică, mai puternică şi mai bătăioasă urma să pătrundă spre miazăzi prin pasul muntos. Lui Tankred i se alătură Baldwin de Lotharingia: amândoi erau comandanţi cutezători, făcuţi din acelaşi aluat şi buni părtaşi la jaf.

Comanda supremă a corpului mai numeros de oştire îi reveni lui Raimond de Toulouse. Era cel mai în etate dintre căpitani şi socotit drept cel mai încercat, dar avea o fire aspră, putea fi supărător de încăpăţânat, şi comanda lui nu fu acceptată fără cârteli. Mai cu seamă Bohemond şi Gottfrid aveau mulţi ciraci a căror voce se făcu puternic auzită. Pe deasupra mai erau şi o sumedenie de alţi nobili cu interese diferite şi care nu gândeau la fel în ce priveşte desfăşurarea cruciadei.

Intrigile şi cârdăşiile nu conteneau, dar toate astea se petreceau peste capul mulţimii cruciate, care de altfel nu lua parte nici la consilii, nici la hotărâri.

Trupele cu care pornise Eskil ajunseră la Caesarea în câteva zile, fără cine ştie ce greutăţi. Oraşul se dovedi abandonat de garnizoana selgiucidă şi cruciaţii pătrunseră fără să folosească armele. Era o cetate întărită, locuită în cea mai mare parte de armeni creştini, care se arătau nespus de zeloşi în sprijinirea cruciadei. Se apucară să strângă provizii pentru drumul transalpin, în timp ce armata se odihnea şi îşi aduna puteri pentru a face faţă la sforţările ce-o aşteptau.

Era în primele zile ale lui octombrie şi arşiţa se risipi deodată sub ploaia rece de toamnă, care curgea fără istov, din văzduhul cenuşiu.

Ţinutul era de nerecunoscut, atât de întunecat şi posomorât, după lumina orbitoare a soarelui de vară. Apa şiroia pe oameni şi animale, pătrundea pe sub armuri şi veşminte. Umblau cu toţii zgribuliţi, muraţi, mulţi prinseră răpciugă.

Caii fumegau de parcă arseseră, drumurile şi pământul erau îmbibate de apă, înnămoleau talpa piciorului şi nu-i dădeau drumul decât cu greutate, cu un pleoscăit greu, clisos. Fiecare pas era un chin, caii alunecau şi ei, mulţi cădeau, unii îşi frângeau picioarele. Bucata de drum străbătută într-o zi era adesea atât de scurtă încât ai fi zis că te afli aproape în acelaşi loc din care porniseşi.

Ajunseră în creierul unor munţi ce se înălţau în terase, cu sate cocoţate, ce se pierdeau în pustietatea dintre râpe. Capre şi localnici în zdrenţe priveau cu nedumerire de pe înălţimi la convoiul cruciat ce se scurgea prin trecători. Torente vărsate de pe povârnişuri se adunau jos într-o singură vână de apă, un râu în toată legea, care tăia de-a curmezişul drumul sau se scurgea de-a dreptul pe el, prefăcându-l într-o albie. Oamenii, caii şi toate celelalte dobitoace de ham şi de povară se luptau cu apa învârtejită printre picioare, se poticneau întruna sau alunecau pe bolovani desprinşi.

Încet, cruciaţii pătrundeau tot mai sus printre munţii ce păreau că nu se mai termină. Vulturii pluteau în zbor picat, de-a dreptul spre ei, se roteau deasupra lor atât de aproape, încât li se vedea scânteierea ochilor şi aproape că se auzea foşnetul iscat de aripi. Când norii joşi se desfăceau, în răstimpuri, crestele munţilor se iveau scânteind în soare, înzăpezite şi orbitoare, de o înfricoşătoare frumuseţe sălbatică. Drumul şerpuia pe muchii de prăpăstii, privite de sus puhoaiele de nori se scurgeau ca nişte ceţuri albe sau albăstrii. Tăinuiau astfel adâncimile, în chip milostiv sau înşelător, pentru a le dezvălui apoi, deodată, hăul fără de fund al râpelor.

La tot pasul se rostogolea câte un cal în genune, cu grozave nechezări de moarte şi surpături de bolovani. Nici călăreţii nu scăpau, n-ajungeau să sară din şa la timp. Într-un rând Eskil auzi cum se prăvăleşte un cavaler, cum armura izbită de muchiile stâncilor răsună ca un clopot de biserică, tot mai în străfunduri.

În cele din urmă, nimeni nu se mai încumetă să umble călare, se văzură nevoiţi să meargă pe jos, ducându-şi caii de dârlogi cu mare grijă.

Nici carele n-aveau o soartă mai uşoară. Drumul se îngusta uneori într-atât, încât una din roţi scăpa pe muchea râpei, se clătinau şi se răsturnau, târând după ele şi animalele înhămate, şi se mistuiau val-vârtej în abisuri cu un cumplit ecou. Nimeni nu mai putea călători în care, până şi bătrânii şi betegii trebuiră să coboare şi să purceadă pe picioare, cu chiu, cu vai, sprijiniţi de unii mai zdraveni şi mai sănătoşi, şi cu toate acestea nu le rămânea altceva de făcut decât să strângă din dinţi şi să meargă mai departe cu ultimele puteri, înainte, tot înainte, oşteni ai lui Hristos!

Dar călătoria prin ţinutul ăsta, cu toată restriştea, avea şi partea ei bună, până şi Eskil trebui să recunoască: luptele, chinurile şi lipsurile îi apropiară pe aflătorii în cruciadă, îi închegară într-o comunitate ce până atunci nu existase. Parcă acum toţi se cunoşteau între ei, chiar dacă nu schimbaseră niciodată vreo vorbă sau nu se băgaseră prea bine în seamă.

Şi întrucâtva se mai neteziră deosebirile dintre ranguri, între nobili şi creştinii de rând, între cavaleri şi simpli pedestraşi, precum şi deosebirile de obârşie şi limbă. Nu că ar fi devenit prieteni apropiaţi şi fideli, ci într-un fel mai cuprinzător: se priveau pur şi simplu cu aceiaşi ochi, erau cu toţii cruciaţi.

Cu graiul aveau mari necazuri, adesea îşi vorbeau într-o amestecătură stâlcită de limbi care, oricât de stângaci şi de caraghios ar fi sunat, le slujea cât de cât să se înţeleagă. Şi dacă Eskil se simţea într-atât de străin printre ceilalţi, asta se datora foarte mult şi limbii. Latina şi francona îi erau peste mână, cu graiurile nemţeşti se descurca mai bine, dar în niciunul din ele nu se putea rosti curgător. Dar dacă asta îl făcea să se simtă stânjenit, îl ajuta în schimb, vezi bine, să fie mai scrutător şi mai sceptic decât cei mai mulţi.

Era o uşurare pentru Eskil atunci când putea să-şi folosească graiul de baştină stând de vorbă cu Johannes, ştiutor de daneză. Namila asta de călugăr era o adevărată comoară, în toate privinţele. Era veşnic în toane bune, de o neabătută voioşie şi mucalit din fire, fără să bată apa-n piuă cu nerozii fără noimă. Vorba lui bogată era slobodă şi cu mult duh. Mintea îi era limpede şi clarvăzătoare, fără gărgăuni şi ocolişuri de prisos. Şi

unde mai pui că era neclintit într-ale lui, nu se lăsa răsucit după cum bătea vântul.

Am ajuns până aici, cu ajutorul Celui de Sus, fără să fi săvârşit omor! — îşi făcea el socoteala. Cu acelaşi ajutor şi puţin noroc am să mă văd la Ierusalim cu mâinile curate, fără să fi devenit ucigaş pe drum! Altceva e dacă vreun neghiob nu se păzeşte şi se vâră în drăgălaşa mea de ghioagă pe când o învârt! Asta-i vina lui şi încă nu mi-am văzut ciomagul mânjit de sânge!

Nici tu n-ai sămânţă de bătăuş. Dar cu toate astea am băgat de seamă că nu porţi arma chiar de florile mărului, ba chiar te-am văzut că te descurci binişor cu ea. Pe deasupra, tu eşti cruciat, nu doar un pelerin ca mine! Dar îmi pare că te-ai cam jigărit în ultima vreme, de bună seamă că nu cunoşti cum trebuie arta de a-ţi păstra greutatea trupului! Uită-te la mine: postul, caznele duhovniceşti şi flămânzeala, ori mai ştiu eu ce altceva, nimic nu mă macină! E o binecuvântare blestemată, ca să zic aşa.

Şi chiar ăsta era adevărul: niciun neajuns nu părea să-l tulbure pe Johannes, de parcă ar fi avut tainice rezerve, poate că se hrănea din propria slănină, precum cămila din cocoaşă. Nu arăta nici sleit de căldură sau de frig aspru, pe timp de arşiţă se răcorea cu sudoarea ce şiroia pe el în valuri, iar la vreme de ger îi ţinea de cald stratul bogat de osânză.

În sfârşit, într-o zi munţii se dau deoparte şi sub privirea chinuiţilor drumeţi se deschide o vale de râu, binecuvântat de verde, şi largă cât cuprinzi cu ochii până-n dunga zării albăstrii.

Oameni şi animale deopotrivă sunt deodată cuprinşi de o nouă poftă de viaţă, freamătă de nerăbdare să ajungă acolo, jos, cât mai degrabă, îşi umflă nările în vânt spre a adulmeca izul crud de verdeaţă şi adieri de fum din spre aşezările omeneşti. Osteneala şi deznădejdea se risipesc dintr-odată, un val de mari speranţe le înalţă sufletele.

Aşază tabără pe malul râului, în iarba minunată din care dobitoacele au şi început să se înfrupte. Pâlcuri de cruciaţi se scaldă şi îşi încălzesc la soare trupurile muncite, cu simţământul că soarele şi apa şi-au recâştigat sfintele însuşiri. De-a lungul râului se înşiruiesc plopi înalţi cu frunzişul încă nescuturat, tremurând cu unduiri argintate sub adierea vântului în şoapte de dulce muzică.

Seara imnurile cruciate răsună înalt şi cucernic. Parcă simţeau cu toţii că au lăsat în urmă o sălbatică deşertăciune, presărată cu grele încercări, şi în faţă le stau ţări şi oraşe înfloritoare, care aşteaptă să fie cucerite şi izbăvite. E voia Domnului! Şi acum erau pe drumul cel drept spre Ţara Sfântă şi Ierusalim.

Dar când ajung pe aproape de Antiohia se opresc înmărmuriţi: cruciaţii cad pe gânduri şi privesc cu toţii consternaţi. În faţa lor curge un râu, iar pe malul celălalt se întinde oraşul, se desfăşoară pe o coastă muntoasă, unde o straşnică fortificaţie se înalţă spre înaltul cerului. Zidurile urcă departe, cocoţate pe povârnişuri, cât cuprinzi cu ochii, de parcă s-ar pierde în văzduh.

În prima clipă un gând îi străfulgera pe toţi: Antiohia e de necucerit, cu nimic mai prejos în privinţa asta decât Constantinopolul. Dar Antiohia e marea fortăreaţă în drumul spre Ţara Sfântă. Trebuie învinsă şi supusă înainte ca cruciada să poată purcede mai departe. Mulţi presimt că se află în faţa unei nemaipomenite misiuni, poate chiar cu neputinţă de îndeplinit; iată-i înfruntaţi de încercarea cea din urmă, aici se aleg sorţii, aici se hotărăşte între izbândă şi pieire.

Antiohia nu e numai o realitate palpabilă, ci şi o legendă vie, unul dintre cele mai mari şi mai faimoase oraşe ale Orientului, puternic şi râvnit de mii de ani. E totodată şi oraşul în care au predicat apostolii şi unde şi-a luat numele creştinismul, un loc de refugiu pentru creştini chiar până în ziua de azi, când cetatea e sub stăpânire selgiucidă. Căci covârşitoarea majoritate a locuitorilor au rămas tot creştini, au patriarhul lor şi nenumărate biserici de toată frumuseţea, cu garnizoană, care conduce cam de capul ei şi departe de a se supune orbeşte înaltelor porunci selgiucide. În Antiohia viaţa e de multă vreme slobodă şi tihnită, chiar dacă împâclită de duşmănii mocnite şi intrigi. Dar apropiata ameninţare a oastei cruciate îl neliniştea pe guvernator, care începu să lovească în creştini, îl puse la popreală pe patriarh şi confiscă o parte din biserici spre a face din ele moschei musulmane sau grajduri pentru caii garnizoanei.

Ba chiar şi-a întărit trupele şi a făcut depozite speciale de provizii. Pe lângă asta a mai trimis solii, la Damasc, Homs şi Mosul, cu rugăminte de ajutor. El n-are încredere în bună parte din locuitori, pe care-i bănuieşte puşi pe trădare, la o adică de-a dreptul duşmănoşi. Pe mulţi dintre ei i-a izgonit, încercând în timpul ăsta să vâre şi zâzanie între multele soiuri de creştini.

Prima ciocnire are loc la unul din poduri, Podul de Fier de peste râul Orontes, unde cele două turnuri-bastion sunt luate cu asalt surprinzător de cruciaţi, care în acelaşi timp mai capturează şi un convoi cu vite şi grâne aflat în drum spre oraş.

Cavaleria se îndreaptă spre latura de nord-est a zidului, pe când restul forţelor cruciate aşază tabără pe celălalt mal al râului. Sunt trimise patrule de recunoaştere să dea raită în jurul Antiohiei – şi se înapoiază cu înştiinţări dintre cele mai descurajatoare.

Aprovizionarea se face printr-o sumedenie de porţi, care se deschid spre tot atâtea drumuri, în diferite direcţii. Cea căreia i se spune Poarta Podului dă chiar spre fluviu, se deschide într-un pod straşnic fortificat, de unde drumul porneşte spre apus, către oraşul-port Sfântul Simeon. Pe spinările muntoase de la miazăzi, numaidecât lângă redută, se află Poarta de Fier, unde un râu lăturalnic, care alimentează oraşul cu apă, se rostogoleşte năvalnic prin râpe prăpăstioase.

O împresurare şi un asediu deplin al Antiohiei sunt cu neputinţă. Povârnişurile muntoase sunt cu totul de neatins şi crestate de adânci crevase. Nici zidurile nu vădesc spărturi, pe unde s-ar putea da năvala cu oarecari sorţi de izbândă. Trebuiau deci să-şi ia gândul de la încercarea de a cuceri oraşul pe vreuna din aceste două căi.

Şi din nou sie aprinde gâlceava, tot mai de neîmpăcat, între cei doi primi comandanţi cruciaţi, Bohemond şi Raimond. Cel dintâi socoteşte că un asalt e cu desăvârşire zadarnic şi înclină spre un asediu prelungit, care mai devreme sau mai târziu va duce la capitulare. În schimb Raimond o ţine morţiş că un atac direct, cu oricât de mari pierderi, e singura cale de reuşită.

Curând reiese că Bohemond urzeşte gânduri de stăpânire peste Antiohia, o vrea cu totul numai pentru sine. N-are nicicum de gând s-o împartă cu careva, cu atât mai puţin s-o predea Bizanţului, aşa cum prevede jurământul de credinţă. Pe de altă parte nici nu vrea ca oraşul să fie prădat şi pustiit printr-o invazie violentă. Trage în schimb nădejde că va putea pune mâna pe el prin trădare, aşa cum se mai întâmplase şi până atunci în diferite împrejurări.

Raimond îi miroase planurile şi face totul pentru a i le încurca. El se dă acum drept purtătorul de cuvânt al drepturilor imperiale şi păzitor al juruielii prin care toate căpeteniile cruciate s-şu legat faţă de împărat. Şi în acelaşi timp susţine egalitatea în drepturi a tuturor conducătorilor de oaste, încurajând dorinţa neastâmpărată a majorităţii de a birui cât mai grabnic Antiohia, pentru a se urni mai departe spre Ierusalim.

Dezbinarea asta dintre cei doi mari comandanţi nu face decât să tărăgăneze lucrurile, astfel că orice şansă de a lua oraşul cu asalt neprevăzut se iroseşte. Bohemond se bucură de cea mai puternică adeziune, iar el a hotărât asediul. Clocotind de mânie, Raimond e silit să rabde, ceea ce nu înseamnă că nu i se pune de-a curmezişul în orice chip îi stă la îndemână. Între timp lucrările de pregătire a asediului sunt în toi şi cruciaţii aşteaptă să vadă ce s-o întâmpla mai departe.

Dar pesemne că Bohemond şi-a recâştigat majoritatea de partea lui, în primul rând datorită ispititoarelor împrejurimi ale Antiohiei. De jur-împrejur se întind ţinuturi bogate, numai bune de jecmănit, şi deocamdată nu se zăreşte nici picior de duşman care să le stea împotrivă. Traiul de huzur la care atât de mulţi au râvnit în închipuire pare acum să le fie la îndemână, în sfârşit. La treabă, deci, fără întârziere!

Pâlcuri mai mari sau mai mici de cruciaţi o iau din loc, călare sau pe jos, mai mult sau mai puţin înarmaţi. Se opresc prin sate şi iau cu ei tot ce li se dă de bună voie sau li se lasă sub ameninţare. Se întorc încărcaţi, cu tot soiul de fructe, păsări şi peşti, aduc cu ei vite şi vedre cu vin, dulce şi ameţitor. Se îndoapă, beau şi se destrăbălează cu cugetul senin, ca o binemeritată răsplată pentru tot ce le-a fost dat să îndure. Ierusalimul mai poate să aştepte niţeluş! Doar o mână de fanatici şi asceţi gândesc altfel.

Eskil ia şi el parte la astfel de escapade, împreună cu călugărul Johannes, dau de un mic lac, pierdut prin coclauri. Se pot scălda acolo la adăpostul stâncilor, peştele se lasă lesne prins şi pasărea doborâtă-n zbor cu săgeata. În jurul lacului se află câteva sătuleţe siriene, unde oamenii sunt prietenoşi, de bună credinţă şi creştini plini de speranţe. Se vede bine că sunt nemulţumiţi de stăpânirea musulmană şi se aşteaptă numai la bine din partea cruciaţilor.

Îşi deschid cu mărinimie casele şi îşi fac tot timpul semnul crucii, e ca un fel de vorbire prin semne a surdomuţilor, în lipsa unui alt grai comun. Femeile nu sunt nici îmbrobodite, nici sfioase, au trecut ele prin multe, fireşte, şi s-au deprins să ia totul aşa cum este.

Dar au ceva aparte siriencele astea – după cum descoperă foarte curând mulţi dintre cruciaţi. Pofta lor de femei s-a trezit zdravăn, odată ce s-au pus pe trai îndestulat şi au scăpat de

neajunsuri şi lupte. Siriencele sunt ca nişte fructe coapte, tocmai gata de cules. Şi toate par să nu se deosebească între ele, sunt parcă una şi aceeaşi, aşa li se pare cruciaţilor, ba nici după vârstă nu prea sunt în stare să facă vreo deosebire. Sunt toate subţiri la mijloc, ca nişte snopi bine legaţi, şi totuşi cu moi rotunjimi. Chipurile sunt de asemenea rotunde. Cosiţele negre le ajung până la şolduri şi au glezne subţiri, ca animalele de rasă.

Siriencele îi ademenesc pe aceşti străini, fără să pară totuşi că ar ascunde gânduri duşmănoase. Şi, după împrejurări, sunt folosite sau terfelite de cruciaţi. Focoasele sirience sunt cel mai adesea destul de doritoare, îşi întorc chipurile rotunde, cu priviri galeşe, spre musafirii cu trupuri înalte şi piele albă. Dar unele sunt posedate brutal şi plătesc cu de-a sila preţul eliberatorilor creştini.

Eskil şi Johannes ajung lesne la înţelegere şi în privinţa femeilor. Cât o fi el de călugăr, Johannes pare totuşi să nu fie stânjenit de vreun jurământ de castitate.

Trupul trebuie să-şi primească partea, pentru ca sufletul să nu o ia razna, explică el. Şi asta e la fel de adevărat pentru nevoile sexului, ca şi pentru mâncare sau băutură. Cel care se abţine de la faptă şi în schimb se zvârcoleşte neîncetat în închipuiri pofticoase e cel mai prihănit. Siriencele astea mititele sunt ca un dar de la Dumnezeu, şi ar fi o neruşinată cutezanţă să-i dăm cu piciorul!

Făptura mătăhăloasă a lui Johannes are aplecări spre muieri mărunte, cu cât mai mititele, cu atât mai bine, de s-ar zice că e vorba aici de o atracţie a contrariilor.

Nu mă prea prăpădesc după femei trupeşe, spune el cu sinceritate, ca de obicei. Mi-ajunge cât sunt eu de trupeş! Mă aprind în schimb după alea mititele. Dar să nu-ţi închipui cumva că le strivesc sub greutatea mea de namilă. Nu, nu, umblu gingaş şi uşurel, ca şi cum aş trage aţa printr-un ac! Stau trântit pe spate ca o butie plină, ceea ce şi sunt, şi o pun pe mititică peste mine, şi apoi să mă tot călărească, ca pe spinarea unui armăsar! Şi pe cuvântul meu dacă mă amestec, ci doar stau liniştit şi supus, şi muieruştei îi place de nu mai poate. Se înfierbântă al naibii, şi devine harnică, şi îşi călăreşte ţanţoşă ditamai armăsarul, drept spre ţintă!

Eskil zice că el nu-i destul de mare-n trup ca să facă la fel, el simte nevoia să fie mai harnic, dar vrea ca şi femeia să-i

răspundă, să ia parte la lucrare, în aşa fel încât să fie dăruire de amândouă părţile. Da, aşa-i place lui.

Şi Johannes nu vede nimic nefiresc în asta. Ţie nu-ţi place silnicia! trage el concluzia. Iar între bărbat şi femeie violenţa îşi găseşte cel mai puţin locul. Dar cât de mulţi sunt cei pe care tocmai violenţa îi ispiteşte, să ia femeile cu de-a sila, şi mai ales dacă acestea se împotrivesc aprig! Dar asta e împotriva legilor firii omeneşti şi a simţirii creştineşti, bărbaţii şi femeile trebuie să-şi facă bine unii altora, nu rău!

Şi după un scurt răgaz de cugetare, adaugă: Că eu am ajuns să gândesc aşa, asta-i cât se poate de limpede. Dacă eşti ditamai matahala, ca mine, trebuie să fii cu luare-aminte şi să umbli cu grijă! Căci altfel ar fi foarte lesne să faci moarte de om, aşa, într-o doară! Şi de aia am simţit eu că mi s-ar potrivi să fiu un călugăr paşnic, care nu ridică arma asupra nimănui, ci doar îşi ridică toiagul, în semn de pace şi de vieţuire!

Cam astfel de vorbe schimbă Eskil şi Johannes, după ce s-au desfătat cu siriencele, stând pe iarbă, în capul oaselor sau lungiţi, pe malul lacului, pe când aşteaptă să se agaţe vreun peşte în cârligul undiţei.

Cruciaţii au înjghebat un pod de barcazuri peste râu, chiar în dreptul porţii celei mai apropiate dinspre nord. În felul ăsta au obţinut o legătură mai scurtă între tabără şi asediatori, şi în acelaşi timp au asigurat accesul atât la drumul spre ţărm, cât şi la cel spre interior. Fortul Sf. Simeon oferea cea mai bună legătură cu ţările de origine, tot acolo erau aşteptate furnituri din Constantinopol şi Cipru. Oraşul de coastă Alexandreta, mai sus, spre miazănoapte, fusese deja ocupat de trupele lui Tankred, în timp ce Baldwin înaintase spre răsărit şi cucerise o regiune de la poalele munţilor Siriei, pe care o ţinea încă sub stăpânire.

Au fost trimise trupe de cavalerie pentru a supraveghea transporturile pornite din port. Asediul se menţinea, dar nu reuşise să taie aprovizionarea oraşului, peste noapte carele cu provizii şi mici escorte înarmate pătrundeau prin porţile dinspre versantul muntos, greu de vegheat. Începuseră să umble zvonuri precum că o oaste musulmană pornită din Damasc s-ar afla pe drum, întârzia să se facă zărită, dar se răspândi oarecare nelinişte printre cruciaţi.

În semn de avertisment, duşmanii îl atârnară pe patriarh, închis într-o cuşcă de fier, pe zidul oraşului. Era o privelişte cumplită: omul acela cu barbă albă, ca un profet captiv, ghemuit în dosul zăbrelelor, cu mâinile împreunate în rugă şi chipul cu ochii deschişi înălţat spre soarele orbitor. Nu se văicărea, nu implora pe cruciaţi să-l ucidă cu săgeţi pentru a-i curma calvarul. Vedea ca pe o datorie sfântă să îndure totul cu resemnare, asemeni primilor martiri ai creştinătăţii.

Rămânea agăţat pe zid câte o jumătate de zi, după care era coborât şi reapărea după un timp, dar nu zi de zi, şi prin asta apariţia lui era mai chinuitoare, căci privelişte nu devenise un obicei zilnic. Şi fiindcă de la o vreme nu-l mai văzură cu ochii deschişi deloc, se născu numaidecât bănuiala că duşmanii îi răpiseră vederea. Şi bănuiala asta stârni mare fierbere şi mânie – poate chiar Raimond era cel care semănase temerea pentru a trezi înverşunare şi a-şi vedea astfel înfăptuit mult doritul asalt al cetăţii şi ruperea stării de asediu.

Curând luă sfârşit vremea frumoasă în Antiohia. Toamna blândă făcu loc iernii, care era iarnă în toată legea chiar şi acolo, în Orient. Bătea cu grindină, care se aşternea pe pământ în straturi ce se topeau încet, de ai fi zis că-i chiar zăpadă. Turna cu găleata, o ploaie stăruitoare şi friguroasă, vântul biciuia cu asprime dinspre ţărmul mării.

Pământul îmbibat cu apă deveni mocirlos, aproape de neumblat. Fâşia dintre râu şi zidul oraşului se prefăcu într-o mlaştină, astfel încât asediatorii fură nevoiţi să se retragă peste pod sau pe povârnişurile stâncoase. Tabăra se posomorî, corturile erau inundate, veşmintele erau ude leoarcă, armurile şi armele începuseră să prindă rugină.

Începu să-şi spună cuvântul şi împuţinarea proviziilor. Ca de obicei, cruciaţii nu fuseseră îndeajuns de prevăzători încât să-şi facă dinainte rezerve îndestulătoare. Erau mult prea înclinaţi să se bizuie pe pronia cerească şi să lase zilele să se scurgă în voia lor. Acum împrejurimile erau secătuite de jaf şi proviziile care soseau din Sf. Simeon nu erau nici pe departe îndestulătoare. Şi dacă vreunii ar fi plecat să facă rost de cele trebuincioase, ar fi trebuit să străbată cale tot mai lungă în inima ţării şi să umble în cete tot mai numeroase, gata în orice clipă de luptă. Primejdia unei ciocniri cu cavaleria musulmană devenea din ce în ce mai

apăsătoare. Descurajarea bântuia, mulţi începură să-şi piardă nădejdea că toată isprava asta se va sfârşi cu bine. Fiindcă aşa cum arătau lucrurile, cruciada s-ar fi împotmolit cu totul în faţa Antiohiei şi erau siliţi să se lase păgubaşi, să pornească îndărăt pe unde veniseră. Dezertările erau tot mai dese, curând pâlcuri întregi începură să-şi ia tălpăşiţa făţiş, sub cuvânt, fireşte, că doresc să uşureze soarta celorlalţi cu nişte guri mai puţin şi cu făgăduiala că se vor înapoia.

Unii o luau spre răsărit, către ţinuturile muntoase în care-şi întemeiase Baldwin domeniul, alţii spre ţărmul mării, către Alexandreta sau Tarsus, cu gândul de a căuta adăpost printre armenii creştini. Printre aceştia erau şi unii care plecau de tot, căutau un prilej de a se îmbarca pe vreo corabie care avea drum înspre ţările lor de baştină.

Unul dintre cei care o şterseră pe furiş fu Petru Eremitul, cocoţat pe asinul lui. Dar avu ghinionul să fie prins şi adus înapoi în tabără. Fiindcă nu era totuşi un oarecare şi nu se cuvenea deci să dea bir cu fugiţii în felul ăsta! El mărturisi că voise să se ducă de capul lui la împăratul Alexius, pentru a-l îndupleca să dea sprijin sporit cruciadei. Dar n-avu parte de prea multă crezare şi îşi pierdu şi ultima fărâmă de prestigiu.

Ba se iscă şi un conflict cu delegatul împăratului, un general de seamă, care fu izgonit şi trimis îndărăt la Bizanţ sub învinuirea de uneltiri cu duşmanul. Dar îndărătul acestei învinuiri se ascundea ciuda împotriva Bizanţului, care nu se grăbea deloc cu întăririle şi proviziile. Dar în acelaşi timp slujea intenţiilor comandanţilor cruciaţi de a se despovăra de dependenţă şi a găsi pricini să rupă legământul faţă de împărat.

În preajma Anului Nou un detaşament puternic, sub comanda lui Bohemond, porni în sus pe valea fluviului Orontes pentru a face rost de ale gurii. Merseră mult şi bine fără să le iasă în cale niciun fel de pradă, şi tocmai aşezaseră tabără într-o vâlcea când asupra lor năvăli cu totul pe neaşteptate un corp de cavalerie musulmană. Se încinse o luptă crâncenă, care costă multe vieţi de amândouă părţile. Cruciaţii ieşiră biruitori, cu chiu, cu vai, dar cu oamenii lui sleiţi de foame şi de osteneală Bohemond se văzu nevoit să se înapoieze în tabără aşa cum plecase, cu mâna goală.

Acolo află că Raimond respinsese un atac al garnizoanei oraşului şi, după o aprigă încăierare de o zi întreagă, suferise pierderi însemnate. Deznădejdea se adânci şi mai tare printre cruciaţi, care acum începeau chiar să piară de foame şi să cadă seceraţi de boli, pe când tot mai numeroşi erau cei care fugeau din tabără, pentru totdeauna, fără să se mai întoarcă. Îngrijorătoare devenea de asemenea şi împuţinarea cailor, care piereau de foame sau erau căsăpiţi în taină şi mâncaţi. Şi în felul ăsta rândurile cavaleriei se răreau neîncetat.

Un cutremur de pământ de peste noapte băgă groaza în toţi şi stârni o cumplită tulburare: s-au răsturnat corturile, copacii s-au zgâlţâit din rădăcini şi s-au prăbuşit, caii s-au smuls din pripoane şi au zbughit-o care-ncotro, oamenii se îmbulzeau năuciţi de spaimă sub ropotul năprasnic al ploii. Şi cruciaţii îşi spuneau că sacul nenorocirilor e fără fund.

Dar numaidecât se lăsă o înseninare geroasă, şi se petrecu un fenomen din cale afară de straniu: arăta ca un fel de auroră boreală iluminând noaptea ca un incendiu suprapământean. Şi partea cea mai ciudată era că strălucirea avea o culoare roşiatică, de parcă stropită în sânge, şi scălda întreg ţinutul într-o ameninţătoare lumină apocaliptică.

Mulţi fură cei care se trântiră la pământ, într-o resemnare înfricoşată, unii strigau că a sosit sfârşitul lumii. Cruciada dăduse greş, cu toţii se aflau în pragul judecăţii de pe urmă!

Fiindcă în taină nutreau cu toţii acelaşi gând, aceeaşi înspăimântătoare închipuire: sorocul va sosi curând, şi trebuiau să ajungă cât mai grabnic la Ierusalim şi să-l elibereze! De îndată ce se vedeau ameninţaţi de vreo primejdie, îi cuprindea o cumplită teamă că vor ajunge acolo când va fi prea târziu, şi această spaimă, mai mult decât orice altceva, îi făcuse să devină cruciaţi.

Poate că şi pe Eskil îl încercau astfel de temeri, cu toate că el nu credea prea tare în povestea cu sfârşitul lumii. Iar călugărul Johannes nici atât: el îşi păstra statornic cumpătul şi nu se pierdea cu firea. Aşi, spunea el, de când lumea şi pământul, din vremea potopului sau poate chiar mai demult, oamenii tot aşteaptă sfârşitul lumii. Dar încă nu s-a petrecut şi nici nu cred că o să avem noi parte de aşa ceva! Că lumea asta e lucru mare, şi nu se prăpădeşte ea aşa, cu una, cu două!

Au sosit transporturi cu hrană şi vin din Cipru. Dar grosul a revenit căpitanilor şi mulţimea a rămas tot în restrişte, deşi simţiră cu toţii un dram de uşurare la gândul că vor mai urma şi altele. Mai primiră şi un mesaj, cum că din Bizanţ porniseră alţi fraţi cruciaţi, întăriri care erau pe drum, dar nimeni nu ştia să spună când vor ajunge, marea era primejdioasă, bântuită de furtuni la vremea asta a anului, era timpul când multe corăbii piereau scufundate.

Se apropia în schimb de Antiohia o oştire musulmană, trimisă să despresureze cetatea asediată. Era o ameninţare ce trebuia întâmpinată cu hotărâre. Oastea duşmană trebuia împiedicată, pe cât cu putinţă, să ajungă la ţintă.

Pedestrimea şi cavaleria uşoară urmară să preia asediul, în timp ce cavaleria grea ieşea să ţină calea inamicului. Nu numărau mai mult de şapte sute, şi caii abia se mai ţineau pe picioare de rebegiţi ce erau. Ieşiră în întâmpinarea trupelor musulmane şi se aşezară în formaţie de luptă. Rămaseră deci în aşteptare, caii fiind prea prăpădiţi ca să le îngăduie un atac. Izbutiră să nu se risipească, să păstreze liniile bine strânse. Ghemuiţi peste spinările cailor şi apărându-se cu scuturile, înfruntau ploaia de săgeţi musulmane.

Şi când călăreţii inamici se năpustiră la atac, cruciaţii îşi aplecară lăncile şi le stătură împotrivă ca un zid. Urmară asalturi repetate ca de obicei, caii cruciaţilor începură să se clatine, ba unora chiar li se frânseră picioarele şi se lăsară în genunchi. Bătălia deveni o încăierare corp la corp, printre mormane de trupuri doborâte, oameni şi cai deopotrivă. Cruciaţii erau cumpliţi, cu spadele lor lungi şi grele, pe care le învârteau de parcă ieşiseră la cosit. În cele din urmă musulmanii se lăsară păgubaşi şi părăsiră locul de luptă, iar războinicii cruciaţi se întoarseră învingători, deşi rău hărtăniţi. Oricum, după socoteala lor, izbutiseră să pună pe fugă o oaste inamică de zece ori mai numeroasă decât a lor.

Nici de data asta garnizoana oraşului n-a scăpat prilejul de a năvăli peste asediatori. S-au înfruntat mai cu seamă pe fâşia băltoasă dintre zid şi râu, în care luptătorii se afundau până la genunchi în apă şi nămol. Care cădea era pierdut, strivit sau ciopârţit înainte de a apuca să se ridice din noroi. Se târau din greu, năclăiţi şi orbiţi, cu armele abandonate, încleştaţi pe viaţă

şi pe moarte ca nişte reptile ucigaşe, se sugrumau unii pe alţii cu încetineală sau se înecau în nămol.

Mulţi fură furaţi şi înghiţiţi de apele râului. Covorul plutitor de leşuri era atât de des, încât cadavrele se îngrămădeau în stive, păreau că se caţără unele peste altele, cu mădularele întinse de parcă ar fi implorat ajutor, încât nici nu mai era sigur dacă erau într-adevăr morţi cu toţii. Apele râului se înroşiră de sângele ce purta vestea acestei lupte până departe, la Sf. Simeon.

Eskil se afla printre cei puşi să vegheze podul, astfel încât niciun inamic să nu poată trece pe el spre tabără. Acolo pământul era ţeapăn sub paşi şi a putut să se bată călare – şi asta era mare lucru. Şi în apropiere îl avea pe Johannes, zdrahonul de călugăr, care ţinea pavăză cu bâta şi clătina din cap la cele ce vedea.

Şi s-au bătut orbeşte, fără să se aleagă învingători de biruiţi, până când se întoarse cavaleria cruciată. Şi atunci ostaşii garnizoanei pricepură că forţele de despresurare fuseseră alungate şi se lăsară şi ei păgubaşi. Intrară pe porţile ce se închideau iute în urma lor. Cavalerii erau prea sleiţi ca să-i urmărească şi să încerce a pătrunde în oraş. Amurgea şi leşurile zăceau încă în noroi, îngropăciunea trebuia amânată pentru a doua zi.

Eskil ieşi din calvarul iernii ca mai toţi ceilalţi cruciaţi. Nu era vorba numai de supravieţuirea lui, ci şi de a calului, pe care nu-l pierdea din ochi, străduindu-se din răsputeri să-l ţină în viaţă. Se întovărăşi cu alţi călăreţi şi porniră să caute câte ceva de mâncare: trebuia, negreşit, să mai fi rămas ceva nedibuit. Începuseră să cunoască tipicurile duşmanului, astfel încât le era acum mai uşor să se ferească din calea lui şi să nu se lase descoperiţi. Urmau să se ţină departe de văile umblate şi să bată înălţimile împădurite sau împânzite de hăţişuri, după cum ocoleau şi satele deja jefuite.

Şi au făcut capturi în râpi lăturalnice şi crevase, vânat mărunt, pe care-l doborau cu săgeţile, uneori câte o oaie rătăcită sau o capră răzleţită. Dădeau şi peste locuri cu iarbă, dar pe jumătate veştejită, şi tufe încă verzi, din care caii se înfruptau din plin. Câteodată nimereau şi fructe rămase prin arbori, din care-şi încropeau o binevenită masă, sau rădăcini şi ciuperci bune de mâncat, cu care-şi umpleau tolbele.

Eskil împărţea totul cu Johannes, care se sleise trăind din propria osânză. Dădea semne că nu mai are chef să se mişte, şi asta, spunea el, pentru că „şunculiţa” îl ţinea mai mult dacă stătea culcat, mişcarea de prisos nu făcea decât să-i stârnească foamea. Şi lua totul în şagă, ca de obicei, dar era recunoscător pentru cele câteva îmbucături de care îi putea face rost Eskil.

Fiindcă se ţinea mai zdravăn decât mulţi alţii, Eskil fu ales să facă parte dintr-o trupă ce urma să plece spre Sf. Simeon. Tocmai ajunseseră acolo o parte din provizii, care aşteptau să fie cărate în tabără. Era un corp de oaste destul de mic şi nu se prevedea un atac inamic pe drum. Dar îi însoţeau atât Bohemond, cât şi Raimond, cele două mari căpetenii. Se priveau cu atâta neîncredere între ei încât nu se pierdeau din, ochi. Căci cine ştie ce s-ar fi apucat să facă unul în lipsa celuilalt, fie în oraşul-port sau în Antiohia!

Şi în această călătorie Eskil avu prilejul, mai bine ca oricând până atunci, să-i vadă de aproape pe cei doi conducători. Bohemond atrăgea numaidecât atenţia ca fiind mai falnic, fără îndoială cel mai impunător dintre toate căpeteniile cruciate. Era şi cel mai înalt dintre ei, iar când stătea călare făptura lui domina totul împrejur şi părea că, dacă-şi întinde mădularele, ar fi putut să stea chiar cu picioarele pe pământ. Cu toate acestea, era puţin adus de spate, de parcă ar fi locuit tot timpul într-o odaie prea scundă pentru el; şi asta îl făcea încă mai lat şi mai burtos.

Avea braţe lungi şi grozav ele puternice, putea mânui cu uşurinţă o spadă pe care alţii abia puteau s-o mişte. Braţele şi spada, laolaltă, semănau teamă departe-n juru-i. Avea un păr blond-roşcat, tăiat mai scurt decât se obişnuia, o privire ascuţită, cu sclipiri de gheaţă, în ochii de an albastru deschis.

Era un om aspru, fireşte, care nu ştia ce-i frica, dar şi viclean totodată, unul din stirpea gentilomilor briganzi şi a aventurierilor, care-şi lăsase domeniile sărăcăcioase de pe coasta de sud a Italiei în căutare de averi şi procopseală. Uneori avea un aer sălbatic şi înspăimântător. Mişcările lui inspirau forţă, avea un râs tăios şi abrupt. Dar, pe de altă parte, dădea dovadă de stăpânire şi eleganţă, semăna cumva cu o felină mare şi se pricepea să se facă plăcut atunci când voia.

Raimond era bărbat în floarea vârstei. Era privit ca cel mai distins dintre conducătorii cruciaţi, rubedenie de regi şi

bucurându-se de trecere deosebită pe lângă papă. Umbla îmbrăcat simplu şi se spunea că ar fi zgârcit, dar se vedea cât de colo că e maiestuos în ţinută şi gesturi. În acelaşi timp era foarte reverenţios şi avea purtări alese, atâta timp cât firea lui pătimaşă nu scăpa din frâu. Ducea o viaţă cumpătată şi era vestit prin nobleţe, mândrie şi neîntrecută bravură în război.

Cei doi se ţineau la oarecare depărtare unul de altul, fiecare înconjurat de slujitori apropiaţi. Se părea că nu-şi vorbesc, decât atunci când trebuia neapărat să se ia hotărâri, şi atunci nu ajungeau niciodată să cadă la învoială.

La Sf. Simeon portul era ticsit de nave şi mulţimi de oameni. De curând sosiseră o puzderie de pelerini care umblau năuci de colo colo sau stăteau ghemuiţi în aşteptare, nu păreau că ar şti încotro s-o apuce. Mai erau şi o sumedenie veniţi să pună umărul la cruciadă, se vânturau înarmaţi până-n dinţi, cu crucea roşie pe piept. Ciurda de robi pe jumătate despuiaţi trudeau necontenit la descărcatul corăbiilor şi încărcătura era rostuită pe cheiuri. Priveliştea semăna mult cu cea cunoscută lui Eskil de la Constantinopol. Pretutindeni larmă şi zarvă, zumzet de nenumărate graiuri străine.

Şi în mijlocul acestui furnicar omenesc, Eskil se izbi de vorbitori de graiuri de la miazănoapte, destul de asemănătoare cu al lui. Arătau a fi corăbieri, cu inele în urechi şi tichii roşii pe creştetele cu păr scurt. Când Eskil intră în vorbă cu ei, aceştia îl primiră cu bucurie, aproape ca pe unul de acelaşi neam cu ei, şi intrară împreună într-o tavernă unde se bea vin. Ei mărturisiră că le-ar fi fost mult mai pe plac nişte bere şi scuipau de mama focului pe podea, dar în lipsă de bere se mulţumeau şi cu poşirca asta. Parcă era sânge de vită îndoit cu apă, şi nici la gust nu era mai breaz.

Mateloţii ăştia erau îndeajuns de obişnuiţi cu cruciaţii, şi nu vorbeau de ei cu cine ştie ce respect, căraseră mulţi dintre aceştia pe mare şi-i văzuseră cum se împălizeau de îndată ce ieşeau oleacă în larg, după care zăceau în neştire şi-şi vărsau şi maţele din ei. Atunci ar fi putut oricine să le reteze căpăţânile chiar cu propriile lor spade şi să le şterpelească punga cu parale! Deşi, desigur, cruciada era un lucru bun în multe privinţe, nu se sfiau să recunoască.

Eskil se întreba cu nedumerire cum de se făcea că ajunseseră pe meleagurile astea îndepărtate. Şi ei începură să vorbească, cu tragere de inimă şi cu oarecare îngâmfare. Trebuia el cumva să fi auzit vorbindu-se de Guynemer de Boulogne, că de altfel i se dusese vestea departe, fiindcă era un mare pirat, cu o întreagă flotă de corăbii straşnic înarmate. Da, ei erau oameni de-ai lui, şi nu se ruşinau deloc, pirateria era o îndeletnicire la fel de bună ca oricare alta în vremurile astea.

S-ar fi putut spune că erau nişte ultimi vikingi-piraţi, deşi erau dedaţi la cele creştine. Dar zelul lor creştin nu-i împiedica defel să-şi urmărească bunele câştiguri, cruciaţii erau buni platnici, cel puţin atunci când erau cavaleri şi oameni de rang! Traficul de coastă devenise un chilipir în mai multe privinţe: nu trebuiau să iasă prea departe în largul mării pe timpul furtunilor de iarnă, puteau să stea doar la pândă şi să cadă asupra vaselor sarazine, încărcate cu mărfuri, care îşi croiau drum spre port. Dacă cruciada o să mai dureze în felul ăsta încă vreo câţiva ani, se vor căpătui cu toţii şi se vor întoarce pe la casele lor ca nişte adevăraţi stăpâni!

Îşi făceau de zor semnul crucii printre înjurături şi blesteme şi se arătau prietenoşi şi binevoitori faţă de Eskil. Dacă vrei să fii cirac cu noi, spuneau ei, să ştii că nu e deloc cu neputinţă. Nu s-ar părea că cruciada îţi prieşte din cale afară, deşi pe cal te simţi mai în voia ta decât pe valuri, de bună seamă.

Plutonul cruciat se întoarse cu un convoi lung de care şi animale de povară, gemând sub mari încărcături: saci cu grâne şi vedre de vin, precum şi cherestea şi fierărie pentru berbeci şi catapulte de asalt. Acestea din urmă fuseseră trimise tot de împărat.

Carele se legănau trosnind din toate încheieturile, şi dobitoacele scoteau limbile de un cot sub apăsarea poverilor, convoiul se mişca încet, dar drumul putea fi totuşi făcut în mai puţin de o zi. Se alăturase şi un pâlc de pelerini, veseli că se aflau din nou la drum, se înălţau cânturi şi răsunau câmpurile, ca atunci când totul mergea bine. Şi unde mai pui că era o minunată zi de început de martie, soarele nu începuse încă să frigă, copacii înfrunzeau de zor sau dădeau în floare cu belşug de culori.

Erau la doi paşi de Antiohia, meterezele cetăţii se şi zăreau pe coamele muntoase, în spatele oraşului, când o ceată de călăreţi năvăli asupra lor din spate. Nici n-apucară bine să pună mâna pe arme că se şi văzură încercuiţi, orice împotrivire părea de prisos, tot ce le mai rămânea de făcut era să scape care cum putea din încercuire şi să fugă în pădure.

Bohemond şi Raimond căsăpiră în jurul lor cu spadele, fiecare pe partea lui, şi croiră o spărtură pe unde îşi găsiră scăpare împreună cu cei mai apropiaţi slujitori.

Întreg convoiul fu lăsat în mâinile duşmanilor, după cum fură lăsaţi de izbelişte şi pelerinii, care căzură în genunchi sau dădură sa fugă, fără să izbutească, fură măcelăriţi sau luaţi ostatici.

Cei din pluton scăpară însă mai toţi, agresorii nu apucară să pornească pe urmele lor. Lui Eskil nu-i veni prea greu să se ţină de ceilalţi cruciaţi, cu calul bun pe care-l avea şi, odată ajunşi la adăpost în inima pădurii, se strânseră din nou în jurul căpeteniilor. Apucară pe o cale ocolită şi ajunseră sub zidurile oraşului înaintea trupei duşmane, care căra după ea prada capturată. Erau luptători din garnizoană, care ieşiseră din oraş şi se puseră la pândă pentru a cădea în cârca cruciaţilor. Ca de obicei, guvernatorul fusese bine încunoştinţat de intenţiile cruciaţilor.

Gottfrid de Lotharingia, care între timp preluase răspunderea asediului, primise veste de atacul convoiului şi tocmai trimitea întăriturі. Dar în acelaşi timp şi altă trupă a garnizoanei năvăli prin Poarta Podului ca să apere convoiul cu pradă grea şi să-l vegheze la intrarea în oraş. Dar cruciaţii reuşiră să facă din aceasta o cursă, în care musulmanii se prinseră. Cetele lui Gottfrid îi prinseră dintr-o parte, în timp ce plutonul de escortă, readunat, ieşi din pădure şi căzu asupra lor din spate, împingându-i spre râu.

Inamicii fură siliţi să părăsească prada şi să se bată cu spadele spre râu. Şi erau acum împinşi îndărăt, ajungeau la malul lui, se împotmoleau în nămol şi erau luaţi de curent pe când încercau să treacă râul. Şi căzură puzderie dintre ei, printre care mai mulţi emiri şi alţi demnitari. Pe unii dintre aceştia cruciaţii i-au descăpăţânat, şi capetele fură expediate. Se spunea că vor fi trimise chiar şi Marelui Sultan, în îndepărtatul Egipt, în semn de avertisment.

În tabăra cruciată domnea o nespusă veselie, şi sosirea cu bine a transportului cu provizii fu sărbătorită prin împărţeală de mâncare şi băutură la tot omul. Peste noapte nişte străji văzură cum locuitori ai oraşului ieşeau pe furiş pentru a se îngriji de morţii lor. Călăuziţi de lumina lunii, cărau leşurile în cimitirul musulman, aflat de aceeaşi parte a râului cu tabăra cruciată. Fură lăsaţi să-şi îngroape morţii în tihnă, dar dimineaţa căpeteniile luară cunoştinţă de cele întâmplate.

Şi atunci trimiseră oameni să dezgroape cadavrele şi să jefuiască tot ce avuseseră morţii de preţ asupra lor. Era o prădăciune pe care mai marii cruciadei nu o socoteau demnă de rangul lor.

Asediatorii aveau acum tot ce le trebuiau şi se apucară să înalţe trei turnuri de observaţie, unul în dreptul Porţii Podului, câte unul pe fiecare povârniş, la răsărit şi la apus de zidul cetăţii. Prin asta întăreau asediul şi stăvileau năvălirile garnizoanei. De acum încolo transporturile şi întăririle nu mai puteau pătrunde decât prin porţile mai mici şi mai îndepărtate dinspre coasta muntelui.

Începu şi înjghebarea de berbeci şi catapulte, chiar sub ziduri, sub ochii asediaţilor, de s-ar fi zis că se pregăteşte un asalt ce va porni curând. Dar nu se muncea cu prea mare zel, Bohemond avea alte gânduri şi făcea tot ce putea ca să tărăgăneze lucrările. Dihonia dintre căpetenii se făcu din nou simţită.

Rezervele asediaţilor începură să se isprăvească la vremea aceea şi aprovizionarea era aproape cu desăvârşire tăiată. Câte o mână de oameni părăseau pe furiş oraşul în fiecare noapte şi îngroşau rândurile fugarilor care aşteptau căderea Antiohiei. Se zvonise că sultanul din Mosul era pe drum în fruntea temutei sale oşti pentru a-i izgoni pe cruciaţi şi trebuia luată o hotărâre înainte ca acesta să fi ajuns sub zidurile oraşului.

Bohemond era fără îndoială încunoştinţat de tot ce se petrecea. Prin legăturile sale tainice cu creştinii din oraş, gata de răzvrătire, reuşi să intre în negocieri cu un căpitan care avea comanda unui turn de pază, cel numit Două Surori, pe latura de apus, cea mai anevoioasă. Omul era un armean, creştin la viaţa lui, dar care trecuse la credinţa duşmană şi ajunsese astfel să avanseze în rang. Dar guvernatorul îl jignise şi-l umilise în câteva rânduri şi el era gata să se răzbune printr-o trădare. De

bună seamă că Bohemond îi făgăduise o răsplată bogată dacă planul avea să izbutească.

Şiretul cap de oaste cruciată miza totul pe această cale şi îşi făcea socoteala că astfel îşi va îndepărta rivalul, Raimond, şi se va putea înstăpâni ca suveran asupra Antiohiei.

Într-o bună dimineaţă, pe la începutul lui mai, corturile din tabără se strâng, carele se încarcă şi întreaga oştire cruciată pare a fi pe cale să se pună în mişcare. Cei din oraş privesc asta drept o încheiere a asediului, socotesc că cruciaţii au renunţat şi o iau din loc înainte de sosirea paşei din Mosul. Apărătorii Antiohiei, cocoţaţi pe ziduri, strigă vorbe de batjocură în urma lor, poate că şi o parte dintre locuitori se bucură, căci acum se va isprăvi şi foametea şi claustrarea. Dar alţii dintre ei trebuie că sunt adânc dezamăgiţi şi se pregătesc să fugă sau se aşteaptă la sângeroase răfuieli.

Dar peste noapte cruciaţii, potrivit ticluielii, fac cale întoarsă şi ajung din nou sub ziduri cu puţin înainte de revărsatul zorilor. Pe turnul Două Surori atârnă acum o scară, pe care urcă o mână de cruciaţi şi bastionul e cucerit fără luptă.

Sunt coborâte încă alte scări, zidul e năpădit de ciorchini de războinici cruciaţi care îşi fac drum spre poarta de apus, pe care o deschid după ce măcelăresc gărzile. Şi astfel e invadat oraşul, încă adormit la primul ceas al zorilor. Printre creştini se dă alarma şi semnalul de luptă, sunt chemaţi să-şi dea obolul, clopotele bisericilor prind să răsune şi izbucnesc primele limbi de foc. Pe străzi se încinge bătălia, se stârneşte delirul ucigaş, se porneşte măcelul orb, cruciaţii înaintează călcând peste mormane de leşuri. Trupele garnizoanei sunt împinse spre fortăreaţă, unde se închid în adăpostul de nepătruns, în timp ce oraşul cade în mâinile cruciaţilor.

Locuitorii creştini ajung de îndată să se încaiere între ei, ura dintre seminţii răbufneşte mai puternică decât credinţa comună. Grecii şi armenii se socot a fi mai buni creştini şi se aruncă asupra sirienilor, pe care-i învinovăţesc de complicitate cu necredincioşii, încep să-i gonească pe uliţi, dau năvală în casele lor, îi schingiuiesc şi-i ucid.

După care se răfuiesc chiar grecii şi armenii între ei, orbiţi de sminteala răzmeriţei. Cruciaţii nu ştiu pe care din ei să-i

socotească drept aliaţi, şi lovesc vârtos printre aceşti creştini de neam străin, fără să-şi bată prea mult capul a-i deosebi.

Oraşul odată cucerit, începe măcelul şi jaful. Cruzimea e adesea suprema desfătare, deopotrivă cu tăvălirea în preaplinul de pradă. Invadatorii dau iama în moschei, care în ochii lor nu sunt altceva decât temple de închinare la idoli. Înăuntru sunt musulmani cufundaţi în rugăciune, oameni paşnici în veşminte albe care nu dau niciun semn de împotrivire, ci se lasă căsăpiţi într-o deplină supuşenie.

Cete furibunde năvălesc în palate şi locuinţe de soi, scotocesc după proviziile ascunse şi încep să se îndoape într-o risipă sălbatică, nu străină de voluptatea pângăririi. Castroane cu dulceţuri şi alte rare bunătăţi sunt înşirate pe masă sau pe podea, vedrele se rostogolesc, vinul ţâşneşte în pocale şi ulcioare sau se scurge pe covoare scumpe. Tapiseriile sunt smulse de pe pereţi şi terfelite în picioare, veselă, tacâmuri şi tot felul de alte obiecte din aur şi argint sunt îngrămădite prin colţuri, laolaltă cu veşminte tivite cu nestemate şi arme bătute-n pietre preţioase.

Beţia cruzimii e aţâţată de glasul suferinţei, de cumplita jeluire a musulmanilor captivi, care sunt despuiaţi şi înjosiţi, chinuiţi şi ciopârţiţi. Femeile sunt siluite, după care li se înjunghie beregata sau li se spintecă pântecele. Pruncii sunt azvârliţi în aer şi prinşi în vârf de spadă, apoi purtaţi în triumf, ca un vânat de soi. Bărbaţii sunt jugăniţi şi organele tăiate li se vâră cu sila între dinţi. Pe trupurile vii tăişul spadelor crestează semnul crucii, care capătă o strălucire purpurie când se umple de sânge. Alţii sunt jupuiţi de vii sau li se scot măruntaiele, sunt târâţi de maţe şi gemetele cumplite se amestecă cu hohotele batjocoritoare şi strigătele de biruinţă ale cruciaţilor: E voia Domnului! E voia Domnului!

În felul ăsta îşi dovedesc cruciaţii simţirea creştină în Antiohia eliberată şi pomina trecerii lor spre Sfântul Mormânt se întinde departe, peste toată lumea musulmană.

Dar furia sângeroasă se domoleşte treptat, n-a mai rămas nimic de prădat, niciun supravieţuitor duşman care să aţâţe pofta de tortură şi omor a cuceritorilor. Cavalerii se statornicesc în palate, îşi iau în stăpânire cea mai mare parte din bogăţii. Pedestraşii şi gloata sunt puşi la corvoadă, să golească locul de

cadavrele care au început să putrezească şi să ameninţe cu molimi. Trebuiesc suite în căruţe şi duse aiurea pentru a fi arse. Din rugurile de leşuri se ridică dâre groase şi învălătucite de fum, care se aşterne ca un nor negru deasupra Antiohiei.

S-au stârnit stoluri mari de păsări necrofage, adastă în copaci şi se reped asupra stârvurilor ce zac împrăştiate în tot locul, se înşiră şi pe creste de ziduri, cocoţate în aşteptare, îşi răsucesc capul şi urmăresc orice mişcare cu priviri ascuţite. Sunt păsări negre, obişnuite, dar printre ele şi vulturi mari cât o gâscă, cu gâturi golaşe, ce par jumulite de pene, cu pliscuri coroiate, însângerate. Degeaba arunci cu pietre în ele, căci îşi bagă capul în pene şi rămân pe loc. O săgeată poate răpune câte una, dar celelalte rămân nepăsătoare. În terme şi bazine morţii plutesc în voie şi ameninţă să otrăvească apa, leşurile trebuie pescuite cu cângi şi ancore. Unele au căzut la fund şi de acolo privesc în sus ca nişte vieţuitoare ce se scaldă, sau par că se contopesc în mozaicul cu modele şerpuite din cioburi multicolore de piatră. Alţi înecaţi s-au umflat deja de apă şi plutesc la suprafaţă de parcă ar fi îndopaţi, gata-gata să plesnească.

În coasta muntelui sunt săpate galerii subpământene – dacă nu cumva sunt peşteri naturale. E sălaşul robilor, de care nimănui nu i-a fost aminte să-i slobozească, robotesc acolo în covăcii şi mori, negri de funingine sau albiţi de făină, la margini de ape ce se scurg cu iuţeală prin canale. Mulţi din ei sunt orbi, cu ochii scoşi sau arşi. Unii zac morţi în lanţuri, supţi ca nişte schelete. Acolo cei vii sunt la fel de neştiutori ca şi morţii că oraşul a fost eliberat, când te apropii de ei se ciucesc de parcă ar aştepta cu teamă lovituri de gârbaci. Afli printre ei chiar şi cruciaţi şi pelerini căzuţi captivi, mulţi creştini care şi-au petrecut ani de zile în sclavie.

Iată aşadar că şi măreţia Antiohiei s-a întemeiat pe silnicie, bogăţia ei a crescut pe umerii robilor.

Dar cucerirea oraşului nu i-a scos pe cruciaţi la niciun liman. Au rămas tot împotmoliţi, n-au ajuns să pornească mai departe la timp, căpeteniile nu căzuseră la nicio înţelegere, ca de obicei, şi se încontrau cu îndârjire. Armata musulmană din Mosul, despre care se auziseră vorbe că ar fi pe drum, răsări deodată la porţile Antiohiei şi împresură oraşul, aşa că acum cruciaţii erau cei sechestraţi şi asediaţi. Nu le rămânea decât să se îngrijească de apărare, zidurile şi turnurile trebuiau împânzite cu trupe. Căpeteniile îşi împărţiră zonele şi cei de sub comanda lor îşi luară în primire posturile.

Forţele inamice erau numeroase şi bine înzestrate, oraşul fu supus unui asediu mai îndrăcit decât cel pe care-l duseseră cruciaţii. Turnurile de observaţie pe care le înălţaseră erau folosite acum împotriva lor, căci căzuseră în mâinile duşmanului, fortăreaţa era mai departe ocupată de garnizoană şi de guvernator, care nu dădeau niciun semn de sfârşeală sau cedare. În schimb cruciaţii şi locuitorii creştini ai Anatiohiei începură să se zbată în ghearele foamei şi căzură degrabă pradă unei deznădejdi tot mai adânci.

Căsăpeau cai şi asini, animale de călărit şi de povară fără nicio deosebire, le mâncau până şi pieile, fierbeau oasele ca să le sugă măduva şi apoi le măcinau în chip de făină. Câinii, pisicile şi şobolanii erau vânaţi şi devoraţi cu lăcomie, ba până şi vulturii erau doborâţi cu săgeţi şi înfulecaţi, chiar dacă se hrăneau cu stârvuri. Despuiau copacii şi arborii de frunze, jupuiau coaja de pe crengi şi trunchiuri – tot pentru a-şi umple burţile goale. Porumbeii, care până atunci hălăduiseră în oraş şi se înălţau tot timpul în zbor rotit deasupra acoperişurilor, nu se mai zăreau acum defel, fuseseră prinşi în curse sau ochiţi cu săgeţi, până când ultimii rămaşi se depărtară de spaimă. Şi după aceea au rămas doar oamenii, care se holbau unii la alţii cu priviri hămesite şi ochii înfundaţi în orbite. Se isprăvise şi cu binecuvântata apă proaspătă, pâraiele începură să sece, fie din cauza secetei de vară, fie că duşmanii găsiră vreun fel de a zăgăzui cursul apei. Bazinele deveniseră nişte băltoace stătute, cu apă din ce în ce mai tulbure, acoperită cu o pojghiţă unsuroasă. Scăldatul şi spălatul veşmintelor fură oprite, curând s-ar fi putut să fie nevoie de fiecare strop de apă pentru potolirea setei.

În toiul nopţii ieşeau mici cete, se furişau afară din oraş, pe porţile mai depărtate, sau treceau peste zid cu ajutorul scărilor. Umblau pe la marginile taberei duşmane, dibuiau animale răpuse de moarte bună şi le târau cu ei înapoi. Nu se codeau nici să-şi facă drum până la cimitirul musulman şi să dezgroape cadavre proaspăt înhumate.

După care tot oraşul se ospăta din fiertura de carne putredă, nimeni nu voia să se mai gândească dacă era carne de animal sau de om. Când un cruciat de rang înalt trecea pe lângă ei şi vedea ce îmbucau, poate că se oprea şi îi întreba: Dar ce mai e şi asta? Arată de parcă ar fi mădulare omeneşti! Oamenii plecau capul, ruşinaţi parcă, şi nu răspundeau nimic. Dar dacă cruciatul, indignat, dădea să le deşerte ceaunul, ei îl opreau şi îl lămureau: Doar sunt necredincioşi! Carne de creştin nu mâncăm! Oare de ce n-ar sluji carnea păgânească drept hrană pentru norodul lui Hristos!

Mulţi socoteau, vezi bine, un păcat neînsemnat să te înfrupţi din carnea duşmanilor lui Hristos, dar după ce se îndestulau cu carne omenească se lăsa asupra lor o apăsare. Păreau împovăraţi de vinovăţie, nu rareori erau cuprinşi de boală: cădeau la pământ în rugăciuni sau umblau pe la biserică să caute izbăviri.

Spre uimirea lui, Eskil îl zări şi pe Petru Eremitul printre mâncătorii de cadavre, şi nu-i afurisea pentru asta, ci îi încuraja. În ce-l privea, trebui să se dezică de peşte şi fructe, foamea îl convinsese să se spurce la carne. Şi când a ajuns să pună în gură carne de om, a declarat că era la fel de bună ca peştele şi fructele la un loc. Să mănânce carne de animal nu se putea îndupleca, dar să înghită din carnea necredincioşilor găsea că e chiar faptă de laudă.

Cu Petru Eremitul se petrecea o schimbare ciudată în ultima vreme, arăta sălbăticit şi abătut. Poate că asta se datora pierderii asinului, animalul care-i fusese mai drag decât orice altă fiinţă pe lume şi care-l purtase tot drumul până la Antiohia! Poate că pierise de foame, sau fusese măcelărit fără milă ca să astâmpere foamea altora.

Deodată se lăţi vestea că împăratul Bizanţului era pe drum cu o oaste puternică pentru a-i scoate din impas pe cruciaţii din Antiohia. Armata urma să sosească pe mare la Sf. Simeon, şi era

aşteptată cât de curând. Nădejdea încolţi din nou, binecuvântările şi rugăciunile închinate împăratului se auziră din nou: el era şi rămânea umărul neclintit de sprijin al cruciaţilor şi susţinătorului inimos al cruciadei!

Dar nu trecu mult şi se zvoni pe dos; împăratul primise veşti că starea cruciaţilor e atât de disperată, încât capitularea lor e inevitabilă. Ar însemna să ajungă prea târziu cu armata şi n-ar mai putea să le fie de ajutor, ci doar ar înrăutăţi încordarea dintre Bizanţ şi lumea musulmană. De aceea s-a întors din drum şi navele se îndreaptă îndărăt spre Constantinopol.

Mânia prinse să clocotească degrabă printre cruciaţi, asupra împăratului se înteţiră din nou blestemele: trădătorul spurcat, laşul şi netrebnicul, care nu urmărea nimic altceva decât să-şi păstreze imperiul şi să convieţuiască în tihnă cu păgânitatea! Cruciada trebuia să nu mai aibă nimic de a face cu el şi să abjure de la orice juruinţă pe care i-o făcuse!

Cruciaţii, ca şi populaţia oraşului, căzură într-o stare de deznădejde tot mai jalnică. Foamea îi chinuia crâncen, şedeau sau zăceau într-o resemnare bântuită de prevestiri dezastruoase, în răstimpuri aruncau câte o privire spre locuitorii ce stăteau în aşteptare. Nimeni nu mai dădea glas imnurilor cucernice, până şi rugăciunile începură să amuţească, de parcă nimeni nu mai credea că mai slujesc la ceva. Îşi luase oare Domnul mâna de pe slujitorii lui, nu mai era oare cruciada parte din voinţa lui?

Până şi nobilimea suferea, iar căpeteniile erau descurajate. Raimond fusese atins de boală şi silit să zacă la pat vreme îndelungată. Domniţele francone de viţă nobilă ajunseseră să nu se deosebească mai deloc de femeile de rând, la fel de zdrenţăroase, cu părul lăţos şi neîngrijit.

Dar în chiar culmea resemnării şi disperării se stârni din nou un val de încredere şi fierbinte credinţă, şi totul părea să se fi întâmplat peste noapte. Preoţii şi călugării dobândiră prestigiu tot mai mare, acum nu mai erau războinicele căpetenii şi ţâfnoşii cavaleri cei care insuflau curaj şi speranţă. Venise ceasul păstorilor de suflete şi al apostolilor, doar ei mai erau în stare să aducă mângâiere şi să-i întărească pe oameni.

Norodul începe să se îmbulzească în biserici, care după profanarea musulmană fuseseră restaurate şi reconsacrate. Se ţineau slujbe de dimineaţa până seara, mulţimile îngenuncheate

nu conteneau rugându-se, călugării zeloşi predicau penitenţa şi purificarea, păcatele se mărturiseau cu adâncă pocăinţă.

Dintre sus-puşi era mai cu seamă unul care ieşea în faţa mulţimilor: episcopul Adhemar, împuternicitul papei, un paşnic mijlocitor între căpetenii şi un reazem pentru toţi cruciaţii, până şi printre cei mai simpli şi neînsemnaţi. Îşi găsea răgaz să-i asculte pe toţi, avea o vorbă bună pentru fiecare. Era palid la chip, nu-şi lăsa pic de barbă, avea o clipire mioapă în priviri. Se ivea în veşmântul lui alb, fără nicio podoabă în afară de un mic crucifix de argint, şi oamenii se înghesuiau numaidecât în jurul lui să-i sărute mâinile sau un refec al hainei.

Şi dacă le dăruia mângâiere şi întărire, pe de altă parte nu le stârnea nici nădejdi deşarte. Îi învăţa în schimb că fiecare trebuie să se împace cu gândul morţii şi să fie pregătit pentru întâlnirea cu Mântuitorul, când va fi să fie, aşa cum se cuvenea oricărui cruciat şi adevărat creştin.

Şi o prevestire a morţii bântuia tot mai tare, pe măsură ce speranţa de a ajunge vreodată la Ierusalim se stingea pe zi ce trecea. Cruciaţii înţelegeau că nu ascultaseră porunca Domnului, ci se lăsaseră pângăriţi şi împovăraţi de păcat şi nelegiuire. De aceea cruciadei nu-i va fi sortit să pună piciorul în Ţara Sfântă, nu mai era vrednică să izbăvească mormântul lui Hristos! În Antiohia îşi va găsi sfârşitul, primul oraş al creştinătăţii va fi şi mormântul cruciaţilor!

Izbucni un val de patos funebru care îi cuprinse pe mai toţi. Şi resemnarea de până atunci se preschimbă într-un nou soi de bravură. Căci dacă tot le era dat să piară, atunci să-şi găsească moartea ca nişte adevăraţi ostaşi ai lui Hristos, cu arma în mână! Vor cădea răpuşi în numele lui Hristos şi îşi vor dobândi veşnica mântuire, orice se va fi întâmplat!

Priveau acum înfometarea ca un soi de mortificare ascetică, penitenţa pentru păcatele săvârşite. Şi unii merseră chiar mai departe, începură să se autoflageleze, îşi chinuiau până la sânge trupurile supte şi gemeau de voluptatea durerii. Zelul pocăinţei spori, crescu într-un soi de nebunie, mâinile tremurânde se întindeau după crucifix şi după bici cu aceeaşi adorare.

Era timpul potrivit pentru semne şi minuni, viziuni şi revelaţii, şi acestea nu se lăsară mult aşteptate. Un preot, pe nume Ştefan, fu primul căruia în somn i se arătase Hristos, pe care îl auzise grăind că în răstimp de nouă zile cruciaţii vor avea parte

de un mare dar – doar dacă vor face penitenţă şi se vor ţine departe de orice atingere trupească. Se agăţară îndată cu toţii de această făgăduinţă, începură să aştepte darul ceresc. Ce altceva putea să însemne decât nimicirea duşmanului şi mântuirea cruciadei? Sau poate că însuşi Hristos se va pogorî din ceruri să-şi izbăvească norodul?

Într-o seară s-a zărit o stea grozavă, picând în flăcări peste tabăra duşmană cu o nemaipomenită strălucire, ce lumină întreg ţinutul. Se desfăcu în trei aşchii de foc, care se abătură peste oştirea inamică. Într-o tăcută înfiorare cei din cetate aşteptau ca văpăile să ţâşnească şi să mistuie tabăra din afara zidurilor. Dar dinspre partea duşmană totul rămase cât se poate de liniştit şi nu se zări nici urmă de pojar. Dar dacă nu era nimicirea ce se abătea asupra necredincioşilor, trebuia totuşi să fi fost un semn de sus, osânda lor scrisă în ceruri!

Şi aşa se face că se ivi un tinerel cu barbă bălaie şi priviri rătăcite, care avusese revelaţii demne de toată luarea-aminte, ce se cereau împărtăşite. Ceru să fie înfăţişat episcopului Adhemar şi unor capi cruciaţi. Şi povesti cum în noaptea cutremurului de pământ, pe la vremea Anului Nou, avusese prima viziune. I se arătase o făptură sfântă, învăluită într-o radioasă strălucire, şi îl purtase cu el prin văzduh, peste ziduri, până în oraşul aflat sub stăpânirea duşmană. Au pătruns în catedrala Sf. Petru. Acolo i-a arătat locul în care era îngropată suliţa ce străpunsese coapsa lui Hristos. De va fi dezgropată şi purtată în fruntea luptei, atunci cruciaţii vor avea parte de o biruinţă hotărâtoare. Aşa grăise sfântul.

Şi de ce, fu el întrebat, dezvăluirea aceea i se făcuse tocmai lui? Şi nu găsi alt răspuns decât că el era un om cucernic, cu frica lui Dumnezeu, unul dintre cei mărunţi şi umili, care uneori sunt aleşi ca unelte ale celor mai înalte năzuinţi. Şi atunci mai fu întrebat de ce zăbovise atâta vreme cu destăinuirea revelaţiei. Şi explică cum că el, ca om neînsemnat ce se afla, nu cutezase să se arate, se temuse că va fi izgonit şi luat în derâdere, ca un şarlatan.

Şi cum şi-a învins aceste şovăieli? Păi da, că mai întâi el fugise din Antiohia la Alexandreta, dar acolo arătarea cea sfântă l-a vizitat din nou şi l-a oprit cu străşnicie să facă destăinuiri. Şi când a încălcat totuşi această poruncă, l-a lovit o boală a ochilor ce l-a lăsat fără vedere. Dar mai apoi revelaţia s-a petrecut încă

o dată şi i s-a făgăduit că-şi va recăpăta vederea de se va duce în Antiohia şi îşi va îndeplini misiunea. Şi acum el făcuse întocmai.

Nici episcopul Adhemar, nici vreunul dintre capii cruciadei nu era prea dispus să dea crezare ştirilor ce le vestea omul ăsta, cu gura lui bogată şi privirile zălude. Îl întrebară dacă sigur crede că poate dibui locul din catedrala Sf. Petru şi dacă stă chezaş că lancea e de găsit acolo, dacă se sapă. A răspuns că el era un om sărac cu duhul şi ştia doar ceea ce-i spusese arătarea, dar îşi amintea foarte bine locul şi era încredinţat că-l poate găsi.

După care fu învoit să plece. Printre mai marii cruciadei domnea şovăiala, se străduiau să hotărască ce anume trebuie făcut.

Dar între timp omul cu pricina nu şi-a ţinut gura, şi vestea viziunii lui se răspândi degrabă prin mulţime. Dintr-o dată i se duse buhul, şi numele lui era ştiut de toţi: Petru Bartholomeus. Puţini fură aceia care nu se încrezură din capul locului în spusele lui şi toţi aceştia începură să-şi pună speranţa în ele. Deveni buricul pământului, într-o îmbulzeală de oameni aţâţaţi, care doreau să-l vadă şi să-l audă, ba chiar să-l şi atingă, de parcă el însuşi ar fi fost un fel de sfânt. Se spunea ba că e un cucernic pelerin, un preot sărac, un simplu păstor, sau ţăran care nici nu ştia să citească, şi isprăvile ce i se puneau pe seamă deveneau din ce în ce mai miraculoase.

Însă mai-marii cruciadei tot mai şovăiau, şi unul din temeiurile lor de neîncredere era că suliţa ce pătrunsese în coapsa Im Hristos se afla încă mai demult la Constantinopol, era una dintre relicvele cele mai de preţ ale creştinătăţii şi mulţi o văzuseră cu ochii lor. Cum putea aşadar să se găsească îngropată în pământ, sub temelia catedralei Sf. Petru în Antiohia? Nu putea exista altă lămurire decât că una dintre suliţe era calpă – dar atunci care din ele? Mai întâi trebuia să se adeverească dacă există o suliţă în catedrală. Şi pentru a afla asta trebuia făcută încercarea de a o dezgropa. Dar în felul acesta ajungeau chiar la hotărârea pe care voiseră s-o ocolească.

Dar mulţimile se îngrămădeau şi ţipau tot mai înverşunat: Lancea lui Hristos! Daţi-ne lancea lui Hristos! Sfânta Lance să ne poarte spre biruinţă! Chiar şi numele lui Petru Bartholomeus se auzea tot timpul, era înălţat în slăvi ca mântuitor al cruciadei, alesul binecuvântat al dezvăluirii divine.

În cele din urmă se desemnă ziua dezgropării suliţei şi un cortegiu de demnitari, cu episcopul Adhemar în frunte, păşi cu solemnitate spre catedrala Sf. Petru, urmaţi de o ceată de săpători şi în urma lor un norod întreg fierbând de curiozitate şi speranţă.

În catedrală Petru Bartholomeus pare să meargă direct la ţintă, fără bâjbâire şi şovăială, de parcă ar şi şti locul. Se îndreaptă spre o criptă şi arată cu mâna un loc unde trebuie făcute săpăturile. Săpătorii se pun de îndată pe lucru, sparg dalele de piatră ale pardoselii, aruncă pământul roşiatic ce pare îmbibat cu sânge şi are un iz mucegăios, ca de cadavru învechit. Odată cu bulgării de pământ hârleţele scot şi cioturi de oseminte, hârci, surcele putrezite, care pesemne sunt resturi de coşciuge, ba parcă se zăresc şi câţiva viermi graşi. Dar niciun fel de lance.

Săpăturile ţin toată ziua, speranţele încep să facă loc nerăbdării şi îndoielii, din mulţime au şi început să se audă batjocuri şi ocări pe seama lui Petru Bartholomeus. Dar cu toate acestea el pare să fie sigur de reuşită, îi ţine pe săpători mai departe la lucru. Când totuşi nu iese nimic la lumină se răzgândeşte şi spune că s-ar putea să fie de partea cealaltă. Treptat începe să fie şi el vădit îngrijorat, sudoarea îi scaldă chipul şi ochii îi joacă precum limbile focului în adierea vântului.

În cele din urmă apucă el însuşi un hârleţ şi sare în groapa adâncă. Dispare din văzul tuturor, se aude cum sapă trudnic şi zelos până când se îndreaptă de mijloc şi sloboade un strigăt triumfător: Lancea! Uite-o! Am dat de Sfânta Lance! Şi iese din groapă târându-se cu o bucată de fier ruginit în mână. Un murmur de extaz străbate mulţimile şi ca un ecou răsună printre cei adunaţi: Sfânta Lance! Lancea lui Hristos! E voinţa Domnului!

Episcopul Adhemar, legatul pontifical, ia cu băgare de seamă bucata de fier în mâinile sale albe, o cercetează şi şterge ţărâna roşcată, care s-a lipit şi s-a amestecat cu stratul de rugină. Îi pare a fi un cât se poate de obişnuit vârf de lance, din acelea pe care le vezi zilnic la tot pasul şi vechimea ei pare greu de hotărât. A stat în pământ o bună bucată de vreme, fără doar şi poate. Şi coada de lemn a dispărut cu desăvârşire, pesemne putrezită. Nu se poate spune nimic sigur despre această excavaţie, dacă e într-adevăr suliţa cu care soldatul roman a

străpuns coapsa Răstignitului, sau dacă e o oarecare alta. Mai rămâne de adeverit ce puteri miraculoase poate avea!

Dar trec zilele şi nu s-a întreprins nimic. A rămas o bucată de fier mâncată de rugină, ce nu pare să aibă vreo însuşire deosebită. În jurul ei nu se vede nicio aură, niciun fel de semn că ar fi cu adevărat o relicvă.

Dar mulţimile erau nerăbdătoare şi cereau tot mai zgomotos intrarea în luptă, sub călăuzirea lăncii lui Hristos. Nici Petru Bartholomeus nu pierdu prilejul, ci se lăsă iluminat de o nouă revelaţie, care trimitea cruciaţilor porunca de a porni de îndată împotriva duşmanului, iar Sfânta Lance le va chezăşui biruinţa!

Cavaleri şi pelerini, tineri şi moşnegi, fără osebire, intrară cu toţii într-un soi de delir, cântau imnuri cruciate, cădeau în rugi înfiorate, tremurau din toate mădularele, de parcă scuturaţi de friguri şi strigau cu războinică ardoare: La luptă în numele lui Hristos! Biruinţa sau moartea! Ierusalimul sau Împărăţia Cerurilor! Sfânta Lance fie-ne călăuză! E voinţa Domnului! E voinţa Domnului!

Cei mai mulţi erau atât de turmentaţi, încât nici nu le mai păsa de viaţă sau de moarte. Într-atât se aprinsese credinţa în ei, încât nu-şi mai făceau niciun fel de griji în ce priveşte soarta ce-i aştepta. Şi căpeteniile se hotărâră să dea urmare voinţei norodului, starea lor era oricum deznădăjduită, nu aveau ce să mai aştepte, trebuiau să dea piept cu duşmanul sau să piară între ziduri. Dar era într-adevăr nevoie de o minune, după cât de jalnice erau forţele cruciate pe lângă falnica oaste inamică.

Doar puţini dintre ei erau călări, şi caii de-abia se ţineau pe picioare, flămânzi şi sleiţi. Mulţi cavaleri erau nevoiţi să umble pe jos, în armuri sau despuiaţi de ele, căci erau oricum pregătiţi să cadă răpuşi. Armele erau tocite din cale-afară şi neîndestulătoare, unii aveau câte o spadă sau o suliţă, alţii numai securi, ciomege, furci sau măciuci.

Dar niciunul nu se dădea îndărăt, văzând aceeaşi îndârjire de a înfrunta duşmanul, purtau crucile şi stindardele falnic înălţate, dădeau glas imnurilor cruciate cu mai multă înfocare ca oricând. În frunte mergea trimisul papei, episcopul Adhemar, şi alături de el un călugăr ce purta lancea sfântă, proptită în vârful unui crucifix.

Dar erau cel puţin doi care şovăiau: Eskil şi Johannes. Nu se lăsară furaţi de izbucnirea fanatică. Se îndoiau foarte mult că o ieşire la luptă ar putea avea alt deznodământ decât o cumplită baie de sânge. Dar nu prea aveau de ales, n-aveau în niciun fel cum să se ţină deoparte şi să rămână mai departe între zidurile oraşului, căci cum-necum, orice s-ar fi întâmplat, erau şi ei cruciaţi.

Da, da, zise Johannes gânditor şi cu oarecare parapon în glas, sminteala îşi cere tributul! Nu s-ar părea că o să mai apucăm să trăim pe lumea asta încă o zi! Tot ce mai putem face e să păşim în ea, şi apoi să-i spunem bun rămas! Soarele o să lumineze mai departe, şi peste cruciaţi se va aşterne curând uitarea! Căci doar izbânda trăieşte în amintire, asta se ştie doar!

Eskil socotea că vina o purtau în primul rând capii cruciadei – de ar fi izbutit să ajungă la o înţelegere şi să se unească la timp, atunci cruciaţii n-ar mai fi căzut în capcană, n-ar mai fi fost sechestraţi în oraş. Şi atunci ar fi fost scutiţi şi de clipa asta nenorocită, n-ar mai fi trebuit să dea o luptă fără sorţi de izbândă.

Şi Eskil era cu atât mai înnegurat cu cât îşi pierduse şi calul, ca mai toţi ceilalţi de altfel. Era sleit de foame, ca şi Johannes, în vremea din urmă îi răzbise într-adevăr greul, şi nici măcar limbuţia neostoită a călugărului nu mai reuşise să-i ţină tari.

Dar, la o adică, nu-i nicio pagubă să intrăm şi noi în joc, conchise Johannes, că aşa isprăvim mai degrabă cu mizeria. Dacă rămânem pe loc tot n-o să sfârşim mai bine, doar că ne vom chinui mai mult!

Nu cumva de data asta te dezici şi ieşi la bătaie? îl întrebă Eskil curios.

Nu, îl lămuri Johannes, n-am altceva de făcut decât să-mi păzesc pielea, atât cât s-o putea! Dar nici pomeneală să pun mâna pe vreo armă, ci am să mă bizui tot pe bâta mea, ca de obicei.

Lui Eskil îi venise acum în minte cutiuţa cu bobiţe miraculoase, pe care o primise de la varangul Oddar. Poate că acum era cu adevărat cel mai nimerit prilej să le încerce. Scoase cutioara ele la brâu, i-o arătă călugărului şi îi spuse despre ce era vorba. Johannes apucă una din bobiţele acelea albicioase cu două degete uriaşe, o cercetă, o mirosi. Cred că ştiu eu cam care-i tărăşenia, spuse el. Poate că ne ajută să facem pasul cel

greu spre rai! Atâta păcat să fie, şi oricum e ultimul pe care-l mai săvârşim, aşa că hai să luăm şi nişte boabe din astea făcătoare de minuni.

Îşi strânseră saliva în gurile uscate şi înghiţiră fiecare câte două bobiţe. Ce-ai zice să te apuce acum o poftă nebună de războială? îi spuse Eskil monahului. Şi acesta izbucni: Dar-ar Domnul să se întâmple şi asta! Că poate mi-e dat astfel să aflu un adevăr despre mine însumi în ultimul ceas!

Se ridicară porţile şi oştenii sfintei cruci se revărsară în năvalnic extaz, cântând, cu chipurile şi privirile îndepărtate spre înaltul cerului. Musulmanii vor fi fost pesemne uluiţi, căci îi lăsară să se scurgă nestingheriţi. Mai-marele lor dădu ordin trupelor sale să se dea îndărăt şi să le facă loc acestor creştini ce păreau ieşiţi din minţi. Căci îi aveau oricum în mână, îi puteau nimici oricum pe toţi, până la unul!

Şi aşa se scurseră şirurile de cruciaţi pe poduri, fără ca măcar o singură săgeată să se abată asupra lor, crucifixul cu vârful Sfintei Lănci se afla tot în frunte şi se părea că duşmanul simţea o mare sfială, dătătoare de nădejde pentru cruciaţi.

Şi iată-i mai apoi adunaţi pe câmpie, întreaga suflare cruciată, cu pelerini cu tot. Nu se opriră în aşteptarea atacului inamic ci se tălăzuiră mai departe, înaintară fără preget, ca o revărsare de apă ce nu se lăsa zăgăzuită.

Şi deodată câţiva se uitară spre cer şi strigară: Hristos e cu noi! Cică zăriseră cavaleri în albe veşminte pogorând din ceruri, pentru a se pune alături de ei, sfinţi războinici, conduşi în bătălie de însuşi Hristos. Şi atunci se năpustiră ca nişte posedaţi asupra rândurilor duşmane, nepăsători de moarte. Şi aşa se porni inevitabila luptă, o masă omenească tălăzuindu-se orbeşte, cu câte un călăreţ pe ici, pe colo. Nu se petrecu niciun asalt de vreo parte sau alta, ci numai o învălmăşeală corp la corp, de la bun început.

Călărimea musulmană trecu la fapte, mai întâi cu şovăială parcă, mai apoi cu furie crescândă. Tăiau şi străpungeau, capetele căzdeau ca o deasă scuturare de fructe dintr-un pom zguduit de furtuni, curgeau râuri de sânge şi leşurile se adunau stive.

Dar nimic nu-i putea stăvili pe creştini, căzdeau unii peste alţii, cântând în clipa morţii, şi alţii se revărsau neîncetat pe urmele

lor. Cei răpuşi erau atât de numeroşi, încât trupurile lor înălţară un parapet care-i adăpostea pe cei vii. Şi nu cădeau ca nişte jertfe neputincioase, ci se luptau din răsputeri, până la ultimul strop de vlagă, cu o îndrăcire care-i înfiora pe inamici.

În musulmani încolţi teama – creştinii ăştia par cuprinşi de o sfântă nebunie, dorinţa lor supremă e moartea! Şi era ceva înspăimântător, ceva nefiresc, oamenii ăştia nu puteau fi învinşi, nu era chip să-i ucizi pe toţi!

Comandantul fu cuprins de aceeaşi îndoială şi teamă ca şi ostaşii şi hotărî să înceteze lupta şi să bată în retragere. Dar, când dădu semnul, supuşii lui nu se mulţumiră doar să se retragă, ci o rupseră la fugă, parcă urmăriţi de duhuri rele.

Şi curând toată oştirea aceea falnică o luă la goană, o fugă bezmetică, pe care nimic n-o mai putea conteni. Îşi lăsară baltă proviziile, tot tezaurul cărat, tot ce luaseră cu ei în această incursiune pe care o crezuseră aducătoare de uşoară victorie.

Cruciaţii şi pelerinii, câţi mai rămăseseră teferi, se trântiră la pământ pe câmpul de luptă, printre grămezi de leşuri, creştine şi păgâne laolaltă. Minunea se împlinise, biruiseră cu ajutorul lui Hristos, cruciada era mântuită!

Dar călugărul ce purtase crucifixul cu Sfânta Lance zăcea ucis, episcopul Adhemar era rănit şi vlăguit, fu cărat în oraş, cu lancea alături. Şi mulţimile păşeau încet în urma lui, abia se mai ţineau pe picioare; unii se târau în genunchi. Pătrunseră înapoi în oraş, care acum nu mai era sub împresurare duşmană, izbăvit astfel de cumplitele suferinţe.

Le fusese într-adevăr dat să trăiască o minune? se întrebară după aceea Eskil şi Johannes. O minune graţie căreia scăpaseră şi ei cu viaţă? Sau fusese mai mult un soi de nebunie a tuturor?

Fiindcă şi ei fuseseră la rândul lor supuşi unui anume delir, pricinuit de miraculoasele boabe. Dar nu îi cuprinsese pe amândoi în acelaşi fel. Lui Eskil îi dăduseră o linişte impenetrabilă, de parcă l-ar fi acoperit o cupă de sticlă protectoare. Nimic nu-l ajungea, nimic nu-l atingea, nu mai exista nici primejdie, nici moarte, totul era limpede şi străveziu ca sticla, o siguranţă deplină şi de netăgăduit. Se ţinea pe lângă Johannes, dar nu se lupta, ci se lăsa purtat fără nicio împotrivire. Avea spada în mână, dar nu lovea cu ea, oţelul rămăsese nepătat de sânge. Şi nici pe el nu-l atinsese nicio armă,

alunecaseră pe lângă el de parcă n-ar fi fost decât răsfrângeri de lumină.

În schimb, Johannes se dezlănţuise pentru prima oară în viaţă, toate zăgazurile ce şi le clădise pe dinăuntru se spărseseră. Se azvârli în luptă cu pofta unei adevărate descătuşări. Nu se dezminţi nici de data asta. Nesocoti orice armă, nu apucă nicio spadă, o suliţă sau măcar o secure din mâna vreunuia căzut. Se mulţumi cu ciomagul lui şi acesta îl sluji cu râvnă, îl învârtea în jurul său cu o cumplită putere şi izbea cu o greutate strivitoare, sfărâma, spulbera. Nicio armă nu avea bătaia atât de lungă ca bâta lui, şi călugărul cosea cerc larg în juru-i.

Dar acum, când bătălia luase sfârşit şi inamicii fugiseră, Johannes lăsă trupul greu pe pământ. Era secătuit, sleit de puteri şi potolit, se înmuie, se cufundă într-un soi de toropeală. Când Eskil încercă să-l urnească, monahul era de neclintit, ca un trunchi de copac prăvălit. Şi trebui să-l lase acolo, printre leşuri, încredinţat că va supravieţui.

A doua zi dimineaţa Johannes se înapoie frumuşel, teafăr şi nevătămat în oraş, arăta cumva cam năuc şi tot clătina din cap. Şi mărturisi, puţin cam încurcat: Nu ştiu ce s-a petrecut cu mine, a fost aşa, de parcă în pielea mea ar fi intrat un sălbatic sau un vechi războinic, împătimit în lupte. Era minunat, nu zic ba, dar n-avea nimic de a face cu mine. Călugărul Johannes, ca să spun aşa, fusese dat cu împrumut altui ins!

Episcopul Adhemar, legatul pontifical, îşi dădu duhul la scurtă vreme – o tristă pierdere pentru mai toată simţirea cruciată. Fără el, ca mijlocitor de pace, râca dintre căpetenii se înteţi tot mai cu înverşunare, precum şi zâzania dintre cavalerii de rang nobil şi cruciaţii de rând. Bohemond îşi pretindea din ce în ce mai îndârjit dreptul de unic stăpân peste Antiohia, în timp ce Raimond i-l nega la fel de aprig. Ceilalţi capi cruciaţi încercară zadarnic să-i aducă la o împăcare şi să găsească o cale de ieşire.

Bohemond fu cel care puse piciorul în prag. Curând după înfrângerea oştirii musulmane fortăreaţa se predă, guvernatorul fugi şi trupele garnizoanei se dădură prinse. Oamenii lui Bohemond ocupară fortăreaţa şi înălţară pe metereze stindardul cu însemnele lui, astfel încât acesta avea acum sub dominaţie oraşul şi îşi putea impune voinţa cu forţa.

Nici împăratul Bizanţului şi nici papa nu mai aveau un purtător de cuvânt printre cruciaţi, care acum se puteau socoti neatârnaţi şi de unul şi de celălalt. Raimond se statornici pe întinderea de zid ce-i revenise s-o apere în timpul asediului, care cuprindea şi una din porţile cele mai importante, precum şi câteva redutabile bastioane. El n-avea de gând să părăsească această poziţie fortificată până când Bohemond nu-şi va fi potolit ambiţiile de hegemon al Antiohiei, consimţind să ducă cruciada mai departe, laolaltă cu ceilalţi.

Nemulţumirea mocnea demult în rândurile mulţimii, care rostea aspre judecăţi, din ce în ce mai făţiş, pe seama cavalerilor şi a blazonaţilor. Căci aceştia erau datori să dea pilde mai înalte, de la aceştia era mai mult de aşteptat decât de la ei, prostime de rând, o purtare mai creştinească şi o mai dreaptă cugetare, mai puţină lăcomie de bogăţii şi teritorii, ba chiar o mai bună gândire şi chibzuinţă. Cei avuţi şi de viţă nobilă nu erau supuşi la aceleaşi primejdii ca pedestrimea de toată mâna, erau apăraţi sub armuri şi mult mai puţini dintre ei îşi lăsau ciolanele pe câmpul de luptă. Şi nici de cădeau prinşi în mâinile duşmanului, nu-i aştepta aceeaşi soartă, nu li se scoteau ochii şi nici nu erau vânduţi în robie pe viaţă, ci erau cruţaţi şi ţinuţi nevătămaţi, în aşteptarea unor bune preţuri de răsplată, de obicei erau răscumpăraţi şi se întorceau teferi.

Şi tot mai des şi mai cu zăduf se vorbea despre înalţii domni blazonaţi, cum că aceştia luaseră calea cruciadei mai cu seamă pentru a strânge averi şi a se înstăpâni peste noi domenii bogate, şi nicidecum pentru a izbăvi Sfântul Mormânt. Aşa făcuse Baldwin în ţinuturile de la răsărit, şi acum iată-l pe Bohemond, care ţinea morţiş să ajungă suveran peste Antiohia. Ceea ce stârnea apoi şi pizma altor căpetenii, cărora le fugeau ochii după cetăţi şi pământuri pe care ei înşişi să le cotropească şi să le stăpânească.

Ba chiar şi printre comandanţi se mai găseau câte unii care gândeau la fel, şi cereau deopotrivă ca plecarea să aibă loc cât mai degrabă cu putinţă. Cel mai puternic dintre ei era Gottfrid de Lotharingia, care la o adică putea prea bine să preia conducerea întregii cruciade. Şi veşnic bătăiosul Tankred ameninţa că va porni de capul lui spre Ierusalim, chiar de ar fi fost să-l urmeze numai cincizeci de cavaleri.

Petru Bartholomeus a devenit din nou un oarecare, s-a cufundat în umbra uitării după izbânda cu Sfânta Lance. Dar iată că acum iese din nou la lumină şi face cunoscut cum că a avut o nouă revelaţie, o viziune în care episcopul Adhemar se perpelea în chinurile de foc ale Purgatoriului, drept pedeapsă că se îndoise de sfânta relicvă. Şi un sfânt îi făcuse cunoscut, lui, Petru Bartholomeus, cum că chinurile episcopului puteau fi curmate doar dacă cruciada pornea neîntârziat spre Ierusalim cu lancea în frunte.

Această viziune atârna în cântarul de păreri potrivnice ale căpeteniilor, în râca lor neîmpăcată, de aceea fu primită cu sentimente amestecate, iar unii nu întârziară să spună sus şi tare că Petru era de bună seamă un şarlatan. Era cu neputinţă ca episcopul Adhemar, trimisul pontifical şi un om nespus de cucernic, să fi nimerit în focul Purgatoriului. După moarte era venerat aproape ca un sfânt, şi dacă se îndoise de lance, păi avusese toată dreptatea s-o facă.

Petru fu încolţit să facă dovada că e întreg la minte şi că viziunea lui nu era pură născocire. Şi deodată se auziră o sumedenie de glasuri care cereau ca Petru să fie supus la ordalia focului, şi de va fi fost nevinovat n-avea de ce să se teamă. Petru era deopotrivă înspăimântat şi buimăcit, dar nu era chip să se sustragă şi anunţă că se va supune ordaliei, ca să-i înveţe minte pe cei care se îndoiesc!

Se înjghebează două ruguri lungi, din crengi de mălin uscate, cu loc între ele doar cât să lase să treacă un om. Rugul e aprins şi curând arde din plin, cu vâlvătăi zgomotoase şi o dogoare ce-i face pe nenumăraţi curioşi care s-au îmbulzit în preajmă să se dea îndărăt. Căci vor cu toţii, de bună seamă, să vadă cum înfruntă Petru încercarea focului, e mai pasionant decât chiar o descăpăţânare!

Petru e dezbrăcat de mantaua groasă în care s-a înfăşurat şi rămâne într-un strai uşor, de pânză. E palid şi încordat, faţa i se schimonoseşte de parcă ar încerca să zâmbească, când de fapt e cât pe-aci să izbucnească în lacrimi, ochii îi joacă de parcă s-ar chinui, în zadar să găsească un punct fix pentru priviri. Mulţimile strigă la el, îl zădărăsc să se avânte în flăcări, dar se mai aud şi vorbe de aspră batjocură. O să vezi tu pe dată ce înseamnă focul purgatoriului! Nu mai era acum eroul tuturor, ca odinioară, nu cu mult în urmă.

După oarecare şovăială se avântă cu hotărâre printre zidurile de foc şi dispare în inima flăcărilor, în timp ce gloata de privitori aşteaptă într-o încordată tăcere. Unii pretindeau, mai târziu, că în clipa aceea au zărit o mare pasăre albă care a coborât în zbor, cufundându-se în plină vâlvătaie ca să-l scape, chipurile. Şi Petru se iveşte la capătul celălalt al rugului, se holbează năuc la mulţimea de oameni din jur, de parcă tocmai s-a deşteptat dintr-un vis. Dar gloata nu e încă mulţumită, totul mersese prea repede şi prea uşor. Strigă de zor că trebuie să facă şi drumul îndărăt, altminteri încercarea focului n-ar fi fost pe deplin doveditoare.

Petru dispăru încă o dată printre văpăi şi ieşi din nou pe unde intrase. Şi iată-l, stătea acum ca un învingător, cu chipul strâmbat într-o expresie ce nu semăna nici cu râsul, nici cu plânsul. Gloata era în extaz, jubila, cu toţii îl proclamau în gura mare drept sfânt. Şi, nici una, nici două, se năpustiră spre el, începură să-i smulgă veşmintele fumegânde şi să le sfâşie apoi în bucăţele pentru a le păstra ca relicve.

Se iscă o asemenea îmbulzeală, încât Petru fu trântit la pământ, călcat în picioare, i se auzeau strigătele de durere şi de spaimă. Când entuziaştii şi-au mai venit în minţi, el zăcea lat, făcut ferfeniţă. După câteva zile îşi dădu duhul, şi nimeni nu mai era pe deplin încredinţat că Petru Bartholomeus ieşise cu bine din ordalia focului.

Sosi şi vara, cea mai fierbinte din toate pe care le ştiuseră, înăbuşitoare, apăsătoare ca plumbul. Şi mai-marii cruciadei tot se mai înverşunau, nu reuşeau să cadă la o învoială, şi plecarea întârzia. În schimb se porni să bântuie o cumplită molimă, din zi în zi cădeau tot mai mulţi loviţi de boleşniţă. Când îi treceau toate sudorile, când se zgâlţâiau de friguri, îi apucau vărsăturile şi cufureala, în neştire, până când nu mai ieşea din ei decât sânge şi fiere. Mulţi se prăpădeau după câteva zile. Se bănuia că apa era spurcată sau hrana otrăvită, spaima creştea şi începu exodul, lungi convoaie părăseau zilnic oraşul. Pretutindeni vedeai zăcând bolnavi şi morţi, în case, pe străzi, pe sub copaci, pe iarba păşunilor. Cei rămaşi încă zdraveni erau prea puţini, nu pridideau să care şi să ardă trupurile ţepene ale celor răpuşi de molimă. Oraşul lua înfăţişarea unui uriaş cimitir, cu leşuri neîngropate, duhoarea era cumplită şi din porunca lui

Bohemond se dădu foc la cartierele cel mai rău bântuite ale oraşului.

Hultanii se înmulţiră din nou şi se ţineau tot mai aproape, întocmai ca pe vremea foametei celei mari. Şi se făceau şi tot mai năzuroşi, mai întâi ciuguleau ochii leşurilor şi apoi sfâşiau pântecele şi le goleau de măruntaie.

Şi iarăşi începu să umble vorba despre pedeapsă, pedeapsa ce se abătuse asupra cruciadei, zăbavnică în drumul ei spre Ierusalim. Voinţa Domnului fusese încălcată şi iată răspunsul: boliştea nimicitoare. În mulţimi se aprinsese mânia împotriva mai-marilor, cei chemaţi să hotărască. Nu puţini erau aceia care spuneau că lasă baltă cruciada asta, care nu mai ajungea niciodată la liman. O luară din loc, apucară care încotro, se alăturară lui Baldwin, la răsărit, sau se îndreptară spre Sf. Simeon, ca să prindă o corabie ce naviga spre meleagurile lor de baştină.

Alţii se răspândiră la întâmplare, cât mai departe de oraş, prin împrejurimi, pribegeau de colo-colo în pâlcuri, se pripăşeau pe lângă câte o căpetenie mai măruntă şi înaintau în inima ţării ca să facă niscaiva cuceriri pe socoteala lor, puseră mâna pe câteva orăşele, măcelăriră sau izgoniră locuitorii pentru a se aşeza ei acolo. Dar adesea purtau cu ei molima, ca un blestem, şi n-aveau scăpare.

Cei mai mulţi dintre comandanţii de prim rang se ţinură şi ei departe de Antiohia, cât timp ţinu boleşniţa şi arşiţa. Îşi cheltuiră vremea după cum putură mai mulţumitor, înconjuraţi de supuşii lor. Dar Bohemond şi Raimond, adversari înverşunaţi, se încumetară să rămână în oraş şi se pândeau unul pe altul, fiecare din bârlogul lui fortificat.

Călugărul Johannes era neobosit în a-i îngriji pe suferinzi şi a-i consola pe muribunzi. El se credea invulnerabil în faţa molimei, era tot timpul lac de sudoare, se cocea cumplit în propria osânză. Pe Eskil nu-l răbda sufletul să nu-l ajute în strădaniile lui preamilostive, ba nu se dădu în lături să pună umărul şi la îndepărtarea şi arderea cadavrelor. Fu şi el atins de boală, dar nu prea tare, înghiţi de câteva ori din bobiţele miraculoase, care pare-se că l-au ajutat să treacă hopul şi să scape teafăr. Se cufunda în vise, într-o stare la hotarul dintre somn şi trezie, de s-ar fi zis că trăise o altă viaţă, dincolo de boală. Şi starea aceea nu-l părăsi prea curând.

După ce se luptase din greu cu molima, Johannes se pomeni cu o altă boală. Nu era singurul, de altfel, numai că la el arăta mai neobişnuit. Degetele mâinilor şi picioarelor i se umflară şi unghiile începură să i se dezghioace cu groaznice dureri şi să-i cadă. O bună bucată de vreme nu fu în stare să ţină nimic în mână şi nici să se sprijine pe picioare. Când i se vindecară, degetele erau golaşe şi, belite, unghiile n-aveau să-i mai crească niciodată la loc.

Mult am mai suferit, mărturisi călugărul cu un oftat şi îşi privi vârfurile degetelor. A fost tare greu, dar pesemne că aşa mi s-a cuvenit! Pentru a nu mai fi ispitit să folosesc ghearele, iată, sunt lipsit pentru totdeauna de ele. Prea am luat-o razna atunci, în bătălie, şi-acum mi-am primit pedeapsa! Dar aş zice că s-a lăsat mult-aşteptată, de parcă însuşi Atotputernicul a stat mult pe gânduri cum anume să facă.

Eskil îl îmbie să ia din bobiţele acelea năstruşnice, dar Johannes alungă până şi gândul de-a mai înghiţi asemenea drăcii vreodată. Nu, nu, omule! izbucni el. Asta n-o mai fac niciodată. Cine ştie ce-ar mai fi dacă mă apucă din nou pofta războinică, şi nici măcar n-am duşmani cu care să mă încaier!

Acum toamna dădea primele semne, şi molima se domolise. Cei mai mulţi dintre cruciaţi se reîntorceau în oraşul pe jumătate mort. Apa curgea din nou, vitele fură duse la tăiat, cai noi păşteau pe păşuni, fructe de toate soiurile se găseau din belşug. În Antiohia viaţa începu să intre pe făgaşul obişnuit. Asta îi linişti şi le dădu puteri să rabde zăbava prelungită, pe care n-o pricepeau defel.

În sfârşit, toamna târziu, comandanţii şi mai-marii în rang se adunară să ţină sfat. După aprige ciorovăieli, rămase hotărât că plecarea trebuia să aibă loc negreşit, doar că nu se căzuse la înţelegere şi în privinţa datei. Atât Raimond cât şi Bohemond erau neînduplecaţi în vrajba ce-şi purtau şi amândoi se bucurau de mare autoritate şi aveau numeroşi supuşi şi vasali. Tot mai mulţi înclinau acum să-l recunoască pe Bohemond drept mare suveran legitim al Antiohiei, dar Raimond se jură că nu părăseşte oraşul până când nu face şi Bohemond la fel.

Dar în cele din urmă plecarea fu cerută cu atâta stăruinţă din toate părţile încât nu i se mai putu împotrivi nimeni. Mare parte din cruciaţi ameninţau că se vor aşterne la drum spre Ierusalim fără căpeteniile lor. Atunci Bohemond se înduplecă, chiar dacă

cu tainice gânduri, şi cruciada se desprinse de Antiohia. Întârziase acolo mai bine de un an.

Cruciada se împărţi în trei corpuri de oaste. Primele două plecară din Antiohia deodată, una comandată de Raimond, alta de Bohemond. Cea de a treia, sub comanda lui Gottfrid, urma să pornească ceva mai târziu şi s-o apuce de-a lungul coastei. Primele două urmară cursul râului Orontes, prin văile dinspre miazăzi, până când cotiră spre răsărit, spre cetatea Maarat.

Chiar după câteva zile de mers, ţinutul părea deosebit de paşnic, cruţat de război şi prădăciune. Păstorii îşi vegheau în tihnă turmele, satele erau din plin locuite, roţile de moară clipoceau în apa iute a râurilor. Coastele colinelor erau împădurite cu stejari desfrunziţi şi cedri înalţi, înveşmântaţi în cetina lor verde, cu ace lungi – încă de pe acum peisajul amintea de vremurile biblice.

Cruciaţii se înviorară şi se simţeau din ce în ce mai zburdalnici. În sfârşit, erau din nou la drum, şi de data asta nimic nu le mai sta în cale! Cei mai mulţi mergeau pe jos, iar în rest n-aveau cu toţii cai, nici vorbă, ci se foloseau de boi, măgari şi, pe ici, pe colo, cămile. Călăreţii de statură înaltă aveau adesea o înfăţişare tare caraghioasă pe spinarea unor asemenea dobitoace ciudate, măturând pământul cu picioarele sau cocoţaţi pe o cocoaşă de dromader.

Şi mulţi aveau pe ei veşminte din cele mai năstruşnice, arătau de parcă ar fi fost înveliţi în cearşafuri sau perdele viu colorate. Nu mai purtau coifuri, ci îşi ţineau capul înfăşurat în bucăţi de pânză care semănau cu turbanele musulmane. Cu toţii aveau înfăţişări mai mult sau mai puţin sălbatice, purtând întipărite semnele suferinţei şi ale bolii, cu bărbi neîngrijite şi păr lăţos. Femeile, cele care mai rămăseseră, nu se deosebeau prea tare de bărbaţi. Cruciada nu mai era nici pe departe o paradă de eleganţă şi rafinament european.

Raimond era cel mai ahtiat să atace cetatea Maarat, dar după un asalt nereuşit trebui să se resemneze cu un asediu. Şi pentru asta îi lipsea acum răbdarea, întocmai ca şi celorlalţi cruciaţi. Bohemond luă şi el parte la asediu, cu trupele lui, dar era vădit că se ţinea mai deoparte şi urmărea totul cu multă băgare de seamă. Amândoi nutreau gânduri care nu se potriveau cu dorinţele mulţimii. Asediul se tot prelungea, după câteva săptămâni oraşul începu să sufere de lipsa apei, dar încă nu se dădea bătut.

Din porunca lui Raimond fu înălţat un turn înalt de lemn pe roţi, pentru a înlesni asaltul zidurilor. Când în cele din urmă izbuti să pătrundă în oraş descoperi că Bohemond i-o luase totuşi înainte. Vicleanul normand trimisese un pristav de taină să le facă celor dinăuntru cunoscută făgăduiala că garnizoanei i se va îngădui să plece în voie şi oraşul va fi cruţat de jaf şi stricăciuni, dacă trupele lui vor fi lăsate să intre în cetate. Dar nu fusese decât un vicleşug pentru a ajunge la ceea ce râvnea Raimond, dar pe calea armelor. Fără să stea mult pe gânduri, Bohemond căsăpi garnizoana, precum şi o bună parte din locuitori, şi jaful se dezlănţui fără oprelişti.

Raimond era turbat de furie din pricina acestei păcăleli, se vedea tras pe sfoară, i se suflase de sub nas prada ce socotea că i se cuvine. Ruptura dintre el şi Bohemond era acum de neîmpăcat, nu mai puteau să facă parte din aceeaşi cruciadă. Bohemond avu astfel un cât se poate de binevenit motiv pentru a porni cu oştimea lui îndărăt spre Antiohia, pentru a-şi statornici stăpânirea. Îşi dobândise, în sfârşit, multrâvnita suveranitate.

Raimond nu era dispus să părăsească cetatea Maarat, cine ştie ce gânduri tainice va mai fi clocit şi el. Cruciaţii îl siliră totuşi să se urnească, sub ameninţarea că vor pustii oraşul şi vor porni la drum fără el. Şi atunci el le făcu un legământ solemn să meargă desculţ până la Ierusalim, în chip de pocăinţă şi ca dovadă a hotărârii sale de neclintit. Dar nu părăsi cetatea Maarat înainte de a incendia oraşul. Nu mai era aşadar cale de întoarcere, nu mai exista nicio ispită.

Cruciada nu întâmpină nicio împotrivire. Din loc în loc domnitorii mai mărunţi, emirii, îşi trimiteau soli în calea lui Raimond. Îi ofereau daruri bogate şi îi chezăşuiau slobodă trecere dacă acesta le făgăduia să nu îngăduie jafuri şi purtări duşmănoase. Ieşi la iveală că în timpul din urmă se petrecuseră schimbări prin aceste locuri. După izbânzile cruciate, Sultanul Egiptului găsise cu cale să pună mâna pe posesiunile selgiucide. După lupte crâncene el cuceri Ierusalimul şi îi împinse pe selgiucizi din Palestina, graniţa se reaşeză departe spre miazănoapte, pe Râul Câinelui, în Liban.

Emirii din ţinuturile siriene de coastă se folosiră de acest prilej pentru a se scutura de dependenţa faţă de selgiucizi şi vedeau astfel în cruciadă o forţă de sprijin. Chiar dacă nu putea fi vorba

de o alianţă, neutralitatea reciprocă putea fi totuşi păstrată. Cruciaţii erau la rândul lor prea aţintiţi spre Ierusalim pentru a nu privi cu bunăvoinţă asemenea propuneri. Dar Raimond nu era omul care să nu stoarcă cele mai mari profituri cu putinţă.

Într-o vale strâmtă cruciaţii dădură pe neaşteptate peste o mare cireadă de vite şi o herghelie de cai, aduse acolo anume pentru a fi ferite din calea lor. Ciobanii fugiră cât putură mai iute şi trupele creştine luară turma ca pe un bun găsit, o întâmplare norocoasă, îşi însuşiră numaidecât mândreţea aceea de cai şi vite, pe care le mânară mai departe cu ei. Cei care voiau şi puteau să meargă călare aveau acum putinţa s-o facă. Eskil îşi dobândi din nou un cal, fiind astfel scutit să bată drumul cu piciorul până la Ierusalim. Şi asta nu-l împiedica cu nimic să se bucure de tovărăşia lui Johannes, turnul acela ambulant. Abia acum, călare, era cap tăiat cu el!

Mănunchiul de cruciaţi care-l urmară pe Raimond nu cuprindea mai mult de vreo mie de călăreţi, şi cam cinci mii de pedestraşi de tot soiul. Nu s-ar fi zis că e o oaste prea de temut, ba arăta chiar mai slabă decât era cu adevărat.

Ocoleau masivele muntoase, tot mai înalte, şi se strecurau prin văi şi defilee. Ocupară un oraş evacuat unde găsiră provizii bogate, zăboviră un timp şi trăiră în belşug. În apropiere descoperiră un alt oraş, străvechi, părăsit şi mort, căzut în ruină şi năpădit de vegetaţie sălbatică, dar totuşi uimitor. Se înălţau acolo temple şi palate, cu coloane şi bolţi de marmură, pardosele de mozaic, pereţi zugrăviţi, totul de o urieşească înfăţişare, de parcă ar fi aparţinut unei stirpe de giganţi. Chipuri omeneşti şi de fiare erau cioplite în stânci, stăteau acolo ca nişte monştri fioroşi, cu mădularele ruşinoase îmbăţoşate şi adesea în plină împreunare. Pesemne că aici domnise cultul păgân al fertilităţii, adoraţiunea idolului Baal, de care atât de des pomeneşte Biblia.

Erau într-adevăr ţinuturi în care multe seminţii omeneşti se statorniciseră, îşi dobândiseră bogăţiile şi îşi clădiseră oraşele, îşi adoraseră zeităţile, îşi trăiseră zilele de măreţie şi apoi se stinseseră, lăsând loc altora. De altfel, cruciaţii întâlneau cam în fiecare zi mărturii ale unei apuse măreţii: rămăşiţe de temple şi cimitire, poduri şi apeducte de piatră, arcuri de triumf şi obeliscuri, trepte încă bine păstrate şi bogat împodobite care acum nu mai duceau nicăieri.

Cruciada ajunse sub zidurile cetăţii Arka, un oraş bogat, şi Raimond se hotărî să-l ocupe pentru a-l obliga pe emir la condiţii de trecere cât mai favorabile. Dar oraşul rezistă straşnic în spatele zidurilor puternice şi din nou se porni un asediu păgubitor de timp. Dar Raimond, în neîmpăcata-i trufie, nu se înduplecă să abandoneze, deşi trupele scrâşneau de nemulţumire. Între timp apăru şi Gottfried cu corpul său de armată, care înaintase de-a lungul ţărmului, dar se vedea cât de colo că era prea puţin dispus să ia parte la asediu.

Se dovedi că Raimond voia să supună Arka şi să rămână acolo ca suveran, în ciuda juruinţei, de curând făcute, de a străbate tot drumul până la Ierusalim. Nedezminţindu-şi bineştiuta impulsivitate, intră în conflict cu cumpătatul Gottfrid, care acum se vedea nevoit să preia conducerea cruciadei. Nărăvaşul Tankred se dădu de partea lui Gottfrid, şi astfel Raimond se văzu silit să-şi ia gândul de la asediul cetăţii Arka. Porni mai departe cu cruciada, de voie de nevoie, dar pierdu mult din prestigiul de conducător.

Convoiul ajunse la un oraş de pe ţărmul mării pe care ei îl numiră Tripoli. Guvernatorul cetăţii avea gânduri paşnice, încercă să câştige bunăvoinţa cruciaţilor prin punerea în libertate a trei sute de prizonieri creştini, făcându-le totodată daruri însemnate. Călătoria deveni din ce în ce mai lesnicioasă şi mai plăcută, cruciaţii nu duceau lipsă de nimic din ce şi-ar fi putut dori.

Treceau prin păduri rare de pini, cu pământ galben printre stâncile roşiatice. Prin coroanele arborilor murmura un vânt răcoros, încă mai stăruia soarele de început de primăvară, cu raze blânde. Turturelele gângureau în boschete de mirt, în fel şi chip de arbuşti izbucneau incendii de floare.

Pustnicii creştini şedeau în guri de peşteri şi priveau cu uimire perindarea convoiului cruciat, clipeau din ochi de parcă priveliştea aceea li se părea o vedenie înşelătoare. Fie că încetaseră pentru totdeauna să mai vorbească, fie că bâiguiala lor era de neînţeles, oricum era greu de hotărât dacă erau cu minţile rătăcite sau oameni preasfinţi. Câţiva din ei făcură semn cu mâna spre miazăzi, unde un pisc muntos cu creştetul înzăpezit se desluşea în abureala văzduhului însorit.

Peisajul se tot schimbă. În brâul de verdeaţă al ţărmului se zăreau pâlcuri de palmieri, copacii aceia vestiţi care semănau mai mult cu nişte ferigi uriaşe, cu frunze îngroşate. Creşteau şi tufe pitice, de care încă mai stăteau agăţate ghemotoace pufoase: câmpuri de bumbac, deja cules. Şi se mai ivea şi un soi de iarbă înaltă cât un stat de om, cu lujere ca nişte beţe groase – dacă le retezai, sucul ce se scurgea din tulpini era nemaipomenit de dulce şi de gustos. Zeama asta putea fi lăsată să se întărească, se făcea albă ca sarea, deşi îşi păstra gustul dulce, şi atunci lua numele de zahăr şi era folosit în băuturi şi la coptul aluaturilor, ceea ce cruciaţii până atunci nu mai văzuseră.

Trecură Râul Câinelui, şi tot nu se făcea văzut niciun duşman. La poalele muntelui se înălţa cetatea Beirut, înconjurată de vii şi crânguri de arbori roditori. Oraşul ţinea cu orice preţ să scape de devastare, aşa că se predă pe de-a-ntregul şi cu plocoane îmbelşugate. În multe locuri oamenii adunau un soi de viermi hrăniţi cu frunze, viermii ăştia se înfăşurau în firele lor de bale până când deveneau nişte gogoaşe mari, care se destrămau în apă fiartă, în aşa fel încât firele se desfăceau: din astfel de fire se ţesea mătasea cea moale, cu luciri neasemuite.

Cruciaţii trecură fără mare zăbavă pe la Sidon şi Tyrus, care cândva fuseseră înfloritoare cetăţi-porturi. Sidon era o cetate încercuită de apele mării, unită cu uscatul doar printr-un lung pod de marmură. La Tyrus le fu dat să vadă un alt oraş, încă mult mai vechi, care se scufundase sub apă, zăcea în adâncurile palid-verzui de parcă ar mai fi fost încă întreg şi viu, aproape neatins.

Mereu găseau cruciaţii câte un loc desfătător, de odihnă şi tihnă, cu verdeaţă, umbră şi izvoare cu apă proaspătă. Erau ispititoare răgazurile acelea, dar Ierusalimul îi aştepta, şi parcă din ce se apropiau, din aia erau mai zoriţi să ajungă. În zare, pe coline, se profilau mori de vânt şi pe drum se zăreau caravane de cămile, încărcate cu belşug de mărfuri, totul părea paşnic şi tihnit.

Portul Akre, oraş puternic fortificat, îl lăsară în urmă fără a încerca să-l cucerească. Străbăteau şesul acela mănos îndreptându-se către Muntele Karmel, învăpăiat timp de câteva ceasuri în bătaia soarelui de dimineaţă. Merseră de-a lungul ţărmului, ocolind muntele, şi apoi pe drumul ce ducea spre Ierusalim, încă neîntâlnind în cale vreo împotrivire duşmană.

Ultimul popas a fost Ramle, oraş aşezat ceva mai înăuntrul uscatului, de unde munţii din jurul Ierusalimului începeau să se zărească în depărtare. E primul oraş locuit numai de musulmani, dar fugiseră cu toţii în grabă mare, după cât se pare, şi-şi lăsaseră baltă avuturile. Era acolo un templu creştin din timpuri mai vechi, dar fusese profanat şi lăsat în paragină. Îl refăcură şi-l consacrară din nou. Mulţi se urcară în turnurile vestite ale oraşului, care erau atât de înalte încât de acolo, de sus, se vedeau atât malul mării cât şi colinele Ierusalimului.

Şi în pragul nopţii, iată, luna plină se întunecă deodată. Platanul lunii e înghiţit de o umbră neagră, puţin câte puţin, până când rămâne din ea doar o îngustă bordură. Şi în acelaşi timp luna se putea desluşi prin pâclă, dar roşiatică de parcă ar fi fost muiată în sânge. La început născu spaimă, dar, de îndată ce astrul îşi recăpătă strălucirea obişnuită, întunecarea aceea trecătoare începu să fie tălmăcită drept un semn de bun augur: pentru musulmani, al căror simbol era semiluna, asta nu putea să prevestească nimic altceva decât înfrângerea!

Era în ziua de 7 iunie, anul 1099. Pornirea spre Ierusalim a avut loc în zorii zilei, convoiul cruciat s-a aflat pe drum toată ziua şi toată noaptea următoare, fără popas, în afara unor scurte răgazuri de odihnă. Arşiţa era năprasnică şi roiau tot soiul de gângănii zburătoare, care chinuiau oamenii şi animalele cu muşcături dureroase şi sângeroase. Ţinutul era sterp ca un deşert, nisipul scrâşnea sub paşi, nu semăna nici pe departe cu meleagul binecuvântat din închipuirile lor.

În dimineaţa celei de a doua zile trupele se aflau pe o culme stâncoasă, pe care o botezară Muntele Bucuriei, şi de acolo Ierusalimul se dăruia de departe privirii. Oraşul se înălţa pe trepte golaşe de stâncă şi râpe fierăstruite, cu ziduri ce păreau vechi de când lumea, mohorâte şi hărţuite de vremuri. Privelişte a era copleşitoare şi trezea totuşi un brusc simţământ de dezamăgire. Ăsta era Oraşul Sfânt, ţinta atât de îndelung râvnită! Unde erau fala şi belşugul, toate făgăduinţele paradisiace de odinioară?

Peste oştirea cruciată se aşternu o ciudată linişte, se întinseseră cu toţii pe pământul pietros şi priveau în depărtare, spre Ierusalim. Parcă nimeni nu voia să se mai urnească din nou şi să se apropie de zidurile acelea înăbuşitoare, de oraşul ăsta

care părea atât de sleit şi de respingător. Treptat liniştea se rupse, au început să se audă rugăciuni şi cânturi, dar glasurile nu se înălţau voioase, răsunau înăbuşit, aproape tânguios. Abia târziu, când ziua se scursese bine, cruciaţii se puseră din nou în mişcare, şi spre seară aşezară tabără sub zidurile oraşului.

Johannes îl luă pe Eskil şi se apropiară. Călugărul îşi lipi amândouă mâinile de zid, cu degetele jupuite şi roşii. — Pipăie-l! îl îndemnă el pe Eskil. E încins încă de fierbinţeala soarelui, dar e tare. Şi aspru, e durat din piatră veche, de la începutul timpurilor. Numai el îşi ştie pătimirile şi încercările! Dar zidul ăsta e Ierusalimul, pe care-l simţim acum sub atingerea mâinii, am ajuns! Dacă-l cucerim sau nu, e totuna, oricum ne-am ajuns ţinta! Am însoţit cruciada până aici, eu unul am străbătut tot amarul ăsta de drum pe picioare, mi-am cărat până aici cogeamite hoitul, şi acum, iată, mă aşez pe pământul sfânt! Preabunul meu ciomag mi-a mântuit viaţa fără s-o răpească pe a altora, de asta feritu-m-a Domnul. Îl implânt aici, îl răsădesc în pământul ăsta, că poate o creşte din el un stejar viu!

Şi tu, se întoarse călugărul spre Eskil, tu ai stat mai mult călare, şi se cade să-i mulţumeşti credinciosului animal că te afli aici! Şi ai ajuns la capăt de drum, prea prihănit şi mânjit de sânge nu eşti nici tu! Şezi aici, lângă mine, pe pământul sfânt, şi să simţim că ne-am împlinit dorinţa.

A doua zi fură trimise patrule să dea ocol oraşului pentru a dibui cele mai prielnice puncte de atac. Spre răsărit se găsea prăpăstioasa râpă Kedron, cu un firicel de apă pe fund, spre sud-vest văgăuna largă care din vechime se chema Gehenna, unde idolatrii se aciuiau şi jertfeau prunci pe rug. La apus era o vale adâncă – doar spre sud-vest şi spre nord, peste muntele Sion, zidul se lăsa expus la un asalt.

Ierusalimul era apărat de o puternică garnizoană, sub ordinele unui guvernator egiptean. Fortificaţiile erau în bună stare, oraşul era bine asigurat cu apă şi provizii. Locuitorii erau în cea mai mare parte creştini şi iudei. Parte dintre creştini fuseseră socotiţi ca nefiind de încredere şi izgoniţi din oraş. Acum bântuiau împrejurimile în pâlcuri jalnice şi abia aşteptară să se înfrăţească cu oastea cruciată. Toate puţurile din jurul oraşului fuseseră distruse, cirezile care păşteau în partea locului

fuseseră strămutate. Cruciaţii şi nu asediaţii, erau aceia care aveau să îndure mari lipsuri.

În zadar ar fi încercat să încercuiască oraşul, nici nu aveau destui oameni pentru o asemenea ispravă. Cruciaţii trebuiră să se mulţumească cu asediul pereţilor care priveau spre miazănoapte şi sud-vest, cu cele trei porţi care purtau numele de Herodes, Damasc şi Jaffa. O năvală părea fără sorţi de izbândă, astfel încât cruciaţii se aflau în mare cumpănă.

Droaia de pelerini şi de cerşetori pribegi era o grea povară. Lipsa de apă se făcu simţită îndată, dar nici cu de-ale gurii nu stăteau deloc bine. Arşiţa era cumplită, peste zi aproape de neîndurat, şi printre aceste stânci neîmpădurite degeaba căutai un petic de umbră. Cruciaţii ajunseseră mai curând într-un iad decât într-un paradis.

Pe Muntele Măslinilor cruciaţii dau de un sihastru care-şi râde de nevolnicia lor. De ce nu se năpusteau asupra zidurilor fără să mai stea pe gânduri? Şovăit-a oare Josua în faţa Ierihonului? Cu sprijinul dreptei credinţe nimic nu le poate sta de-a curmezişul!

Destul de mulţi sunt aceia care se aprind şi se lasă pătrunşi de vorbele eremitului, în zori îşi adună o trupă şi pornesc la atac. Nesocotind piedicile, reuşesc să treacă de zidurile din afară, dar pe cele dinăuntru le încearcă în zadar, puţinele lor scări de asalt se frâng sub greutatea poverii, şi nici măcar un singur om nu ajunge să pună piciorul pe metereze. Sunt nevoiţi să se lase păgubaşi.

Dezamăgirea era mare şi amărăciunea adâncă. Credinţa, curajul şi iureşul orb nu ajungeau! Căpeteniile înţeleseră că trebuiau să se pregătească cu grijă şi chibzuinţă, să meşterească turnuri de asalt, catapulte, berbece şi scări în număr îndestulător. Dar le lipseau cele de trebuinţă, în împrejurimi nu se găseau decât măslini bătrâni, cu trunchiuri răsucite.

Un detaşament porni spre portul Jaffa, dar nu izbuti să facă rost decât de nişte scânduri smulse din corăbiile părăsite. Un alt grup porni spre pădurile Samariei şi se întoarse cu o încărcătură zdravănă de trunchi de cedru şi alte soiuri de lemn preţios. Acum putea începe lucrul sub îndrumarea unui bizantin care era iscusit în asemenea meşteşugiri.

Fură clădite două turnuri ce puteau fi împinse pe roţi, erau înalte de peste douăzeci şi cinci de coţi şi se îngustau spre vârf, ca să stea mai temeinic pe pământ. Înăuntru erau împărţite în trei nivele, cu scări între ele.

Cel mai de sus era menit arcaşilor, care trebuiau să acopere asaltul, cel din mijloc era ocupat de o trupă ce trebuia să dea năvală în clipa în care punţile mobile puteau alcătui un pod spre parapete. Pe deasupra era învelit cu piei ude, cu blană întoarsă, asta pentru a feri pereţii de lemn să ia foc când era împroşcat cu săgeţi aprinse sau scântei purtate de vânt.

Se înjghebară cu grijă şi o sumedenie de berbece, catapulte şi scări, şi încrederea spori din nou.

În acest răstimp lipsa de apă devine cel mai chinuitor necaz. Oamenii şi animalele sunt deopotrivă mistuiţi de sete, suferă amarnic, o sete sporită de vântul uscat dinspre miazăzi şi de vârtejurile de praf pe care le ridică. Boii şi asinii, folosiţi ca animale de povară, mugesc şi zbiară jalnic, adulmecă în zadar în toate părţile după apă. Caii se aşază pe pământ, cu gâturile întinse, gata să-şi dea ultima suflare, oile se îndeasă unele într-altele şi răsuflă din greu, gâfâie ca nişte câini care au alergat cale lungă.

Dobitoacele sunt primele care prind urma apei, o adulmecă din vânt, apa care pe neaşteptate se iveşte în iazul Siloa, la stăvilarul de sub zidul dinspre miazăzi. Sunt cuprinse de un neobişnuit neastâmpăr, dau buzna fără chip de a mai putea fi oprite. Oamenii le urmează, minunându-se ce le-o fi apucat. Şi deodată bagă de seamă că iazul, până atunci secat, s-a umplut cu apă din izvoarele subpământene. Şi parcă nu le vine să-şi creadă ochilor – o adevărată minune cerească!

Apă, apă! Lăudat fie numele Domnului! răsună uralele mulţimii, cuprinsă de acelaşi freamăt vecin cu sminteala ca şi dobitoacele. Se năpustesc cu toţii, buluc spre stăvilar, într-o înspăimântătoare învălmăşeală. Eskil şi Johannes rămân pe loc şi privesc vânzoleala. Monahul scutură din cap şi din guşi: N-aş răzbi acolo, nici măcar cu drăguţa mea de bâtă. Ah, cât de neputincios e creştinismul în faţa setei!

Oameni şi animale, cot la cot, se aruncă de-a valma, sorb cu nesaţ, sunt îmbrânciţi sau călcaţi în picioare de cei care vin din urmă. Cu lovituri de pumn şi de armă încearcă să alunge

necuvântătoarele, care mai degrabă s-ar lăsa ucise decât să-şi înceteze adăpatul. Şi nu mai puţin crâncen se bat oamenii între ei pentru a ajunge la apă, războinicii cu pelerinii, bărbaţii cu femeile şi copiii, zdravenii cu betegii. Şi muşuroiul acela, încleştat într-o sălbatică zvârcolire, se afundă tot mai departe în iaz, mulţi sunt striviţi sub apă, tot înghiţind în timp ce se sufocă şi se îneacă.

Dar deodată zăgazul se rupe şi preţioasa apă începe să se scurgă pe pământ, se răsfiră printre pietre. Oamenii se târăsc pe urmele ei, sorb ultimele rămăşiţe de udătură sau scormonesc nămolul de pe fundul iazului, îşi îndeasă gurile cu mocirlă. De pe metereze au început să curgă săgeţile duşmane şi se prăvălesc bolovani, dar parcă nimeni n-ar băga de seamă, niciunul nu se fereşte şi nu o ia la goană.

În iazul deşertat zac acum puzderie de morţi şi schilodiţi care se vaită de mama focului. Alţii sunt răpuşi sau vătămaţi de săgeţi, nimeriţi în plin de pietre. Gloatele bezmetice încep să se dea îndărăt, o retragere jalnică, întunecată de îndoita dezamăgire a speranţei spulberate şi a setei care sporeşte în loc de a se fi potolit. Mugetele animalelor dau glas aceleiaşi dezamăgiri, limbile se întind de un cot şi albii ochilor se răsucesc cu disperare.

Acea sinistră întâmplare îi face pe cruciaţi să înţeleagă că aprovizionarea cu apă e prima şi cea mai de căpetenie nevoie a lor. Căutătorii de apă sunt trimişi în toate părţile, ajutaţi de creştinii din partea locului, pentru a dibui fiecare izvor şi pârâiaş. Unele din ele dau apă, chiar dacă nu de ajuns, şi ulcioarele sunt cărate pe umeri sau pe cap, adesea cale atât de lungă încât drumul durează ceasuri în şir.

Cărăuşii de apă sunt chiar ameninţaţi de fiecare dată de atacuri ale duşmanilor, care s-au aşezat la pândă, dosiţi pe după stânci şi tufişuri. După ce câţiva au fost ucişi şi apa s-a pierdut, cărăuşilor li se dau însoţitori înarmaţi care să-i păzească şi, la nevoie, să se încaiere cu agresorii. Dar o săgeată pleacă atât de lesne dintr-un ascunziş, un om se prăbuşeşte, ulcioarele se varsă şi apa se împrăştie pe pământ. Războinicii din escortă trebuie mai întâi să cerceteze terenul, să bată coclaurii printre cărări stâncoase şi să alunge orice inamic care s-ar afla ascuns pe acolo.

Eskil face şi el parte, zi de zi, dintr-o trupă de călăreţi care escortează transportul de apă. Deseori duşmanii se dau deoparte, se retrag şi nu se încumetă la luptă, dar de câteva ori spada s-a înroşit de sânge. Eskil e şi el de faţă când expediţia de aflare a apei ajunge chiar până la apa Iordanului. Dar acum depărtarea e peste puterile cărăuşilor, trebuie meşterite poloboace din piei de animale, încărcate pe spinările animalelor sau în care, şi de acolo întreg convoiul ia drumul înapoi, pe malul râului, până la Ierusalim.

Sumedenie de pelerini nu pierd prilejul de a însoţi convoiul de sacagii, mânaţi de o aprigă dorinţă de a-şi muia mâinile şi feţele în apa râului sfânt. Mulţi dintre ei se scaldă acolo goi puşcă, aşa cum au venit pe lume, fără sfiiciune în faţa acestei ape care spală orice păcat.

Eskil e puţin dezamăgit de apa Iordanului, multe râuri mai mari şi mai grozave a văzut el pe drumul cruciadei. Faţă de acelea, Iordanul e o nimica toată, şi la vremea asta a anului albia e sărăcăcioasă, se scurge leneş şi e mult mai mocirlos decât limpede. De o parte şi de alta cresc palmieri, care se apleacă peste râu de parcă ar vrea să se oglindească.

Şi mai sunt şi bălării dese, care în multe locuri coboară chiar până la apă şi trebuie mereu cercetate cu luare-aminte, ca nu care cumva să se afle vreun inamic ascuns pe acolo. Malurile sunt cam povârnite şi apa nu se poate scoate decât din anumite locuri. Sforul se prelinge printre dune de nisip şi adesea alcătuieşte ochiuri în care apa s-ar părea că stă nemişcată, cu faţa ca o oglindă întunecată.

Cam ăsta e Iordanul, şi nimic mai mult.

Într-o bună zi Eskil are parte de o surpriză, deşi e ceva la care mai că se aştepta. În mijlocul unei cete de pelerini nou-sosiţi îl recunoaşte pe Oddar, nici mai mult nici mai puţin! Se zăreşte de hăt departe, e cu un cap mai înalt ca toţi ceilalţi, şi încă ce cap – înfăşurat într-o chică bălaie! Şi nu-i o năzărire, e Oddar în carne şi oase, doar că nu mai poartă dichisitele veşminte ale uniformei de varang.

Şi în clipa în care Eskil se grăbeşte să ajungă la el, îl vede şi Oddar, se strâng în braţe de le pârâie oasele îndelung. Eskil simte că parcă şi-ar fi regăsit un frate.

Şi aşa deci, spune Oddar, cu felul său liniştitor de a vorbi, şi îl învăluie pe Eskil cu privirile-i viorii, iată că te regăsesc aici, oricum! Am fost încredinţat de asta! Uite că nici n-ai pierit, nici nu te-ai întors din drum! Nu-i chiar atât de rău, după câte văd!

Şi tu ai venit până aici, în cele din urmă? întrebă Eskil, căruia încă nu-i vine să-şi creadă ochilor. Ziceai că poate vei pleca în pelerinaj. Oare ca pelerin te afli acum sub zidurile Ierusalimului?

Întocmai! răspunde Oddar. Slujba mea la împărat a luat sfârşit, după cum ştii, şi mă tot întrebam cum merg lucrurile pe aici, care-i soarta cruciadei şi a ta. Au umblat atâtea zvonuri, dar niciunul în care să te încrezi. Şi m-am urcat pe o corabie care m-a dus până la Beirut. De acolo am pornit călare, în tovărăşie numeroasă, atât pelerini cât şi luptători cruciaţi veniţi în ultimul ceas. Nici n-a durat prea mult drumul până aici! Pentru tine a fost altceva!

Ce bine că te văd din nou! spune Eskil, şi încercă să pară la fel de netulburat ca Oddar. Dar al naibii de greu mi-a fost să ajung până aici! Şi, după cum bine vezi, Ierusalimul încă n-a căzut! E multă treabă de făcut pentru un războinic ca tine!

N-am plecat cu vreun gând să mă bat, spune Oddar, zâmbind cu mai multe înţelesuri. Sunt aici ca pelerin, fireşte, dar o să vedem! Neînarmat oricum n-am pornit la drum, se înţelege! Şi Ierusalimul odată cucerit, m-am gândit că om lua-o împreună îndărăt spre casă, în Svearike[2].

Bine că ai venit! – doar atât îi răspunde Eskil. Bine că ai venit!

Poate că aşa a vrut Domnul, spune Oddar, şi privirile lui albastre alunecă pe lângă Eskil, departe.

Aşa că acum sunt doi care călăresc cot la cot. Odinioară era Anselm, dar parcă e atât amar de vreme de atunci, atât de multe s-au petrecut în tot răstimpul. După aceea fârtat de drum i-a fost călugărul Johannes, din când în când, o tovărăşie voioasă în felul ei. Dar acum, cu Oddar, e cu totul altceva, căci acesta îi inspiră atâta linişte şi siguranţă, varangul e atât de încercat şi de limpede-văzător, încât în preajma acestuia Eskil simte că parcă a scăpat de orice grijă.

Şi odată cu ivirea lui Oddar l-a cuprins parcă şi o nădejde bine lămurită, speranţa de a ieşi din cruciadă viu şi nevătămat, de a se putea întorna acasă. Simte acum din plin că jinduieşte să se

[2] Numele vechi al regatului suedez (astăzi Sverige).

întoarcă pe meleagurile lui, orice l-ar aştepta acolo. Îl pătrunse spaima de a-şi da sfârşitul aici, în depărtări străine, un gând care nu l-a prea încercat până atunci.

Cei doi, Eskil şi Oddar, o pornesc zilnic spre apa Iordanului, supraveghează cărăuşia apei, se scaldă în râu. S-ar zice că Oddar e pelerin şi cruciat deopotrivă, jumătate din fiecare. E iscoditor în multe privinţe, căci aşa e felul lui. Pare că se află plecat într-o călătorie care pentru el are încă farmecul noutăţii.

Într-un rând, iată-l stând călare pe povârnişul malului şi urmărind cu privirea cursul apei, înspre miazăzi, încotro se scurge. Până la Marea Moartă nu poate fi prea departe, spune el gânditor. Ce ar fi să dăm o raită până acolo?

Eskil nu prea pricepe ce au ei de a face cu Marea Moartă, dar de bună seamă că el nu se dă în lături, dacă Oddar doreşte asta. Nu se scoate o vorbă despre vrăjmaşii de care s-ar putea izbi în cale, niciunul din ei nu socoate că primejdia e prea mare. Tot ce au de făcut e să se ţină de-a lungul fluviului, aşa că n-au nevoie să întrebe de drum. Şi în apropierea malului se face o cărare bătută, care tot urcă şi coboară, astfel încât ba au o privire largă peste împrejurimi, ba se cufundă printre şei de vale care le astupă vederea.

Albia râului se tot adânceşte, îl văd tot mai jos sub ei, ca un trup de şarpe printre talazurile priporoase. Şi deodată caii se opresc pe muchia unei cline râpoase: în faţa lor, jos, în vale, se întinde o apă largă ce trebuie să fie Marea Moartă. Se prelungeşte până-n dunga zării, cât cuprinzi cu ochii, înconjurată de povârnişuri stâncoase şi crestate.

Arată cu adevărat ca o mare a morţii! Faţa apei e cu desăvârşire nemişcată, de parcă ar fi de metal sau de sticlă. Şi din ea se ridică un fum subţire, sau un abur, ca dintr-o nemărginită copaie de scaldă plină cu apă clocotită. Şi nu se zăreşte nicio pasăre, sau vreun alt soi de vieţuitoare.

Dar la gura de vărsare a râului se desluşeşte ceva, parcă seamănă cu nişte flori albe împrăştiate. Oddar îşi dă cu presupusul că ar putea să fie peşti morţi, care plutesc cu burta în sus. Poate că sarea e aceea care îi ucide când, purtaţi de fluviu, sunt aruncaţi în apa mării. Marea moartă e prea sărată pentru a putea să întreţină viaţă. Dar nu vine nimeni până acolo să culeagă peştii? Malurile astea nu arată a fi locuite de oameni, atât sunt de mohorâte şi de sterpe, cu ravine şi văgăuni

sălbatice. Doar la marginea apei sclipesc dâre de sare, atât de albă, de ai zice că-i zăpadă.

Şi pe când se întorc s-o apuce îndărăt, cei doi călăreţi simt că au pătruns cu privirea în adâncurile lumii subpământene.

Tankred se întoarce, după ce cu o mică trupă a ocupat Betlehemul şi i-a mântuit pe creştinii de acolo de sub jugul musulman. Pentru mândrul Tankred fapta în sine e de ajuns, e propria lui răsplată: el n-are niciun fel de gând să rămână suveran al oraşului, ci îl predă de îndată bisericii.

Dar asta stârneşte totuşi o anume indignare, şi când vine vorba de Ierusalim se încinge numaidecât sfada, da, o ceartă aprigă, şi încă înainte ca oraşul să fi fost cucerit. Va avea Ierusalimul un rege sau va fi dat pe mâna reprezentanţilor papei? Va cârmui acolo un domn laic sau o faţă bisericească? Cine va fi acela care să troneze în oraşul în care a fost răstignit Mântuitorul? Şi de ce ar reveni stăpânirea neapărat Romei şi nu Constantinopolului? Asta n-ar însemna că din nou creştinătatea se rupe în două, într-o luptă lăuntrică pentru supremaţia asupra Ierusalimului?

Astfel se înfruntă părerile şi dorinţele de putere, gâlceava se întinde de la nobili până printre cruciaţii de rând şi pelerini. Mai în tot locul întâlneşti mici adunări încinse-n dezbateri – unii sunt pentru rege, alţii pentru un prelat.

Între timp pregătirile de asalt lâncezesc, turnurile de luptă au rămas făcute pe jumătate. O ciudoasă delăsare îi năpădeşte pe cei mai mulţi: dacă nu se ştie ce o să se aleagă de Ierusalim, atunci nu e cumva fără noimă să-l cucerim! Arşiţa se aşterne din ce în ce mai amorţitoare peste tot şi peste toţi. Au şi început să umble zvonuri că o mare armată egipteană s-ar afla pe drum spre Ierusalim. Şi timpul parcă zboară.

Şi atunci intră în joc un preot, pe nume Desiderius. El iese în faţa lumii şi anunţă că a fost luminat de o revelaţie. I s-a arătat episcopul Adhemar, care i-a chemat pe cruciaţi să se pocăiască şi să lase deoparte ciorovăielile. După care vor porni desculţi să facă de trei ori înconjurul Ierusalimului şi atunci oraşul va cădea în răstimp de nouă zile!

Şi parcă aşteptaseră cu toţii acest îndemn, pe care sunt gata să-l urmeze fără întârziere. Li s-a dat o nouă speranţă de care să se agaţe, o faptă care să-i adune laolaltă.

Şi într-un zori de zi procesiunea porneşte, în frunte sunt episcopii şi preoţii, cu cruci şi crucifixe ridicate, apoi prinţii şi cavalerii cu flamurile şi stindardele, şi în sfârşit grosul cruciaţilor şi al pelerinilor. Păşesc cu toţii desculţi, nici urmă de cal sau asin în tot convoiul, câţiva bolnavi sau mult prea nevolnici sunt purtaţi pe braţe de ceilalţi.

Se scurg încet, merg cu băgare de seamă, călcătura e anevoioasă şi dureroasă în tălpi, se ţin aproape de zid, se afundă în râpe bolovănoase, urcă apoi din nou clinele prăpăstioase, gâfâind, leoarcă de sudoare. Cântă fără contenire, cucernicele psalmuri cruciate nu amuţesc o clipă. Unii umblă cu fruntea sus, cu privirea spre înaltul cerului, alţii cu capul plecat în pământ; aşa îşi arată ei fie încrederea de nezdruncinat, fie umilinţa vinovată.

Sus, pe metereze, locuitorii oraşului se strâng şi privesc dedesubt la procesiunea penitenţilor, cu uimire sau cu batjocoritor dispreţ, şi poate chiar cu oarecare teamă şi presimţiri rele. Câteva săgeţi se abat asupra pocăiţilor, dar nimeni nu le răspunde, niciunul nu poartă arme. Răniţii sunt ridicaţi şi purtaţi mai departe în procesiune, nimeni nu o ia la fugă şi nici nu încearcă să se pună la adăpost, nimeni nu se arată înfricoşat.

Acum nu mai e vorba de luptă, şi convoiul ăsta nu poate fi primit cu mijloace războinice. Nu, dar cu bătaie de joc da, şi cu umilinţe. De pe ziduri se aud vorbe de ocară şi sudălmi batjocoritoare, se varsă oale cu scârnă. Femeile îşi ridică poalele şi îşi slobod udul peste muchia zidului, alţii agită cruci de lemn scălâmbe pentru a blasfemia adevărata Cruce.

Dar penitenţii nu se lasă tulburaţi şi abătuţi de nimic, ci îşi văd răbdători de drum. Unii, care şi-au rănit tălpile, lasă în urma lor dâre de sânge şi se gândesc că în locurile acelea răsări-vor poate trandafiri. Cei care sunt împroşcaţi cu gunoaie şi excremente le îndură fără să clipească, fără să-şi şteargă măcar faţa sau părul. Duhoarea asta se va preschimba în balsam ceresc!

Ocolul zidurilor se petrece toată ziua, sub văpaia soarelui şi în nori de praf. Se mai odihnesc în răstimpuri, fac popasuri din ce în ce mai zăbavnice, caută umbra aruncată de ziduri, îşi stâng setea cu apa pe care şi-o dau din mână în mână, dar se abţin de

la mâncare. Îşi vor împlini marşul de penitenţă postind, chiar de ar fi să piară!

Spre seară ocolul s-a încheiat. Mulţi ajung la capăt de drum şchiopătând din greu sau târându-se pe brânci. Dar par cu toţii plini de o însufleţitoare încredere. Se strâng pe Muntele Măslinilor, sub măslinii bătrâni care cresc printre bolovani, cu trunchiuri atât de strâmbe de parcă ar fi fost răsucite cu sila. Şi atunci rup postul zilei, acolo, odihnindu-se pe pământul sfânt, proptiţi de aceleaşi pietre de care şi Mântuitorul şi-a rezemat cândva capul.

Şi iată-l pe Petru Eremitul, se urcă pe un stei, şi-a redobândit dintr-odată harul profeţiei, el, care atâta timp a pribegit mut şi neştiut, în cele din urmă sărăcit până şi de multîndrăgitul lui asin. Acum le vorbeşte pocăiţilor cu ardoarea cea de odinioară, e din nou căpetenia cea dintâi a cruciaţilor, ca un adevărat Ioan Botezătorul al cruciadei. El aţâţă focul credinţei şi entuziasmul mântuirii, înteţeşte dorinţa de luptă, proroceşte căderea neîntârziată a Ierusalimului, izbăvirea Oraşului Sfânt de necredincioşi.

Pregătirile de asalt reîncep degrabă, se lucrează cu o înfrigurată iuţeală, zi şi noapte. Cele două turnuri de luptă sunt isprăvite, femeile taie şi cos de zor ultimele piei ale învelişului. Peste noapte, sub ocrotirea întunericului, turnurile sunt împinse spre ziduri, în locurile dinainte alese. Mişcarea e anevoioasă, pas cu pas, o sumedenie de oameni împing pe dinafară şi pe dinăuntru, frecuşul roţilor de lemn pe osii e uşurat cu seu de vită.

Dar neobservaţi tot nu izbutesc să ajungă cu ele la ţintă. Garnizoana a pus străji pe ziduri, veghetorii aruncă torţe aprinse pentru a lumina împrejurimile. Turnurile se ivesc ca nişte cumplite făpturi urieşe, pieile încă neuscate ale îmbrăcăminţii sclipesc sângeriu. Alunecă înainte neabătute, tot mai aproape de zid, sunt împroşcate cu o ploaie de săgeţi şi de pietre, cărora arcaşii din turnurile mişcătoare le răspund pe măsură. În acelaşi timp cruciaţii îşi apropie şi catapultele, care încep să azvârle drugi grei şi bolovani spre metereze.

La adăpostul scuturilor şi al unor paravane de lemn proptite dinainte în chip de pavăză, cruciaţii s-au apucat să astupe şanţul de la picioarele zidului, pentru a putea astfel să împingă turnurile cât mai aproape cu putinţă. Şi pe la mijitul zorilor

ofensiva poate începe, porneşte din două puncte la adăpostul turnurilor. Se înalţă scările de asalt şi oamenii se caţără pe ele, sunt respinşi, se prăbuşesc, în urma lor vin alţii, sau scările sunt împinse de la perete, rămân câteva clipe proţăpite drept în aer, înainte de a se răsturna îndărăt. Sunt puşi la bătaie şi berbecii, trunchiuri grele de copac purtate pe roţi, oameni mulţi se opintesc să-i împingă, să le dea iuţeală, se izbesc cu zgomot surd de porţi sau de ziduri, pietrele se surpă şi pulberea se ridică precum un nor de fum la fiecare buşitură.

De pe ziduri curge foc asupra turnurilor de luptă, legături de crengi muiate în ulei şi torţe arzânde, sau săgeţi grele, învelite în bumbac aprins. Învelişul se pârleşte şi se înnegreşte, miroase a păr ars, ia foc pe ici pe colo, dar arde greu. La rândul lor arcaşii cruciaţi răspund cu săgeţi purtătoare de foc, şi pe metereze izbucneşte o mare văpaie, acolo unde s-a îngrămădit material de apărare inflamabil. Zidurile sunt învăluite în flăcări şi fum, cei din turnuri nici nu mai ştiu bine ce anume arde, turnurile lor sau meterezele duşmanilor, sau poate amândouă deodată.

Tăcutul şi chibzuitul Gottfrid are comanda unuia din turnuri. Când socoteşte că a sosit clipa prielnică, tocmai când dogoarea şi fumul au devenit de neîndurat, el dă ordin să se întindă puntea de asalt. Se face astfel un pod peste metereze, aşa cum fusese prevăzut, şi Gottfrid, scoţându-şi spada cea lungă, se avântă strigând cu glas înalt, răsunător: În numele lui Hristos! E voia Domnului!

Taie în stânga şi în dreapta, îşi croieşte cărare printre potrivnicii de pe ziduri, pe jumătate orbiţi de flăcări şi fum. Războinicii îl urmează, părăsind turnul cuprins de vâlvătăi. Împotrivirea inamică e deja fărâmiţată, încercând să stăvilească năvala din mai multe părţi: pe ziduri, unde scările au reuşit să fie proptite, sau pe porţile sfărâmate ori deschise dinăuntru de primii invadatori.

Urmat îndeaproape de trupele lui, Gottfrid îşi face drum spre turnul lui David, unde guvernatorul s-a adăpostit împreună cu dregătorii lui. Îi răzbeşte repede, musulmanii cad prinşi – şi îi promit de îndată o avere dacă le cruţă viaţa şi îi lasă să plece nevătămaţi. Gottfrid gândeşte că ţinta e atinsă, şi apoi lui nu-i stă în fire să facă vărsare de sânge fără noimă, cu tot

dinadinsul. Porunceşte ca guvernatorul şi acoliţii lui să fie scoşi din oraş, în timp ce el înalţă drapelul cruciat pe turnul lui David.

Ierusalimul a căzut, Ierusalimul e eliberat!

Tankred năvăleşte cu cavaleria în oraş prin altă parte şi se opreşte în faţa marii moschei, pe al cărei acoperiş s-au strâns ciopor de musulmani. Încremeniţi de spaimă, aceştia îi făgăduiesc răsplată bogată dacă se îndură de viaţa lor. Nobil şi mărinimos ca întotdeauna, Tankred îşi deschide larg braţele şi le chezăşuieşte ocrotirea. Înalţă stindardul cu blazonul lui pe moschee, lasă o mână de oameni de strajă şi porneşte mai departe, ca fiind cel mai iute dintre cuceritorii oraşului.

Rezistenţa e de pe acum înfrântă, oraşul s-a predat cruciaţilor. Dar puhoaiele cruciate tălăzuiesc pe străzi aţâţate la culme de luptă şi de biruinţă. Preoţi şi călugări, spumegând de isteria sfintei dreptăţi, umblă în capul gloatelor bezmetice şi răcnesc: Toţi cei care s-au pus împotriva lui Hristos trebuie să piară! A sosit clipa socotelilor, mânia cruciaţilor e cea a Mântuitorului însuşi!

Cu sălbatice urlete, invadatorii doboară totul în calea lor, calcă peste sfărâmături şi cadavre, îşi fac vad prin râuri de sânge. Sparg uşile şi toţi cei aflaţi în case sunt măcelăriţi pe loc sau târâţi afară pentru a fi ucişi, ba nu cruţă nici copiii şi femeile. Nu sunt scutiţi nici creştinii, în zadar încearcă ei să se deosebească de musulmani, îşi tot fac semnul crucii şi strigă numele lui Hristos. Nu află în felul ăsta scăpare, sunt luaţi drept trădători care s-au pus în slujba duşmanului, s-au spurcat prin vieţuirea laolaltă cu necredincioşii; moarte acestor creştini trădători!

Şi încă mai puţine şovăieli au în faţa iudeilor, vrăjmaşii lui Hristos încă din vechime: moarte tuturor! Mulţi dintre ei şi-au căutat adăpost în sinagogi, şi acolo sunt prizonierii propriei capcane. Porţile sunt doar ferecate pe dinafară şi urmăritorii dau foc lăcaşelor, omenirea dinăuntru arde de vie, în timp ce cânturile de jale se amestecă cu ţipetele de groază până în ultima clipă.

Nici protejaţii lui Tankred din moschee n-au o soartă mai bună, străjile sunt înlăturate, făgăduiala lui nu mai are nicio putere. Musulmanii sunt măcuiţi cu toţii, sus, pe acoperiş, sau dacă se aruncă de acolo, sunt ucişi de îndată ce ating pământul.

Ierusalimul a fost eliberat printr-o vărsare de sânge nemaivăzută de când există creştinătatea!

N-am vrut să văd, n-am vrut să fiu părtaş! îşi spunea Eskil, şi aşa le spunea şi altora, când vorbea mai apoi despre masacru.

Dar n-a avut încotro, n-a putut să scape, a fost nevoit să fie martor şi părtaş de conştiinţă, ca cruciat ce se afla.

Alături de Oddar, Eskil a luat parte la asediul uneia dintre porţi. Amândoi călări, au tăiat în carne vie printre potrivnici, s-au văzut siliţi să-şi croiască drum printre ei şi să pătrundă în oraş. Era pentru prima oară când luptau împreună, pelerinul Oddar, care cu acel prilej se alăturase ostaşilor crucii, şi Eskil, care se bătea pentru ultima oară înainte de a deveni el însuşi pelerin. Şi, pe când străbăteau străzile, războirea părea că se şi încheiase, Ierusalimul era dezrobit şi Eskil îşi împlinise făgăduinţa de cruciat. Şi cu asta simţea o mare uşurare, de parcă zărea mijind zorii unei noi zile.

Dar, cu toate acestea, pentru Eskil lupta nu se încheiase cu adevărat. Căci deodată se auzi şuieratul unei săgeţi, slobozită de cine ştie unde, şi în aceeaşi clipă Eskil simţi o durere aprigă şi o izbitură zdravănă în pulpă, chiar deasupra genunchiului. Când îşi coborî privirile, văzu încă zbârnâind coada săgeţii care îi pătrunsese în carne. Fu mai cu seamă mirat, şi privea la săgeată de parcă nu şi-ar fi crezut ochilor, în timp ce împrejurul ei se ivi o pată de sânge.

A naibii întâmplare, să fie lovit tocmai acum, în ceasul din urmă, el, care din toate bătăliile de până atunci a ieşit nevătămat, sau poate doar cu vreun fleac de zgârietură! Îi venea greu să creadă că e doar o întâmplare: săgeata trebuie să-l fi ajuns ca o pedeapsă! Poate că nu fusese un cruciat îndeajuns de zelos, şi de aceea a trebuit să primească lovitura!

S-ar fi zis că avusese îndeajuns răgaz să se gândească la toate astea până să audă vocea hotărâtă a lui Oddar: Rămâi pe cal! Am să-ţi scot săgeata! Ţin-te bine, că ai să simţi, nu glumă!

Oddar descălecă, luă caii de dârlogi şi îi duse într-un loc lăturalnic, ferit între două case. Tăie îmbrăcămintea cu cuţitul, făcu două crestături în jurul săgeţii şi o smulse. Eskil simţi o arsură grozavă, ca de flacără, o durere care-i întunecă vederea, dar o îndură strângând din dinţi şi se ţinu zdravăn în şa. Şi văzu

fâşii sângerânde de carne lipite de vârful săgeţii, pe care Oddar o azvârli, cu dezgust parcă.

O dâră purpurie lată, se prelingea pe picior. Era chiar sângele lui, dar nu-l prea tulbura – în ultima vreme văzuse curgând atât de mult sânge! Oddar îi legă rana, făcu un nod strâns deasupra, pe pulpă, pentru a stăvili sângerarea. Ei, cum îţi este, spuse el? şi îi aruncă o privire cercetătoare lui Eskil. Poţi s-o duci aşa? Trebuie să ieşim numaidecât din oraş! Stai puţin, ia câteva din astea! adăugă el şi scoase o cutiuţă cu bobiţe miraculoase, îi întinse câteva lui Eskil ca să le înghită pe loc.

Oddar călărea foarte aproape şi îl sprijinea, se mişcau încet, pas cu pas, durerea se trezea necontenit şi Eskil răsufla greu. Şi asta nu era încă tot, pentru că haitele descreierate de invadatori ajunseseră pe străzi, se revărsau ca un val uriaş. Cei doi simţeau că parcă în jurul lor se desfăcuseră băierile iadului, un potop de cruzime şi jale. Era cu neputinţă să stea în drumul acestei gloate turbate, sau să străbată mulţimea furibundă care mătura şi strivea totul în calea ei.

Eskil n-a vrut să vadă ce se petrece, dar n-a avut încotro, a fost târât încet pe uliţi, unde măcelul şi prăpădul se încingea sălbatic. A încercat să închidă ochii în faţa fioroaselor privelişti, dar orice ar fi făcut parcă tot le surprindea, se îmbiba de ele. Poate că îl cotropeau şi mai vârtos datorită durerii care-l chinuia între timp, până când începu să creadă că ar fi şi el cumva o victimă a grozăviilor din jur.

I s-a părut că durează o veşnicie drumul prin hărmălaia sângeroasă, ieşirea din oraş, până în tabăra de sub ziduri. Şi durerea îi străfulgera tot trupul, simţea că parcă în carnea lui creşte un arbore de foc. Asta a fost închipuirea cu care s-a cufundat în beznă: că era mistuit lăuntric de limbile de foc ale unui copac aprins.

Iată-l pe Eskil; stă lungit într-o rână şi îşi adună gândurile, amintirile se perindă într-un neîntrerupt cortegiu şi parcă din nou capătă fiinţă aievea. S-au petrecut multe, multe şi aproape de necrezut, lumea e într-adevăr mai bezmetică decât şi-ar fi putut el închipui, oamenii sunt porniţi mai mult spre rău decât spre bine.

Rana încă şi-o mai simte, parcă n-ar da semne că vrea să se lecuiască de-a binelea, altminteri o duce cum nu se poate mai bine. Evelina a părăsit lumea asta, ceea ce el ştiuse cumva dinainte, şi poate că aşa e cel mai bine, prăpastia dintre ei s-ar fi făcut şi mai adâncă decât odinioară. O femeie mai vârstnică din neam îi poartă cu sârg de grijă, ca să nu mai vorbim de fiica acesteia, drăgălaşa Mikaela, care nu s-ar mai sătura să-l asculte istorisindu-şi peripeţiile. De curând fata a pus câteva rămurele de salcie într-un ulcior cu apă, mugurii pufoşi sunt de pe acum vestitorii unui timp mai senin ce se apropie.

Eskil stă pe laviţă, pe jumătate în capul oaselor şi cu spinarea proptită de perne. În vatră arde focul şi jocul flăcărilor aruncă pâlpâiri roşiatice pe chipul lui, se înfruntă cu lumina mohorâtă a înserării de iarnă prin pergamentul ferestrei. Dacă ciuleşte puţin urechea, poate auzi feluritele zgomote din curte, trebăluiala şi vocile oamenilor casei, dobitoacele de prin staule şi grajduri, picurul ţurţurilor de sub streşini când se aşterne moina la amiază.

Şi toate astea îi dau o stare de siguranţă, de tihnă. Oricât de mult se va fi schimbat, simte totuşi din plin că s-a întors acasă, şi asta îl umple de bucurie. Aici, pe moşie, poate să stea şi să cumpănească, să se regăsească, să judece tot ce i s-a întâmplat. E foarte hotărât să facă asta, dar nu e prea uşor. Mai ales să uiţi. Îl mai hăituiesc încă atâtea imagini care nu se lasă alungate şi risipite.

Da, Eskil a ajuns în cele din urmă acasă, s-a înapoiat din cruciadă. A durat mult, şi întoarcerea n-a fost scutită de neajunsuri, dacă nu l-ar fi avut pe Oddar alături, cine ştie cum s-ar fi terminat.

Trebuiseră să rămână la Ierusalim o bună bucată de vreme, până când rana i-a îngăduit lui Eskil s-o pornească la drum. Şi mai avură loc lupte, în care o numeroasă armată musulmană din Egipt fu învinsă şi pusă pe fugă. După care cruciaţii se

statorniciră deplin în Ierusalimul eliberat şi vestea cuceririi se răspândi în lume. Creştinătatea îşi sărbători triumful, cutremurată totodată de preţul sângeros al izbânzii. Se auzi că papa Urban, cel care pusese la cale cruciada, se stinsese din viaţă înainte de a lua cunoştinţă de izbăvirea Ierusalimului.

Johannes, uriaşul călugăr, părăsi pe jos Ierusalimul pentru a-şi găsi un loc pe o corabie care să-l ducă spre patrie. Veni la patul de suferinţă al lui Eskil, se bucură nespus că nu zăcea în voia sorţii şi îşi rosti cuvântarea de bun rămas! Eu mi-am pierdut unghiile, tu ai fost lovit de o săgeată, fiecare din noi ne-am îndurat ponoasele. Acum, eu unul, spun mulţumesc şi mă dau binişor deoparte, mi-ajunge câte am văzut, ba chiar îmi şi prisoseşte, şi abia aştept să mă văd între zidurile unei mânăstiri! Am tras amândoi o grămadă de învăţăminte, aşa socot eu. Nu s-ar părea că răul se deosebeşte prea mult de bine, şi îndoiala îşi are un rost la fel de temeinic precum credinţa!

Cuvintele acelea i se întipăriseră lui Eskil în minte şi chibzuia adesea la ele. Se pregătea pentru o lămurire cu sine însuşi, o strădanie de a pătrunde noima întâmplărilor trăite, dar toate erau încă mult prea aproape.

Plecaseră din Ierusalim de îndată ce a fost în stare să urce în şa şi să descalece, cu sprijinul lui Oddar. Putea călări fără prea mare greutate, şi pentru început calea nu era lungă, doar până la ţărmul mării, unde curând reuşiră să-şi găsească loc pe o navă bizantină, care i-a îmbarcat cu cai cu tot. Vasul naviga foarte aproape de coastă, şi de pe mare Eskil putea acum să revadă multe dintre locurile prin care trecuse cruciada. Simţea o mare uşurare ştiindu-se în drum spre casă.

Printr-o ciudăţenie a întâmplării Petru Eremitul se găsea pe aceeaşi corabie. Stătea de unul singur, se ţinea deoparte şi avea o înfăţişare mohorâtă, era pleoştit şi nu schimba vorbe cu nimeni. Îşi atinsese ţelul, văzuse Ierusalimul mântuit, dar cu toate acestea părea dezamăgit. Poate că Ierusalimul eliberat nu arăta aşa cum îşi închipuise el, poate că el însuşi chiar crezuse în descrierile paradisiace cu care înfierbântase cugetele atâtor cruciaţi. Şi se prea poate să-şi mai fi jelit încă asinul, care pentru el părea de neînlocuit cu vreun altul.

La Constantinopol au făcut un popas mai scurt, Oddar avea niscaiva treburi pe cap şi l-a lăsat pe Eskil să se odihnească înainte de a porni mai departe la drum. O navă genoveză fu

aceea care-i trecu Marea Neagră, de-a lungul ţărmului, până la gurile unui mare râu, unde coborâră şi se îmbarcară pe o ambarcaţie fluvială, care naviga când cu pânze, când împinsă de vâsle, ba uneori era trasă de pe mal cu odgoanele de cai sau de robi edecari.

Era marele fluviu pe care vikingii îl foloseau ca drum de apă spre miazăzi, calea lor spre Miklagård. Luntraşii cântau mult şi cu poftă, cu unduiri puternice în glasuri neobişnuit de adânci, se hrăneau cu coltuce mari de pâine, neagră precum pământul mănos din ţinutul udat de apele râului. Pentru cei doi călători aflaţi în drum spre casă meleagul se înfăţişa neobişnuit de bogat în verdeaţă, odihnitoare ochiului şi sufletului în desfăşurarea domoală a priveliştii.

Când fluviul n-a mai îngăduit înaintarea, au părăsit barcazul şi au pornit mai departe pe uscat, călare preţ de câteva zile, până au ajuns la malurile unui alt râu, care se scurgea spre apus. Porniră pe el cu o luntre purtată de curent, şi acum se mişcau mult mai iute. Curând se aflau în Riga, oraş la ţărmul Mării de Răsărit, şi acum nu le mai rămânea decât să treacă fâşia de mare pentru a pune piciorul pe pământul de baştină.

Dar înainte de a ajunge în ţinuturile de obârşie, rana lui Eskil se deschise din nou, şi asta i-a pricinuit destule suferinţe. Oddar l-a însoţit tot drumul, era fără doar şi poate un om de mare nădejde. Eskil i-a fost şi i-a rămas nespus de recunoscător. Între ei s-a legat o prietenie bine încercată, care fără doar şi poate avea să dăinuie o viaţă întreagă.

În tot acest răstimp Eskil s-a gândit deseori la prietenie, ce este ea cu adevărat şi care sunt temeiurile ei cele mai adânci. Între oameni prietenia putea să existe sau nu, după cum putea să se nască şi să treacă. Poate că prietenia se bizuia pe o potrivită înmănunchere de asemănări şi deosebiri. Pare-se că aşa stăteau lucrurile între el şi Oddar.

Iarna s-a sfârşit, ferestruica din dreptul laviţei stă acum deschisă şi razele de soare se revarsă pe podea, lumina e atât de limpede încât Eskil desluşeşte firele minuscule de colb ce zburdă în bătaia şuvoiului de raze. Curând se va fi înzdrăvenit cu totul, îşi va fi recăpătat puterile, încă de pe acum a început să umble, stă în picioare, se sprijină într-un retevei, dar nu mai şchioapătă decât puţin şi amintirile parcă i-au mai dat pace,

revin îndeosebi în vise, îl hărţuiesc până când se trezeşte scăldat în sudoare.

Mikaela vine zilnic în odaie şi îi ţine de urât, şade acolo şi îşi face de lucru cu împletitul sau ţesutul, îl priveşte des cu ochii ei copilăroşi, viorii ca florile de cânepă Cel mai adesea Eskil îi deapănă poveşti, istorii adevărate despre peripeţiile lui, dar altfel decât şi le petrece el însuşi în minte: are grijă să le tălmăcească anume pentru ea, astfel încât copila să le poată asculta cu folos. Un cuget tânăr nu trebuie întunecat cu toată amărăciunea adunată de cel vârstnici, îşi spune el.

A băgat de seamă că Mikaela nu se arată niciodată cu capul descoperit, stă acolo, în odaie, cu o scufiţă trasă peste frunte şi peste urechi. La început s-a gândit că face asta ca să n-o ia cu frig, dar acum, sub mângâierea soarelui de primăvară, i se pare lucru curios pentru o fată tânără ca ea. Începe să se întrebe cum arată părul ei, pesemne că bălai, poate foarte deschis, precum cânepa, în bună potrivire cu albastrul luminos al ochilor. Şi în cele din urmă o întreabă: De ce ţii mereu căciuliţa pe cap, Mikaela? Aş vrea să-ţi văd părul!

Atunci fata roşeşte tare, coboară privirile şi răspunde: Nu vreau ca tu să ştii, nene Eskil. Şi părul meu nu-l vei putea vedea niciodată!

Dar de ce aşa? întreabă el cu uimire. De ce nu mă laşi să-ţi văd părul?

Însă Mikaela tace, doar tace şi îşi înclină capul, tot mai adânc, şi deodată se ridică şi iese din odaie. Eskil nu pricepe ce se petrece cu ea, o fi jignit-o oare în vreun fel, fără să-şi dea seama?

Eskil s-a întors mai sărac decât plecase, după patru ani încheiaţi departe de casă. Nu s-a priceput să jefuiască, să se căpătuiască cu prăzi, ca atâţia alţii, pur şi simplu nu avusese nicio poftă să facă asta. Ce a dobândit el ca cruciat? Nu cumva a ieşit în pierdere mai degrabă decât în câştig? Şi nu cumva cruciada însăşi dăduse greş întru totul, războiul cu musulmanii, eliberarea Ierusalimului înecată într-o baie de sânge? La ce să fi folosit toate astea, dobândise oare creştinătatea vreun folos? Nu cumva dezbinarea era mai adâncă decât oricând, ura dintre popoare şi religii încă mai aprigă decât înainte?

Aşa se întrebase Eskil, şi se mai tot întreba. Viaţa îşi urmase drumul, lumea nu se năruise, toate aceste temeri păreau să fi fost fără noimă. Poate că lumea va mai dăinui încă sute de ani de aci înainte, sau poate mii de ani? Toate semnele erau mincinoase, înşelătoare, sau oamenii le tălmăceau strâmb, din frica şi vinovăţia adânc cuibărite în sufletele lor. Poate că Hristos nu se mai întoarce niciodată, poate că omul era părăsit, singur pe lume cu ursita lui. Nici de la gândul ăsta nu se dădea în lături Eskil.

O credinţă se înverşuna împotriva alteia. Erau oare la fel de drepte sau la fel de strâmbe? Creştini sau musulmani, care să fi fost deosebirea între ei? Fiecare luptă să-şi apere felul de a crede, felul de a trăi, şi el deloc nu vedea întrucât unul era mai bun sau mai rău decât celălalt. Nu cumva greşeala stătea în prea multă credinţă, n-ar fi fost oare mai bine să se împuţineze? Atâtea nelegiuiri se săvârşeau în numele credinţei, atâta mânie şi orbire creşteau pe urmele ei!

Adevăr grăise călugărul Johannes: răul nu se deosebea de bine şi îndoiala se cerea cu aceeaşi tărie ca şi credinţa! Da, îndoiala şi bănuiala trebuiau să însoţească pretutindeni credinţa, astfel ca aceasta să nu devină atât de tiranică şi de neclintită. În ce-l privea, el nu fusese un cruciat din cale afară de zelos, curând începuse să se îndoiască de misiunea lui, ba încă de toată tărăşenia. Căci, la drept vorbind, era cu neputinţă ca ceea ce se întâmpla zi de zi să fie din voia Domnului, oricât de sus şi tare s-ar fi pretins una ca asta.

Se ţinuse deoparte, şi asta l-a ferit de a-şi pierde judecata sănătoasă şi l-a oprit să se facă părtaş la cele mai cumplite fărădelegi. Şi nu putea decât să creadă că în felul ăsta fusese de partea binelui. Dacă o credinţă oarbă l-ar fi asmuţit cu nărăvaşă orbire, atunci el ar fi fost o unealtă a răului. Şi în acelaşi timp mai învăţase ceva: să se păzească de mulţimi, de oameni care se târau unii pe alţii, se aruncau orbeşte în drum şi nu făceau decât să se pună în slujba stricăciunii. De fiecare dată când izbucnise flacăra unor asemeni furioase smintiri, el se dăduse deoparte, pentru a nu fi luat de valul ei sau pentru a nu-şi da obolul.

Nici Evelinei nu-i fusese de vreun ajutor plecând de acasă, doar se amăgise cu gândul ăsta. Sau poate că o ajutase într-un fel, dar nu aşa cum crezuse? Dacă nu o ajutase să trăiască,

atunci îi dăduse măcar libertatea să-şi urmeze drumul spre moartea ce sălăşluia în ea. Poate că-l încercau păreri de rău, dar fără să mai simtă nicio amărăciune. După cum îl îndurera şi amintirea lui Anselm, care-l însoţise pentru a-şi întâlni moartea, neaşteptată şi fulgerătoare. Anselm îşi avusese oricum clipele de fericire cu Simona şi, de n-a apucat să şi-o vadă împlinită, a fost pe de altă parte cruţat de dezamăgiri şi de crude întorsături ale sorţii. Dacă ar fi trebuit să aleagă, pesemne că asta ar fi fost alegerea pe care şi el ar fi făcut-o, poate că ar fi fost pe potriva firii lui.

Şi ce ştiu eu la urma urmei! se gândea Eskil. Şi cine ştie ceva vreodată? Îndoieşte-te, cruciatule! Îndoieşte-te!

Şi iată o întâmplare cu Mikaela. E o frumoasă zi de primăvară, prima zi în care Eskil iese din casă de când s-a întors. Mikaela e alături de el şi îl sprijină la nevoie, încă nu ies în afara conacului, ci se aşază pe malul pârâiaşului care străbate curtea. A dat binişor firul ierbii, în prima ei frăgezime, şi începe să răsară podbalul galben.

Şi cum stau aşa, unul lângă altul în bătaia binefăcătoare a razelor de soare, lui Eskil îi cade fără voia lui privirea pe căciuliţa cenuşie, de lână, pe care Mikaela se îndărătniceşte s-o poarte pe cap. Scufa asta mohorâtă, care ţine de nevoile iernii!

Şi deodată îi vine în gând să i-o scoată, întinde iute mâna şi i-o smulge. Mikaela scoate un ţipăt speriat şi dă să-şi acopere capul cu mâinile.

Eskil rămâne de-a dreptul cu gura căscată: capul ei este cu desăvârşire chilug, fără niciun firicel de păr, de un luciu albicios, ca o coajă de ou! Cum e cu putinţă, oare ce năpastă s-a abătut asupra ei?

Mikaela a izbucnit în hohote de plâns, cu capul îngropat în palme, chircită şi deznădăjduită. Eskil e adânc tulburat de jalea ei şi vrea să i-o aline, s-o mângâie, o cuprinde cu braţul de după gât şi o trage înspre el. Ea nu face nicio încercare de a se împotrivi, rămâne acolo, aşa, lipită de el, şi Eskil îi simte trupul scuturat de sughiţurile plânsului, pentru o clipă îi retrezeşte amintirea Simonei, la fel se zguduia şi ea de plâns în primele clipe după ce-o scăpaseră de primejdia morţii.

Eskil îi dă la o parte mâinile şi o mângâie pe creştetul golaş, neted. Copilă dragă, spune el, iartă-mă că ţi-am smuls taina!

Dar nici nu-mi trecuse prin minte! Dar spune-mi, cum s-a întâmplat, cum de ai ajuns aşa!

Dar fata întârzie cu răspunsul, Eskil aşteaptă şi o mângâie mai departe pe cap. Şi apoi ea bâiguie printre suspine: A fost o molimă care a bântuit acum câţiva ani! Pe mulţi i-a răpus, eu am scăpat, dar mi-a luat părul cu ea! Ştiu că arată groaznic, şi nu vreau să mă ascund de ochii tuturor! Poate c-ar fi fost mai bine dacă aş fi murit! Şi totuşi sunt atât de fericită că trăiesc! O, dac-aş fi fost şi eu ca toţi ceilalţi. Acum ce-o să se aleagă de mine?

Nu plânge, Mikaela! îi spune Eskil. Mie îmi eşti la fel de dragă şi fără păr! Ba îmi placi chiar mai mult, uite aşa, te îndrăgesc şi mai tare!

Să fie oare adevărat? întreabă fata cu sfioasă mirare şi îşi ridică spre Eskil ochii umeziţi de lacrimi. Nu crezi că sunt foarte slută?

Nu, el nu trebuie să mintă pentru a o împăca, simte o nespusă duioşie faţă de bietul ei căpşor chilug, care el crede că i-a fost hărăzit. Abia acum s-a întors Eskil cu adevărat din cruciadă.